МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ»

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

БАЛАЖ ВАЛЕНТИНА ОЛЕГІВНА

УДК 811.161.2:811.111:811.162.1]'373.49:070(043.3/.5)

ДИСЕРТАЦІЯ

ЕВФЕМІЗМИ ТА ДИСФЕМІЗМИ МАСМЕДІЙНОГО ДИСКУРСУ В УКРАЇНСЬКІЙ, АНГЛІЙСЬКІЙ І ПОЛЬСЬКІЙ МОВАХ (ПРАГМАЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТ)

Спеціальність 035 «Філологія»
Галузь знань 03 «Гуманітарні науки»

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело.

_____ В. О. Балаж

Науковий керівник: **Куранова Світлана Іванівна**, кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент, завідувач кафедри загального і слов'янського мовознавства

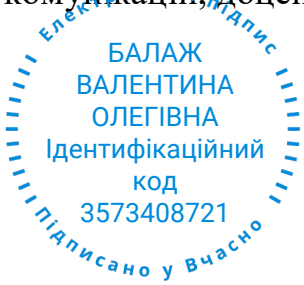

Київ – 2025

АНОТАЦІЯ

Балаж В. О. Евфемізми та дисфемізми масмедійного дискурсу в українській, англійській і польській мовах: прагмалінгвістичний аспект. — Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі «03 Гуманітарні науки» за спеціальністю 035 «Філологія». — Національний університет «Києво-Могилянська академія», Київ, 2025.

Дисертаційне дослідження присвячене прагмалінгвістичному аналізу евфемізмів і дисфемізмів у масмедійних текстах української, англійської та польської мов. Праця висвітлює їхню функцію в комунікативному просторі медіа, механізми впливу на авдиторію та способи маніпуляції громадською думкою.

Актуальність теми зумовлена впливом масмедіа на суспільну свідомість й активним використанням евфемізмів і дисфемізмів для коригування емоційного сприйняття інформації. Попри значну кількість досліджень засобів мовного впливу, особливості евфемізації та дисфемізації в масмедійному дискурсі потребують подальшого вивчення, особливо в контексті лінгвістичної прагматики й міжмовного аналізу.

Методологія ґрунтована на принципах лінгвістичної прагматики. Використано загальнонаукові (аналіз, синтез, індукція, класифікація, кількісні підрахунки) та спеціальні лінгвістичні методи: дискурс-аналіз із застосуванням елементів прагматичного аналізу (для вивчення структурної організації та інтерпретації значень одиниць у межах евфемістичних і дисфемістичних стратегій), критичний дискурс-аналіз (для ідентифікації маніпулятивних прийомів), компонентний аналіз (для аналізу внутрішньої структури та значення мовних одиниць, ужитих у межах евфемістичних і дисфемістичних стратегій), зіставний метод (для виявлення міжмовних відмінностей і спільних рис у межах евфемізації та дисфемізації). Джерельну базу становить вибірка текстів за 2014–2024 роки — понад 2000 у кожному з інтернет-видань: *BBC News Україна*, *BBC*, *Gazeta Wyborcza*.

Залежність евфемізмів і дисфемізмів від контексту підтверджує їхню дискурсивну природу, оскільки одне й те саме мовне вираження може набувати різних інтерпретацій з огляду на комунікативну ситуацію, наміри мовця та соціокультурне середовища. Це доводить, що евфемізми й дисфемізми не є лише простими лексичними замінами, а виступають потужними інструментами мовленнєвого впливу, що діють опосередковано, часто залучаючи імпліковані й приховані аспекти значення. У цьому сенсі вони є важливими механізмами регулювання комунікації, що дають змогу впливати на емоційний стан адресатів і коригувати їхнє сприйняття інформації. Їхня роль у масмедійному дискурсі зростає, зокрема у зв'язку з глобалізаційними процесами, політичною коректністю та розвитком цифрових технологій.

Аналіз масмедійного дискурсу показав, що евфемізація й дисфемізація є ключовими макростратегіями, які автори використовують для формування суспільної думки. Виявлено, що евфемістичними конструкціями послуговуються для нейтралізації неприємних тем (до прикладу, економічних труднощів, політичних скандалів), тоді як дисфемізми посилюють негативну оцінку опонентів або викликають критичне ставлення авдиторії.

Компаративний аналіз прагмалінгвістичних характеристик евфемізмів у масмедійних текстах української, англійської та польської мов дозволив визначити закономірності їхнього функціювання, вплив на сприйняття інформації та залежність від дискурсивного контексту. Евфемізація сприяє пом'якшенню висловлень, а дисфемізація підсилює їхню експресивність і надає додаткове оцінне забарвлення. Евфемізми зазвичай узгоджуються з принципами ввічливости, у той час як дисфемізми їх порушують. Обидві макростратегії є динамічними: евфемізми можуть поступово втрачати своє пом'якшувальне значення або набувати нових конотацій під впливом соціальних змін, дисфемізми ж можуть перетворюватися на нейтральні лексичні одиниці або з часом змінювати свою негативну оцінність.

Дослідження текстів із авторитетних медіа підтвердило вагому роль евфемізмів у формуванні суспільної думки, регулюванні комунікативної етики й маніпуляції сприйняттям реальности. Особливу увагу присвячено використанню

інтертекстуальних евфемізмів і дисфемізмів: евфемістичні висловлення можуть створювати інтертекстуальні зв'язки, підтримуючи поліфонію дискурсу, а дисфемізми — можуть змінювати початковий смисл висловлення, надаючи йому іронічних підтекстів або полемічности.

Пейоративні номінації, що є основою дисфемізації, формують поляризовані наративи, чітко розмежовуючи «своїх» і «чужих». Дослідження показало, що такі номінації виконують функцію мобілізації та дискредитації, впливаючи на суспільну свідомість і підсилюючи емоційний ефект висловлень.

Метафоричні імплікатури є важливими інструментами евфемізації й дисфемізації. Евфемістичні метафори дозволяють замінювати прямі номінації на образи, що створюють відчуття природности чи неминучости подій. Натомість дисфемістичні метафори посилюють негативну оцінку, формуючи асоціації з руйнуванням або деградацією. Крім того, істотним механізмом обох процесів є пресупозиції: евфемістичні пресупозиції задають контекст, що приховує негативні аспекти, тоді як дисфемістичні підштовхують авдиторію до негативного сприйняття ще до аналізу змісту висловлення.

Окремий акцент дослідження стосувався зміни номінацій для позначення війни з 2014 до 2024 року як ключового показника трансформації масмедійного дискурсу щодо російської агресії проти України. Аналіз засвідчує, що мовне висвітлення еволюціювало відповідно до його етапів, соціально-політичних обставин і стратегій комунікації, що впливало на акценти в публічному дискурсі. На початку війни евфемізми активно застосовували для пом'якшення її реальности, зниження емоційного напруження й створення юридично прийнятної інтерпретації подій для «внутрішньої» та міжнародної авдиторій. Від 2022 року, із початком повномасштабного вторгнення, дискурс переважно набув чіткішої артикуляції. Терміни «повномасштабне вторгнення» та «війна» витіснили евфемізми, підкреслюючи агресивний характер дій росії. Номінації використовували не лише для відображення реальности, а й як засіб маніпуляції. Це, зокрема, простежується в російській пропаганді, що спрямована на зняття відповідальности з агресора, а також у риториці українських офіційних осіб, які коригували формулювання для

зменшення панічних настроїв. Так, мовна динаміка термінів для позначення війни відображає комунікативні стратегії, що впливали на формування суспільної думки та політичних наративів, виконуючи функцію як ідентифікації агресії, так і засобу інформаційного впливу.

Порівняльний аналіз засвідчив відмінності в реалізації стратегій евфемізації й дисфемізації в українському, англійському та польському масмедійному просторі. Український дискурс вирізняється активним формуванням власних евфемізмів і запозиченням концептів з інших мов, що забезпечує гнучкість у вираженні соціально й політично чутливих тем. Дисфемізація в українських текстах спрямована на підкреслення соціальних протиріч і формування емоційно насичених наративів. Англійський дискурс демонструє розвинену систему евфемізації, орієнтовану на дотримання політичної коректности й етикетности мовлення, з помітною частотністю стратегій маскування емоційно-чутливих понять і ввічливости. Дисфемізація в англомовному масмедійному просторі здебільшого реалізована через ідеологійні протиставлення та делегітимацію опонентів. Польський дискурс вирізняється активним послуговуванням латинізмами і культурно-релігійними евфемізмами. Дисфемізація в польському масмедіа має яскраво виражене експресивне забарвлення й часто використовується в межах політичної полеміки.

Найпоширенішою евфемістичною стратегією є стратегія уникнення, що сприяє згладжуванню конфліктних аспектів. Дисфемізація ж найчастіше реалізована через негативне маркування, яке підтримує поляризовані наративи. Визначальною є відмінність у використанні пейоративних порівнянь: якщо в англійській і польській мовах вони трапляються рідко, то в українському дискурсі узагалі не простежуємо таких прикладів.

У дослідженні вперше: подано комплексний прагмалінгвістичний аналіз евфемізмів і дисфемізмів у масмедійному дискурсі на базі трьох мов; запропоновано класифікацію евфемізмів і дисфемізмів за прагматичною реалізацією; визначено особливі механізми, що впливають на сприйняття вторинних номінацій у медіатекстах.

Практичне значення праці полягає в можливості застосування її результатів у викладанні лінгвістичної прагматики, актуальних питань сучасної лінгвістики, теорії мовної комунікації, перекладознавства, журналістики й медіаграмотности. Отримані результати можуть бути використані для підготовки лінгвістів, журналістів, піарників, фахівців зі стратегічних комунікацій.

Ключові слова: евфемізм, дисфемізм, лінгвістична прагматика, імплікатура, стратегія, медіадискурс, дискурсивна практика, мовна картина світу, концепт, метафора, зіставлення, українська мова, англійська мова, польська мова.

ABSTRACT

Balazh V. O. Euphemisms and dysphemisms of mass media discourse in Ukrainian, English, and Polish languages: pragmalinguistic aspect. — Dissertation, manuscript.

Dissertation for the Doctor of Philosophy degree in the field of "03 Humanities," specialty 035 "Philology." — National University of Kyiv-Mohyla Academy, Kyiv, 2025.

The dissertation is devoted to a pragmatic-linguistic analysis of euphemisms and dysphemisms in Ukrainian, English, and Polish mass media texts. It examines their communicative functions within the media space, the mechanisms through which they influence audiences, and their role in shaping and manipulating public opinion. The relevance of the topic arises from the media's strong impact on public consciousness and the widespread use of euphemistic and dysphemistic elements to regulate emotional responses to information. Although linguistic means of influence have been studied extensively, the processes of euphemisation and dysphemisation in media discourse still require further investigation, particularly from the perspective of linguistic pragmatics and in a cross-linguistic context.

The methodology is based on the principles of linguistic pragmatics. It incorporates general scientific methods, such as analysis, synthesis, induction, classification, and quantitative assessment, alongside specialized linguistic tools. These include pragmatically oriented discourse analysis to investigate structural organization and interpretative meaning; critical discourse analysis to uncover manipulative techniques;

componential analysis to examine internal structure and semantics; and the comparative method to identify cross-linguistic similarities and differences. The research corpus includes more than 2,000 media texts from each of the following outlets: *BBC News Ukraine, BBC,* and *Gazeta Wyborcza, c*overing the period from 2014 to 2024.

The context-dependent nature of euphemisms and dysphemisms confirms their discursive function. The same lexical item may convey different meanings depending on the communicative setting, the speaker's intention, and the sociocultural background. This demonstrates that euphemisms and dysphemisms are not simple word substitutions but rather strategic linguistic choices that shape perception and emotional reaction through implied or implicit content. They function as tools for regulating interaction and guiding interpretation. Their importance has grown in response to globalization, the rise of political correctness, and the expanding influence of digital communication.

The analysis of media discourse shows that euphemisation and dysphemisation operate as key communicative strategies used to construct public narratives. Euphemisms often serve to tone down sensitive or controversial issues, such as economic hardship or political scandals. In contrast, dysphemistic wording intensifies negative evaluations and promotes critical perspectives toward ideological or political adversaries.

A comparative study of the pragmatic-linguistic features of euphemistic and dysphemistic formulations in Ukrainian, English, and Polish media uncovers usage patterns, contextual influences, and interpretive effects. Euphemisation helps soften statements and maintain politeness, while dysphemisation enhances expressivity and evaluative intensity. Euphemisms typically conform to politeness norms, whereas dysphemistic phrasing tends to violate them. Both types of formulation are dynamic. Euphemisms may lose their mitigating effect or acquire new shades of meaning, while dysphemisms may become neutral over time or vary in emotional force.

The analysis of texts from established media outlets confirms the significant role that euphemisms play in shaping public narratives, influencing communicative ethics, and directing perceptions of reality. Special attention is paid to intertextual euphemistic and dysphemistic elements. The former contribute to discursive polyphony by

establishing intertextual references, while the latter may distort intended meanings through irony or polemical undertones.

Pejorative constructions, which are central to dysphemisation, contribute to the creation of polarized narratives that distinguish between “us” and “them.” Such language is used to mobilize support or discredit opposition, heightening emotional engagement and influencing collective perception.

Metaphorical implicatures serve as important mechanisms in both euphemisation and dysphemisation. Euphemistic metaphors replace direct references with imagery that conveys naturalness or inevitability. Dysphemistic metaphors, in turn, suggest destruction or decay. Presupposition is another effective device. Euphemistic presuppositions help obscure negative aspects, while dysphemistic ones predispose audiences to adopt negative interpretations even before engaging with the core message.

The dissertation pays particular attention to the evolution of terminology used to describe the war in Ukraine between 2014 and 2024. The linguistic changes reflect shifts in the discursive framing of russian aggression. In the early stages, euphemisms were used to reduce emotional tension and provide legally acceptable narratives for both domestic and international audiences. Since 2022, the discourse has moved toward more direct language. Terms such as “full-scale invasion” and “war” have replaced earlier euphemistic alternatives to emphasize the gravity of russia’s actions. These shifts reflect broader adjustments in narrative strategy and deliberate language management, visible both in russian propaganda that seeks to deflect responsibility and in Ukrainian political rhetoric aiming to shape public sentiment. The evolution of war-related phrasing illustrates how language influences collective understanding and supports strategic communication goals.

The comparative analysis reveals differences in how euphemisation and dysphemisation are manifested in the three languages. Ukrainian media demonstrates adaptability through the creation of original euphemisms and the incorporation of foreign terms. Dysphemisation in Ukrainian reporting often highlights social divisions and builds emotionally charged storylines. English-language media tends to prioritize politeness and political correctness, frequently using euphemisms to mask controversial or emotionally

sensitive issues. Dysphemistic content in English reporting typically relies on ideological framing and the undermining of adversaries. Polish media is notable for its use of Latin-derived terminology and euphemisms rooted in cultural or religious values. Dysphemistic phrases in Polish outlets are particularly vivid and are frequently encountered in political debate.

Avoidance emerges as the most common euphemistic strategy, functioning to neutralize sensitive or conflict-laden topics. Dysphemisation frequently operates through negative labeling, which reinforces polarized perspectives. A notable contrast is observed in the use of pejorative comparisons. While such constructions appear occasionally in English and Polish discourse, they are absent from Ukrainian media.

This study represents the first comprehensive pragmatic-linguistic investigation of euphemistic and dysphemistic strategies in Ukrainian, English, and Polish media. It proposes a new classification based on pragmatic function and identifies core mechanisms that shape how secondary designations are interpreted in media communication.

The findings have practical applications in the teaching of linguistic pragmatics, the development of modern linguistic theory, and the advancement of fields such as communication studies, translation, journalism, and media literacy. They are relevant for training linguists, journalists, public relations professionals, and experts in strategic communication.

Keywords: euphemism, dysphemism, linguistic pragmatics, implicature, strategy, media discourse, discursive practice, linguistic picture of the world, concept, metaphor, comparison, Ukrainian language, English language, Polish language.

Список публікацій здобувача

Праці, у яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Балаж, В. О. (2023). Прагмалінгвістичний аспект дослідження евфемізмів і дисфемізмів (на матеріалі українських новинних Телеграм-каналів). *Нова філологія, 89,* 35–42. https://doi.org/10.26661/2414-1135-2023-89-5

Балаж, В. (2024). Евфемізми й дисфемізми в контексті лінгвістичної прагматики (на матеріалі текстів сучасної української літератури). *Мовознавство, 5,* 66–75. https://doi.org/10.33190/0027-2833-338-2024-5-004

Балаж, В. О. (2024). Евфемізми та дисфемізми в художньому тексті (на матеріалі романів Елізабет Ґілберт «Місто дівчат» і «Природа всіх речей»). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія», 22*(90), 89–94. https://doi.org/10.25264/2519-2558-2024-22(90)-89-94

Балаж, В. О., & Куранова, С. І. (2024). Імплікатури й іронія в контексті штучного інтелекту. *Львівський філологічний часопис, 16,* 15–23. https://doi.org/10.32447/2663-340X-2024-16.3

Праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

Балаж, В. (2022). Прагмалінгвістичні особливості евфемізмів масмедійного дискурсу (на матеріалі інтернет-видання «BBC News Україна»). В *Актуальні питання сучасної лінгвістики*: *тези доповідей Міжнародної наукової конференції* (с. 9–12). Національний університет «Києво-Могилянська академія». https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/24618

Балаж, В. (2023). Імплікатури мовленнєвого спілкування в українських телеграм-каналах. У *Мовний простір сучасного світу: тези доповідей VII Всеукраїнської наукової конференції студентів, аспірантів і молодих учених* (с. 20–23). Національний університет «Києво-Могилянська академія». https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/26231

Балаж, В. (2024). Лінгвістична прагматика в контексті сучасних мовознавчих досліджень. У *Мовний простір сучасного світу: тези доповідей VIII Всеукраїнської наукової конференції студентів, аспірантів і молодих учених* (с. 8–10). Національний університет «Києво-Могилянська академія». https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/31507

Праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

Балаж, В. (2024). Підходи до вивчення евфемізмів і дисфемізмів. В *Актуальні питання вивчення германських, романських і слов'янських мов і літератур та методики викладання іноземних мов: збірник тез доповідей Міжнародної наукової конференції* (с. 16–18). Донецький національний університет імені Василя Стуса. https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/33977

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ 15
ВСТУП 16
РОЗДІЛ 1. ЕВФЕМІЗМИ Й ДИСФЕМІЗМИ В СУЧАСНОМУ МАСМЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ: ІСТОРІЯ ТА ТЕОРІЯ 22
1.1. Лінгвістична природа евфемізації 22
1.1.1. Визначення та підходи до вивчення евфемізмів 22
1.1.2. Причини виникнення евфемізмів і зв'язок із табу 26
1.1.3. Критерії виокремлення евфемізмів у сучасній лінгвістиці 28
1.1.4. Підходи до класифікації евфемізмів, їхні семантичні та функційні особливості 30
1.2. Теоретичні засади дослідження дисфемізмів 35
1.2.1. Особливості термінологійного апарату 35
1.2.2. Критерії виокремлення дисфемістичних одиниць 36
1.2.3. Класифікація та функції дисфемізмів 37
1.3. Ортофемізм, ексфемізм, евфемістичні дисфемізми та дисфемістичні евфемізми 39
1.4. Особливості масмедійного дискурсу як сфери функціювання вторинних найменувань 41
Висновки до розділу 1 46
РОЗДІЛ 2. ПРАГМАЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ВТОРИННИХ НАЙМЕНУВАНЬ 49
2.1. Прагматичні принципи спілкування та їхній зв'язок з евфемією і дисфемією 49
2.1.1. Принцип кооперації Герберта Пола Ґрайса 49
2.1.2. Принципи ввічливости 51
2.1.3. Принцип іронії Джефрі Ліча й дослідження явища іронії 55
2.1.4. Зв'язок прагматичних принципів спілкування та евфемізмів і дисфемізмів 57
2.2. Евфемізми та дисфемізми в контексті реалізації імпліцитности й пресупозиційности 59
2.2.1. Імплікатури мовленнєвого спілкування. Евфемістичні й дисфемістичні імплікатури 59

2.2.2. Теорія пресупозиції. Пресупозиції в евфемізмах і дисфемізмах 62
2.3. Методи та прийоми дослідження евфемізмів і дисфемізмів у прагмалінгвістичному аспекті 64
2.3.1. Матеріал дослідження 64
2.3.2. Методологія дослідження 66
Висновки до розділу 2 71
РОЗДІЛ 3. ПРАГМАЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕВФЕМІЗМІВ ДИСКУРСУ МАСМЕДІА В УКРАЇНСЬКІЙ, АНГЛІЙСЬКІЙ І ПОЛЬСЬКІЙ МОВАХ 74
3.1. Основні механізми евфемізації: тематика, семантика й прагматика 74
3.1.1. Еволюція евфемізмів: від «стирання» до трансформації 74
3.1.2. Евфемізаційний потенціал іншомовних запозичень 78
3.1.3. Механізми евфемістичної інтертекстуальности в масмедійному дискурсі 81
3.1.4. Метафори й метафоричні імплікатури в дискурсивній практиці евфемізації 90
3.1.5. Евфемістична пресупозиція: стратегія приховування та впливу 95
3.1.6. Атрибутивні дескрипції у формуванні референції в евфемізмах 100
3.1.7. Еволюція використаних номінацій на позначення війни з 2014 до 2024 року 107
3.2. Стратегії евфемізації: типологія та реалізація 123
3.2.1. Стратегія уникнення 124
3.2.2. Стратегія ввічливости 136
3.2.3. Іронічна стратегія 149
3.2.4. Стратегія маніпуляції 158
3.2.5. Стратегія маскування емоційно-чутливих понять 168
3.2.6. Стратегія асоціативного покликання 176
Висновки до розділу 3 186
РОЗДІЛ 4. ПРАГМАЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДИСФЕМІЗМІВ ДИСКУРСУ МАСМЕДІА В УКРАЇНСЬКІЙ, АНГЛІЙСЬКІЙ І ПОЛЬСЬКІЙ МОВАХ 191
4.1. Основні механізми дисфемізації: тематика, семантика й прагматика 191
4.1.1. Пейоративні номінації у процесі дисфемізації 191

4.1.2. Механізми дисфемістичної інтертекстуальности й контрасту в масмедійному дискурсі ... 196
4.1.3. Дисфемізація через метафори й метафоричні імплікатури ... 202
4.1.4. Роль атрибутивних дескрипцій у дисфемізації і негативній референції ... 208
4.1.5. Дисфемізми в контексті мовної інновації ... 214
4.2. Стратегії дисфемізації: способи негативного маркування реалій ... 218
4.2.1. Стратегія негативного маркування ... 218
4.2.2. Стратегія дискредитації ... 225
4.2.3. Стратегія зневаги ... 231
4.2.4. Стратегія негативної асоціації ... 237
4.2.5. Стратегія пейоративного порівняння ... 246
Висновки до розділу 4 ... 252
ВИСНОВКИ ... 255
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ... 262
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ ... 283
ДОДАТКИ ... 284
ДОДАТОК А. Список опублікованих праць за темою дисертації та відомості про апробацію результатів ... 284
ДОДАТОК Б. Кількісна реалізація евфемістичних стратегій ... 287
ДОДАТОК В. Кількісна реалізація дисфемістичних стратегій ... 289
ДОДАТОК Г. Перелік евфемістичних номінацій і їхні стратегії ... 291
ДОДАТОК Ґ. Перелік дисфемістичних номінацій і їхні стратегії ... 395

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

див. — дивіться

МІ — метафорична імплікатура

ПВ — принцип ввічливости

ПІ — принцип іронії

ПК — принцип кооперації

ВСТУП

Масмедійний дискурс є одним із найвпливовіших комунікативних феноменів сучасного інформаційного суспільства. Він поєднує елементи журналістики, політичної риторики, реклами, а також літературної й розмовної мови, що зумовлює його гетерогенність. У сучасній лінгвістиці масмедійний дискурс відіграє головну роль у формуванні суспільної свідомости й комунікативних стратегій. Сучасні медіа є не лише ретрансляторами новин, але й потужними інструментами формування суспільної думки: масмедійний дискурс визначає межі суспільних дискусій, впливає на політичну, соціальну й культурну динаміку. Особливо важливе значення в цьому процесі мають мовні стратегії, з-поміж них використання евфемізації та дисфемізації, що впливає на емоційну реакцію авдиторії в потрібному напрямку.

Послуговування евфемізмами й дисфемізмами є одним з основних механізмів впливу, який дозволяє змінювати тональність повідомлень, маніпулювати сприйняттям інформації та створювати певні образи у свідомості реципієнтів. Це зумовлює необхідність аналізу прагмалінгвістичних засобів, що беруть участь у формуванні смислового й емоційного навантаження масмедійних текстів. Відповідно, розвідка спирається на **теоретичні засади**, пропоновані провідними дослідниками питання (Великорода, 2008; Вострецова & Решетарова, 2009; Мосієвич, 2014; Небелюк, 2021; Ставицька, 2008; Allan & Burridge, 1988, 1991, 2006; Casas Gómez, 2009, 2012; Crespo Fernández, 2005; Crespo-Fernández, 2014; Terry, 2020).

У дослідженні прагмалінгвістичних особливостей евфемізмів та дисфемізмів визначальну роль відіграли: концепції, викладені в працях Ф. Бацевича (Бацевич, 2009, 2010, 2016), А. Загнітка (Загнітко, 2007, 2008), Дж. Ліча (Leech, 1983), Т. Космеди (Космеда та ін., 2019), Дж. Юля (Yule, 1996); прагматичні принципи спілкування, зокрема принцип кооперації (Grice, 1975, 1978), принципи ввічливости (Leech, 2014; Brown & Levinson, 1987), принцип іронії (Leech, 1983). Класифікація комунікативних імплікатур здійснена відповідно до розвідки

В. Девіса (Davis, 2016); розумінню поняття дискурсу та прагматичних стратегій сприяли праці Т. ван Дейка (Van Dijk, 1997a, 1998c, 2006).

Попри збільшення кількости досліджень, зокрема у сфері прагмалінгвістики, багато аспектів евфемізації та дисфемізації в масмедіа залишаються недосить вивченими, що й зумовлює вибір теми пропонованого дослідження. Дисертація заповнює цю прогалину, пропонуючи ґрунтовний аналіз прагмалінгвістичних особливостей евфемізмів і дисфемізмів у масмедійному дискурсі української, англійської та польської мов. Зокрема, актуальним є компаративний аналіз цих явищ у різних мовах, що дає змогу виявити закономірності їхнього функціювання та комунікативного потенціалу.

Метою дисертаційного дослідження є визначення прагмалінгвістичних характеристик евфемізмів і дисфемізмів у масмедійному дискурсі української, англійської та польської мов, а також ролі евфемізації та дисфемізації у досягненні комунікативної мети повідомлення. Реалізація поставленої мети передбачає розв’язання низки дослідницьких **завдань**:

— проаналізувати теоретичні засади вивчення евфемізації та дисфемізації в контексті сучасної лінгвістики;

— визначити основні функції евфемізмів і дисфемізмів у масмедіа українською, англійською та польською мовами;

— дослідити прагматичні стратегії застосування евфемізмів і дисфемізмів у масмедійному дискурсі в українській, англійській і польській мовах;

— з’ясувати універсальні й специфічні риси евфемізації та дисфемізації в масмедіа української, англійської і польської мов.

Об’єктом дослідження є евфемізми й дисфемізми масмедійного дискурсу в українській, англійській і польській мовах.

Предмет дослідження — механізми й стратегії евфемізації та дисфемізації мови, прагматична мета їх використання.

Джерельну базу дослідження становлять тексти, опубліковані протягом 2014–2024 років тексти, дібрані зі статей інтернет-видань *BBC Україна*, *BBC*, *Gazeta Wyborcza*. Одним із методологійних викликів дослідження стала відсутність

польськомовної версії інтернет-видання *BBC*, тому постало завдання обрати релевантне джерело, що відповідало б визначеним критеріям. У результаті аналізу найпопулярніших інформаційних ресурсів у Польщі обрано провідний новинний портал *Gazeta Wyborcza*.

Авторська картотека налічує 2989 евфемізмів (1192 українською, 929 англійською та 868 польською мовами) і 516 дисфемізмів (275 українською, 121 англійською та 120 польською мовами), повний перелік яких подаємо в додатках.

Методологія дослідження ґрунтована на принципах лінгвістичної прагматики. Обраний комплексний підхід охоплює загальнонаукові та спеціальні лінгвістичні методи: *аналіз* (для виокремлення фрагментів текстів масмедіа, де використані евфемістичні та дисфемістичні номінації); *класифікація* (для розподілу засобів мовного впливу за їхніми механізмами й стратегіями); *синтез* (для визначення ролі евфемізмів і дисфемізмів у структурі дискурсу); *описовий* (аналіз евфемізмів і дисфемізмів та пояснення особливостей їхньої структури); *дискурс-аналіз із прийомом прагматичного аналізу* (для дослідження структури й значення мовних одиниць у межах евфемістичних і дисфемістичних стратегій); *компонентний аналіз* (для дослідження структури й значення мовних одиниць у межах евфемістичних і дисфемістичних стратегій); *критичний дискурс-аналіз* (для ідентифікації маніпулятивних прийомів у масмедійному мовленні); *зіставний* (для виявлення міжмовних відмінностей і спільних рис у структурі й реалізації евфемізації та дисфемізації в українському, англійському й польському масмедійному дискурсі); *класифікація* та *систематизація даних, кількісні підрахунки* (для визначення кількісної реалізації стратегій). Комплексний підхід забезпечує достовірність отриманих результатів, що вможливлює глибше розуміння механізмів функціювання евфемізмів і дисфемізмів у масовій комунікації.

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає в тому, що *вперше здійснено* комплексне прагмалінгвістичне вивчення евфемізмів і дисфемізмів у масмедійному дискурсі української, англійської та польської мов;

схарактеризовано основні евфемістичні й дисфемістичні механізми; *запропоновано* нову класифікацію евфемізмів і дисфемізмів за реалізованими стратегіями.

Теоретичне значення дослідження полягає в розвитку прагмалінгвістики шляхом глибокого аналізу механізмів евфемізації та дисфемізації в масмедійному дискурсі української, англійської та польської мов. Основні наукові результати дисертації доповнюють сучасні підходи до вивчення мовної маніпуляції та комунікативних стратегій засобів масової інформації. У дослідженні уточнено поняття евфемізмів і дисфемізмів у межах масмедійного дискурсу, що сприяє кращому розумінню їхньої ролі в комунікативних процесах. Виявлено специфічні риси цих явищ, які формують підходи до їх тлумачення у сфері масової комунікації.

Дисертація також розширює чинні класифікації й типології евфемістичних і дисфемістичних одиниць, зокрема в аспекті прагматичних стратегій впливу. Запропонована в праці методика дослідження є комплексною та поєднує різні підходи до аналізу мовного впливу, що дає змогу всебічно оцінити способи використання евфемізмів і дисфемізмів у медіа.

Практичне значення здобутих результатів полягає в можливості їх використання в курсах із актуальних питань сучасної лінгвістики (для формування розуміння стратегій мовної маніпуляції та їхнього впливу на комунікацію), лінгвістичної прагматики (для аналізу прагматичних аспектів мовних стратегій), теорії мовної комунікації (для дослідження функцій евфемізмів і дисфемізмів у комунікативних актах), перекладознавства (для коректного декодування евфемістичних і дисфемістичних конструкцій у міжкультурній комунікації), журналістики й медіааналітики (для критичного аналізу масмедійних текстів та виявлення мовної маніпуляції, що допомагає покращити якість інформаційного контенту й розвинути навички медіаграмотности). Також отримані результати можна застосовувати в методичних матеріалах для викладачів і студентів (підручниках, посібниках, конспектах лекцій тощо), адже впровадження результатів дослідження може сприяти підвищенню рівня критичного мислення в аналізі медіаконтенту й допомогти авдиторії свідомо сприймати мовні стратегії

(зокрема й маніпуляції) в публічному просторі. Перспективою подальших розвідок є інтеграція технологій штучного інтелекту й дослідження можливостей автоматизованого декодування евфемістичних і дисфемістичних одиниць. До того ж, оскільки сьогодні немає словника евфемізмів і дисфемізмів української мови, окрему наукову цінність становить перспектива створення такої праці.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійним науковим дослідженням; більшість публікацій із теми дисертації написані одноосібно. У статті, опублікованій спільно з С. Курановою («Імплікатури й іронія в контексті штучного інтелекту»), авторці належить систематизація теоретичних положень, проведення експериментального аналізу, інтерпретація результатів і підготовка тексту статті до публікації.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертації були викладені на 9 науково-практичних конференціях: V Міжнародній науковій конференції «Мова: класичне — модерне — постмодерне» (11 листопада 2021 року, онлайн), Міжнародній науковій конференції молодих україністів «Українська культура має силу» (24 травня 2022 року, онлайн), Міжнародній науковій конференції «Актуальні питання сучасної лінгвістики» (25 листопада 2022 року, онлайн), VII Всеукраїнській науковій конференції студентів, аспірантів і молодих учених «Мовний простір сучасного світу» (26 травня 2023 року, онлайн), Всеукраїнській науковій інтернет-конференції «Ословлення простору у світлі сучасних філологічних наук» (15 березня 2024 року, онлайн), Міжнародній науковій конференції молодих україністів «Культура конфлікту — конфлікт культур. Мова, література, мистецтво, медіа та війна в Україні» (14 травня 2024 року, онлайн), VIII Всеукраїнській науковій конференції студентів, аспірантів і молодих учених «Мовний простір сучасного світу» (24 травня 2024 року, онлайн), Міжнародній науковій конференції «Актуальні питання вивчення германських, романських і слов’янських мов і літератур та методики викладання іноземних мов» (21 червня 2024 року, онлайн), Міжнародній науковій конференції «Актуальні питання сучасної лінгвістики» (26 жовтня 2024 року, онлайн).

Публікації. Теоретичні й практичні результати дисертаційного дослідження висвітлено у 8 публікаціях, а саме: 4 статті, опубліковані у фахових виданнях категорії «Б», і 4 тези доповідей.

Структура й обсяг. Дисертація складається з переліку умовних позначень, вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаної літератури (222 позиції), списку джерел ілюстративного матеріалу і п’яти додатків. Загальний обсяг дисертації становить 411 сторінок, зокрема 244 сторінки основного тексту.

Зв’язок праці з науковими темами. Дисертацію виконано в межах комплексної наукової теми кафедри загального і слов’янського мовознавства Національного університету «Києво-Могилянська академія» — «Номінативні, дискурсивно-прагматичні та когнітивні параметри мовних одиниць: синхронічний і діахронічний аспекти», державний реєстраційний номер 0124U001892.

РОЗДІЛ 1
ЕВФЕМІЗМИ Й ДИСФЕМІЗМИ В СУЧАСНОМУ МАСМЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ: ІСТОРІЯ ТА ТЕОРІЯ

1.1. Лінгвістична природа евфемізації

1.1.1. Визначення та підходи до вивчення евфемізмів

Сучасний масмедійний дискурс є предметом численних розвідок як у галузі соціальних комунікацій, так і філології. Сьогодні помічаємо активне використання пом'якшувальних засобів у текстах масмедіа, проте водночас досі немає єдиного підходу щодо визначення та критеріїв виокремлення евфемізмів. Їх досліджували в межах трьох основних підходів: 1) лексичного / лексико-семантичного, 2) когнітивного та 3) комунікативно-функційного (прагматичного).

Лексичний / лексико-семантичний підхід є традиційним у трактуванні евфемізмів в українській лінгвістиці. Класичним уважають визначення О. Тараненка, подане у виданні «Українська мова. Енциклопедія»: «Евфемізм <…> — слово або вислів, троп, що вживається для непрямого, прихованого, зокрема пом'якшеного, ввічливого, позначення певних предметів, явищ, дій зам[ість] прямої їх назви (вже наявної при перейменуванні або логічно найбільш умотивованої при первинному найменуванні)» (*Українська мова*, 2004, с. 168). За цього підходу важливими є поняття денотативного та конотативного компонентів. Г. Росон (Rawson, 1981) у словнику евфемізмів англійської мови пропонує визначати їх як м'які, приємні слова, уживані замість грубих або образливих (p. 1). А. Домбровська (Dąbrowska, 1998) в передмові до словника польських евфемізмів зазначає, що це мовне явище, причини появи якого є екстралінгвістичними; назва, яку використовують замість прямої номінації, яку не можна вживати через негативні асоціації (s. 11). А вже в монографії дослідниця евфемізмами називає всі формальні (фонетичні, морфологійні, синтаксичні) та семантичні засоби, які можуть бути використані як замінники фраз, що позначають явища, назви яких неможливо вживати безпосередньо з будь-яких причин (від примітивних табу до

сучасної мови політики) (Dąbrowska, 1994, s. 121). Зауважимо, що визначення евфемізмів як явища лексико-семантичного є характерним для дослідників-укладачів словників[1]. Дж. Ліч у праці «Семантика» визначає евфемізм як практику покликатися на щось образливе або делікатне за допомогою терміна, що робить звучання приємнішим (Leech, 1974, p. 45).

За когнітивного підходу важливою є теорія концептуальної метафори, яку найбільш повно описали Дж. Лакофф і М. Джонсон (Lakoff & Johnson, 1980). Цю концепцію використовують і для аналізу евфемізмів та дисфемізмів. П. Дж. Чамісо Домінґес (Chamizo Domínguez, 2005) зазначає, що багато евфемізмів структуровані завдяки їхній інтеграції в концептуальні мережі та що ми також живемо завдяки евфемізмам; ба більше — він утверджує думку про те, що евфемізми виконують кілька соціальних функцій, яких метафори не виконують (s. 9).

Українська дослідниця Л. Небелюк (2021) розглядає евфемізацію не лише як процес заміни одних мовних одиниць іншими, а й як механізм формування нового смислу. Вона підкреслює, що він ґрунтується на концептуальних схемах і моделях вторинної інтерпретації знань. З цього погляду евфемізація є частиною концептуальної деривації, тобто способом перетворення вихідної інформації через її переосмислення. Основна функція евфемізації полягає в нейтралізації негативної конотації, що супроводжує первинне значення слова (с. 58).

У політичному дискурсі евфемізми виконують важливу роль, замінюючи негативні денотати на прийнятніші, що сприяє формуванню позитивних асоціацій у свідомості адресата. Це робить евфемізацію ефективним засобом приховування небажаної інформації. Крім того, дослідниця зазначає, що з розвитком суспільства змінюється й спектр причин для використання евфемізмів: вони адаптуються до нових соціальних умов, мігрують між тематичними групами та все частіше відображають сучасні соціальні табу, особливо в політичній риториці (с. 27). Тож евфемізація спрямована на трансформацію негативного сприйняття шляхом створення нового смислового контексту, який допомагає адресатові отримати прийнятнішу картину подій. Цей процес дозволяє знизити емоційну напругу,

[1] Див., наприклад, (Holder, 2002).

пов’язану з негативними фактами, і створити позитивнішу конотацію навіть у тих випадках, коли об’єктивно йдеться про щось небажане. Водночас адаптивність евфемізмів до змін у суспільстві свідчить про їхню здатність ефективно пристосовуватися до нових соціальних табу, що виникають у політичному дискурсі. Це робить їх потужним засобом впливу, який не лише пом’якшує негатив, але й може сприяти формуванню певних світоглядних позицій серед авдиторії.

Присвятивши тривалий час дослідженню аналізованого явища, М. Касас Ґомез (Casas Gómez) у праці 2012 року був змушений визнати, що в дисертації (1995) та більш ранніх своїх публікаціях помилявся, коли вбачав у вторинних номінаціях лексичні заміни. Спершу він кваліфікував евфемізми як лінгвістичний процес, який використовують для нейтралізації забороненого терміна за допомогою асоціативних ресурсів формального або семантичного типу (2012, p. 48). У пізніших публікаціях (2009, 2012) лінгвіст відмовився від лексико-семантичної кваліфікації явища на користь когнітивно-прагматичної. Ми погоджуємося з дослідником, що лексико-семантична дефініція евфемізму не дає змоги цілком схарактеризувати природу номінацій, через що варто залучати інші механізми й характеристики, хоча саме лексичний погляд дав поштовх для виникнення інших течій, які глибше розглядають природу евфемізації.

Отож М. Касас Ґомез кваліфікує евфемізм як когнітивний процес концептуалізації забороненої реальности, який виявляє себе в дискурсі через використання лінгвістичних механізмів (лексичної заміни, фонетичної зміни, морфологійної модифікації, композиції або інверсії, синтагматичного групування або комбінації, вербальної чи паралінгвістичної модуляції або текстового опису) та дозволяє мовцеві в певному контексті або в конкретній прагматичній ситуації пом’якшити якусь заборонену концепцію чи реальність (Casas Gómez, 2009, p. 738). Науковець характеризує евфемію як когнітивне явище, що спирається на концептуальні категорії / заборонені реалії або прагматичні припущення. Такий підхід ураховує відносність та дискурсивну природу евфемізмів (Casas Gómez, 2012, p. 47).

Третім підходом до визначення евфемізмів є комунікативно-функційний (прагматичний) підхід. К. Аллан і К. Баррідж (Allan & Burridge) у статті «Евфемізми й дисфемізми: використання мови як меча та щита» (1991) тлумачать евфемізм як альтернативу неприємному вислову задля уникнення можливої «втрати обличчя»[2] (p. 202). Е. Креспо-Фернандес (Crespo-Fernández, 2014), аналізуючи дискурсивні тактики евфемізації в політичному дискурсі, трактує евфемізм як «використання м'якої та ввічливої мови для пом'якшення потенційної образи як для мовця (з метою самопрезентації), так і для слухачів (через турботу про їхню чутливість)» (pp. 7–8). Тобто науковець розглядає евфемізм не лише як лексичний процес, а й як вербальну поведінку, а будь-яку лексичну одиницю чи вербальну стратегію, що покликана зберегти «позитивне обличчя» під час спілкування, можна, на думку дослідника, називати евфемістичною (pp. 8–9). М. Фаргал (Farghal, 1995) зазначає, що евфемізми як прагматичний феномен підкоряються сентенціям максим принципу кооперації та теорії імплікатури (p. 367). М. Касас Ґомез (Casas Gómez, 2012) також розглядає евфемізми в контексті прагматичного вчення, кваліфікуючи їх як мовленнєві акти, що є дискурсивним використанням мовцями деяких лексичних замінників — звичних, лексикалізованих, оказіональних або креативних, — які за допомогою набору мовних та паралінгвістичних ресурсів і в певному прагматично визначеному контексті чи ситуації дають змогу лексично нейтралізувати заборонені терміни (p. 48).

Комунікативно-функційний підхід став основою для дослідження евфемізмів і в українському мовознавстві. Наприклад, В. Великорода (2008), аналізуючи функційно-прагматичні характеристики евфемізмів в англійській мові, визначає евфемізми як «одиниці вторинної номінації з відносно позитивною конотацією, що використовуються для заміни прямих найменувань, уживання яких із соціально чи психологічно зумовлених причин вважається небажаним» (с. 7). Ю. Полтавець

[2] Тут ідеться про зв'язок із теорією ввічливости, запропонованою П. Браун і С. Левінсоном (Brown & Levinson, 1987), що розглядатимемо детальніше в наступному розділі.

(2012) зазначає, що прагмалінгвістичні особливості як евфемізмів, так і дисфемізмів полягають у їхньому впливі на адресатів (с. 288).

Релевантним є погляд Л. Небелюк (2021): «Насправді звести процес евфемізації до послівної лексичної заміни означало б втратити з поля зору дискурсивні евфемістичні номінації, які трапляються в політичній комунікації. Евфемізм є не тільки лексичним процесом, але також елементом мовленнєвої поведінки, яку політики застосовують з надією пом'якшення ефекту того, що вони насправді хочуть сказати» (с. 27). Це твердження також актуальне для масмедійного дискурсу, де евфемізацію використовують для пом'якшення або приховування смислу повідомлень, тож підхід до вивчення евфемізмів із комунікативно-функційної перспективи дозволяє розглядати їх не лише як засіб лексичної заміни, а й як елемент стратегічного мовленнєвого впливу. Водночас комплексність явища евфемізації виявляється в його здатності впливати як на когнітивну, так і на емоційну сферу адресата, що є особливо важливим у політичній комунікації.

Отже, розширення спектра підходів до аналізу евфемізмів сприяє глибшому розумінню механізмів формування мовленнєвих стратегій і їхнього впливу на суспільну думку.

1.1.2. Причини виникнення евфемізмів і зв'язок із табу

Дослідники по-різному потрактовують причини виникнення евфемізмів, проте найпоширеніше твердження — це зв'язок евфемії й табу. Науковці дотримуються погляду, що виникнення евфемізму — це відповідь на існування табу (Allan & Burridge, 1991, p. 20), але ці два поняття не можна ототожнювати, адже є евфемістичні номінації, які не мають зв'язку з табуйованою лексикою (p. 28). Табу є мовною забороною на використання певних слів, що зумовлено містично-забобонними, морально-етичними, соціально-політичними (зокрема цензурними) чинниками. Серед засобів уникнення табуйованих слів є, звісно, замовчування, коли відповідне позначення не називають, але найчастіше замість табуйованих позначень уживають евфемізми (*Українська мова*, 2004, с. 676).

Дослідники зауважують, що причини появи евфемізмів також є позамовними, наприклад, психологічні, ідеологійні, соціальні, релігійні тощо, а використання евфемістичних найменувань слугує способом уникнути, пом'якшити чи завуалювати назву якогось явища (зокрема й табуйованого) (Leśnik, 2011, s. 122).

Спершу мотивацією для виникнення табу був страх перед магічним чи божественним, через що деякі номінації було заборонено вимовляти, аби не накликати кари (тобто це було пов'язано з різними релігійними віруваннями). Проте табу — це не лише ритуальні заборони, а й соціальні обмеження, що виникають для запобігання дискомфорту, шкоди чи небезпеки як для окремої особи, так і для спільноти. Вони можуть стосуватися як сакрального й метафізичного, так і владних осіб чи взаємодії з потенційно небезпечними явищами (Allan & Burridge, 2006, p. 27). К. Баррідж (Burridge, 2012) зазначає, що табу належать до загальних цінностей, які об'єднують людей спільноти; вони стають ознакою соціальної єдности, тому загальною стратегією створення евфемізму є маскування табуйованої теми за допомогою модифікації образливого висловлення (pp. 70, 75). Проте також мотивацією в разі захисту від табу за допомогою евфемізмів є прагматичні потенційні мотиви: мінімізувати загрозу для «обличчя» іншої особи й мінімізувати загрозу для власного (Asseel, 2020, p. 25). Загалом утворення й уживання евфемізмів сприяє життєздатності мови й адаптації до змін соціального / історичного контексту. Їхня непередбачуваність і мінливість зумовлює те, що певне слово може мати евфемістичний характер в одній мові, але бути неприйнятним в іншій через культурну асиметрію (Chamizo Domínguez, 2005, s. 15).

Хоча табу поширені в примітивних культурах на ранніх етапах цивілізаційного розвитку, вони є невід'ємною частиною розвитку мовних спільнот. Такі заборони виникають у процесі адаптації мовної системи до динамічних змін у колективних уявленнях і формах соціальної комунікації. Попри те, що лінгвістичні дослідження зосереджуються на табу як насамперед лексичному явищі, їхня сфера застосування є значно ширшою, адже охоплює різні форми мовної діяльности, а також одиниці різного рівня, насамперед ті, що за статусом виконують

комунікативну функцію. Саме тому табу — це прагматичне явище, адже воно стосується мовної поведінки (Kiklewicz, 2016, s. 495).

Прагматичними причинами появи евфемізмів є також правила ввічливости, наприклад, пом'якшення назв фізичних і розумових вад. У випадку позначення хвороб чи смерти евфемізми відображають процес табуювання прямих номінацій. У політичній сфері їхнє використання спрямоване на вплив на масову авдиторію. Крім того, евфемізми застосовують для приховування інформації, зокрема в соціальних діалектах нелегальних груп, у сфері воєнного озброєння та під час ведення воєнних дій (Саприкіна, 2017, с. 50).

Ще однією важливою ознакою табу є його вибірковість — обмеження певними діапазонами смислів і ситуацій, адже табуйованість поняття може змінюватися відповідно до ситуації, тих чи тих мовців чи реципієнтів (Rodzoch-Malek, 2012, s. 113). Об'єктами табу стають дискурси різного типу; усе залежить від тематики, стилю поведінки учасників тощо (Kiklewicz, 2016, s. 499). Отож табу притаманна своя контекстна вибірковість, що залежить від дискурсу, учасників і каналів комунікації, а також обов'язковою експресивністю евфемізмів, що відбиває емоційну амбівалентність між забороною та бажанням її порушити.

1.1.3. Критерії виокремлення евфемізмів у сучасній лінгвістиці

Окрім дискусійности термінології, невизначеним є також конкретний набір критеріїв, які даватимуть змогу виокремити евфемізми в тексті.

На думку Б. Воррен (Warren, 1992), щоб зарахувати номінацію до класу евфемізмів, вона повинна мати такі ознаки: 1) її референт пов'язаний із чутливою темою (смерть, злочинність, фізичні чи психічні вади, сексуальність тощо); 2) ужита лексема є м'якшою або менш грубою, ніж її альтернатива; 3) зарахування слова / висловлення до евфемізмів залежить від суб'єктивного сприйняття дослідника, адже об'єктивних критеріїв не існує (p. 134). М. Шимчак-Розлах (Szymczak-Rozlach, 2014) зауважує, що відсутність чітких критеріїв для визначення евфемізму зумовлена широким обсягом цього поняття; у цьому випадку потрібно

залучати здатність декодувати приховане значення слів з урахуванням як лінгвістичного, так і позалінгвістичного контексту (s. 62).

Проаналізувавши сучасний підхід до дослідження евфемізмів, М. Булах (2016) виснувала, що дослідження евфемізмів має враховувати забороненість поняття, розмежування евфемізації та звичайної лексичної заміни, а також орієнтацію на комунікативну мету, яка зумовлює процес евфемізації (с. 101). К. Кантур (2012) зазначає, що евфемізм має відповідати таким критеріям: бути вторинною номінацією, імпліцитно передавати етично чи політично небажані смисли й мати позитивний аксіологічний потенціал, який пом'якшує негативні ознаки або посилює позитивні (с. 210). А. Енґелькін (Engelking, 1984) виокремлює такі найважливіші риси евфемізмів: 1) заміна табуйованого слова; 2) удосконалення значення слова; 3) відсутність лексикалізації цього терміна; 4) експресивність (емоційно нейтральні евфемізми трапляються рідко) (p. 117). П. Дж. Чамісо Домінґес (Chamizo Domínguez, 2005) вважає, що евфемістичні номінації неможливо замінити іншим поняттям без зміни когнітивного ефекту; їх можна розпізнати лише в контексті, залежно від знань і переконань учасників комунікації; іноді евфемізм замінює не табуйоване, а «проблемне» в конкретному контексті слово (s. 10–11). Узагальнюючи підходи дослідників, можна визначити засадничі критерії виокремлення евфемізмів. Евфемізація завжди зумовлена соціальною чи психологічною забороною й пов'язана з комунікативною метою мовця. Евфемізм є вторинною номінацією, що імпліцитно передає табуйовані поняття, має аксіологічний потенціал пом'якшення чи позитивної трансформації значення. Важливими ознаками є контекстуальність і когнітивний ефект: евфемізм неможливо замінити іншим словом без зміни сприйняття. Він виконує функцію заміни небажаних слів, а його впізнаваність забезпечується зв'язком із первинним значенням або денотатом. Отже, евфемізми — це номінації, які змінюють оцінне значення й зберігають зв'язок із вихідним поняттям.

На базі здійсненого аналізу пропонуємо такий перелік критеріїв виокремлення евфемізмів:

1. Вторинність номінації — евфемізм замінює первинне, часто табуйоване або небажане найменування.

2. Табуйованість або чутливість первинного поняття — відповідно до попередньої тези, евфемізація передбачає наявність психологічної чи соціальної заборони, що зумовлює необхідність заміни.

3. Видозміна сприйняття реалії — евфемізм створює більш нейтральне або позитивне уявлення про явище.

4. Прагматична настанова — використання евфемізму залежить від наміру мовця (заспокоїти, приховати, уникнути конфлікту тощо).

5. Імпліцитність — евфемізм не називає прямо те, що міститься у вихідному значенні, а передає його приховано.

6. Контекстуальна залежність — евфемізм працює лише в певному контексті й може втрачати евфемістичність або набувати її залежно від ситуації.

7. Наявність механізму евфемізації — творення евфемізмів співвідноситься з певними механізмами, як-от метафоризацією, використанням іншомовних запозичень, шаблонних конструкцій тощо.

1.1.4. Підходи до класифікації евфемізмів, їхні семантичні та функційні особливості

Евфемізми класифікують, беручи до уваги різні критерії: структурні, тематичні (найчастіше помічаємо такий поділ під час укладання словників), семантичні, функційні тощо.

Класифікація К. Аллана й К. Баррідж (Allan & Burridge, 1991) ураховує передовсім семантику таких одиниць. Попри те, що дослідники аналізують вторинні номінації в межах лінгвістичної прагматики (зокрема, підґрунтям їхнього визначення є концепція «втрати / збереження обличчя» мовця), вони виокремлюють: образні висловлення (наприклад, *go to the happy hunting grounds* замість *to die*), ремодуляції (*sugar* замість *shit*), перифрази (*little girl's room* замість *toilet*), скорочення, запозичення й інші типи замін, що маскують зміст або зменшують емоційний вплив вислову (1991, pp. 29–34). (pp. 29–34).

Однією з найцитованіших у сучасному мовознавстві є класифікація Б. Воррен (Warren, 1992), в основу якої покладено способи творення евфемізмів: словотвірні, фонетичні, запозичені з інших мов та семантичні. До останньої належать, зокрема, метафори, іронія та гіпербола.

Названу класифікацію доповнив К. Лінфут-Гем (Linfoot-Ham, 2005), який додав категорію «Найменування» (з підкатегоріями «Власні назви» й «Географічні найменування») до розділу «Семантичні інновації», а також категорію «Видалення» до розділу «Фонематичні модифікації» (p. 241).

Т. Світлична (2013) зауважує, що процес творення евфемістичних замінників «відбувається на різних мовних рівнях: лексичному, семантичному, фонетичному, словотвірному, стилістичному, а це, своєю чергою, відбивається на кількості та різноманітності способів творення евфемістичних лексем» (с. 277). Важливо, що дослідниця, аналізуючи евфемістичні способи творення, згадує про вживання неологізмів — нових номінацій, які автори творять для заміни загальновживаних найменувань, адже часто в різних типах дискурсів такі номінації мають евфемістичний потенціал. Проте, дослідивши евфемізми в українському художньому тексті, авторка вважає, що найпоширенішими способами творення евфемізмів є «узагальнювальні назви, займенники, іншомовні слова, літота, абревіація, слова-визначники з дифузною семантикою, фразеологізми, іронія, метафора, еліпсис» (. 280).

Л. Ставицька (2008), простежуючи кореляцію обсценізмів й евфемізмів, пропонує власну класифікацію, що охоплює: літературні слова зі значенням еротичної сфери (як-от *блуд*, *кохати*, а також займенники *це*, *все*); розмовну лексику й діалектизми (*дзюндзя*, *писка*), слова дитячої мови (*піська*); фольклорні висловлення (*у пелені принести*, *червоний буряк*, *жити живицею*); жарґонізми — від арґо й кримінального сленґу до молодіжного та загального (*сексуватися*, *трахати*); книжно-літературні одиниці (з біблійних текстів або публіцистики); прецедентні імена (*Казанова*, *Месаліна*); неологізми художніх дискурсів (*погашувач жаги*) та науково-медичну термінологія (с. 44–45). Зарахування до евфемізмів таких лексем, як, наприклад, *трахати*, *імпотент*, *кастрат*, на наш

погляд, є дискусійним. Їх використання переважно супроводжується бажанням принизити, образити об’єкта, через що доцільніше називати їх дисфемістичними. Також лексеми на зразок *гонорея*, *сифіліс*, *повія*, *сутенер* тощо ми кваліфікуємо як нейтральні номінації. Отже, відкритим залишається питання щодо критеріїв для виокремлення такого типу евфемізмів.

Дослідники по-різному класифікують евфемізми щодо їхніх функційних особливостей. Наприклад, В. Великорода (2008) на базі прагматичних особливостей використання евфемізмів виокремлює такі їхні функції:

1) вуалітивна — універсальна, спрямована на приховування небажаних аспектів дійсности;

2) кооперуюча (зберігаємо форму відповідно до першоджерела), що покликана сприяти порозумінню, зокрема через уникнення дискримінації;

3) превентивна, яка полягає в заміні табуйованих понять (фізіологія, релігія, смерть тощо);

4) риторична, що має на меті вплив на адресата, зміну його оцінок і мотивацію до дій;

5) елевативна, за допомогою чого мовець має змогу представити аспекти реальности кращими, ніж вони є насправді;

6) конспіративна, яку помічають у межах певної соціальної або професійної групи для відмежування осіб, які до цієї групи не належать;

7) дистротивна, що спотворює інформацію у свідомості адресата, перешкоджаючи комунікативному співробітництву (с. 9–10). Однак, якщо мета мовця полягає в зміні картини світу адресата, ця функція є продуктивною.

М. Касас Ґомез (Casas Gómez, 2012) виокремлює функції вуалювання й пом’якшення як прагматично-дискурсивні, проте водночас акцентує увагу на функції вихваляння (puffery), коли йдеться про намагання покращити номінації, які стосуються професій низького штибу, а також зазначає, що ці функції можуть поєднуватися в межах лексеми чи висловлення (p. 52).

Тенденції до дослідження вторинних номінацій у межах лінгвістичної прагматики притаманні не лише західній лінгвістиці. Поширення набувають праці

сходознавців, які аналізують евфемізми в китайській мові, порівнюючи їх із тенденціями, що простежуються в англійській мові. Науковці виокремлюють п’ять провідних функцій, а саме: функція уникнення, ввічливости, елегантности, маскування та гумору (Cao, 2020, p. 1097). Головною функцією евфемізмів є приховування неприємного об’єкта чи неприємних наслідків, які можуть бути пов’язані з цим об’єктом, проте також їм притаманний маніпулятивний потенціал.

Нейтральна чи позитивна конотація, крізь призму якої подають інформацію під час евфемізації, уможливлює маніпулювання свідомістю, адже реципієнт не завжди здатен ідентифікувати евфемізм у контексті й проаналізувати причину його вживання. А. Григораш (2013) зазначає, що маніпулятивна комунікація уникає ясности, а обсяг значення евфемізмів робить їх зручним інструментом впливу (с. 335).

Однією з визначальних особливостей евфемізму є його контекстуальна залежність, тобто евфемізм — це контекстуально-чутливий феномен. Е. Креспо-Фернандез (Crespo-Fernández, 2014) зауважує: «Слова чи висловлення не повинні бути евфемістичними (або дисфемістичними) як такими; радше його пом’якшувальна (або образлива) якість значною мірою залежить від контексту, у якому його використовують» (p. 11). Залежність від контексту як евфемістична риса, знову-таки, вказує на те, що найвичерпніший аналіз можна здійснити з урахуванням методів лінгвістичної прагматики. Контекст «дає змогу зрозуміти евфемізм у різних комунікаційних процесах і, згодом, зрозуміти різні значення евфемізму та його основного референта» (Asseel, 2020, p. 26).

Ще однією семантичною характеристикою евфемізму є його властивість утрачати евфемістичний сенс чи переходити в інші розряди: на етапі виникнення евфемізм приховує негативне значення, однак із часом його починають сприймати як прямий відповідник табуйованого поняття, що потребує нової заміни. Водночас чимало евфемізмів зникають раніше, ніж усталюються або набувають негативної конотації (Булах, 2016, с. 106). Це зокрема пов’язано з тим, що теми, які раніше були табуйованими, перестають бути такими з часом. Наприклад, у мусульманських країнах чоловікові було заборонено називати ім’я дружини, проте

сьогодні (у великих містах) така традиція більше не культивується (Zirak Ghazani, 2020, p. 56). Втрата евфемістичности може відбуватися або шляхом припинення неприпустимости мовного вираження відповідно до соціальних норм, або ж через набуття звичности й утрату імпліцитного значення (Полтавець, 2012, с. 232). Прикметно, що нові лексеми чи висловлення, які позначають непристойні або неприємні аспекти, з часом утрачають характер евфемізмів.

Д. Ассіл (Asseel, 2020), підсумовуючи погляди різних дослідницьких напрямів, робить висновок, що евфемізмові притаманні три визначальні риси:

— пом’якшення: попри різні підходи до вивчення евфемізмів, їх об’єднує спільний принцип: вони слугують для пом’якшення висловлень, зменшуючи їхню грубість чи негативну конотацію;

— контекстуальна залежність: значення евфемізму визначає контекст, у якому він використаний. Комуніканти можуть не сприймати деяких висловлень як евфемізми, якщо їх розглядати поза конкретною ситуацією, де вони набувають замінного або пом’якшеного значення;

— суб’єктивність сприйняття: евфемізми можуть викликати різні тлумачення залежно від особистого досвіду й поглядів мовців, тому їх розуміння може варіюватися (p. 260). Як бачимо, попри різницю дисциплінарних підходів, евфемізм вирізняється своєю здатністю пом’якшувати висловлення, контекстуальною залежністю та суб’єктивністю інтерпретації.

Отже, функції евфемізмів охоплюють як лексичні, так і прагматичні аспекти, спрямовані на пом’якшення негативного змісту, уникнення табу й досягнення комунікативних цілей завдяки різноманітним мовним засобам. Різні класифікації наголошують на їхній здатності бути інструментом ввічливости, маскування та маніпуляції, що робить евфемізми важливими елементами сучасної мовленнєвої практики.

1.2. Теоретичні засади дослідження дисфемізмів

1.2.1. Особливості термінологійного апарату

На відміну від евфемізмів, дисфемізми є менш дослідженими. К. Аллан і К. Баррідж (Allan & Burridge, 1991) визначають дисфемізми як висловлення з образливими щодо денотата або для реципієнта конотаціями (p. 202). Евфемізація та дисфемізація є когнітивними процесами концептуалізації певної забороненої реальности з протилежними наслідками, тобто їм властива однакова основа та ресурси, проте цілі й завдання в них різні. Неодмінною й однозначною є експресивність, притаманна цим явищам. Експресивність евфемізмів і дисфемізмів засвідчує, що межа між ними та табу є розмитою: табуйовані терміни не завжди однозначні, а сам дисфемізм вважають навмисним уживанням забороненої або нейтральної лексики з негативною оцінкою, невідповідної до ситуації мовлення (Яворська, 2022, с. 78). По-друге, під час дисфемізації відбувається цілеспрямоване погіршення характеристик об’єкта (Вострецова & Решетарова, 2009, с. 184). Також дисфемізм подекуди йменують псевдоевфемізмом, підкреслюючи взаємозв’язок двох вторинних номінацій, і кваліфікують його цілеспрямованим акцентуванням негативних характеристик об’єкта з можливістю оцінної градації — від помірної до різко негативної. Псевдоевфемізми вживають у переносному значенні для завуальованого вираження непристойного (Саприкіна, 2017, с. 50). Л. Ставицька (2008) зауважує, що термін «дисфемізм», який є важливим складником обсценного лексикону, можуть уживати у двох значеннях:

1. «Навмисне викривлення слова для надання йому грубого, інвективного значення: *гівназія*-гімназія, *таманда*-тамада, *хуйомийка*-коломийка <…>.

2. Слово, протилежне евфемізму в тому сенсі, що практично будь-яку дію, будь-який предмет, будь-яку властивість можна представити у вульгаризованому вигляді через використання дисфемізму, який зберігає табу-сему» (с. 25).

На наш погляд, усі вищезгадані визначення об’єднує актуалізація негативної оцінки, тобто мовець, маючи певну комунікативну мету, добирає відповідні мовні

засоби, щоб її досягнути. Нерідко авторський задум чи інтенції є імплікованими, не вираженими прямо.

1.2.2. Критерії виокремлення дисфемістичних одиниць

Визначальною причиною для вживання дисфемізмів є намір висловити зневагу щодо адресата, принизити його, підкреслити свою вищість і, зрештою, образити (Sojda, 2012, s. 127). Однак невизначеним та дискусійним є вибір критеріїв, за допомогою яких можна вважати номінацію чи висловлення дисфемістичними.

Дисфемізми можуть утілюватися в різноманітних формах: від нейтральної до емоційно насиченої та вульгарної / принизливої лексики, проте також важливо зауважити, що й нейтральні терміни можуть вважатися дисфемістичними в тому випадку, коли вони вказують на неповагу стосовно об'єкта чи суб'єкта, про якого йдеться (s. 128).

Процес дисфемізації супроводжується актуалізацією негативного складника, що може здійснюватися через «вживання одиниць зниженої лексики — негативно-оцінних розмовно-побутових елементів та елементів професійних жаргонів, вульгаризмів, матизмів; засобів вторинної номінації на кшталт фразеологізмів, перифразів і метафор; мовної гри та ін. Як і у випадку новотворів евфемістичного характеру, значна кількість дисфемізмів з'являється внаслідок індивідуально-авторського та оказіонального словотвору» (Вострецова & Решетарова, 2009, с. 185).

З огляду на зазначене, для аналізу дисфемізмів набір формальних критеріїв є менш важливим порівняно з лексичним. Головним показником для виокремлення дисфемістичних номінацій є негативізація повідомлення. Переважно цього ефекту досягають завдяки використанню лексики зниженого стилю, проте дисфемізм їй не тотожний. Трапляються випадки, коли нейтральні номінації виконують дисфемістичну функцію, та навпаки — коли обсценізм не є дисфемізмом, адже мета його використання в мовленні не пов'язана з негативізацією.

Аналіз практичного матеріалу дає підстави виокремити такі критерії дисфемізмів:

1. Вторинність номінації — дисфемізм є заміною нейтрального або евфемістичного висловлення на більш грубий або зневажливий варіант.

2. Інтенція мовця на негативне оцінювання — основна мета використання дисфемізму полягає в навмисному висловленні зневаги, приниженні або демонстрації негативного ставлення, що досягається через добір відповідних мовних засобів.

3. Посилення негативного сприйняття — дисфемістичні висловлення підкреслюють небажані риси об’єкта мовлення.

4. Контекстна зумовленість — дисфемізм може бути таким лише у відповідній комунікативній ситуації.

5. Залучення експресивних мовних засобів — дисфемізми часто вербалізовані емоційно-експресивними номінаціями, зокрема пейоративними найменуваннями, метафорами, іронією чи сарказмом.

1.2.3. Класифікація та функції дисфемізмів

Питання про класифікацію дисфемізмів нерозривно пов’язане з проаналізованими класифікаціями евфемізмів. Це можна пояснити тим, що дослідження дисфемії переважно здійснюють у порівнянні з евфемією. Загалом до дисфемізмів залучають ті самі принципи творення, що й до евфемізмів: семантичні (наприклад, метафоризація або фразеологізація), фонетичні чи словотвірні, проте є дві головні відмінності. Дисфемізми, які утворюються за допомогою синекдохи, є частотнішими, ніж ті, що утворюються за допомогою метонімії, наприклад, *tits* замість “breasts” — синекдоха (евфемістичний відповідник буде метонімійним — *chest*). По-друге, антитеза між гіперболою та літотою видається недоречною: гіперболу можна використовувати для посилення образи шляхом приниження особи, до якої звертаються (Allan & Burridge, 1991, p. 40). До дисфемізмів також зараховують конструкції, що містять компонент *так званий* (*so-called*), наприклад, *the so-called democracies of the Eastern block*. У цьому прикладі використання

лексеми *democracy* не є дисфемістичним, однак указано на несхвалення й припущення про те, що в східному блоці існують такі речі, як демократія (p. 40).

Також, аналізуючи дисфемістичні образливі позначення, які трапляються в особистих суперечках розмовного характеру, К. Аллан і К. Баррідж (Allan & Burridge, 1991) виокремлюють: а) порівняння людей із тваринами відповідно до набору поведінкових критеріїв; б) епітети, що походять від табуйованих органів тіла, тілесних виділень чи сексуальної поведінки; в) присвоєння розумової чи фізичної невідповідности; г) слова образи чи неповаги відповідно до характеру об'єкта (pp. 40–41).

Г. Росон (Rawson, 1989), аналізуючи «погані», за його визначенням, слова, які в певних контекстах є негативними, пропонує таку класифікацію: а) нецензурна лексика, переважно вживана для висміювання / приниження релігійних переконань або для лайки; б) непристойності, що передовсім стосуються сексуальности й тілесности; в) образи, здебільного пов'язані з етнічною належністю, національністю, політичними переконаннями чи фізіологічними особливостями (p. 5).

Українська дослідниця Л. Мосієвич (2014), вивчаючи когнітивні механізми утворення евфемізмів і дисфемізмів у сучасній англійській мові, пропонує виокремлювати дисфемістичні заміни формального та семантичного типів (до слова, як і евфемістичні). Для утворення дисфемізмів формального типу характерне використання різних способів фонетичних змін: а) фонетичне викривлення слова: *sugar, shoot*; б) відсікання: *doc, fed, prez, vet*; в) какофонія: *bus-schmus, consequences-schmonsequences*; г) абревіатура *A.B.F.* у значенні "absolutely bloody final", *FTA* у значенні "fuck the Army" (с. 103). Найголовнішим серед принципів утворення дисфемізмів семантичного типу є інтенсифікація негативних характеристик, а міжконцептуальними зв'язками під час такого утворення є: а) концептуальна метафора, зокрема коли йдеться про використання назв тварин стосовно людини, що базується на схожому наборі ознак: *cow, pig, bitch, louse*; б) гіпербола, наприклад, у словосполученні *bloody people* (Мосієвич, 2014, с. 103).

Отже, наведеним класифікаціям бракує послідовности у виокремленні всіх характеристик дисфемізму, тому запропонуємо власну класифікацію цих одиниць за механізмами та стратегіями[3].

1.3. Ортофемізм, ексфемізм, евфемістичні дисфемізми та дисфемістичні евфемізми

Глибокий аналіз евфемії й дисфемії дав змогу науковцям визначити нові поняття, що стосуються цих складних процесів, і запропонувати низку нових визначень. Значний внесок у цьому аспекті зробили К. Аллан і К. Баррідж (Allan & Burridge, 1991, 2006), проте згодом ці напрацювання набули поширення в мовознавчій традиції загалом, що, зі свого боку, сприяло поглибленню уявлень про досліджувані явища.

Ортофемізм — це термін, уведений для пояснення прямих або нейтральних висловлень, які не є ані надмірно ввічливими (евфемістичними), ані різкими чи образливими (дисфемістичними) (Allan & Burridge, 2006, p. 31). На наш погляд, виникнення цього поняття дозволяє умовно виокремити три важливі складники в межах учення про вторинні номінації: пом'якшувальна номінація (евфемізм: *poo, loo, have a period, my bits, Lord*; *відійти у засвіти*) — нейтральна номінація (ортофемізм: *faeces, toilet, menstruate, my vagina, Jesus*; *померти*) — образлива номінація (дисфемізм: *shithouse, bleed, my cunt, Christ!*; *здохнути*). Ортофемізми й евфемізми виникають через свідому чи несвідому самоцензуру; їх використовують, аби уникнути збентеження мовця чи негативного враження, а також, щоб не викликати дискомфорту чи образи в слухача або сторонньої особи. Це пов'язано з мовленнєвим етикетом. Ортофемізм зазвичай є більш формальним і точним (буквальним), ніж відповідний евфемізм, а евфемізацію, навпаки, частіше використовують у розмовній мові (p. 33).

[3] Детальніше див. розділ 4.

Дисфемізми (як і евфемізми) є образнішими й емоційно-експресивнішими, ніж ортофемізми (Allan & Burridge, 2006, p. 33), водночас ортофемізми об'єктивізують спосіб подання інформації (Allan, 2012, p. 6).

Ексфемізм — це своєрідний синтез евфемізмів і дисфемізмів. Як ми зазначали вище, евфемізми й дисфемізми є контекстуально залежними явищами, крім того, їх не завжди легко диференціювати. Подекуди вторинні номінації можуть бути різновидовими (cross-varietal) синонімами; це трапляється тоді, коли найменування мають однаковий денотативний компонент, проте конотативний різниться (Allan & Burridge, 1991, p. 42). Наприклад, ексфемізми *poo*, *shit* і *faeces* є різновидовими синонімами, адже вони позначають той самий концепт, однак мають різні конотації (Allan & Burridge, 2006, p. 33). Тож ексфемізм, як синтез евфемізмів і дисфемізмів, демонструє контекстуальну залежність та варіативність конотацій у разі позначення того самого поняття, що відображає народну культуру й застосування різноманітних лінгвістичних стратегій для досягнення різних ефектів.

Оскільки вказані явища є залежними від контексту, важливо зважати на ці параметри під час аналізу. Коли йдеться про дисфемістичні евфемізми й евфемістичні дисфемізми, тоді визначальною є невідповідність в іллокутивній силі номінацій: «Дисфемістичний евфемізм — це термін, який має бути образливим, тоді як іллокутивна сила є евфемістичною — іншими словами, намір мовця полягає не в тому, щоби бути образливим; навпаки, евфемістичний дисфемізм — це евфемістичний термін, у якому іллокутивна сила є дисфемістичною» (Terry, 2020, p. 57). Виникнення концепції евфемістичних дисфемізмів і дисфемістичних евфемізмів пов'язане з тим, що рівень «конотативних значень, симптоматично виражених евфемістичними та дисфемістичними номінаціями, такий, що іноді бракує не лише забороненого базового терміна, однак це також пояснює, що межі між табу й дисфемізмом розмиті, і це навіть частково виправдовує відсутність чіткого розмежування між евфемізмом і дисфемізмом, оскільки існують усі види афективних комбінацій» (Casas Gómez, 2012, p. 60).

Виокремлення наведених типів вторинних номінацій ще раз підтверджує, що евфемізми та дисфемізми слід аналізувати з урахуванням контексту вживання й авторських інтенцій, оскільки лише це дасть змогу класифікувати та досліджувати такі одиниці коректно.

1.4. Особливості масмедійного дискурсу як сфери функціювання вторинних найменувань

Поняття дискурсу неодноразово потрапляло у фокус уваги мовознавців, адже це явище є складним і багатокомпонентним. Дж. Ліч (Leech, 1983) розглядає дискурс як трансакцію, що є спробою передати певну іллокутивну силу слухачеві. Крім того, на думку дослідника, саме визначення дискурсу можна використовувати замість іллокуції або іллокутивного акту, який також був би відповідним терміном для всієї трансакції (p. 59). І. Печеранський і Х. Васкул (2018), аналізуючи масмедійний дискурс, зауважують, що дискурс — це «соціально детермінований процес породження, об'єктивації і трансляції в сукупності притаманних йому текстів соціально значущих змістовних форм, що відбивають особливості відтвореної свідомості. Дискурс як комунікативно-когнітивний феномен задає спосіб і характер уявлення і оперування інформацією, а також характер і номенклатуру відтворюваних їм змістовних форм, тобто організованих і ціннісно орієнтованих сукупностей смислів, звернених в своїй буттєвості до соціальної практики, соціальної пам'яті (традиції) і уяви» (с. 26). Проте чи не найвичерпніше проаналізував дискурс Т. ван Дейк (van Dijk, 1993, 1997b, 1998c, 2003). Він зауважує, що в дискурсі передбачені три основні виміри: використання мови (language use), пізнання (cognition) та взаємодія (interaction) у їхніх соціокультурних контекстах (van Dijk, 1997b, p. 32). Тобто дискурс є багатовимірним явищем, на який упливають соціальні, історичні, прагматичні, психологічні, етнокультурні чинники; дискурс «поєднує в собі текст, процеси його генерації, що забезпечує додатковий зміст, закладений адресатом для досягнення прагматичних цілей, і процеси його сприйняття людською свідомістю, в яких

відображується підтвердження обставин і умов спілкування. Крім того, процеси генерування та сприйняття дискурсу визначаються комунікативною ситуацією, яка є спільною для обох частин спілкування» (Януш, 2019, с. 148). Отже, дискурс є багатогранним явищем, яке об'єднує мовну діяльність, когнітивні процеси й соціальну взаємодію в межах історико-культурного та прагматичного контексту.

Масмедійний дискурс має низку особливостей, які вирізняють його серед інших типів дискурсу. І. Мірошниченко (2020) визначає його як «поле масової комунікації, що охоплює всі мовні практики та комунікативні ситуації з використанням різноманітних засобів (медіа) передачі інформації: преси (газет чи часописів), радіо, телебачення, інтернет-технологій, мобільного зв'язку, кіноіндустрії, рекламних панелей» (с. 38). Дослідниця наводить такі особливості дискурсу медіа: медіазалежність (залежність від каналу передавання інформації), реалістичність (зануреність у навколишню дійсність), мультимодальність (використання різних систем передачі та сприйняття інформації), інтердискурсивність, спрямування на широку масову авдиторію (яка може бути дуже неоднорідною), дистантність мовленнєвого акту (розірваність у часі та просторі продуцента й реципієнта), динамічність (інформаційна швидкоплинність), спектакулярність, інтенсивна експресивність (покликана формувати нові смисли й переконання) (с. 45–50).

Дослідники зауважують, що головні ознаки сучасного медіадискурсу зумовлені інтердискурсивністю, тобто поєднанням рис різних типів дискурсів, зокрема «дискурс ЗМІ запозичує й семантично трансформує лексеми з медичного, побутового, наукового, військового, культурного, дорожньо-транспортного, аграрного, спортивного, судового й інколи з інших видів дискурсу. Ці процеси супроводжуються аксіологічним маркуванням слів, якого досі вони не мали. Це й зумовлює прагматичну настанову лексичних запозичень різних сфер комунікацій у дискурс ЗМІ» (Ільченко та ін., 2014, с. 181).

Масмедійний дискурс тісно пов'язаний із позамовним контекстом, що відображає актуальні суспільні реалії. Однією з його функцій є вплив на колективну свідомість і формування суспільної думки. Також йому притаманна

специфічна масова авдиторія, що зумовлює певну стандартизацію та спрощення комунікативного коду, який функціює у сфері когнітивно-аксіологічних значень, охоплюючи поняттєві, метафоричні, образно-символічні й ціннісні аспекти (Печеранський & Васкул, 2018, с. 25). Крім того, важливою характеристикою медійного дискурсу є такий аспект, як наявність у фрагментах повідомлення покликань на слова інших осіб (цитат), себто інтертекстуальність. Аналіз таких текстів зумовлює залучення різних технік, адже варто диференціювати прагматичну настанову мовця та автора, які можуть різнитися.

Для масмедійного дискурсу характерне використання механізмів, що впливатимуть на сприйняття подій опосередковано, задаватимуть тон розповіді. Таку функцію виконують, наприклад, евфемістичні й дисфемістичні імплікатури. Аналізуючи газетний текст, С. Куранова (2010) звертала увагу на важливість соціальних умов і дію принципу ввічливости, що сприяють частотності використання цього виду засобів. Їхня поява й використання може пояснюватися: «1) бажанням автора або редакції донести більше інформації, ніж можна передати в замітці; 2) намаганням передати власне ставлення до висвітлюваної події; 3) необхідністю налаштувати читача на “правильне”, “потрібне” сприйняття інформації» (с. 88). Вважаємо, що використання евфемістичних і дисфемістичних імплікатур в аналізованому дискурсі дає змогу авторам здійснити потрібний вплив на авдиторію, не виражаючи цього прямо, аби уникнути потенційної негативної реакції. Відповідно до всеукраїнського опитування про динаміку довіри до соціальних інституцій у 2021–2023 роках, яке проводив Київський міжнародний інститут соціології впродовж 29 листопада — 9 грудня 2023 року, сьогодні суспільство більш критично налаштоване щодо ЗМІ загалом, рівень довіри не такий високий. Кількість громадян, що довіряє українським медіа, знизилася з 57 % (у 2022 році) до 29 % (у 2023 році), відповідно, з 14 % до 40 % збільшилася кількість осіб, що не довіряє українським ЗМІ (Грушецький, 2023).

Масмедійному дискурсу властиве частотне вживання вторинних номінацій. Автори фрагментів повідомлень, використовуючи евфемізми й дисфемізми, ставлять собі різну мету, проте так чи так вторинні номінації мають вплив на

висвітлення подій. Якщо евфемізми сприяють пом'якшенню висловлень, то дисфемізми, навпаки, надають їм зневажливого чи агресивного забарвлення, посилюючи емоційність висловлювань і потенційно провокуючи конфлікти. Евфемізм є потужним засобом «упровадження ідей або поглядів серед великих мас людей, при чому кінцевим результатом такого провадження є закріплення цих ідей у свідомості адресатів комунікації» (Шевченко & Скорик, 2014, с. 261). Специфіка висвітлення подій у масмедійному дискурсі передбачає обговорення тем, що можуть бути чутливими для читачів / слухачів, адже часто йдеться про війну, смерті, економічні чи політичні проблеми тощо. Проте евфемізація, якою послуговуються автори повідомлень, призначена не лише для пом'якшеного інформування про події, але й має експресивну та імпресивну функції (Burska-Ratajczyk & Burski, 2022, s. 329). М. Булах (2016) зазначає, що евфемізми в мові медіа виконують функцію пом'якшення висловлень, маскування й приховування негативних явищ, і це може мати як позитивні, так і негативні наслідки. Вони слугують інструментом маніпуляції, зокрема в політичних промовах, а також виконують об'єднувальну й ігрову функції. Їхня поява зумовлена не лише соціально-політичними чинниками, а й інтелектуалізацією мовної свідомости українців (с. 108). Масмедійний дискурс активно застосовує вторинні номінації, зокрема евфемізми й дисфемізми, щоби впливати на сприйняття подій, пом'якшуючи або загострюючи мовну картину світу для досягнення конкретних прагматичних та маніпулятивних цілей.

Евфемізми також є інструментом політичної коректности, наприклад, коли йдеться про війну, журналісти з обережністю добирають найменування, що не суперечили б міжнародному праву, а це призводить до проблеми невизначеності номінацій. О. Тараненко (2017) зазначає, що номінативи конфлікту не завжди вживають у прямому значенні через можливе порушення правових норм або професійних стандартів. Українське медіаполе демонструє варіативність у позначенні неоголошеної війни — від «антитерористичної операції» до «війни на Донбасі». Попри це, сучасний медійний дискурс майже повністю перейшов до вживання поняття «війна», тоді як до 2016 року його вживали вкрай обережно.

(с. 149). Тож евфемізація мовлення зумовлена не лише уникненням чутливих тем, а й прагненням до політичної коректности, що особливо помітно в медійному дискурсі про війну, де правові та етичні обмеження впливають на вибір номінацій, спричиняючи їхню варіативність і невизначеність.

Ще одним важливим аспектом є названий вище маніпулятивний потенціал евфемізмів. Загалом мовне маніпулювання — це «відбір і використання засобів мови з метою прихованої дії на адресата, тобто певний мовленнєвий вплив» (Чік, 2015, с. 121). Попри те, що маніпулятивні евфемізми містять елемент спекуляції щодо подачі інформації, евфемізацію варто відрізняти від дезінформації: перша пом'якшує подачу правди, а друга спотворює реальність (Кантур, 2012, с. 211). Найпродуктивнішим рівнем евфемізації в контексті мови друкованих медіа є лексико-семантичний рівень, адже на цьому рівні маніпулятивний і сугестивний характер евфемізмів виявляється найбільшим (Веремчук & Мєліна, 2022, с. 15).

Дисфемія становить опозицію до евфемії, що відбито й у причинах використання номінацій. Особливості вживання дисфемізмів у дискурсі масмедіа полягають у тому, що метою їхнього вживання є емоційний вплив на авдиторію, наприклад, через висміювання чи дискредитацію явищ або осіб, про яких ідеться у фрагментах повідомлень (Садовець, 2018, с. 187). У масмедійному дискурсі мовні засоби спрямовані на привернення уваги авдиторії до конкретних проблем або на формування певної думки, тож використання дисфемізмів у медійному просторі є передусім інструментом вираження негативних емоцій, що слугує засобом впливу. У цьому контексті простежується підміна понять через застосування прийомів, які здійснюють маніпулятивний вплив на свідомість — приховано впливають на когнітивну та поведінкову активність (Яворська, 2022, с. 78). Дисфемізація в масмедійному дискурсі спроможна «викликати почуття зневаги та суспільного протесту в боротьбі за важливі політичні дивіденди. За допомогою евфемізмів здійснено зміну оцінки низки явищ, подій, у деяких випадках зміну понять, спрямованих на коригування світоглядних, політичних, ідейних установок кожного окремого члена суспільства» (Мосієвич, 2015, с. 76). Проте застосування дисфемізмів у масмедійному дискурсі слугує не лише засобом маніпуляції

емоціями, а й способом формування негативних установок щодо певних явищ чи осіб. Це дає змогу медіа впливати на сприйняття інформації, спричиняючи як явні, так і приховані емоційні реакції, що надалі можуть упливати на політичну свідомість і суспільну думку. Водночас така мовна стратегія є ефективним інструментом конструювання дискурсивних моделей, які забезпечують певну маніпулятивну позицію в інформаційному полі.

Висновки до розділу 1

У сучасному масмедійному дискурсі евфемізми та дисфемізми виконують регулятивну функцію, впливаючи на сприйняття інформації. Аналіз відомих наукових підходів до їхнього вивчення демонструє різноманіття трактувань цих феноменів, що підтверджує їхню багатогранність і динамічність. Визначення евфемізмів варіюється залежно від лінгвістичного напряму: лексико-семантичний підхід розглядає їх як заміну табуйованих або небажаних висловлень, когнітивний підхід аналізує їх у межах теорії концептуальної метафори та механізмів концептуальної деривації, а прагматичний підхід акцентує увагу на їхньому використанні в мовленнєвих актах з урахуванням комунікативної доцільности й ефективности.

Дисфемізми, на відміну від евфемізмів, виконують протилежну функцію — вони підсилюють негативне забарвлення висловлень, роблять більш експресивними й навіть образливими. Їх використовують для загострення уваги на певних явищах, створення негативної конотації або емоційного впливу на реципієнтів. Дисфемізми часто застосовують у мові політики, критичних, сатиричних і гумористичних текстах. Їхня основна функція — викликати сильні емоційні реакції, що може бути як свідомим прагненням мовця, так і спричинене соціальним контекстом.

Основною причиною виникнення евфемізмів є потреба уникнення прямих або соціально неприйнятних найменувань, що пов’язує їх із поняттям мовного табу. Історично евфемізації сприяли культурні й релігійні вірування, страхи та прагнення

уникнути негативних наслідків. Сьогодні до найпоширеніших тем, що зазнають евфемізації, належать смерть, хвороби, фізичні вади, релігія, політика та соціальні явища. Евфемізми змінюються відповідно до суспільних норм, можуть утрачати евфемістичний потенціал, стаючи нейтральними або й дисфемістичними.

Класифікація евфемізмів і дисфемізмів ураховує різні критерії, зокрема й семантичні, функційні, структурні та прагматичні характеристики. Дослідники пропонують різні системи класифікації, що демонструє складність цих явищ. Серед іншого, виокремлюють лексико-семантичні засоби евфемізації (метафора, метонімія, літота, гіпербола), структурні особливості (словоутворення, запозичення, скорочення) та прагматичні функції (пом'якшення, приховування, риторичний вплив, політкоректність). Важливим є також соціокультурний аспект евфемізації, оскільки вона є віддзеркаленням суспільних змін і цінностей, що домінують у певний історичний період. Дисфемізми, зі свого боку, часто використовують грубі порівняння, іронічні висловлення й гіперболізацію негативних рис об'єкта мовлення.

Функції евфемізмів різноманітні: вони можуть виконувати роль засобу ввічливости, уникнення конфліктів, маніпуляції свідомістю, маскування небажаних реалій або надання позитивної конотації негативним явищам. Особливу роль евфемізація відіграє в політичному та масмедійному дискурсі, де її використовують для пом'якшення потенційно образливих або суперечливих тем. Політична коректність є однією із засадничих мотивацій для появи нових евфемізмів, що сприяє формуванню прийнятного соціального контексту. Водночас дисфемізми використовують для демонстрації критики, неприязні, сарказму або відкритого протесту проти певних соціальних чи політичних явищ.

Окремо варто зауважити маніпулятивний потенціал як евфемізмів, так і дисфемізмів. Евфемізми змінюють сприйняття реципієнтів, знижуючи негативне враження від певних подій чи явищ. Дисфемізми, навпаки, можуть підсилювати емоційний вплив, викликаючи обурення, злість чи глузування. Використання цих засобів у політичному дискурсі, рекламі та медіа дає можливість контролювати інформаційні потоки та впливати на громадську думку. Водночас надмірне

використання дисфемізмів може сприяти ескалації конфліктів, загостренню соціальної напруженості й викликати агресію в комунікації.

Контекстуальна залежність як евфемізмів, так і дисфемізмів свідчить про їхню дискурсивну природу. Те саме слово або висловлення може мати евфемістичний, нейтральний або дисфемістичний статус залежно від ситуації, наміру мовця та соціокультурного середовища. Саме тому ці мовні механізми слід розглядати не лише як лексичні замінники, а й як потужні інструменти впливу на комунікативну взаємодію.

РОЗДІЛ 2
ПРАГМАЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ВТОРИННИХ НАЙМЕНУВАНЬ

2.1. Прагматичні принципи спілкування та їхній зв'язок з евфемією і дисфемією

Дослідження з лінгвістичної прагматики утвердили новий погляд на процес комунікації, що підпорядкована відповідному набору правил (постулатів). Цей перелік постулатів відображено в прагматичних принципах спілкування, значний внесок у розвиток дослідження яких зробили західні науковці.

Прагматичні принципи спілкування діють на різних рівнях і в різних дискурсах. Наприклад, аналізуючи тексти газетних заміток, С. Куранова (2010) зазначає: «Застосування принципів кооперації, ввічливості, інтересу, Поліанни, іронії та жарту до аналізу текстів газетних заміток дає можливість визначити, наскільки ефективним і неупередженим є повідомлення. Аналіз газетних заміток щодо їх відповідності принципам кооперації, ввічливості, інтересу та Поліанни дає змогу виробити формальні критерії ефективності таких текстів» (с. 102). Проте не лише масмедійний дискурс чітко демонструє, як прагматичні принципи регулюють і визначають спілкування, адже в межах лінгвістичної прагматики також здійснюють дослідження текстів художньої літератури, кінотекстів, політичних промов тощо. Це свідчить про універсальність постулатів прагматичних принципів спілкування.

2.1.1. Принцип кооперації Герберта Пола Ґрайса

Другу половину, а саме 60–70-ті роки XX століття ознаменовують як час «прагматичного буму», а запропоновані тоді ідеї й до сьогодні залишаються актуальними.

Велике значення мала праця «Логіка та мовленнєве спілкування» Г. П. Ґрайса (Grice, 1975), де було закладено постулати принципу кооперації (або принципу

мовленнєвого співробітництва). Загальною ідеєю принципу кооперації є те, що учасники комунікації мають робити той внесок у розмову, якого вимагають на тому чи тому етапі, відповідно до мети чи напряму спілкування, що відбувається. Покликаючись на Е. Канта, дослідник виокремлює чотири категорії (максими) мовленнєвого співробітництва: кількости, якости, релевантности й способу, до кожної з яких належать відповідні постулати (Grice, 1975, p. 45). Максима кількости «пов'язана з тією кількістю інформації, яку потрібно передати; до цієї категорії належать такі постулати:

1. "Твоє висловлення має містити не менше інформації, ніж потрібно (для виконання поточних цілей діалогу)".

2. "Твоє висловлення не має містити більше інформації, аніж потрібно"» (p. 45).

До максими якости «потрапляє супермаксима — "Старайся, щоб твоє висловлення було істинним" — а також два більш конкретних постулати:

1. "Не говори того, що вважаєш хибним".

2. "Не говори того, для чого в тебе немає достатньої кількости підстав"» (p. 46).

Максима релевантности містить єдиний постулат — релевантности: «Не відхиляйся від теми».

До максими способу належить «один загальний постулат — "Висловлюйся чітко" — і кілька часткових постулатів, на зразок:

1. "Уникай незрозумілих висловів".

2. "Уникай неоднозначности".

3. "Будь лаконічним (уникай непотрібної багатослівности)".

4. "Будь організованим"» (p. 46). Загалом Г. П. Ґрайс розглядає розмову як акт цілеспрямованої та раціональної поведінки, через що конкретний (хоч і дещо спрощений, як зазначає сам дослідник) виокремлений набір правил сприятиме успішному результатові.

2.1.2. Принципи ввічливости

Принцип кооперації став поштовхом для виникнення й інших, зокрема принципів ввічливости, що розвивали Ґрайсові постулати. Дж. Ліч (Leech, 1983) пропонує принцип ввічливости, який взаємодіє з принципом кооперації (p. 7). Як зазначає сам дослідник, «це обмеження, що спостерігається в комунікативній поведінці людей, яке спонукає нас уникати комунікативного розбрату чи образи, а також підтримувати або зміцнювати комунікативну згоду чи ввічливість. Те, що я маю на увазі під "комунікативним розладом" — це ситуація, у якій можна припустити, що дві людини, x та y, на базі переданих значень переслідують взаємно несумісні цілі» (Leech, 2014, p. 87). Основним і бажаним результатом мовленнєвої комунікації є успішне її завершення, уникнення можливих девіацій — з цією метою й використовують запропонований принцип; утім, різні комунікативні ситуації зумовлюють різний ступінь і вид увічливости.

У межах принципу ввічливости дослідник виокремлює шість максим: такту, великодушности, схвалення, скромности, згоди та симпатії. Максима такту передбачає мінімізування незручностей і забезпечення максимуму користи для співрозмовників. Максима великодушности закликає мінімізувати вигоду для себе, натомість звести до максимуму незручності для себе. Максима схвалення передбачає уникнення осуду та превалювання схвалення інших. Максима скромности закликає менше вихваляти себе, натомість збільшити зневагу до себе. Максима згоди передбачає зведення до мінімуму розбіжностей між мовцями та закликає до досягнення максимальної згоди між комунікантами. Максима симпатії закликає мінімізувати антипатію між собою й іншими, а також висловлювати максимум симпатії стосовно інших (Leech, 1983, p. 132). Дотримання цих максим сприятиме уникненню комунікативних девіацій, слугуючи способом успішно реалізувати комунікативний намір.

Аналізуючи категорію ввічливости, Дж. Ліч (Leech, 2014) виокремлює вісім її характеристик:

1) необов’язковість, адже в певних ситуаціях комуніканти обирають стратегії неввічливости, грубости тощо (якщо це відповідає тій чи тій ситуації, або ж це може бути властивістю особи);

2) градаційність, адже існують різні ступені ввічливої та неввічливої поведінки;

3) відчуття того, що є нормальним, адже люди — особи соціальні, виховані в соціумі, тому здебільшого розуміють доречні правила поведінки;

4) ситуативність, адже відповідно до ситуації комуніканти віддають перевагу ввічливості або ж ні;

5) взаємна асиметрія, що полягає у відповідності між ввічливістю стосовно себе та інших;

6) повторювана поведінка, адже певним типам ввічливости притаманна ритуальність;

7) передача ціннісної операції, адже у випадках вдячности, запитання, прохання комуніканти передають «щось» одне одному, тобто відбувається трансакція в межах мовленнєвих актів ввічливости;

8) схильність до збереження рівноваги цінностей між учасниками комунікації (pp. 4–8). Отже, ввічливість є багатовимірним і контекстуально залежним явищем із чіткими комунікативними характеристиками.

Концепцію ввічливости також викладено в праці П. Браун і С. Левінсона «Ввічливість: деякі універсали у вживанні мови» (Brown & Levinson, 1987). Аналізуючи й переосмислюючи концепції попередників, головним вони утверджують поняття «обличчя»: «Центральним у нашій моделі є дуже абстрактне поняття “обличчя”, яке складається з двох конкретних типів бажань (“face-wants”), приписуваних особами, що взаємодіють, один одному: бажання бути безперешкодним у своїх діях (негативне обличчя) та бажання (в деяких аспектах) отримати схвалення (позитивне обличчя)» (p. 13). У цьому понятті дослідники вбачають універсалію для будь-якого культурного суспільства, хоча в міжкультурних взаємодіях можуть виникати розбіжності. Концепція «обличчя» П. Браун і С. Левінсона походить від Ґоффмана (Goffman, 1967) й англійської

фольклорної термінології; «обличчя» є суспільним образом себе, який «кожен учасник спілкування хоче для себе, що складається з двох пов'язаних аспектів:

а) негативне обличчя, яке передбачає вимогу власної території, особистих кордонів, право на невідволікання — тобто на свободу дій і свободу від нав'язування;

б) позитивне обличчя: постійний позитивний образ себе або "особистість" (включно з бажанням, щоб цей образ себе цінували та схвалювали), про що стверджують інтерактанти» (p. 61). Науковці доповнюють, що є мовленнєві акти, які загрожують втраті «позитивного / негативного обличчя». Серед ситуацій, що стосуються загрози «негативному обличчю», виокремлюють такі:

— дії, що передбачають майбутню дію А з адресантом і чинять на нього певний тиск, щоб він виконав (чи утримався від виконання) дію А (накази, прохання, пропозиції, поради, нагадування про певні дії, погрози, попередження, виклики тощо);

— дії, які передбачають деяку позитивну майбутню дію адресата стосовно адресанта так, що чинять певний тиск на адресата, наприклад, які стосуються їх прийняття чи відхилення (пропозиції, обіцянки тощо);

— дії, що є передумовою бажання адресанта стосовно адресата або його благ, які дають йому підстави вважати, що йому доведеться вжити заходів задля захищення / виконання бажання адресата (компліменти, захоплення чи навіть заздрости, вираження сильних негативних емоцій) (Brown & Levinson, 1987, pp. 65–66).

До ситуацій, які загрожують бажанню продемонструвати «позитивне обличчя» (вказуючи (потенційно), що мовця не хвилюють почуття, бажання адресата тощо), належать:

— дії, які демонструють негативну оцінку адресата щодо «позитивного обличчя» адресанта (критика, презирство, насмішки, вираження несхвалення, звинувачення, образи тощо);

— дії, які демонструють нехтування «позитивним обличчям» адресантом, те, що йому байдуже до його дотримання (вираження бурхливих емоцій,

нешанобливе ставлення, недоречні коментарі, вихваляння, повідомлення про погані новини, порушення «чутливих» тем, явна відмова від мовленнєвого співробітництва тощо) (pp. 66–67).

Також дослідники виокремлюють інші дії, що загрожують «обличчю» адресата й адресанта:

— дії, що ображають «негативне обличчя» адресата (висловлення та прийняття подяки, вибачення, небажані обіцянки й пропозиції тощо);

— дії, що безпосередньо шкодять «позитивному обличчю» адресата (вибачення, прийняття компліменту, порушення фізичного контролю над тілом, самопринижения, зізнання, визнання провини чи відповідальности, неконтрольовані сміх чи сльози) (pp. 67–68).

Дж. Ліч (Leech, 2014) пропонує власне бачення теорії «збереження та втрати обличчя»: «Обличчя — це позитивний образ себе або самооцінка, якою людина користується як відображенням оцінки цієї особи іншими.

Негативна мета обличчя — уникнути втрати обличчя. (Втрата обличчя — це зниження самооцінки внаслідок зниження оцінки цієї людини в очах інших.)

Позитивна мета обличчя — отримати або покращити обличчя (тобто підвищення або збереження самооцінки людини в результаті підвищення або збереження оцінки цієї особи в очах інших)» (p. 25). Визначальним у цьому контексті дослідник уважає поняття самооцінки комуніканта, що впливає на вибір тактик і стратегій у межах комунікативного акту.

Р. Лакофф (Lakoff, 1989) зазначає, що в межах мовленнєвого акту комуніканти можуть слідувати стратегіям ввічливости, неввічливости чи грубости: «Назвемо “ввічливими” ті висловлення, які дотримуються правил ввічливости незалежно від того, чи очікувані вони в певному типі дискурсу; “неввічливою” є поведінка, яка не відповідає правилам ввічливости, використовується там, де останні не очікуються; “груба” поведінка не використовує стратегій ввічливости там, де їх можна було б очікувати, тому висловлення можна або найбільш правдоподібно інтерпретувати як навмисно та негативно конфронтаційне» (p. 103). Дж. Калпепер (Culpeper, 2011), досліджуючи стратегії неввічливости в лінгвістиці,

зазначає, що неввічливість є «негативним ставленням до певної поведінки, яка відбувається в певному контексті» (p. 23); «Неввічлива мовна поведінка впливає на соціальну ідентичність людей і має емоційні наслідки для співрозмовників. Це досить деструктивне явище: подія неввічливости може підірвати почуття ідентичности» (p. 246). Ці поняття варто застосовувати, аналізуючи приклади вживання евфемістичних і дисфемістичних номінацій, адже мотивацію цього можна пояснити відповідно до наведених стратегій.

2.1.3. Принцип іронії Джефрі Ліча й дослідження явища іронії

Концепт іронії є складним і багатоаспектним. Сучасну дефініцію іронії запропонував С. Аттардо (Attardo, 2000), зазначаючи, що казати іронічно — це «говорити щось, маючи на увазі дещо інше або більш формально; якщо S вимовляє речення, (буквальне) значення якого M, він / вона має намір передати не-M, тобто додаткове значення» (p. 797). Проте цій дефініції відповідають й інші поняття лінгвістичної прагматики, які базуються на невідповідності сказаного й «реального» значення, що закладається, зокрема імплікатури, непрямі мовленнєві акти тощо.

У дослідженні іронії, як і загалом у межах прагмалінгвістичного вчення, провідним є поняття контексту. Форми іронії передбачають усвідомлення читачем чи слухачем сенсу висловлення і, як наслідок, декодування закладеного мовцем змісту. У цьому сенсі важливими є соціальні та політичні аспекти мови, адже мова не є лише логічною системою, вона залучає також прийняті норми та цінності (Colebrook, 2004, pp. 15–16). Розуміння іронічних висловлень зумовлене контекстом і соціальними аспектами людської взаємодії.

Дж. Ліч (Leech, 1983) виокремлює принцип іронії (ПІ), що взаємодіє, навіть «паразитує» на обговорених раніше принципах кооперації (ПК) та ввічливости (ПВ): «ПК і ПВ можна розглядати як функційні через пряме покликання на їхню роль у сприянні ефективній міжособистісній комунікації», але функцію ПІ можна пояснити лише з погляду інших принципів. ПІ — це «принцип другого порядку, який дозволяє мовцеві бути неввічливим, видаючи себе за ввічливого; це

досягається шляхом поверхового порушення ПК, проте зрештою — його дотримання» (p. 142). Передовсім іронічність порушує максими кількости й якости:

— *That's all I wanted!*

— *With friends like him, who needs enemies?*

— *Bill wanted that news like he wanted a hole in the head* (p. 142).

Як бачимо з наведених вище прикладів, висловлення набуває іронічного забарвлення через використання гіперболи або, навпаки, літоти. Сучасні дослідники наголошують на тому, що іронічні висловлення можуть порушувати всі максими принципу кооперації, навіть у більшості випадків спостерігається порушення водночас кількох максим (Alba Juez, 1995, p. 28; Attardo, 2000, p. 801). Буквальне сприйняття іронічних висловлень призведе до комунікативної девіації, адже якщо співрозмовник не декодує імплікованого сенсу, розмова не матиме цінности.

Принцип іронії ґрунтується, на наш погляд, на глибокій залученості співрозмовників у комунікацію, а також на спільних фонових знаннях і контексті. Ці чинники безпосередньо впливають на позитивний результат інтеракції. Дискусійним є питання одноетапного чи двоетапного опрацювання інформації: перший підхід стверджує, що витлумачення іронії не відрізняється від опрацювання «буквального» значення висловлення, а другий базується на думці, що процес декодування іронії складається з опрацювання значення тексту, відмови від цієї інтерпретації з прагматичних міркувань і перетлумачення (Attardo, 2000, p. 797). Важливим також є концепт удаваної ввічливости, що полягає у використанні «дружньої» форми під час висловлення образи (Leech, 1983, p. 144). Іронія є одним із механізмів, що дозволяє говорити про неприємні речі, не будучи грубим.

Дослідники загалом погоджуються, що іронія містить імплікований компонент інформації, розглядаючи її в контексті теорії мовленнєвих актів. Д. Аманте (Amante, 1981), аналізуючи визначення непрямих мовленнєвих актів Дж. Серля, зазначає: «Серлеве формулювання непрямих мовленнєвих актів залучає основні елементи, які сприяють значенню іронічних мовленнєвих актів. Іронічні

мовленнєві акти явно є непрямими мовленнєвими актами, які передають прихований негативний складник, використовуючи, здавалося б, “нормальні” мовленнєві акти як засіб. Знання соціальної системи, принципів розмови, спільне минуле та знання мовленнєвих актів сприяють нашому усвідомленню іронії» (p. 80). Ідіосинкразія іронічних висловлень діє на двох рівнях — референції та предикації, а також «вираження негативної оцінки, яка іронічно натякає на позитивну, не є звичайним, оскільки порушує одночасно дві максими: максиму якости та принцип ввічливости» (p. 93). Загалом порушення кількох максим принципу кооперації водночас характерне й для евфемізмів і дисфемізмів, що часто демонструють номінації різних типів дискурсів.

Також важливі загальний тон і настрій розмови, стосунки між мовцями, адже є ситуації, наприклад, за офіційно-ділового спілкування, коли іронічність недоречна, непередбачувана, через що декодування цього мовленнєвого акту неможливе. З огляду на це можна стверджувати, що іронія є комплексною вербальною стратегією, яка вимагає дотримання певних умов.

2.1.4. Зв’язок прагматичних принципів спілкування та евфемізмів і дисфемізмів

Евфемізми й дисфемізми мають особливий прагматичний потенціал, тому потребують аналізу із залученням принципів спілкування. Зокрема розглянуті принцип кооперації, принцип ввічливости, принцип іронії тощо мають безпосередній вплив на виникнення та розвиток вторинних найменувань. С. Куранова (2010), аналізуючи тексти газетних заміток, зауважує, що застосування принципів прагматичного спілкування «дає можливість визначити показники ступеня ефективності та неупередженості повідомлення. Це об’єктивні показники, на відміну від, наприклад, власної думки журналіста (автора повідомлення) або суджень читача. Якщо замітки відповідають названим вище принципам, інформація в них передається якісно й ефективно, і таке повідомлення можна назвати кооперативним. Аналіз газетних заміток щодо їх відповідності принципам кооперації, ввічливості, інтересу та Поліанни зумовлює вироблення

формальних критеріїв визначення ефективності таких текстів» (с. 97). Ці показники важливі й для аналізу вторинних евфемістичних і дисфемістичних найменувань, адже залучення цих механізмів дає змогу здійснити більш комплексне дослідження.

Досліджувані вторинні найменування є прагматичними опозиціями, а їх використання є «засобом реалізації прагматики мовлення. Утворення евфемізмів зумовлене прагматичним принципом ввічливості. Серед функцій мовленнєвого впливу евфемізмів виокремлюють функцію маніпулювання, вуалювання, самозахисту, дисфемізмів — дискредитації, акцентування» (Полтавець, 2012, с. 229). Принцип ввічливости, порушення чи дотримання його максим пов'язане із евфемізмами й дисфемізмами: якщо використання евфемізму має на меті «зберегти обличчя», то дисфемізація, навпаки, досягатиметься з порушенням постулатів. Дослідники зауважують, що переважно всі евфемізми політичного дискурсу «визначаються конвенціями ввічливої поведінки, очікуваними в публічному спілкуванні відповідно до принципу ввічливости Ліча» (Crespo-Fernández, 2014, p. 8).

Також, як уже було зазначено, порушення чи дотримання максим, зокрема принципу кооперації, сприяє розвиткові прагматичних принципів, водночас даючи змогу виникати новим вторинним номінаціям (Cao, 2020, p. 1096). З погляду прагматики, евфемізм виконує риторичну функцію, поєднуючи елементи ввічливости та соціокультурної обумовленості. Попри відхилення від принципу кооперації, він водночас відповідає нормам етикетного мовлення та концепції збереження «обличчя», що забезпечує його ефективність (Pan, 2013, p. 2108).

З нашої перспективи, три досліджувані мови — українська, англійська й польська — є продуктивними в контексті евфемізації та дисфемізації, тож важливо дослідити ті функційні й лексико-граматичні особливості, що їх вирізняють. Проте вважаємо, що розвинене вживання вторинних найменувань впливає на розвиток мовної системи, збагачуючи її. Водночас потрібно враховувати, що аспекти, за яких відбувається порушення чи дотримання максим прагматичних принципів

спілкування, відрізнятимуться відповідно до досліджуваної мови — на це безпосередньо впливає культурний і соціальний контекст.

Отже, інтерпретація вторинних найменувань має враховувати прагматичні принципи спілкування, що продемонструємо в практичних розділах дисертаційного дослідження.

2.2. Евфемізми та дисфемізми в контексті реалізації імпліцитности й пресупозиційности

2.2.1. Імплікатури мовленнєвого спілкування. Евфемістичні й дисфемістичні імплікатури

Лінгвістична прагматика розглядає аспекти мовленнєвої діяльности, що зокрема містять імпліковані компоненти, тобто оперують категорією імпліцитности як певного невираженого змісту. У контексті феноменів імпліцитности передовсім ідеться про імплікатури мовленнєвого спілкування. Запропонував це поняття Г. П. Ґрайс (Grice, 1975), який розглядав імплікатуру як певний прихований зміст, що його адресат спілкування декодує в процесі комунікації заради її успішного розв’язання. Дослідник поділяє імплікатури на:

— конвенційні, логічне виведення яких неможливе;

— комунікативні, декодування яких можливе за кількох умов: «1) конвенційне значення використаних слів і знання всіх їхніх референтів; 2) принцип кооперації та постулати; 3) контекст висловлення — як лінгвістичний, так і будь-який інший; 4) інші фонові знання; 5) той факт (або припущення), що вся зазначена вище релевантна інформація доступна для обох учасників комунікації і що вони обоє знають або припускають, що це так» (p. 50). С. Куранова (2010) зауважує, що для створення комунікативної імплікатури необхідно дотримання принципу кооперації, припущення, що висловлене не тотожне істинному змісту, та взаємне розуміння цього відхилення між адресантом і адресатом (с. 86–87). Розглянуті принципи мовленнєвого спілкування мають безпосередній зв’язок з імплікатурами, а принцип кооперації зокрема впливає на виникнення цих елементів

прихованого змісту. А. Глущенко (2019) слушно зазначає, що порушення будь-якої з максим принципу кооперації дозволяє мовцеві передавати додатковий емоційно-оцінний зміст без використання додаткових мовних засобів. Імплікатури — це прихований зміст, що його розуміють як доповнення до сказаного, однак для правильної інтерпретації слід керуватися постулатами принципу кооперації (с. 160). Тобто одним з основних понять у контексті імплікатури є передача додаткового змісту, який не виводиться з форми висловлення.

У пізнішій праці «Подальші зауваження щодо логіки та мовленнєвого спілкування» (1978), доповнюючи попередню розвідку «Логіка та мовленнєве спілкування» (1975) та заперечуючи важливість усіх п’яти згаданих характеристик, Г. П. Ґрайс окреслює ті особливості, які притаманні комунікативним імплікатурам або які вони повинні мати:

— невіддільність: імплікатуру неможливо перефразувати так, щоб вона повністю або частково не втратила свого значення, тобто неможливо виразити те саме іншими словами;

— скасованість: будь-яку конвенційну імплікатуру можна замінити іншим висловленням без порушення комунікативного процесу, проте цей критерій не є визначальним для встановлення наявности розмовної імплікатури (Grice, 1978, p. 115).

В. Девіс (Davis, 2016) пропонує власний поділ комунікативних імплікатур, який вартий уваги з огляду на деталізованість цієї класифікації:

1. Фігури мови (тропи):

— іронія: імплікування мовцем протилежного щодо сенсу висловлення, щоб легковажити, применшувати або висміювати його;

— перебільшення (гіпербола): імплікування пропозиції, яка описує речі як менші в певному сенсі, ніж описані мовцем, щоб підкреслити, наскільки це чудово в цьому контексті;

— применшення: імплікування пропозиції, що описує речі як більші в певному сенсі або вищі за певною шкалою втілення, ніж описано мовцем (мейозис)

або те, що мовець заперечує (літота), щоб не підкреслити, наскільки це чудово в цьому аспекті;

— метонімія (зокрема й синекдоха): імплікування чогось, що щось має властивість, приписану спорідненому об'єкту за допомогою мовця без значення мовця;

— метафора: імплікування чогось, що щось має певні атрибути позначуваного явища, шляхом виголошення непорівняльного речення без значення, де мовець припускає, що наявність цієї характеристики відобразить цей зв'язок або ж у деяких контекстах зробить його подібним до того, яким він був би, якби мав ці характеристики.

2. Способи мовлення:

— імплікатура релевантности: імплікування відповіді на виражене чи неявне запитання шляхом формулювання чогось, пов'язаного з відповіддю за допомогою імплікації чи пояснення;

— посилення імплікатури: посилення сильнішої пропозиції «мовець+», коли це не применшення;

— обмежувальна імплікатура: імплікує заперечення «мовець+»;

— імплікатура незнання: імплікування того, що людина не знає, чи є «мовець+» істинним (або що «мовець+» може бути неправдою);

— засудження за допомогою слабкої похвали: імплікування того, що більш хвалебні твердження не відповідають дійсності, стверджуючи щось не дуже хвалебне;

— вільне використання: імплікування того, що мовець досить близький до істини для поточних цілей без точного зазначення цього.

3. Імплікатури залучення.

4. Вбудовані імплікатури (pp. 8–14).

Аналізуючи імплікатури в українській та англійській мовах, М. Гольцова (2017) пропонує визначення метафоричної імплікатури, яка «виникає щоразу, коли порушується максима якості, оскільки буквальний, тобто експліцитний зміст

висловлення, відрізняється від смислу, що був закладений адресантом висловлення чи виведений адресатом.

Отже, **метафоричну імплікатуру** кваліфікуємо як функціонування нового смислу, відмінного від буквального, зумовленого навмисним порушенням постулату якості принципу кооперації, імпліцитне значення якого інтерпретуємо за допомогою розумових операцій мислення» (с. 21). Здійснений аналіз теоретичних розробок із теми підтверджує, що імплікатури мовленнєвого спілкування чітко узгоджуються з евфемізмами й дисфемізмами.

2.2.2. Теорія пресупозиції. Пресупозиції в евфемізмах і дисфемізмах

Однією з провідних концепцій лінгвістичної прагматики є теорія пресупозиції. Це поняття запровадив німецький логік і філософ Ґ. Фреґе (Frege, 1892/1952). Здебільшого досліджуючи власні назви у висловленнях, він припустив, що значення речення залежить від тих об'єктів, на які є покликання, тобто пресупозиції є умовами, які повинні бути виконаними, аби висловлення мало сенс (наприклад, існування референта для імені) (p. 42). Це також сприяє істинності значення висловлення, адже в наведеному П. Стросоном (Strawson, 1950) реченні *Король Франції — мудрий*, що є вже класичним у межах досліджуваної теорії, пресупозицією, що апелює до істинности, є факт — у Франції є король. Проте враховуючи, що Франція є республікою, припущення про існування короля є хибним. На відміну від твердження, де поняття істинности є важливим, для пресупозиції визначальним є не правдивість повідомлюваного факту, а ставлення до цього мовця.

Варто розмежувати поняття пресупозиції та наслідковости (entailment): «Пресупозиція — це те, що мовець припускає до того, як висловиться. Мовці, а не речення, виражають пресупозиції. Наслідковістю є те, що логічно випливає з твердження в межах висловлення. Речення, а не мовці, виражають наслідковість» (Yule, 1996, p. 25). Цей критерій постає значущим під час диференціювання суміжних понять, що їх виокремлюють у межах висловлень.

Я. Хуан (Huang, 2014) зазначає, що можливо ідентифікувати три концепції пресупозицій:

1) семантична пресупозиція (конвенційна), за якої її ідентифікують як відношення між реченнями або висловленнями;

2) прагматична пресупозиція (комунікативна), що, на відміну від попередньої, стосується мовця, а не висловлення. Її містять носії, а не речення чи твердження;

3) семантико-прагматична (пресупозиція висловлення), яка поєднує два попередні підходи відповідно до конкретної мовленнєвої ситуації (pp. 85–86).

Дослідження семантичних пресупозицій зумовило виникнення нового напряму, що бачимо в працях Ґ. Фреґе (Frege, 1892/1952), П. Стросона (Strawson, 1950), проте сьогодні науковці схиляються до дефініювання пресупозиції саме як прагматичного феномена. Науковці зазначають: «Контекстуальну [прагматичну] пресупозицію містять висловлення, тоді як семантична пресупозиція природно стосується речень у мові» (Katz & Langendoen, 1976, p. 1). Одним із дослідників, хто ознаменував зміну вектора пресупозиційних досліджень, є Р. Сталнакер (Stalnaker, 1977), у концепції якого центральну роль відіграє контекст. Схожим є погляд Л. Карттунена (Karttunen, 1977), який зауважує, що «якщо ми розглядаємо поняття під певним кутом, пресупозиція виявляється відносним поняттям для складних речень. Те саме речення може мати різні пресупозиції залежно від контексту, у якому воно виголошене» (p. 150). Ф. Делоґу (Delogu, 2009) підкреслює, що прагматичні підходи до пресупозицій допомогли уникнути труднощів, властивих семантичним теоріям. Утім, певні складнощі все ж виникають у процесі комунікації. Пресупозиції можуть містити для авдиторії, але їх не сприйматимуть недоречними, бо мовець уживає їх свідомо (p. 199). У реченнях на кшталт *Я не можу прийти на зустріч, адже мені потрібно погодувати кота* мовець уводить нову інформацію так, ніби вона вже знайома й звична для авдиторії. Тут ідеться про явище припасування (accommodation) пресупозиції, яку можна пояснити так: «Оскільки пресупозиція — це те, що вважається спільним, слухач робить висновок, що мовець припускає, що він припускає цю інформацію»

(р. 201). Навіть якщо в комунікантів немає спільного фону знань, мовець повідомляє цю інформацію, припускаючи, що вона є зрозумілою для реципієнтів, не акцентуючи на цьому уваги.

Наступними важливим аспектом дослідження пресупозицій є типи їхньої актуалізації. Л. Безугла (2019) визначає три:

1) експлікація пресупозиції висловлення мовця в реактивному висловленні адресата виражається у формі перепитування та пояснюється фактом, що вона не входить у пресупозиційний фонд адресата;

2) інтендування мовцем пресупозиції висловлення як імплікатури, що полягає в передачі адресатові невідомої інформації, «схованої» в пресупозиції;

3) заперечення адресатом пресупозиції висловлення мовця (с. 289–290). Така класифікація демонструє пресупозиційний потенціал відповідно до засобів її вираження.

2.3. Методи та прийоми дослідження евфемізмів і дисфемізмів у прагмалінгвістичному аспекті

2.3.1. Матеріал дослідження

У дисертаційному дослідженні вибір джерел практичного матеріалу здійснено на базі кількох критеріїв: тематична різноплановість текстів, наявність як новинних статей, так і розважально-пізнавальних матеріалів, а також неупередженість ресурсу.

Одним із головних джерел інформації, обраним для аналізу, став ресурс *BBC* українською (bbc.com/ukrainian) й англійською (bbc.com) мовами. Це видання зарекомендувало себе як надійне джерело новин та аналітики, яке охоплює широкий спектр тем — від політики до культури й науки, що дає змогу проводити всебічний аналіз мовних і стилістичних аспектів. Різні жанри (новини, аналітика, інтерв’ю, репортажі тощо) дозволяють вивчати мовні особливості текстів у різних контекстах і формах, що, зі свого боку, дає можливість глибше зрозуміти механізми

функціювання та частотности використання евфемізмів і дисфемізмів у сучасному масмедійному дискурсі.

Репутація *BBC* є переконливою, адже ресурс знаний своєю об'єктивністю, високим рівнем перевірки фактів і професійністю журналістів, тому його матеріали не лише забезпечують точність і достовірність інформації, а й відповідають стандартам етики журналістики, що є важливим для наукового дослідження. Також видання традиційно асоціюється з використанням акценту Received Pronunciation (RP), відомого як «англійська BBC» або «англійська королеви». Цей варіант уважають еталоном британської англійської мови, його використовують в офіційному дискурсі та навчальних матеріалах. Він відомий своєю чіткою вимовою та відсутністю регіональних ознак, що робить його стандартом для викладання англійської мови в усьому світі[4].

Своєрідним викликом для дисертації стала відсутність сьогодні польськомовного варіанту інтернет-видання *BBC*, тож завданням було дібрати той ресурс, який відповідатиме визначеним критеріям. Після аналізу популярних у Польщі джерел було обрано провідний новинний сайт *Gazeta Wyborcza* (wyborcza.pl), який загалом вважають ліберальним за політичним спрямуванням. *Wyborcza.pl* підтримує демократичні цінності, зокрема захист прав людини, свободи слова, рівність і демократію. Видання часто критикує консервативні й праві уряди, зокрема «Право і Справедливість» (PiS). Ставлення до влади можна вважати незаангажованим, адже матеріали містять різновекторні погляди. Медіа публікує статті, що беруть під сумнів рішення уряду, надаючи альтернативні погляди й аналізуючи ризики, які можуть мати ті чи ті аспекти політики влади для стабільности демократії в країні. Це залучає публікації щодо порушень правосуддя, спроби обмеження свободи преси та інші політичні інциденти. Також, відповідно до критерію різноплановости, проаналізовані матеріали продемонстрували широке тематичне охоплення, а не лише новинне спрямування, що забезпечує більший потенціал для дослідження вибраних найменувань.

[4] Детальніше див. (Mugglestone, 2008; van Ostade, 2017).

Добір практичного матеріалу здійснено шляхом використання методу суцільної вибірки, який передбачає аналіз статей обраних інтернет-видань. Джерельну базу дослідження становить вибірка текстів, що охоплює понад 2000 матеріалів у кожній із трьох мов — українській, англійській і польській. Виокремлені номінації охоплюють період 2014–2024 років, оскільки, на наш погляд, саме 2014 рік ознаменовує початок новітньої історії, зокрема через початок війни в Україні. Ця дата є рушійною та символічною, адже, зокрема й у межах нашого дослідження, простежуємо еволюцію — не лише подієву — а й мовленнєву.

Наразі не існує словника евфемізмів української мови, тож важливість цього дослідження полягає в тому, що вивчення евфемізмів і дисфемізмів сприяє розвиткові таких розвідок, зокрема й наближенню до створення першого словника. Через відсутність чіткої бази номінацій кожний конкретний дослідник послуговується власним критерієм відбору й зарахування евфемізмів і дисфемізмів до того чи того класу. На противагу цьому, в англійській і польській мовах є укладені евфемістичні словники, які слугували базою для виокремлення певних номінацій (Dąbrowska, 1998; Holder, 2002; Rawson, 1981). Однак аналіз комунікативних ситуацій, контекстуальних параметрів висловлень і їхнього слововжитку часто свідчить про втрату евфемістичного потенціалу, а також — перехід з одного розряду в інший, що буде проаналізовано в наступному розділі дисертаційного дослідження. Тож практичний матеріал розвідки становлять евфемізми й дисфемізми, виокремлені на базі власних критеріїв[5].

2.3.2. Методологія дослідження

У дисертації використано методологійні засади, викладені в праці за редакцією Т. ван Дейка «Дискурс і структурний процес» (van Dijk, 1997a). Застосування такої методології є ефективним інструментом для вивчення прагмалінгвістичних аспектів мовної комунікації, зокрема механізмів і стратегій

[5] Детальніше див. розділ 1.

евфемізації та дисфемізації в масмедійному дискурсі. Основні методологійні аспекти спираються на:

— когнітивний підхід до дискурсу: дискурс є когнітивно-опосередкованим процесом, що передбачає взаємозв'язок між знаннями, переконаннями й соціальним контекстом. У межах дослідження це дозволяє враховувати когнітивні моделі, які впливають на утворення евфемізмів і дисфемізмів;

— структурний характер дискурсу: згідно з підходом Т. ван Дейка, дискурс має багаторівневу структуру, яка містить макро- й мікрорівень. У межах дисертації завдяки методу дискурс-аналізу з використанням прийому прагматичного аналізу проведено дослідження одиниць макро- (загальні тематичні структури тексту, його глобальні смисли та комунікативні стратегії) й мікропрагматики (евфемізми, дисфемізми, імплікатури й пресупозиції, які вони містять, тобто локальні прагматичні механізми);

— процесуальність дискурсу: динамічний характер полягає в змінності його значень залежно від контексту, намірів комунікантів і соціальних норм, що й відображатиме здійснений аналіз. Це особливо важливо для виявлення прагматичних стратегій евфемізації та дисфемізації в масмедійному дискурсі;

— соціально-критичний аспект: методологія Т. ван Дейка передбачає розгляд дискурсу як засобу соціального впливу. Особливу увагу присвячено тому, як за допомогою евфемізмів і дисфемізмів формуються суспільні уявлення й наративи відповідно до мовної картини світу носіїв тієї чи тієї мови.

Згідно з підходом Т. ван Дейка (van Dijk, 1997a), прийом прагматичного аналізу в межах дискурс-аналізу передбачає виявлення й інтерпретацію комунікативних стратегій мовців. Дослідник указує, що імплікатури та пресупозиції є головними інструментами маніпуляції в дискурсі (van Dijk, 2009, pp. 74–75). З урахуванням цього аспекту такий підхід застосовано для виявлення прихованих смислів у межах евфемізмів і дисфемізмів, виокремлених із медіатекстів. Ми зосередилися на:

— аналізі евфемістичних і дисфемістичних імплікатур — розгляд значень, які не виражені експліцитно, але зрозумілі за контекстом та наявністю фонових знань (van Dijk, 2006). Імплікатури є ключовими механізмами маніпуляції в дискурсі, оскільки дозволяють мовцеві передавати певні приховані смисли, не вербалізуючи їх (pp. 373–375). У випадку евфемізмів імплікатури можуть створювати прихований позитивний або нейтральний ефект, що пом’якшує негативні аспекти висловлення. Дисфемізми, навпаки, використовують імплікатури для посилення негативного сприйняття, формуючи конотації агресії або ворожости щодо певного явища чи групи;

— аналізі пресупозицій — дослідження припущень і попередніх знань, які формують інтерпретацію тексту. Т. ван Дейк (van Dijk, 1998a) зазначає, що пресупозиції є важливими елементами ідеологійного дискурсу, оскільки вони впливають на фреймування інформації та на спосіб її сприйняття авдиторією. Зокрема, у політичному й масмедійному дискурсах пресупозиції можуть використовувати для створення певної картини реальности, зменшуючи або збільшуючи значущість певних фактів. У випадку евфемізмів пресупозиції можуть слугувати для приховування або пом’якшення небажаних смислів, тоді як дисфемізми можуть містити пресупозиції, що посилюють негативне забарвлення висловлень (pp. 200–211);

— аналізі стратегій мовного впливу — виявлення механізмів, за допомогою яких мовець коригує й визначає сприйняття інформації. Т. ван Дейк стверджує, що дискурс впливає на суспільство через когнітивні механізми: знання, ідеології, ментальні моделі (van Dijk, 2009). Використання евфемізмів спрямоване на позитивне репрезентування певних груп чи подій, що сприяє створенню прийнятної інтерпретації для авдиторії (pp. 72–74). Тож виокремлення евфемістичних і дисфемістичних стратегій дає змогу дослідити, як медіа використовують їх для впливу на громадську думку.

Також прийомом нашого дослідження є аналіз евфемізмів і дисфемізмів з урахуванням теорії про прагматичні принципи спілкування:

— принцип кооперації Г. П. Ґрайса (Grice, 1975): у контексті прагмалінгвістичного аналізу евфемізмів і дисфемізмів ПК пояснює, як мовці маніпулюють інформацією через порушення або дотримання максим (наприклад, евфемізми можуть використовувати з порушенням максими кількости, коли інформацію навмисно приховують; дисфемізми порушують максиму якости, оскільки можуть бути перебільшеними або емоційно забарвленими, створюючи хибне враження про суб'єкт чи подію; обидва явища можуть свідомо порушувати максиму релевантности, коли їх уживають для відволікання уваги від ключових фактів; максиму способу порушують у випадках, коли мовці навмисно використовують складні або багатозначні висловлення, щоб уникнути прямого способу подачі інформації);

— теорія ввічливости П. Браун і С. Левінсона (Brown & Levinson, 1987): у контексті евфемізації та дисфемізації ця теорія дозволяє пояснити, як мовці використовують стратегії впливу для сприйняття інформації (наприклад: евфемізми функціюють як механізми позитивної ввічливости, оскільки допомагають уникнути конфлікту й підтримувати соціальну гармонію; дисфемізми, навпаки, часто використовують для порушення негативної ввічливости, оскільки посилюють загрозу «обличчю» адресата, що може бути частиною мовної стратегії дискредитації чи зневаги);

— принцип ввічливости Дж. Ліча (Leech, 1983): у прагмалінгвістичному аналізі евфемізмів і дисфемізмів максими ПВ можуть пояснити, чому мовці обирають певні мовні стратегії (евфемізми часто відповідають максимі схвалення та максимі співчуття, адже їх використання мінімізує можливість негативної оцінки співрозмовника й допомагає підтримати соціальну гармонію; дисфемізми, навпаки, порушують ці максими, оскільки вони спрямовані на підсилення негативних конотацій);

— принцип іронії Дж. Ліча (Leech, 1983): у контексті прагмалінгвістичного аналізу евфемізмів і дисфемізмів принцип іронії відіграє головну роль, адже: евфемізми можуть містити іронічний підтекст, коли вживані висловлення надмірно пом'якшують або маскують небажані явища, створюючи

ефект удаваної ввічливости; дисфемізми можуть використовувати іронію для підсилення критичного чи сатиричного ефекту. Тож принцип іронії вважаємо визначальним у контексті виокремлення іронічної стратегії евфемізації.

Як зазначає Т. Космеда (Космеда та ін., 2019), прагматика мови охоплює не лише реальний світ, як семантика, а й широкий спектр ірреальних аспектів комунікації. Вона спирається на пресупозиції, що формуються через знання про світ, культурний і соціальний контекст мовців, їхні емоції, моральні орієнтири й умови спілкування. На відміну від традиційного тлумачення значень слів, прагматика враховує додаткові смисли, конотації, оцінки, статуси учасників комунікації та їхні наміри. Тож інтегральний підхід до мовних одиниць дає змогу розглядати їх не лише як носіїв денотативного значення, але й як багатошарові структури, що відображають комунікативну динаміку та міжособистісні взаємодії (с. 75–76). Крім того, на думку Т. Космеди (Космеда та ін., 2019), прагматика мовних одиниць залучає пресупозиції, які мовець планує передати ще до початку комунікативного акту (с. 75). У контексті евфемізмів пресупозиція відіграє важливу роль у формуванні прихованого смислу висловлювання, зумовлюючи те, що небажане явище залишається у фоновому режимі сприйняття або подається в соціально прийнятній формі. До того ж прагматична структура мовних одиниць охоплює імпліцитні компоненти, що реалізуються через пресупозиції та конотації, які відображають соціокультурні норми мовної спільноти (с. 76). Евфемізми виконують саме цю функцію, створюючи прихований, але зрозумілий для адресата зміст, що дозволяє уникнути прямих негативних асоціацій. Для дисфемізмів пресупозиції працюють у протилежному напрямку: вони активують негативну оцінку та підсилюють емоційний вплив висловлювання, маючи здатність загострювати конфліктність дискурсу.

Імплікатури — це приховані смисли, декодувати які допомагає контекст, а не значення слів. Також науковиця в аналізованій праці (Космеда та ін., 2019) вказує, що дискурсивні слова й висловлення містять у собі комплекс прагматичної інформації, реалізованої через імпліцитні компоненти (с. 16). Вважаємо, що ці

погляди можна застосувати не лише для аналізу дискурсивних слів, а й у дослідженні:

— евфемізмів, які часто використовують імплікатури для заміни небажаної інформації, тож імплікатури часто працюють на приховування чи пом'якшення небажаного аспекту, роблячи його менш помітним для слухача чи читача;

— дисфемізмів, які можуть імпліцитно підкреслювати негативний бік явищ чи осіб, імплікують негативну оцінку, підсилюючи негативні конотації. Їх використовують для того, щоб сконструювати більш негативний образ або реакцію, і тому імплікатури часто роблять цю негативність явною для адресата.

Отже, дисертаційне дослідження ґрунтується на комплексному підході до аналізу дискурсу, який поєднує когнітивні, структурні, інтертекстуальні аспекти дослідження, що відповідає сучасним тенденціям у прагмалінгвістиці. Інтеграція когнітивного й прагматичного підходів дає можливість детально проаналізувати евфемізми й дисфемізми, оскільки прагматика таких одиниць зокрема ілюструє, як через зміщення значень і модифікацію соціокультурних норм можна керувати сприйняттям реальности.

Висновки до розділу 2

Дослідження прагмалінгвістичних аспектів вторинних найменувань є важливим етапом аналізу мовної комунікації, адже ці явища відіграють визначальну роль у процесах номінації, інтерпретації та взаємодії між комунікантами. Лінгвістична прагматика зосереджується на пошуку закономірностей використання мовленнєвих знаків у контексті, враховуючи соціокультурні й психологічні особливості комунікації. Вона охоплює широке коло теоретичних підходів, що залучають теорію імплікатур, принцип кооперації, принцип і теорії ввічливости, а також інші концепції, які пояснюють функціювання мови в різних комунікативних ситуаціях.

Значущим у межах дослідження евфемізмів і дисфемізмів є аналіз прагматичних принципів, що регулюють використання цих одиниць. Принцип кооперації Г. П. Ґрайса передбачає, що мовці дотримуються максим кількості, якости, релевантности й способу, що впливає на ступінь прямолінійности чи завуальованости висловлень. Принципи ввічливости, запропоновані Дж. Лічем, а також концепція «збереження / втрати обличчя» П. Браун і С. Левінсона, пояснюють, як мовці намагаються мінімізувати загрозу репутації співрозмовника та регулювати соціальну гармонію в спілкуванні.

Особливу роль у прагмалінгвістичному аналізі відіграє принцип іронії, який ґрунтується на свідомому використанні мовцем висловлень із протилежним значенням, ніж те, що мають на увазі. Іронія може виконувати різні комунікативні функції — від пом’якшення критики до створення гумористичного ефекту. Її застосування тісно пов’язане з культурними нормами, соціальним контекстом і рівнем спільних знань між мовцем і слухачем. У політичному й медійному дискурсі іронія часто постає як засіб вираження прихованого ставлення до певних подій чи осіб, а також як інструмент впливу на громадську думку.

Окрему роль у дослідженні евфемізмів і дисфемізмів відведено аналізові імплікатур і пресупозицій. Імплікатури, відповідно до теорії Г. П. Ґрайса, дозволяють мовцям передавати приховані смисли без прямого вираження, що є особливо важливим у використанні евфемізмів для завуальованого повідомлення або дисфемізмів для створення додаткового контексту агресивности, дискредитації, зневаги чи насмішки. Пресупозиції формують фон сприйняття інформації та впливають на інтерпретацію висловлень, адже слухач / читач, сприймаючи евфемізми або дисфемізми, спирається на приховані припущення, що ґрунтуються на контекстуальних аспектах мовлення.

Метод дискурс-аналізу може застосовуватися для вивчення прагмалінгвістичних аспектів вторинних найменувань, адже використання евфемізмів і дисфемізмів значною мірою залежить від жанру та сфери комунікації й соціальної практики мовців. Наприклад, у політичному дискурсі евфемізми вживають для маніпуляції громадською думкою, тоді як у медійному дискурсі вони

можуть слугувати засобом підвищення лояльности авдиторії. Дисфемізмами ж часто послуговуються в сатирі, критиці, а також у ситуаціях відкритого конфлікту.

Отже, прийом прагматичного аналізу вторинних номінацій дає змогу не лише виявити закономірності їхнього функціювання в різних комунікативних контекстах, а й зрозуміти, як мовці адаптують своє мовлення до відповідних правил і соціальних норм. Дослідження цього аспекту є важливим для подальшого розвитку теорії мовної комунікації та практичного застосування отриманих знань у галузі соціальної лінгвістики, медіа-досліджень, міжкультурної комунікації та когнітивної науки.

РОЗДІЛ 3
ПРАГМАЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕВФЕМІЗМІВ ДИСКУРСУ МАСМЕДІА В УКРАЇНСЬКІЙ, АНГЛІЙСЬКІЙ І ПОЛЬСЬКІЙ МОВАХ

3.1. Основні механізми евфемізації: тематика, семантика й прагматика

3.1.1. Еволюція евфемізмів: від «стирання» до трансформації

Через динамічність мовної системи її одиниці перебувають у стані постійного розвитку, що залучає засвоєння нових елементів, трансформацію значень уже відомих і втрату окремих форм. Одним із основних чинників, що впливають на еволюцію мовних одиниць, є їхнє функційне навантаження. Лексеми й висловлення можуть втрачати свою первісну семантичну й прагматичну функцію внаслідок регулярного вживання та поступового засвоєння, переходу до інших контекстів чи зміни соціального значення. Це особливо помітно в евфемізмах, які, пристосовуючись до мовленнєвої практики, можуть поступово втрачати свій евфемістичний характер і ставати «стертими».

Оскільки на сьогодні немає евфемістичного словника української літературної мови, який фіксував би не лише вживання, а й процеси розвитку номінацій, варто скористатися аналізом їхнього вживання й відповідними теоретичними узагальненнями. Одним із найпродуктивніших механізмів евфемізації є використання запозичень, адже це уможливлює виникнення менш стійких асоціацій із забороненим / негативним поняттям у реципієнтів:

Президент США Джо Байден припустив введення ***санкцій*** *особисто проти російського президента Володимира Путіна у випадку вторгнення російських військ в Україну*[6] (bbc.com/ukrainian, 26.01.2022).

Цей приклад демонструє вживання іншомовної лексеми замість питомого *обмеження*, проте сьогодні використання такого запозичення є звичним і широко вживаним (аналіз матеріалів новинного ресурсу *BBC* за останні десять років

[6] Усі приклади містять покликання на аналізовані статті, де можна ознайомитися з ширшим контекстом повідомлень.

засвідчує, що *санкції* витіснили *обмеження* з ужитку), через що його первинна евфемістичність знівельована через засвоєння мовою. Розглянемо ще один приклад:

*Але для декого з керівників шкіл, які відмовилися від колаборації з Росією, все закінчилося ув'язненням. У деяких випадках — **депортацією*** (bbc.com/ukrainian, 30.09.2022).

Лексему *депортація* кваліфікуємо як «стертий» евфемізм. Попри його сучасне нейтрально-адміністративне звучання, історично він пов'язаний із масовими примусовими переміщеннями, що часто супроводжувалися серйозними порушеннями прав людини й насильством. У дискурсі тоталітарних режимів він слугував інструментом маскування та маніпуляції — зручним засобом для приховування жорстоких репресій і виправдання таких дій як «необхідний захід».

Сьогодні лексему вживають для опису процесів, що лише технічно відповідають юридичній дефініції, але по суті є продовженням традицій примусової політики переселення. Такий характер демонструє дуальність: з одного боку, лексема залишається терміном офіційного вжитку, а з іншого — містить історичні асоціації, що перетворюють її на «стертий» евфемізм.

Чіткішим явище евфемістичного «стирання» помітне на базі аналізу двох англійськомовних словників, а саме Г. Росона (Rawson, 1989) та Р. Голдера (Holrer, 2002).

*A device "the size of a dinner plate" was left in the **abdomen** of a woman in New Zealand after she gave birth via a Caesarean in an Auckland hospital* (bbc.com, 05.09.2023).

Якщо словник 1989 року фіксує цю номінацію, зараховуючи її до евфемізмів, то в пізнішому варіанті, 2002 року, лексема відсутня, а сьогодні в сучасній англійській мові вона є нейтральним позначенням частини тіла без евфемістичного навантаження.

*From Ancient Greece to the modern day, the **brassiere** has undergone many incarnations in form, function and social context. Katya Foreman sizes it up* (bbc.com, 20.02.2015).

Victoria's Secret: The Tour '23 is a new film on Prime Video that aims to re-cast the famous ***lingerie*** *brand's problematic image* (bbc.com, 28.09.2023).

Обидва приклади є іншомовними запозиченнями з французької, які сьогодні часто використовують в англійській мові, проте це «стерті» евфемізми, які на певному етапі вживали для позначення незручних питомих понять.

Wiek balzakowski *to okres pomiędzy 30 a 40 rokiem życia* (wyborcza.pl, 23.07.2024).

Czyli z okresu ***balzakowskiego*** *w czas dwudziestolecia międzywojennego* (wyborcza.pl, 19.05.2022).

Концепт бальзаківського віку, що походить від тексту О. де Бальзака, є відомим у багатьох культурах, проте частотність вживання й засвоєння різниться: із трьох аналізованих мов знайти приклади вдалося лише в польській мові, проте й там відповідно до контекстуальних характеристик повідомлення це поняття вжите радше задля стилістичного урізноманітнення, аніж з евфемістичною метою.

Окрім того, динамічний характер мови забезпечує можливість трансформації прагматичних аспектів використання мовних одиниць і подальший перехід із однієї категорії в іншу. Це явище можна спостерігати, коли евфемізми змінюють свій функційний статус, що часто зумовлене прагматичними змінами, коли мовці перестають сприймати одиницю як маркер «пом'якшення» і починають використовувати її без урахування первинної функції.

Gdyby jeszcze Amerykanom udało się zawrzeć sojusz z Indiami, to ***Kitajce*** *mogliby* ***robić w majtki*** (wyborcza.pl, 12.01.2023).

Попри те, що у словнику польська дослідниця А. Домбровська (1998) зараховує висловлення до евфемістичних, прагматично у цьому контексті воно є навпаки — характерно дисфемістичним. Початково пом'якшуючи грубе або непристойне описування фізичного акту випорожнення, із часом фраза отримала додаткові емоційно негативні конотації, набувши метафоричного значення — висловлювати крайню переляканість або слабкість. У цьому контексті дисфемізм вказує на те, що Китай міг би злякатися до втрати самоконтролю. Така форма вжитку стала зневажливою, саркастичною чи навіть образливо-дискредитаційною.

Тож початковий евфемізм трансформувався в дисфемізм, який часто використовують з метою приниження.

До того ж негативне оцінювання посилює вибір лексеми *Kitajce*, що є зниженою формою позначення національности, яка порушує нейтральний етнонім *Chińczycy*. З погляду прагмалінгвістики, цей компонент має виразне емоційно-оцінне забарвлення й виконує функцію вираження зневаги, глузування або демонстративного дистанціювання. Її вживання вказує на ідеологійну або емоційну позицію мовця. На відміну від нейтрального позначення, *Kitajce* має знижену стилістичну конотацію: це просторічна або жаргонна форма, яка набуває образливого потенціалу. Крім того, у межах теорії мовленнєвих актів висловлення можна кваліфікувати як face-threatening act (FTA) — той, що загрожує «обличчю» адресата через порушення етичних і політкоректних норм міжетнічного спілкування, а сама номінація стає засобом вербальної агресії та стигматизації. Тож *Kitajce* є типовим дисфемізмом, що функціює інструментом конфліктної, сатиричної або демонстративно зневажливої комунікації.

В українській мові такі приклади можна вибірково дослідити з використанням словника евфемізмів Г. Аркушина (2005), який укладено на базі деяких говірок. Наприклад, лексеми як *кацап, москаль, ляшок, бульбаш* тощо на позначення інших національностей сьогодні більше відповідають дисфемістичним стратегіям.

Syjonizm czerpie z ***religii żydowskiej*** *w sposób dość wybiórczy, ale instrumentalizowanie religii jest cechą wielu nacjonalizmów* (wyborcza.pl, 21.10.2023).

Głowy ***żydowskiego*** *kupca nigdy nie znaleziono* (wyborcza.pl, 05.11.2021).

Окремої уваги заслуговують ті найменування, які в одній мові є нейтральними, а в іншій — прагматично маркованими. У польській мові лексема *Żyd* є нейтральним позначенням єврейської національности, яку застосовують у різних типах дискурсів, зокрема й у масмедійному, що підтверджують наведені вище приклади. Проте використання цієї номінації в українській мові має іншу історію: раніше в українській мові й літературі, наприклад XIX століття, зокрема в текстах Тараса Шевченка, Панаса Мирного, Івана Франка й інших, слово *жид*

вживалося як нейтральне позначення єврейської національности. У ХХ столітті лексема поступово набула негативного значення, оскільки її почали використовувати в пропагандистських і антисемітських контекстах, особливо під впливом російської та радянської політики. Так, у сучасній українській мові лексема має виразно негативний, навіть образливий відтінок, через що зараховуємо її до дисфемізмів.

Тож при аналізі вторинних номінацій важливо враховувати як сучасний контекст, так і культурні й соціальні параметри, що дає змогу здійснити коректне зарахування й класифікацію.

3.1.2. Евфемізаційний потенціал іншомовних запозичень

Використання іншомовних запозичень є доволі продуктивним механізмом евфемізації. Вони становлять важливий компонент сучасного масмедійного дискурсу, забезпечуючи ефективність комунікації через пом’якшення або завуальованість висловлень. Евфемізація через вживання іншомовної лексики має прагматичне підґрунтя і реалізується через низку механізмів, що впливають на інтерпретацію змісту реципієнтом. За рахунок відсутности стійких семантичних асоціацій в іншомовних лексемах і висловленнях зменшується гострота сприйняття потенційно конфліктних або дискомфортних тем.

*Саме **еректильна дисфункція** партнера свого віку є головною причиною незадовільного сексуального життя жінок-ровесниць Яна Муакса* (bbc.com/ukrainian, 11.01.2019).

*Najbardziej atakują Polańskiego faceci z **dysfunkcją erekcji** i kobiety mające bolesne orgazmy* (wyborcza.pl, 21.12.2019).

Евфемізм у цьому прикладі стосується нейтралізації негативу від доволі чутливої теми, адже використання запозиченого медичного терміна дозволяє уникнути грубих конотацій чи стигматизації (на відміну від, наприклад, формулювання *імпотенція*). Тож використання евфемізму зменшує емоційний дискомфорт, який могла би викликати пряма номінація, водночас відповідаючи принципу ввічливости.

The face painting award sees entrants telling a visual story by painting on their models' face, neck and ***décolletage*** (bbc.com, 16.07.2018).

При аналізі фрагментів повідомлень англійською мовою трапляються запозичення з французької, зокрема тут евфемізм описує зону декольте, адже деяких контекстах прямий опис цієї частини тіла може бути сприйнятий як вульгарний або недоречний.

«Ми повинні вилучити ***коітус*** *із центру сексуального контакту, це має набагато більше значення», — каже Трінідад Форттес* (bbc.com/ukrainian, 11.05.2024).

A key factor in this costly ***coitus*** *is the promiscuous behaviour of females who all breed at the same time of year* (bbc.com, 08.10.2014).

Z badań przeprowadzonych w 2006 roku wynika jednak, że trzecią pod względem popularności metodą pozostaje ***coitus interruptus*** (wyborcza.pl, 13.08.2022).

Бачимо, що в усіх трьох аналізованих мовах на позначення статевого акту вживається латинізм. Варто сказати, що для української й англійської мов це є нехарактерним, на відміну від польської. Секс загалом постає одним із найтабуйованіших понять і досі, через що на його позначення використовують іншомовні запозичення. В останньому прикладі помічаємо висловлення на позначення перерваного статевого акту, де іншомовний медичний термін дозволяє говорити про делікатну тему без соціальних упереджень.

'Prosimy: ***ars amandi*** *nie w muzeum' — apeluje do zwiedzających szefostwo Fortu Gerharda w Świnoujściu* (wyborcza.pl, 22.07.2022).

Загалом польськомовний дискурс перенасичений запозиченнями, особливо латинізмами. Тут латинський термін, що перекладається як «мистецтво кохання», використовується для іронічного зауваження щодо поведінки відвідувачів, пом'якшуючи прямий осуд.

Polskie przepisy nie sprzyjają ***konkubinatom****. Co tracą partnerzy w* ***wolnym związku****?* (wyborcza.pl, 22.07.2022.)

У цьому фрагменті повідомлення латинський термін *konkubinat* дає змогу уникнути прямого чутливого найменування, а іншомовна лексема дозволяє подати

інформацію нейтральніше, офіційніше. Можна вважати, що в таких випадках застосована стратегія уникнення, адже позашлюбний секс (пор. тут *wolny związek*) як поняття, особливо в релігійних країнах, є чимось низьким і негідним, а використання евфемізмів дозволяє говорити на делікатні теми відстороненіше, тим самим уникаючи можливої комунікативної девіації.

*USA coraz częściej posługują się czymś, co podczas kolonializmu nazwano „**indirect rule**”, rządzeniem pośrednim, za pomocą lokalnych hegemonów* (bbc.com, 28.01.2022).

У цьому прикладі, окрім іншомовного запозичення, помічаємо також пресупозицію, адже використання терміна *indirect rule* містить натяк на те, що політика США в певних регіонах світу нагадує стратегії колоніальної епохи, коли колонізатори делегували частину управління місцевим елітам, щоб здійснювати контроль без прямої влади. Цей термін виник у колоніальний період і позначав політичну стратегію, коли колоніальна держава контролювала свої території через місцевих правителів або вождів, а не безпосередньо, що дозволяло економити ресурси та уникати відкритих конфліктів із населенням. Хоча цей метод був ефективним для збереження стабільности колоніального владарювання, він часто спричиняв несправедливість й експлуатацію місцевих громад. Це підкреслює, що сучасне використання цієї стратегії може бути розцінене як відголосок колоніалізму. Використаний термін пом’якшено передає сутність стратегій США, приховуючи прямий акцент на можливих імперіалістичних або експлуататорських аспектах їхніх дій. За допомогою цього терміна США подають свою політику як менш агресивну і без відкритої сили, тоді як насправді йдеться про контроль за допомогою посередників, що може мати негативні наслідки для місцевого населення. Вживання такого евфемізму покликане зменшити гостроту критики щодо зовнішньої політики США, замість прямого вираження понять *колоніалізм* або *імперіалізм*. Оскільки цей термін має нейтральне звучання в сучасному дискурсі, він дозволяє створити певну дистанцію від негативних конотацій, пов’язаних з колоніальним минулим.

Прагматичні механізми евфемізації, засновані на іншомовних лексемах, ґрунтуються на потребі забезпечити соціально допустимий рівень дискурсу через уникнення прямого й потенційно агресивного або табуйованого висловлення. Наприклад, терміни на позначення еректильної дисфункції чи статевого акту не тільки знижують емоційний дискомфорт, але й дозволяють адаптувати дискурс до норм ввічливости й соціальної прийнятности. Така евфемізація допомагає зберігати комунікативну дистанцію між адресантом та адресатом, що є важливим у випадках обговорення делікатних тем. Водночас, із погляду прагмалінгвістики, такі запозичення працюють на встановлення певних пресупозицій, що можуть приховувати або спростити реальні соціальні контексти та проблеми, як це продемонстровано в аналізі політичних стратегій.

Загалом евфемізація через використання іншомовних запозичень є важливим інструментом пом’якшення соціальних і культурних напружень, що дозволяє ефективно передавати інформацію, не порушуючи соціальних норм й етикету. Тому цей механізм є незамінним у контекстах, де важливо дотримуватися політкоректности, такту й ввічливости в комунікації, а також у сфері чутливих або дискусійних питань.

3.1.3. Механізми евфемістичної інтертекстуальности в масмедійному дискурсі

Аналіз матеріалів новинних ресурсів масмедійного дискурсу виявив групу евфемізмів із вираженою інтертекстуальністю. Це зумовлено специфічною для медійного простору поліфонійністю. Характерною рисою таких евфемізмів є те, що вони не лише відображають прагматичну настанову мовця, але й інтегруються в текст з урахуванням намірів автора повідомлення. Цитування, які містять евфемістичні висловлення, стають інструментом складної взаємодії значень й інтенцій.

Інтертекстуальність масмедійного дискурсу передбачає покликання на інші тексти, цитати чи висловлення, які створюють додаткові семантичні відтінки. Ця властивість дозволяє авторам залучати в текст слова політиків, експертів чи

очевидців, які часто використовують евфемізми, щоб уникнути прямої відповіді чи додати висловленням певної багатозначности. Поліфонійність, зі свого боку, забезпечує присутність «різних голосів» у тексті, створюючи враження багатовимірности й об'єктивности у висвітленні подій.

У цьому контексті особливої уваги заслуговує використання перифразів як одного з інструментів евфемістичної інтертекстуальности. Перифрази (перефрази) — це описові найменування, що ґрунтуються на метафоричному, асоціативному або іронічному осмисленні явища, часто апелюючи до фонових знань авдиторії. Їхнє використання забезпечує не лише експресивність та оцінність повідомлення, але й може виконувати евфемістичну функцію — пом'якшувати потенційно конфліктні або соціально марковані поняття. Наприклад, у словнику медійних перифразів XXI століття (Козачок та ін., 2014) фіксують конструкції такого типу, які апелюють до культурного бекґраунду реципієнта, дозволяючи через алюзії або метафори трансформувати сприйняття об'єкта. У певних випадках такі перифрази маскують прямоту висловлення, що зближує їх з евфемізмами. Вони можуть виступати вторинною номінацією з функцією емоційного впливу, іронізації або критичної оцінки, особливо якщо йдеться про публічних осіб чи політичні процеси, проте ці поняття не тотожні, адже інтенція авторів різниться.

Особливістю аналізу інтертекстуальних евфемізмів є необхідність розрізняти прагматичні настанови мовця й автора. Наприклад, мовець може використовувати евфемізм із метою пом'якшення повідомлення, тоді як інтенцією автора масмедійного тексту буде іронізація чи навіть критичне переосмислення слів цитованої особи. Це накладає додаткову відповідальність на дослідників, які мають аналізувати текст із урахуванням комунікативного контексту й цільової авдиторії, де найочевиднішим і найпотрібнішим постає залучення методик прагмалінгвістичного вчення.

Важливо зазначити, що такі евфемізми в масмедіа часто виконують кілька основних функцій:

— пом’якшення інформації: цитуючи вислови, які містять евфемізми, автори повідомлень можуть зменшувати гостроту критичних чи негативних повідомлень, створюючи більш прийнятний для авдиторії наратив;

— створення емоційного або маніпулятивного ефекту: у текстах масмедіа евфемізми часто використовують для формування певної точки зору або виклику емоцій у читачів;

— іронічність чи гумористичний ефект: за певних контекстів такі покликання формують потрібну кожному конкретному повідомленню регістр, залежно від комунікативної інтенції авторів повідомлень тощо.

У цьому підрозділі розглянемо конкретні приклади інтертекстуальних евфемізмів в українському, англійському й польському масмедійних дискурсах, а також проаналізуємо їхній прагматичний ефект і роль у формуванні суспільного сприйняття ключових подій.

*Російське вторгнення в Україну почалося 24 лютого, проте російська влада наполягає, що там відбувається «**спеціальна військова операція**»* (bbc.com/ukrainian, 04.05.2022).

У цьому прикладі евфемізм містить покликання на слова очільника ворожої держави і використовується як офіційна риторика російської влади для пом’якшення реальности війни. Евфемізм спрямований на те, щоб приховати агресивний характер дій, замінивши це нейтральним терміном, що звучить технічно й беземоційно. Загалом диктаторським режимам притаманне використання великої кількости вторинних найменувань зі стратегією маніпуляції, проте в цьому фрагменті повідомлення стратегія автора не характеризується маніпулятивністю: навпаки — наведене цитування створює контраст між реальними подіями — *вторгненням* — і офіційною риторикою російської влади.

*Military officials vowed to continue the “**special military operation**” into 2023* (bbc.com, 21.12.2022).

*Według ukraińskiego wywiadu wojskowego wśród rosyjskich żołnierzy szerzy się informacja, że „**specjalna operacja wojskowa**” ma potrwać do września… Kreml i*

rosyjska propaganda do tej pory unikają używania słowa „wojna” wobec swojej agresji (wyborcza.pl, 03.05.2022).

Здійснений аналіз засвідчує використання компонентів «спеціальна військова / воєнна операція» у трьох аналізованих мовах. Наведені приклади евфемізмів є широко вживаними в аналізованих виданнях. Покликання на офіційну риторику, яка спрямована на маскування реальної сутности агресії, слугує викривальним засобом такої риторики, свого роду висміюванням таких формулювань. Неможливо не згадати критично-викривальну статтю Дж. Орвелла (1946), адже його тогочасний погляд є сучасним й актуальним сьогодні, особливо щодо аспектів мови політичного спілкування: «Надмірно піднесений стиль сам по собі є свого роду евфемізмом. Маса латинських слів падає на факти, наче м’який сніг, розмиваючи обриси й приховуючи всі деталі. Найбільшим ворогом чіткої мови є нещирість. Коли існує розрив між справжніми цілями та тими, що декларуються, людина, так би мовити, інстинктивно звертається до довгих слів і зужитих ідіом, подібно до каракатиці, яка випускає чорнило. У наш час не існує поняття “триматися осторонь від політики”. Усі питання є політичними, а сама політика — це маса брехні, ухилянь, дурости, ненависти та шизофренії. Коли загальна атмосфера є поганою, мова неминуче страждає. Я очікував би — це здогад, який я не можу перевірити через недостатність знань, — що німецька, російська та італійська мови погіршилися за останні десять чи п’ятнадцять років унаслідок диктатури».

Згадані характеристики доволі чітко узгоджуються з використанням евфемізмів у мові російської пропаганди, але автори, цитуючи такі конструкції, не стільки відтворюють риторику офіційних джерел, скільки застосовують її в іронічному або критично-викривальному сенсі, демонструючи розрив між мовною формою й реальним змістом. З погляду прагматичних принципів спілкування, передусім помічаємо порушення максими якости ПК. Проте аналізовані медіа подекуди дотримуються цього формулювання, тим самим сигналізуючи обізнаному читачеві, що таке висловлення вказує на пропагандистську стратегію.

Інтенція авторів, які цитують такі висловлення, полягає у встановленні дистанції між мовцем і сказаним. Тут ідеться про іронічне цитування (*scare quotes*), коли сам акт вживання лексеми вказує на її неприйнятність. Дослідники зазначають, що іронічне цитування виконує метамовну функцію: так мовці вказують, що вони вживають певне висловлення, не погоджуючись із його значенням чи ідеологійним навантаженням (Schlechtweg & Härtl, 2023, p. 361). Це спостерігаємо, зокрема, у прикладах, коли журналісти чи аналітики говорять про «спецоперацію», використовуючи лапки, вставні конструкції на кшталт *так звану, за визначенням Кремля* тощо. У цьому разі евфемізм виконує не маскувальну, а викривальну й іронічну функції, виявляючи механізми маніпуляції.

Важливо також відзначити, що така стратегія комунікації — маркована політична інтертекстуальність — апелює до критично налаштованого адресата, який розпізнає у «спеціальній військовій операції» не лише брехливу офіційну конструкцію, а й формулу сучасної новомови, що має на меті нейтралізувати емоційне сприйняття війни, смерти, окупації.

*Секретар українського Радбезу Олексій Данилов назвав часткову мобілізацію планом Володимира Путіна з «**утилізації громадян** Росії»…* (bbc.com/ukrainian, 23.09.2022.)

Евфемізм *утилізація*, застосований у контексті смертей громадян росії, використаний О. Даниловим, є яскравим прикладом мовленнєвого засобу, який у прагмалінгвістиці розглядають як спосіб впливу на авдиторію через приховане чи непряме повідомлення. Аналіз цього висловлення охоплює кілька аспектів: по-перше, інтенцією мовця є створення негативного уявлення про політику російської влади. Використані номінації створюють метафоричний образ із покликанням на знеособлення, дегуманізацію та використання людей як ресурсу, що підлягає знищенню. Евфемізм тут не лише повідомляє про події, але й дає змогу засудити дії керівництва ворожої держави, підкреслюючи їхню жорстокість і байдужість до життя громадян.

Цей евфемізм можна схарактеризувати як засіб:

— інформування: натяк на конкретну політику мобілізації, що, за словами мовця, спрямована не на захист держави, а на знищення населення;

— переконання: прагнення підкреслити й викликати в читачів негативне ставлення до російської мобілізації;

— емоційного впливу: викликає моральне обурення через контраст між стандартним уявленням про мобілізацію (як захист) і метафоричним *утилізація* (як знищення).

Очікуваний ефект висловлення — активізація критичного ставлення до російської влади як серед української авдиторії, так і в міжнародному інформаційному просторі. Евфемізм не лише фокусує увагу на жахливих наслідках мобілізації, а й формує уявлення про російське суспільство як жертву власного режиму. Оскільки *утилізація* зазвичай асоціюється з відходами, що у мовленні переноситься на людей; така когнітивна метафора викликає ефект шоку, змушуючи слухача переосмислювати стандартне сприйняття терміна. Це також підкреслює відчуття байдужости до людського життя в політиці, яка критикується.

Висловлення О. Данилова можна проаналізувати також крізь призму теорії, запропонованої А. Террі (Terry, 2020), яка розрізняє евфемістичні дисфемізми та дисфемістичні евфемізми відповідно до іллокутивної сили номінації (p. 57). Тут помічаємо евфемістичний дисфемізм — евфемістичний (нейтральним або технічним за формою) термін, що має дисфемістичну іллокутивну силу: викрити, засудити, морально шокувати. Попри нейтральне значення, лексема *утилізація* в контексті мобілізації слугує риторичним засобом звинувачення і загострення, виявляючи знецінення людського життя з боку влади. Саме невідповідність між формальною номінацією й комунікативним наміром надає висловленню виразної критичної сили.

Важливу прагматичну роль відіграє процес іронічного цитування, адже дає змогу маркувати це формулювання як цинічне, дистанціюючи мовця від такої позиції та водночас демонструючи логіку дегуманізації. Такий прийом дозволяє діяти викривально без буквального цитування особи (але натякаючи на неї), вдаючись до іронічного моделювання чужого дискурсу.

У політичній комунікації евфемізми часто використовують для підсилення або пом'якшення висловлень. У цьому ж разі евфемізм є складним прагмалінгвістичним інструментом, який поєднує такі механізми як метафору, політичну критику й елемент емоційного впливу, також слугуючи засобом інтенсифікації критики, що фокусується на морально-етичних аспектах дій путіна.

"The enemy does not give us gifts, does not make ***'goodwill gestures'****, we win it all," he said* (bbc.com, 09.11.2022).

"Finally, ***a gesture of goodwill****," economist and blogger Serhiy Fursa said on Facebook, recalling Russia's explanation for previous military defeats* (bbc.com, 09.11.2022).

Неодноразово трапляються приклади з інтертекстуальними евфемізмами, які спрямовані на імпліковане висміювання однієї зі сторін. Вище наведені фрагменти цитувань використані відповідно до настанови саркастично підкреслити факт того, що описані успіхи не є наслідком будь-яких поступок із боку ворога. Прагматичним евфемістичним ефектом є викриття маніпулятивного характеру евфемізмів, підкреслення невідповідности між реальними діями та їхньою офіційною інтерпретацією, а також можливість іронічно критикувати наратив опонентів.

Відповідно до класифікації комунікативних імплікатур В. Девіса (Davis, 2016) у висловленні *"goodwill gestures"* викоремлюємо такі аспекти:

— іронічна імплікатура: мовець має на увазі протилежне до буквального значення висловлення;

— засудження через слабку похвалу: формально висловлення містить позитивну оцінку, яка імплікує заперечення справжньої щедрости чи благородства.

*Mimo to Ukraina skutecznie wykorzystała wszystkie rodzaje broni, których użycie wcześniej Moskwa nazywała „****czerwonymi liniami****"* (wyborcza.pl, 26.11.2024).

Za każdym razem Moskwa głośno ***kreśli na nowe swoje "czerwone linie"*** (wyborcza.pl, 26.11.2024).

Евфемізм *czerwone linie* вжитий на позначення меж, які москва визначає неприпустимими для своїх опонентів. Фраза є метафоричною і слугує для позначення загрозливих заяв, водночас не розкриваючи чітких деталей чи умов. У

прагматичному сенсі це висловлення відображає стратегічну амбівалентність: воно може бути використане як для стримування опонента, так і для виправдання власної агресії. Також воно є вказівкою на інструментальний характер фрази в межах політичної риторики. На наш погляд, таке покликання чітко узгоджується з іронічною стратегією.

„Armia izraelska ***okazała się papierowym tygrysem****”, ocenił* (wyborcza.pl, 11.10.2023).

Метафорична імплікатура *papierowy tygrys* є засобом критики з вказівкою на те, що — у цьому разі — ізраїльська армія є слабкою та неефективною попри зовнішню міць. Прагматичний ефект висловлення полягає в невербалізованому приниженні противника, водночас зберігаючи певну дистанцію, адже пряма критика могла б мати негативні наслідки для мовця. У контексті евфемізму в прямій мові варто сказати, що таке покликання убезпечує новинний ресурс й автора повідомлення.

У трьох аналізованих медіа помічаємо активне використання евфемізмів із вираженою інтертекстуальністю, де механізми формування інтертекстуального покликання залишаються подібними. Зокрема ронізація офіційних наративів: у випадку російської риторики евфемізм «спеціальна військова операція» у трьох мовах несе в собі завуальований викривальний ефект. Таку стратегію можна простежити і в англійськомовних текстах, де цитування, наприклад, *goodwill gestures*, набуває саркастичного відтінку, а також у польському дискурсі, де використання фрази *czerwone linie* набуває подвійного сенсу. Цей підхід дозволяє авторам текстів демонструвати невідповідність між офіційним мовленням і реальними подіями, спрямовуючи увагу авдиторії.

Попри універсальність інтертекстуальних евфемізмів, конкретні мовні й культурні чинники визначають відмінності в їхньому застосуванні:

— український дискурс: медіа, особливо в умовах підвищеної гостроти інформаційної боротьби під час війни, евфемізми використовують переважно для позначення офіційних наративів супротивника. Українські журналісти й аналітики часто використовують іронічне цитування, підкреслюючи розрив між заявленим

формалізмом і фактичною агресією. Частка інтертекстуальних евфемізмів становить близько 26%;

— англійський дискурс: таких механізм евфемізації застосовують порівняно менше — близько 9% прикладів — і переважно в контексті міжнародної політичної риторики. Вони тяжіють до зменшення або нейтралізації негативних відтінків у враженнях, що хоч і можна сприйняти як пом'якшення, однак при іронічному цитуванні підкреслюють контраст між заявленим і реальним;

— польський дискурс: медіа демонструють аналогічну тенденцію до використання евфемізмів у політичному контексті, проте з особливий акцентом на стратегічній амбівалентності. Наприклад, фраза *czerwone linie* має подвійну функцію: з одного боку, вона позначає межі, які встановлює москва, а з іншого — виконує роль маркера, що вказує на можливі зміни в політичному курсі або навіть на оборонні заходи зі сторони опонентів. Інтертекстуальні евфемізми у межах вибірки становлять близько 13%.

Компаративний аналіз дозволяє зазначити, що іронічне цитування постає універсальним механізмом для вираження критичного ставлення до офіційної риторики, проте його реалізація й акценти можуть різнитись. Аналіз інтертекстуальних евфемізмів вказує на те, що в усіх мовних просторах іронія слугує способом сигналізації незгоди з офіційними наративами. Водночас українські тексти часто акцентують увагу на політичній маніпуляції як прямому наслідку використання евфемізмів, в той час як в англійськомовних і польськомовних дискурсах іронія може виступати як засобом пом'якшення інформації, так і механізмом підсилення критичного ефекту.

Попри різну мовну форму й культурний контекст, інтертекстуальні евфемізми виконують схожу функцію — слугують засобом маркування, деконструкції та критики офіційних наративів. Ефект від використання цих засобів залежить не тільки від самої одиниці, а й від способу її цитування, контексту та очікувань авдиторії.

Тож усі розглянуті приклади демонструють, як евфемізми у прямій мові виконують стратегічну функцію в масмедійному дискурсі: якщо первина інтенція

авторів слугувала інструментом маніпуляції, делегітимізації та пом’якшення інформації, то у контексті цитування в межах фрагментів новинних повідомлень спостерігаємо зміну стратегії. Прагматичний аналіз таких висловлень дозволяє розкрити приховані смисли, які формують суспільне сприйняття подій й учасників конфлікту.

3.1.4. Метафори й метафоричні імплікатури в дискурсивній практиці евфемізації

Метафора є одним із найдавніших і найпотужніших засобів вираження думок у мові, який дозволяє говорити про одне через образ іншого, створюючи нові смисли й асоціації. У масмедійному дискурсі метафори часто відіграють ключову роль у формуванні евфемізмів, дозволяючи пом’якшити пряме висловлення, приховати гостроту проблематики або ж викликати у слухача чи читача потрібну емоційну реакцію. Використання метафоричних імплікатур у цьому контексті забезпечує глибший рівень комунікації, де важливим постає не лише вербалізоване, а й приховане — ті значення, які виникають через метафоричні асоціації.

Особливість метафор полягає в їхній здатності трансформувати смислове навантаження. Залежно від комунікативної мети й контексту, вони можуть виконувати різні функції: пом’якшувати (евфемізація), загострювати (дисфемізація), впливати на когнітивне сприйняття або навіть слугувати інструментом маніпуляції, оскільки вони апелюють до уяви й емоцій авдиторії.

У цьому підрозділі розглянемо приклади евфемістичних метафоричних імплікатур[7], які використовують у сучасному українському, англійському й польському масмедійних дискурсах на базі статей аналізованих видань. Їхнє вживання дозволяє дослідити, як за допомогою образности у висловленнях формуються нові значення, які приховують або пом’якшують потенційно делікатну, критичну або неприйнятну інформацію. Аналіз цих метафоричних конструкцій дозволяє зробити висновки про те, як вони функціюють у

[7] Детальніше див. (Davis, 2016; Гольцова, 2017).

масмедійному дискурсі, який ефект викликають в авдиторії та як сприяють досягненню комунікативних цілей.

*Правозахисники вже назвали те, що відбувається на окупованому півдні, «**Херсонською Бучею**»* (bbc.com/ukrainian, 04.07.2022).

Метафора тут покликана описати ситуацію на півдні України через асоціацію з трагедією в Бучі, не вдаючись до прямих описів злочинів. Номінація дій, що супроводжуються жахливими наслідками, водночас уникає прямого звинувачення, проте й допомагає викликати сильну емоційну реакцію реципієнтів. Через асоціативне покликання на відомий читачам контекст висловлення формує концептуальний прагматичний ефект, передаючи додатковий — емоційний — аспект значення.

*Але в даний момент «**рука Москви**» — це головна робоча гіпотеза слідства* (bbc.com/ukrainian, 08.10.2014).

Використана метафора позначає ймовірну причетність росії до подій, про які йдеться у фрагменті повідомлення. МІ указує на можливий вплив без категоричних звинувачень, що зберігає нейтральність висвітлення. Прагматичним ефектом є підсилення підозри серед реципієнтів без ескалації прямої конфронтації.

*Утім, **для Києва годинник цокає**. За кілька тижнів настане сезон дощів, який перетворить дороги на бруд і завадить подальшому просуванню* (bbc.com/ukrainian, 18.09.2023).

У цьому прикладі автор повідомлення конструює образ часу, який невпинно спливає, наголошуючи на терміновості дій. Евфемістична МІ підкреслює та стимулює розуміння необхідности швидкого прийняття рішень, через що помічаємо певне підсилення тиску на реципієнтів із наголосом на невідворотності. Вживання евфемізмів не обов’язково має на меті використання маніпулятивних стратегій чи стратегій приховування, що є лише одним із аспектів цього явища. Як бачимо, номінації можуть передавати й негативний сенс, проте за участи компонентів додаткового значення. Усі ці приклади демонструють прагматичний підхід до побудови тексту через використання евфемістичних метафоричних

імплікатур. Вони не лише пом'якшують формулювання, але й створюють додаткові сенси, сприяючи більш впливу на реципієнтів.

Використання метафори є продуктивним не лише в українському контексті.

"These are among the ***darkest hours*** *of Europe since the Second World War," EU foreign affairs chief Josep Borrell said* (bbc.com, 24.02.2022).

Цей приклад містить покликання на слова офіційної особи й описує період великого лиха чи кризи без прямого покликання на конкретні події або жертви, наголошуючи на серйозності ситуації, не заглиблюючись у жорстокі деталі. Загалом відповідаючи мові дипломатичного спілкування, МІ викликає у читача емоційний відгук і співпереживання, підкреслюючи масштабність ситуації.

Blowing whistle *on* ***dirty money*** *'wrecked my life'* (bbc.com, 28.10.2019).

Часто евфемістичні МІ є елементами саме заголовків до статей, особливо в англійській мові, що й демонструє цей і наступні приклади (близько 30% від використаних МІ помічаємо саме в заголовках). У цьому випадку фрагмент повідомлення містить одразу два метафоричні елементи. По-перше, *blowing the whistle* — висловлення, який позначає викриття корупції чи незаконних дій, уникаючи прямих звинувачень. Він передає серйозність дій без стійкої негативної конотації, викликаючи більше симпатії до суб'єкта й водночас привертаючи увагу до проблеми. Також висловлення *dirty money* є метафорою, яка позначає гроші, отримані незаконним шляхом. Евфемізм дозволяє уникнути надто формального або юридичного звучання, роблячи вислів більш розмовним і доступним для широкої авдиторії. Завдяки асоціативному покликанню й апелюванню до концепту бруду висловлення має також культурний підтекст, адже «чистота» часто асоціюється із чесністю та порядністю, тоді як «бруд» символізує протилежне. Прагматичним ефектом є менш критичне сприйняття й засудження; акцентуючи на аморальності, МІ дає змогу уникнути різко агресивного чи формального звучання, що могло б спровокувати негативнішу реакцію.

Gay Games: Hong Kong delivers ***'rainbows'*** *despite* ***political clouds*** (bbc.com, 11.11.2023).

МІ ЛГБТК+ завдяки асоціативному покликання на символіку спільноти *rainbows* вказує на її представників. Інша номінація — *political clouds* — метафорично вказує на політичні труднощі, напруженість і загрозливу атмосферу, що асоціюється з негативними аспектами політичного контексту. Завдяки поєднанню двох евфемізмів повідомлення передає інформацію про те, що організація події відбулася на фоні складної політичної ситуації, уникаючи прямої критики чи загострення. Метафоричний образ контрасту між *rainbows* і *political clouds* створює сильний візуально-поетичний ефект: веселка після дощу є символом відновлення та краси після труднощів, тоді як політичні «хмари» натякають на тиск чи репресії, які, однак, не змогли затьмарити «світла» заходу. Фраза також вказує на соціально-політичний контекст у Гонконзі, де відомою є напруженість через політичні реформи й цензуру. Цей приклад евфемістичної МІ, яка непрямо вказує на напружену політичну ситуацію, робить акцент на успіху й позитивних досягненнях, сприяючи пом'якшенню сприйняття політичних проблем і надихає читача, наголошуючи на цінностях стійкости й свободи.

Ale aktor ***w stroju Adama*** *na scenie? To niedopuszczalne* (wyborcza.pl, 16.08.2024).

Kalina postanowiła zrobić mi zaskakujący dowcip, ukazując mi się w tej wannie ***w stroju Ewy*** (wyborcza.pl, 29.10.2020).

Польськомовний дискурс характеризується більш частотним використанням елементів, які містять покликання на біблійні контексти. Якщо в межах проаналізованих українських та англійських МІ не спостерігаємо евфемізмів із такими алюзіями, то із загальної кількости прикладів використання метафор близько 10% становлять ті, що містять покликання на релігійні сюжети. Зокрема у наведених фрагментах автори вдаються до використання метафористичного порівняння зі значенням оголености. Вживання евфемізмів *у костюмі Адама / Єви* дозволяє уникнути прямого вживання слова «оголеність», що могло б здатися надто грубим або провокативним. МІ пом'якшує висловлення, зберігаючи культурний і контекстуальний смисл, який читач легко декодує завдяки спільному фону знань.

Nie może być tak, że ten nowy rząd wyróżni się tym, że ***będzie miał węża w kieszeni*** (wyborcza.pl, 16.10.2023).

Метафоричний сенс номінації вказує на крайню скупість або небажання витрачати гроші, тож у цьому випадку евфемізм забезпечує можливість критики уряду за можливу неготовність інвестувати кошти або розподіляти фінанси на суспільно важливі потреби. МІ підсилює зміст висловлення, дозволяючи читачу сформувати уявлення про потенційну проблему без надмірного акцентування на негативі. Це також допомагає донести головну ідею про те, що економічна політика уряду може бути надмірно стриманою, навіть у тих випадках, коли суспільство потребує активного фінансового втручання. Евфемізм створює баланс між критикою й уникненням прямої конфронтації, водночас зберігаючи увагу авдиторії.

Зіставлення прикладів у трьох мовах засвідчує не лише універсальність евфемізації через метафору, але й демонструє культурно зумовлену варіативність образів, до яких апелюють носії різних мов. Так, в українському масмедійному дискурсі близько 20% метафор містять звернення до історичних / актуальних подій і реалій, що надає висловленням ваги через культурно-емотивне навантаження. Інші утворені шляхом метафоричного перенесення ознак природних явищ або фізичних процесів на позначення тих чи тих дій. Англійськомовні медіа, натомість, тяжіють до усталених ідіом та розмовних метафоричних кліше, як-от *give the green light, turn a blind eye, blow the whistle*, що дозволяє зберегти формальний нейтралітет, надаючи водночас висловленням певного емоційного забарвлення (близько половини з виокремлених евфемістичних метафор). У польському дискурсі простежується активне використання алюзій на біблійні образи та метафор із моральним підтекстом, що вказує на специфічну мовну картину світу й етико-культурну рамку інтерпретації соціальних і політичних явищ.

Отже, евфемістичні МІ не лише є стилістичним засобом, а, вміщуючи прагматичний складник, постають важливим інструментом для моделювання дискурсивної взаємодії, спрямованої на формування необхідної інтерпретації реципієнтом. Компаративний підхід дозволяє глибше усвідомити механізми дії цих

імплікатур у різних культурах і відкриває простір для міжмовного аналізу стратегій м'якої комунікації в масмедійних текстах. Найпродуктивнішим використання метафор є в українському дискурсі (понад 30%), в англійському й польському такий механізм становить близько 20% у кожній із мов.

Метафоричні конструкції є потужним інструментом, дозволяючи досягати різних комунікативних цілей. Зокрема, за допомогою евфемістичних метафор можна пом'якшити гостроту критичних питань, уникнути прямої конфронтації або трансформувати зміст висловлень у більш прийнятну для авдиторії форму. Тож евфемістичні МІ не лише є стилістичним засобом, а, вміщуючи прагматичний складник, виступають важливим інструментом для моделювання дискурсивної взаємодії, спрямованої на формування необхідної інтерпретації реципієнтом.

3.1.5. Евфемістична пресупозиція: стратегія приховування та впливу

Пресупозиція як одне із базових понять прагматики відіграє важливу роль у конструюванні евфемістичних висловлень, дозволяючи закладати приховані смисли. У контексті евфемізмів пресупозиція виконує функцію впливу на інтерпретацію фрагментів повідомлень, надаючи йому певної багатозначности або пом'якшуючи прямоту змісту. Так, у процесі комунікації формується ефект «природности» чи «очевидности» висловлення, що сприяє досягненню комунікативних цілей.

У сучасному масмедійному дискурсі, особливо в політичному й соціальному контекстах, евфемізми з пресупозиціями використовують для уникнення прямої конфронтації, приховування делікатних аспектів чи досягнення маніпулятивного впливу, а також для створення особливої емоційно-експресивної конотації.

Евфемістичні висловлення, що містять пресупозиції, базуються на взаємодії між імпліцитною інформацією (прихованим змістом) і експліцитним висловленням. Пресупозиції містять базу фонових знань, які реципієнт сприймає як належне, без перешкод декодуючи завдяки спільним контекстуальним аспектам взаємодії.

*Наприклад, колись ми вірили, що «**два-три тижні**», як казав **відомий коментатор**, — і ми переможемо. І більшість українців, за цифрами березня-квітня, реально вірили, що протягом місяця ми закінчимо війну* (bbc.com/ukrainian, 18.10.2022).

У цьому прикладі використаний евфемізм базується на припущенні, що читачі пам'ятають конкретного коментатора, про якого йдеться у фрагменті повідомлення, і його відому фразу. Висловлення *два-три тижні* вказує на необґрунтований оптимізм, приховуючи тодішню необізнаність або надмірну надію. Тепер, через час, розуміється, ці прогнози були помилковими, але тоді вони створювали ілюзію швидкого завершення конфлікту, тож таке формулювання відповідає іронічній стратегії.

*Вранці у суботу у соцмережах СБУ з'явилося повідомлення зі словами: «Час **бавовни**»* (bbc.com/ukrainian, 29.10.2022).

*Управління стратегічних комунікацій ЗСУ опублікувало у своєму телеграмі пост із відео з місця подій зі словами: «Нічна **"бавовна"** в Бєлгороді. Напевно вже не так їм весело дивитись обстріли Харкова»* (bbc.com/ukrainian, 03.07.2022).

Як і в попередньому прикладі, спершу цей евфемізм був поширений у соціальних мережах, використовуючись як завуальоване позначення вибухів або диверсій на території росії. Лексема *бавовна* походить з рос. *хлопок*, адже саме так медіа характеризували події:

*Як передавало агентство ТАСС із посиланням на свого кореспондента, сильний вибух пролунав о 4:20, «потім було чути ще кілька **хлопків**»* (bbc.com/ukrainian, 29.10.2022).

Хлопки в російських медіа мають на меті мінімізувати масштаб подій, знижуючи їхній емоційний вплив і знову ж маніпулюючи сприйняттям реципієнтів. В українському ж контексті використання евфемізму з пресупозицією містить вказівку на чергове викривлення фактів з боку країни-агресорки, до того ж характеризується іронічно-жартівливою конотацією.

*Що буде з Херсоном? «**ХНР**» чи «**Російський корабель, йди на**...»* (bbc.com/ukrainian, 05.03.2022.)

Цей фрагмент повідомлення містить дві евфемістичні номінації з пресупозицією: *ХНР* слугує евфемізмом для ідеї окупаційної адміністрації, водночас у фразі використовується іронія, що підкреслює скептичність щодо такого сценарію і висміює цей варіант, а *Російський корабель, йди на...* приховує пряму лайливу форму відомого висловлення, залишаючи його зрозумілим тим, хто знайомий із контекстом. Такий евфемізм із пресупозицією є одним із найзасвоєніших у мовленні, пор:

1 березня мер Херсона попросив російських солдатів ***піти в бік російського корабля*** (bbc.com/ukrainian, 01.03.2022).

Висловлення зазнає переосмислення, утворюючи новий евфемізм, який, за нашими спостереженнями, є дуже продуктивним у різних типах дискурсів, навіть стає частиною портрету мовної особистости (висловлення характерне, наприклад, для мовлення І. Фаріон).

There's almost unanimous expectation that the contest will be brutal. The Independent website predicts a "summer of vicious infighting", while the Guardian says the Conservatives are braced for "a ***blue on blue dogfight****"* (bbc.com, 21.07.2022).

Цей приклад містить пресупозицію: *blue* як колір, асоційований із британською Консервативною партією вказує на конфлікт між членами однієї політичної організації, тобто боротьба відбувається «своїх проти своїх». Також є покликання на те, що внутрішня боротьба — *dogfight* — не є аномалією, а типовою, проте деструктивною, рисою політичного середовища, навіть якщо вона шкодить репутації партії. Автор повідомлення привертає увагу авдиторії до внутрішньої нестабільности політичної організації через евфемістичну пресупозицію з метафорою, що характерно пом'якшує критику.

Miłość fizyczna, ***miłość platoniczna*** і ***miłość cyfrowa*** *mogą być różne, ale każda z nich jest prawdziwa w taki sam sposób jak wszystkie nasze* (wyborcza.pl, 17.07.2021).

Цей приклад містить водночас кілька прагматичних елементів, які утворюють характерну емоційно-експресивну конотацію. Ідеться про певне переосмислення й градацію висловлення *фізична любов* — далі *платонічна любов* (відоме з часів античности, походження якого пов'язане з Платоном і його

концепцією) — і водночас додавання сучасного поняття *цифрова любов*. Тобто тут помічаємо поєднання метафоричної імплікатури з розширенням поняття й пресупозицію.

Niektórzy w Polsce nawet patrzą na niego z perspektywy pierwszej połowy XX wieku, upatrują w polityce rosyjskiej dążenia do odbudowy ZSRR, a w polityce szeroko pojętego Zachodu powtórki ***“polityki appeasement”, “drugiej Jałty”*** *albo* ***“nowego Monachium”*** (wyborcza.pl, 28.01.2022).

Польськомовний масмедійний дискурс демонструє доволі чітку критичну позицію щодо росії, принаймні аналізоване видання, тож автори повідомлень не соромляться засуджувати ганебні дії агресора. Проте евфемізми трапляються непоодиноко. Цей фрагмент повідомлення містить пресупозицію-покликання на ті події, де Захід не був достатньо рішучим у засудження ворожої країни; вказівка на таку політику Заходу щодо росії сприймається як умиротворення агресора, що може призвести до нових негативних наслідків (аналогічних Мюнхенській угоді 1938 року чи Ялтинській конференції 1945 року). Тож можна стверджувати про невербалізоване засудження такої поведінки і можливого повторення таких сценаріїв сьогодні. Також зазначено, що ці історичні паралелі відображають лише одну з позицій, поширених серед польської авдиторії, що свідчить про наявність певних розбіжностей у сприйнятті ситуації. Автор новинного повідомлення, пропонуючи історичну рамку для розуміння сучасних подій, також підкреслює стурбованість щодо рішень Заходу та дій росії, формуючи критичний погляд на сучасну геополітичну ситуацію.

*Andruchowycz: Bucza to prawdziwa “****wielka rosyjska kultura****”* (wyborcza.pl, 06.04.2022).

Жахіття у Бучі стали підґрунтям для утворення великої кількости номінацій, переважно дисфемістичних, які вказують на жорстокість і засуджують дії окупантів. Проте деякі висловлення є евфемістичними, водночас містячи пресупозиції. Тут, завдяки покликанню на пряму мову Ю. Андруховича, висловлене саркастичне припущення, що злочини, вчинені російськими військами в Бучі, є проявом або результатом особливостей російської культури — справжньої

та великої. Іронічно-викривальне вживання фрази *wielka rosyjska kultura* демонструє суперечність між офіційними заявами та реальністю. Використання лексеми *правдива* натякає на те, що автор розглядає події в Бучі як істинне обличчя культури, відкидаючи заяви про будь-який гуманізм чи духовну велич. Наведення цього висловлення в новинному заголовку є характерно критичним і виконує функцію саркастичного викриття, демонструючи невідповідність між російськими культурними амбіціями й реальними діями в Україні, провокуючи емоційний і моральний осуд.

Загалом в українському контексті евфемізми формують особливу дискурсивну стратегію через іронію з покликанням на відомі для авдиторії події. Використання каламбурів, де емблематичні образи поєднані з пресупозиціями, дозволяє створити багатошаровий гумористичний ефект, що загалом притаманне українському медійному дискурсу. В англійськомовному медіа пресупозиції застосовуються для формування делікатного балансування між прямотою викладення фактів і дипломатичним коректним стилем. Приклади з використанням термінології, що містить алюзії, демонструють прагнення зберегти формальну нейтральність. Такі пресупозиції дозволяють читачу самостійно реконструювати підґрунтя конфлікту, не вдаючись до прямої критики. Польські медіа традиційно використовують пресупозиції як засіб посилення критичних оцінок політичних рішень та історичних процесів. За допомогою пресупозицій, які містять історичні алюзії, політична риторика набуває характеру критики, де прямі звинувачення не вербалізовані, але збережений потужний негативний оцінний компонент.

Пресупозиція є ключовою одиницею прагматики, компонентом, який активно використовують у межах евфемістичних висловлень сучасного масмедійного дискурсу. Вона дозволяє закладати приховані смисли, формувати багатозначність або пом’якшувати прямоту повідомлень, тим самим впливаючи на їхню інтерпретацію. У політичному, соціальному й культурному контекстах пресупозиції слугують інструментом як для маніпулятивного впливу, так і для створення емоційно-експресивної конотації, що сприяє досягненню комунікативних цілей. Аналіз демонструє, що в межах британського медіа

евфемізми з пресупозиціями становлять невелику частку від усіх прикладів (близько 5%), тоді як використання в українських і польських медіа — 15% і 12% відповідно.

Евфемізми з пресупозиціями забезпечують особливу взаємодію між імпліцитною та експліцитною інформацією, апелюючи до фонових знань реципієнта. Вони сприяють формуванню ефекту «природности» висловлення, що є важливим для медіа в контексті репрезентації складних або делікатних тем. Приклади демонструють, як пресупозиції допомагають уникати прямої конфронтації, вводити іронічно-жартівливі елементи, засуджувати ворожі дії або створювати алюзії на історичні події.

3.1.6. Атрибутивні дескрипції у формуванні референції в евфемізмах

Атрибутивні дескрипції є важливим інструментом у процесі конструювання референції, зокрема в межах евфемістичного контексту. Їх можна визначити як структури, що надають додаткову інформацію про об’єкт чи суб’єкт, допомагаючи ідентифікувати його шляхом опису властивостей, характеристик або контекстуальних ознак. Референція атрибутивних дескрипцій часто залежить від контексту, що, зокрема, у межах дослідження евфемізмів означає можливість декодування позначення лише за певних обставин і спільному фонові знань (Bach, 1981, p. 224).

Праця Дж. Серля (Searle, 1979) щодо референційно-атрибутивних аспектів значень є важливим теоретичним внеском у розвиток учення, зокрема й у контексті евфемізмів. Дослідник підкреслює, що референція може здійснюватися під різними аспектами — первинними та вторинними. Вторинні аспекти дозволяють зосереджувати увагу на певних характеристиках об’єкта, навіть якщо ці характеристики не є точними або правдивими, водночас даючи інформацію про цей об’єкт (p. 191). Це особливо важливо для евфемізмів, які характеризуються гнучкістю референції. Також використання атрибутивних дескрипцій в межах евфемізації дозволяє конструювати висловлення, уникаючи прямої референції, що слугує важливим аспектом приховування або завуальовування прямого змісту з

метою уникнення потенційних конфліктів. Такий підхід особливо актуальний у масмедійному, політичному чи соціальному дискурсах, де уникнення комунікативних девіацій є необхідним складником.

*Схожі сліди «**другої найсильнішої армії світу**» збереглися і серед руїн розкішного маєтку, в якому розквартирувалися російські офіцери* (bbc.com/ukrainian, 15.09.2022).

Цей приклад чітко демонструє дуальну природу евфемізму: висловлення повідомляє необхідну кількість інформації, проте другий аспект, на наш погляд, тут переважає. Містячи пресупозицію-вказівку раніше «прийнятий» імідж російської армії як однієї з наймогутніших у світі, поточний контекст фрагмента повідомлення ставить під сумнів цю характеристику, демонструючи невідповідність між заявленим статусом і реальними діями чи наслідками. Важливо, що, відповідно до гнучкости референції в евфемізмах, вторинний аспект референції дозволяє висловленню залишатися істинним навіть у випадку невідповідности цього аспекту в цьому контексті. Вторинний аспект може бути неточним або використовуватися іронічно, але він все одно залишається зрозумілим для авдиторії (Searle, 1979, p. 191). Використання цього висловлення, яке до того ж подане в лапках, в контексті руїн і розкішного маєтку, захопленого російськими офіцерами, іронічно створює контраст між очікуваннями (сила, дисципліна, порядок тощо) і реальністю (хаос, мародерство).

*«І якщо хтось і може застосувати ядерну зброю у нашій частині Європи, то це **лише один суб'єкт** — і цей **суб'єкт** як раз і наказав товаришу Шойгу кудись там телефонувати», — сказав президент України* (bbc.com/ukrainian, 23.10.2022).

Евфемізм *один суб'єкт*, використаний президентом України, є потужним інструментом для досягнення кількох комунікативних цілей у контексті політичного висловлення. Згідно з теорією атрибутивних дескрипцій, таке формулювання можна аналізувати як складний акт референції, в якому найменування не позначає конкретну особу прямо, але дає певні контекстуальні підказки, що дозволяють авдиторії зрозуміти, про кого йдеться. У цьому випадку, механізмом евфемізації є використання атрибутивної дескрипції для створення

концептуальної єдности й визначености, але без прямого покликання на конкретну країну чи лідера, що загалом є характерним для евфемістичної практики.

Таке використання дозволяє уникнути прямої та потенційно конфліктної референції, водночас вказуючи на певного гравця в геополітичній ситуації, який, згідно з контекстом, може бути лише одним. Використання евфемізму тут дає змогу створити необхідну емоційну відстань і стримати негативну реакцію, яку може викликати пряме звертання до конкретної країни, але й створює іронічно-жартівливий тон.

Попри формальне порушення максими кількости ПК, таке формулювання може бути зрозумілим за допомогою визначеного контексту і спільного фону знань. Для української авдиторії і для міжнародної політичної спільноти, що знайомі з поточною ситуацією, відсутність прямого найменування не перешкоджає розумінню, про кого йдеться у фрагменті повідомлення. Загалом для масмедійного дискурсу характерним є використання цитованих атрибутивних дескрипцій, адже це полегшує для авторів проблему підбору тієї чи тієї вдалої номінації на позначення осіб, про яких ідеться. Це дозволяє не лише уникнути прямого конфлікту, а й надати вищий рівень інтерпретації, який відображає політичну ситуацію, створюючи для авдиторії можливість для роздумів і порівнянь без прямої вказівки на конкретні держави чи лідерів.

*Ідея розпочати війну в Україні належить одному з найвпливовіших прихильників президента РФ Володимира Путіна — 71-річному мільярдеру Юрію Ковальчуку. Так пише Wall Street Journal з посиланням на свої джерела. Цей близький друг, «**одна з кредитних карток**» російського лідера поділяє путінську мрію про відтворення Російської імперії* (bbc.com/ukrainian, 03.12.2022).

Попри те, що у цьому фрагменті повідомлення евфемізм не приховує пряме найменування особи, про яку йдеться у фрагменті повідомлення, адже його ім’я зазначене в іншому реченні, *одна з кредитних карток* є евфемізмом із МІ.

Використана атрибутивна дескрипція для опису суб’єкта вказує на його роль як інструмента в чужих руках. Це має на меті створення образу людини, яка, хоча і є впливовою, не є самостійним політичним гравцем, а лише «механізмом» для

здійснення волі лідера. Тож це підкреслює, що, незважаючи на величезний фінансовий капітал, він діє як частина більшої політичної машини. Таке формулювання дозволяє приписати йому роль активного учасника, але не ініціатора політичних рішень.

Як і в попередньому прикладі, МІ *кредитна картка* має іронічний відтінок, зокрема в контексті конфлікту, адже асоціюється з чимось, що надається для використання, але не має власного суверенітету чи незалежности. Це підсилює ідею, що Ю. Ковальчук є інструментом, а не ініціатором чи незалежним суб'єктом цього процесу. Водночас, ця дескрипція може викликати певний ефект зневаги, оскільки використане порівняння натякає на той факт, що він «позичає» свій вплив і ресурси для підтримки чужих амбіцій, не маючи політичної чи моральної легітимности для вчинення таких дій. Отож використання евфемізму в цьому контексті є важливим інструментом для зображення політичних відносин між російським президентом і його найближчими союзниками. Це дозволяє підкреслити залежність, вказуючи на роль інструмента в реалізації більш глобальних імперських амбіцій. Крім того, цей евфемізм має іронічний відтінок, що знижує статус Ю. Ковальчука як самостійної фігури, акцентуючи увагу на його функційній ролі у схемі російської влади.

Facet z walizką nuklearną *uzasadnia jej użycie historią Rusi Kijowskiej z X wieku* (wyborcza.pl, 24.02.2022).

У цьому приклади атрибутивна дескрипція утворена шляхом використання МІ на позначення особи, яка має доступ до ядерної зброї або яка має повноваження ухвалювати рішення щодо її застосування. Зазвичай цей термін асоціюється з роллю президента або іншої високопосадової особи, яка є відповідальною за використання ядерної зброї в критичних ситуаціях. Аналіз цього евфемізму дозволяє виявити кілька ключових аспектів. *Facet z walizką nuklearną* є метафорою, яка створює яскравий образ людини, що несе не лише фізичний предмет (валізу), а й відповідальність, оскільки ядерна зброя є одним із наймогутніших інструментів у світі. Валіза в цьому випадку є символом вищої військової та політичної влади, що відповідає за прийняття рішень про використання ядерної сили. Це дозволяє

уникнути прямого згадування, але й одночасно створює чітке уявлення про її роль у системі національної безпеки. Проте, на наш погляд, лексема *facet* у межах цього висловлення імплікує іронічне й несерйозне ставлення до особи, в руках якої зосереджена влада до прийняття рішень, підкреслюючи важливість і небезпеку ситуації, адже «ядерна валіза» є символом великої сили й потенційної загрози. Наприклад, у контексті заяви про те, що *чоловік з ядерною валізкою обґрунтовує* застосування ядерної зброї історією Київської Русі з X століття очевидно створює ефект абсурдности або неприязні до такого способу аргументації. Це може вказувати на те, що використання ядерної зброї обґрунтовується несерйозними або неприязними мотивами, що знижує авторитет і надійність таких рішень.

*Rosyjski „**Wielki brat**” będzie obserwował obywateli i przyjezdnych. Powstaje system totalnej inwigilacji* (wyborcza.pl, 25.11.2020).

Використаний евфемізм містить покликання на роман «1984» Дж. Орвелла і в цьому контексті є символом тоталітарного нагляду й контролю з боку держави, що веде до постійної інспекції та обмеження особистих свобод. Відповідно до концепту *doublespeak* існують механізми, які навмисно викривлюють або приховують значення, часто для введення в оману, уникнення відповідальности або маніпуляції думкою громадськости. Зокрема це співвідносимо з певними контекстами вживання евфемізмів і мови пропаганди. Асоціація, яку викликає в читачів висловлення *Wielki brat* пов’язана з ідеєю про систематичний, всеосяжний контроль над особистими даними й поведінкою громадян, що здійснює уряд або владні структури. Важливо, що цей евфемізм має негативний відтінок і є синонімом відсутності приватности й порушення прав людини. Тож найменування у цьому контексті використане для того, щоб викликати асоціації з авторитарними режимом й диктатурою, де громадяни перебувають під постійним наглядом, не маючи можливости уникнути цього контролю.

*Był już **Wielki Językoznawca**, a ten teraz to chyba **Wielki Uzdrowiciel**. Rządzący wstydu nie mają* (wyborcza.pl, 17.07.2016).

У цьому прикладі евфемізм з атрибутивною дескрипцією вказує на диктатора, проте поданий він для порівняння з іншою постаттю — американським

президентом, який опублікував статтю в медичному журналі. Таке поєднання у межах одного фрагмента повідомлення може натякати на циклічність політичних маніпуляцій, де нові лідери копіюють методи старих, створюючи іронічно-викривальний ефект, адже тут доречність цих дескрипцій щодо осіб, про яких ідеться, явно піддають сумніву. *Wielki Uzdrowiciel* є неологізмом, який додає новий шар іронії: як і «попередник», сучасний лідер використовує псевдонаукові чи популістські методи, щоб здобути довіру, береться за справу, яка не відповідає його фахові чи сфері знань. Так, будучи прихованими елементами критики, вжиті атрибутивні дескрипції навмисне не відповідають реальності, залишаючи читачам поле для інтерпретації тексту.

Як бачимо на прикладі аналізу українського і польського дискурсів, використання атрибутивних дескрипцій є продуктивним механізмом евфемізації у контексті іронічної стратегії на позначення осіб або інституцій. Дослідження виокремлених прикладів англійської мови продемонструвало іншу тенденцію:

*They call it '**the oldest profession'*** (bbc.com, 07.04.2016).

Використаний евфемізм традиційно використовують для позначення проституції. Фраза *the oldest profession* є дескрипцією, що не називає прямо проституцію, а натомість пропонує її визначення через залучення контекстуальних параметрів. Вона натякає на те, що це діяльність, яка існувала «завжди» і є невід'ємною частиною історії. Евфемізм є навмисно узагальненим і може бути зрозумілий лише за умови знання культурного або історичного контексту. Для тих, хто не знайомий із цим поняттям, його референція може залишатися неочевидною. Також таке висловлення можна схарактеризувати як те, що містить імпліцитну стигму: попри зовнішню описовість і нейтральність, висловлення у багатьох контекстах несе оцінювальний характер, адже викликає асоціації з табуйованими соціальними явищами. Залежно від тону й контексту висловлення може використовуватися як спосіб уникнути прямої критики або, навпаки, підкреслити історичну значущість і «нормальність» явища. Тож у цьому прикладі евфемізм є класичним прикладом атрибутивної дескрипції, яка дозволяє обговорювати складні або стигматизовані теми, не називаючи їх прямо. Водночас його референція

залежить від контексту і знання слухачів, а сама конструкція допомагає пом'якшити соціальний осуд або привернути увагу до явища через історичну або культурну призму.

Part of the issue has been the fact that, in 2014, councils were given the additional responsibility for young ***people with special needs*** *up to the age of 25* (bbc.com, 26.06.2019).

Сучасні тенденції до коректности, недискримінації й уникнення мови, що може ображати певні групи, визначає намір до інклюзивности. У контексті лінгвістичної прагматики вона має значний вплив на соціальну взаємодію, зокрема у побудові дискурсу, формуванні ідентичностей і забезпеченні соціальної рівности через мову. Зокрема й тенденції в Україні сьогодні характеризуються більшим залученням маркерів на позначення інклюзивности, які спрямована на те, щоб усі люди, незалежно від їхніх особливостей, почувалися прийнятими та представленими в комунікації[8]. Інклюзивність у мові — це сучасних підхід, який відображає прагнення уникати слів чи структур, які можуть дискредитувати, маргіналізувати або ображати певні групи людей. Це особливо стосується гендерної, етнічної, культурної, соціальної, фізичної та інших форм ідентичности. Так, у наведеному прикладі атрибутивна дескрипція відповідає цим тенденціям, адже акцентує увагу на додаткових потребах, які можуть бути пов'язані з підтримкою, пристосуваннями або ресурсами, необхідними для забезпечення рівности чи повноцінної участи осіб, про яких ідеться у фрагменті повідомлення. Евфемізм *people with special needs* має невизначену референцію і слугує для позначення різних груп людей з інвалідністю або особливостями розвитку. Важливим у формулюваннях, які відповідають принципові ввічливости, є те, що першим компонентом у висловленні є *людина*, а не набір її характеристик, як було раніше[9].

Для медіа українською та польською мовами характерне іронічне використання атрибутивних дескрипцій для створення складної референції (понад

[8] Див. «Довідник безбар'єрності» чи «Словник інклюзивності».
[9] Пор. *людина з інвалідністю* й *інвалід*.

50% прикладів в обох мовах містять компонент іронії при позначення осіб), що дає змогу не лише вказати на суб'єкта, а й критикувати його, наприклад, за допомогою метафоричного стереотипу. Для дискурсу англійською мовою атрибутивні дескрипції постають референційними індикаторами, які дозволяють говорити про реалії без прямої номінації стигматизованого явища (близько 75% прикладів із залученням цього механізму використані на позначення саме груп осіб без іронічного компонента).

Отже, атрибутивні дескрипції є ключовим механізмом у побудові референції, особливо у випадках, коли комунікативна ситуація вимагає завуальованости або пом'якшення висловлення. У межах евфемістичного контексту такі дескрипції виконують функцію опосередкованого позначення об'єктів чи суб'єктів, створюючи можливості для багатошарової інтерпретації. Це особливо важливо у дискурсах, де прямолінійність може спричинити конфлікт або небажану реакцію. Як засвідчують приклади, наведені у підрозділі, атрибутивні дескрипції дозволяють гнучко маніпулювати референційними аспектами: вони формують вторинні характеристики об'єкта, які можуть містити елементи іронії або підкреслювати контраст між очікуваннями й реальністю. Наприклад, у політичних висловленнях такі дескрипції можуть створювати враження дистанціювання або навіть критики без прямого згадування конкретної особи чи держави, що підвищує ефективність комунікації та уникає відкритої конфронтації. Так, атрибутивні дескрипції в евфемізмах відіграють подвійну роль: вони не лише сприяють пом'якшенню висловлення, а й виконують функцію оцінного маркера, що надає тексту іронічного або критичного відтінку. Це робить їх ефективними в контексті масмедійного дискурсу, дозволяючи авторам текстів адаптувати свої повідомлення до контексту й очікувань авдиторії.

3.1.7. Еволюція використаних номінацій на позначення війни з 2014 до 2024 року

Від початку російської агресії проти України у 2014 році мовна репрезентація війни в українському й міжнародному дискурсах зазнала суттєвих змін. Ці

трансформації пов'язані як із еволюцією воєнно-політичних процесів, так і з соціальними й культурними факторами, які впливали на формування публічного сприйняття подій. Змінювалися не лише формулювання, що використовувалися в офіційній комунікації, а й загальний контекст, у якому ці номінації набували нового змісту, відображаючи емоційний стан суспільства, характер міжнародних реакцій і пропагандистські впливи.

У цьому підрозділі проаналізуємо, як змінювались номінації для позначення війни в масмедійному дискурсі українською, англійською та польською мовами у період з 2014 до 2024 року. Основну увагу приділено виявленню закономірностей у використанні цих понять у медіапросторі та їхньому впливові на формування громадської думки й політичних наративів, а також тому, як змінювалися стратегії мовної репрезентації війни, залежно від суспільно-політичного контексту, етапу конфлікту й авдиторії, на яку був орієнтований дискурс.

Початок війни в Україні був періодом виникнення й використання номінацій, які мали на меті уникнення прямого найменування війни; переважали терміни, які мали на меті мінімізувати масштаб подій або уникнути прямого протистояння, що було характерно не лише для іноземного дискурсу, а й для українського.

Ситуація у ***зоні АТО залишається напруженою****, повідомили у прес-центрі штабу* ***антитерористичної операції*** (bbc.com/ukrainian, 31.07.2016).

Російське вторгнення й нові реалії слугували приводом для виникнення нових позначень для уникнення прямої лексеми *війна*. Цей евфемізм реалізує маніпулятивні стратегії для маскування самих подій, а саме найменування надовго закріпилося у мовному вжитку. Речення містить цілу низку евфемізмів, що загалом характерно для висвітлення подій цієї тематики:

— *зона АТО* — це евфемізм, що замінює більш пряме й гостре визначення війни, бойових дій чи збройного конфлікту. Він створює враження, що йдеться про локалізовану антитерористичну операцію, а розширюючи загальний контекст подій;

— *антитерористична операція* — цей термін замінює лексему *війна* і має на меті створити враження, що операція зосереджена на боротьбі з тероризмом, а

не на збройних сутичках між державами або військовими силами. Це надає інтерпретації подій юридичної та моральної легітимности, підкреслюючи боротьбу з *терористами* і уникання прямого сприйняття як агресії з боку іншої держави;

— *ситуація залишається напруженою* — це ще один евфемізм, який зменшує інтенсивність ситуації, не згадуючи про бойові дії, загиблих або руйнування. Таке формулювання зменшує емоційне навантаження, змушуючи слухача не вбачати в ситуації масштабну трагедію.

У цьому випадку евфемізми не лише мінімізують емоційне навантаження повідомлення, але й створюють імплікатури, які сприяють рецепції конфлікту як менш загрозливого чи руйнівного, оскільки, замість того, щоб прямо говорити про війну, бойові дії або агресію, натякають на ці аспекти, подаючи їх у менш інтенсивній і технічній формі.

Так, загроза тих незручностей, які могли б виникнути у разі оголошення воєнного стану, спровокувала доволі тривале «неназивання» реальних подій, що з прагматичного погляду мало свій вплив на сприйняття подій як в Україні, так і у світі. Детальних аналіз фрагментів повідомлень протягом останніх десяти років демонструє різні способи уникнення прямих номінацій у цьому контексті:

New York Times називає дії Росії «різким поворотом у ***неоголошеній війні****»* (bbc.com/ukrainian, 26.11.2018).

Популярний таблоїд Bild назвав ***інцидент*** *«****новою путінською ескалацією****». «Україна просить допомоги НАТО в* ***конфлікт****і з Путіним», — пише видання* (bbc.com/ukrainian, 26.11.2018).

Як зазначалося, одним із продуктивних механізмів творення евфемізмів у межах масмедійного дискурсу є використання прямої мови. У цій новинній статті подано огляд на коментарі закордонних медіа, формулювання яких перенасичені евфемізмами:

— *неоголошена війна*: словосполучення замінює конкретне визнання агресії, роблячи акцент на тому, що війна не була формально оголошена, і це дозволяє уникнути прямого політичного чи юридичного акценту або ж юридичних наслідків. Використання таких висловлень є спробою зменшити серйозність

ситуації і водночас — не заперечувати наявність конфлікту. Це дозволяє уникати прямої критики міжнародних органів або держав щодо офіційного визнання війни. Евфемізм створює враження, що конфлікт існує, але в рамках певних «неформальних» дій або неузгоджених операцій, зберігаючи певну політичну нейтральність. Застосування лексеми *дії* та словосполучення *різкий поворот* також надає імплікацію щодо того, що ситуація раптово змінилася або погіршилася, але без конкретизації, що саме відбулося (зміни в бойових діях, нові політичні заяви тощо). Тож використаний евфемізм дозволяє уникнути акценту на агресії чи війні, що може мати дипломатичні наслідки для країни-агресорки, зокрема, в контексті міжнародних санкцій або зміни міжнародної політики, проте також для видання, яке описує події;

— *путінська ескалація*: висловлення використовують для позначення збільшення інтенсивности чи масштабу конфлікту без конкретизації, які дії призвели до цього. Це надає ситуації менш агресивний або обмежений характер, ніж терміни, що прямо вказують на війну або акт агресії. Ескалація — термін, що радше асоціюється з поступовим, контрольованим збільшенням насильства, що допомагає уникнути сильних емоційних або юридичних наслідків, пов’язаних із визнанням війни. Додавання лексеми *путінська* вказує на конкретну особу, але при цьому не надає чіткої оцінки ситуації. Загалом вживання прізвища очільника держави викликає асоціації з авторитарною владою, що дозволяє підсилити сприйняття конфлікту, ініційованого не громадою, а конкретним лідером, проте евфемізм загалом не містить прямого найменування, яке б вказувало на воєнні дії;

— *конфлікт*: лексема, що у межах нашого аналізу видається найбільш продуктивним позначенням війни. Знову ж, таке використання дозволяє уникнути прямої оцінки або визнання збройного протистояння, адже *конфлікт* є більш м’яким і менш емоційно навантаженим, ніж термін *війна*. Визначаємо такі стратегії маніпулятивними, адже, базуючись на прихованому аспекті значень, які містять евфемізми, вони створюють «безпечнішу» картину для читачів.

Losing *Crimea and parts of eastern Ukraine would be a bitter, illegal and wholly unjust* ***loss*** (bbc.com, 16.03.2022).

Попри певні аспекти критики у фрагменті повідомлення помічаємо процес евфемізації. Дієслово *losing* акцентує увагу на процесі, а не на самій події (захоплення території, анексія) чи винуватцях. Це дозволяє уникнути прямого визнання агресії чи насильства з боку росії, натомість зосереджуючи увагу на негативних емоціях, які виникають через *втрату*. Використання таких номінацій зводить це до пасивного процесу, в якому Україна не активно захищає свою територію, а *втрачає* її, що можна розглядати як спробу пом'якшити активну роль агресора і сприяти створенню враження, що Україна є жертвою обставин. Оскільки в реченні йдеться про територіальні втрати України, використання дієслова *losing* замість більш конкретних дієслів на зразок *being taken* або *being annexed* викривлює саме сприйняття подій. Відсутність згадки про активну роль росії у цих подіях формує образ, де винуватцями є радше зовнішні обставини. Перехід від *annexation* або *invasion* до *losing* є прагматичною стратегією, що може мати на меті запобігти негативним наслідкам на міжнародній арені, зокрема щодо використання більш жорстких термінів, які прямо вказують на порушення міжнародних законів чи агресивні дії. Така обережність у комунікації щодо дій агресора зміщує акценти й фінальне сприйняття авдиторією подій.

Co więcej, już teraz przedstawiciele ***tzw.*** *Donieckiej Republiki Ludowej i Ługańskiej Republiki Ludowej podpisali się pod wieńczącym spotkanie dokumentem jako pełnomocni przedstawiciele „****wydzielonych regionów****"* (wyborcza,pl, 15.03.2020).

Оскільки загарбницькі дії росії, зокрема й анексії території, не були визнані цивілізованим світом, на позначення нових територіальних «утворень» і процесів, пов'язаних із цим, почали використовувати найменування з підкресленою евфемістичністю. Це можна пояснити доволі тривалою політикою Заходу до «вмиротворення» агресора, уникнення прямої конфронтації чи звинувачень. Використаний фрагмент побудований так, щоб уникати прямого найменування агресії та нелегітимности утворень, які формально не визнаються міжнародною спільнотою. Вибір лексики й синтаксичних структур створює враження нейтральности, пом'якшує сприйняття ситуації та водночас формує приховані смисли (імплікатури).

Скорочення *tzw.* (*так званий*) є обмежувальною імплікатурою, яка виконує функцію маркування невизнання або підозри щодо легітимности формувань, про які йдеться у фрагменті повідомлення. Воно імпліцитно передає позицію мовця: непряме заперечення правомірности таких назв.

При цьому автор повідомлення уникає прямих позначень на кшталт *незаконні формування* або *окупаційні адміністрації*, що дозволяє залишатися в рамках формальної чи «м'якої» комунікації. Читач отримує сигнал, що названі утворення не є легітимними державами, хоча про це не сказано прямо. Водночас сама назва зберігається, що може впливати на часткове закріплення її у свідомості авдиторії. Використання такого евфемістичного маркера відповідає прагматичній стратегії уникнення конфронтації чи потенційних юридичних наслідків.

Евфемістичний вислів *wydzielone regiony* має нейтральний або навіть технічний характер, уникаючи згадки про примусовий характер поділу територій. Замість визнання окупації чи агресії виникає імпліцитний смисл, що ці регіони були «відокремлені» у рамках певного адміністративного процесу, без активної — загарбницької — участи сторонньої сили, що знімає відповідальність із конкретних суб'єктів. Це стратегія, спрямована на мінімізацію емоційного та політичного навантаження на повідомлення. Знову ж, текст акцентує увагу на «процесах» (відокремлення регіонів, участь представників), що відволікає увагу від реальних причин і наслідків подій.

Ukraine ***crisis****: Kiev* ***takes on*** *far right* (bbc.com, 01.04.2014).

Лексема *криза* є продуктивним маскуванням критичних ситуацій різного штибу. У цьому контексті заголовок стосується подій, коли уряд України або інші офіційні структури почали протидіяти діям ультраправих рухів чи угруповань у країні. Використання певних термінів у таких заголовках зазвичай прагне передати інформацію в нейтральній або пом'якшеній формі, щоб уникнути емоційно забарвленого чи конфронтаційного висловлення. Цільовою авдиторію є західні користувачі, зокрема англійськомовні, які можуть бути менш обізнаними в деталях подій в Україні, але відчувають сенситивність до таких термінів, як криза, ультраправі чи втручання уряду. Евфемізм *криза* є нейтральним і пом'якшеним,

адже створює враження тимчасового стану чи такого, який вирішиться невдовзі, уникаючи акценту на жорстокості або тривалості подій. Замість відкритого визнання збройного конфлікту, використаний термін натякає на проблему, яка є складною, але не обов'язково містить насильство чи агресію. Для західної авдиторії це може створити сприйняття, що ситуація в Україні є менш серйозною, ніж насправді, або жорстокість подій зведена до «внутрішньої політичної нестабільности».

Takes on (виступає проти, береться до вирішення проблеми) є непрямим і пом'якшеним висловленням, яке не розкриває природи протидії. Використання цього евфемізму натякає, що йдеться про діалог чи політичну діяльність, а не про насильницьке чи силове протистояння.

Заголовок уникає формулювань, які б могли викликати негативні емоції в різних авдиторій або створити враження однозначної підтримки чи засудження сторін. Використання евфемізмів і пом'якшених висловлень спрямоване на уникнення конфронтаційного висвітлення подій. Евфемізми дозволяють приховати важливі деталі, як-от рівень насильства чи роль інших гравців у конфлікті. Замість того, щоб висвітлити проблеми (наприклад, політичні чи історичні причини конфлікту), заголовок сфокусований на поверхневому аспекті, що дозволяє авторові повідомлення залишитися в рамках формальної журналістики. Побіжно звернімо увагу на те, що Київ передають за російським варіантом.

Do politycznego języka Kremla słowo to wróciło w 2014 r., gdy Kreml rozpoczął ***rozbiór*** *Ukrainy: dokonał* ***anszlusu*** *Krymu, a próbując przejąć kontrolę nad uprzemysłowionym Donbasem, wywołał tam trwającą do dziś* ***wojnę domową*** (wyborcza.pl, 16.01.2022).

Центральним евфемізмом є словосполучення *wojna domowa*, один із елементів російської пропаганди, проте який мав вплив і використовувався у різних контекстах і дискурсах. Цей маніпулятивний термін спрощує і змінює природу війни, подаючи її як внутрішній збройний конфлікт без участи зовнішніх сил. Це контрастує з офіційною українською та міжнародною позицією, яка визнає агресію росії та її активну участь у підтримці «сепаратистських угруповань». Евфемізм

знімає відповідальність з агресора, створюючи враження, що росія не є стороною конфлікту, а це може бути зручною стратегією виправдання. Використання цього висловлення непрямо приховує реальну участь держави-агресорки у війні, адже замість чіткої констатації застосування зовнішньої сили використаний нейтральний або пом'якшений термін. Водночас, інші виділені позначення мають інший характер:

— *rozbiór Ukrainy*: використання цього словосполучення нагадує історичні події розділу Польщі XVIII століття, що викликає сильні асоціації з імперіалізмом і втручанням у суверенітет інших держав;

— *anszlus Krymu*: словосполучення має негативне історичне забарвлення, оскільки пов'язаний із захопленням Австрії нацистською Німеччиною в 1938 році. Його використання у цьому контексті підкреслює нелегітимність анексії Криму та її примусовий характер. Це явна критика дій росії, що не залишає місця для нейтральної інтерпретації.

Таке поєднання використаних номінацій створює складний наратив, що може викликати різні реакції залежно від позиції читача. Це свідчить про прагнення автора створити текст, який викликає сильні емоції та політичний резонанс.

*Rosja **bierze** Ukrainę. Pytanie, czy całą, czy w kawałkach* (wyborcza.pl, 16.01.2022).

Цей фрагмент повідомлення описує агресивну політику росії щодо України, водночас вживаючи стилістичний прийом з елементами іронії та метафори. Головний евфемізм тут — *bierze*, що мінімізує насильницький і загарбницький характер дій держави-агресорки, тож таку імплікатуру можна кваліфікувати як применшення. Загалом лексичне значення є доволі побутовим і нейтральним, що надає події менш драматичної та прямої конотації. Це створює враження, ніби йдеться не про агресію, а про звичайний процес володіння чимось. Тож помічаємо певний контраст із реальністю: фраза приховує насильство, анексія територій і порушення міжнародного права. Використання цього евфемізму ніби передбачає, що росія діє без особливого опору, містить натяк на її перевагу чи контроль у ситуації. Метафорична імплікатура, закладена у висловленні *całą, czy w kawałkach*,

натякає на можливість поділу країни, що може бути відлунням історичних випадків поділу територій. Фраза виглядає як іронічний коментар до російської політики, висвітлюючи її цинізм. Вона зображує агресивні дії Росії як щось банальне, тривіалізуючи їх. Метафоричне вживання *w kawałkach* можна розглядати як сприйняття України об'єктом, а не суверенною державою, підкреслюючи імперські прагнення росії.

Wskazywał, że obecny ***konflikt*** *zaczął się od zmian władz w Ukrainie i protestów na Majdanie, które ocenił jako „wspierany przez Zachód zamach stanu". Winy upatruje w amerykańskich służbach <…>*

Nic nie wskazuje na to, by rok 2018 przyniósł tak oczekiwane zakończenie ***wojny*** (wyborcza.pl, 29.12.2017).

Попри те, що фрагмент повідомлення містить лексему *конфлікт*, яка є радше покликанням на пряму мови іншої особи, важливим є те, що у польському дискурсі і до 2022 року вживали лексему *війна* (хоча це було нехарактерним навіть для українських медіа). Проведений аналіз свідчить про те, що польськомовний ресурс є чи не найрадикальнішим із трьох проаналізованих, адже евфемістичні найменування переважно не виконують маніпулятивну стратегію, а слугують елементами покликання на висловлення інших.

Ukraiński oligarcha Ihor Kołomojski ***zerka ku*** *Rosji… W maju i lipcu w wywiadach udzielonych ukraińskim mediom mówił o wojnie w Donbasie jako o „****wewnętrznym konflikcie domowym****". Opowiadał się również za zniesieniem sankcji wobec Rosji* (wyborcza.pl, 15.11.2019).

Цей фрагмент повідомлення стосується публічних заяв І. Коломойського, які за контекстом можна трактувати неоднозначними. Зокрема використання словосполучення *wewnętrzny konflikt domowy* замість *війна росії проти України* є обмежувальною імплікатурою, тож таке висловлення можна інтерпретувати як підтримку російської пропаганди. Заява про скасування санкцій також має політичне забарвлення, яке потребує аналізу. Висловлення усуває зовнішній аспект війни, участь російських військових, визнання країни агресоркою тощо. Таке формулювання маніпулює дійсністю, перекладаючи відповідальність, а риторика

збігається з кремлівською. Використані висловлення про зняття санкцій демонструють багаторівневу мовленнєву маніпуляцію. Евфемізм приховує зовнішню агресію, а заява про санкції лобіює ідею компромісу, яка фактично підтримує інтереси росії. Обидва формулювання сприяють зміщенню відповідальности за війну, впливаючи на сприйняття подій як у внутрішньому, так і міжнародному контекстах.

Проте автор польськомовного ресурсу викриває закладені імплікатури, вживаючи іронічний евфемізм позирати в російський бік, що небуквально слугує звинуваченням олігарха у зв'язках із агресором. Так, ми бачимо багатошарове контекстуальне повідомлення, яке читач зможе декодувати, перебуваючи обізнаним у подіях і слідкуючи за ситуацією.

Новою хвилею у творенні найменувань на позначення подій був період кінця 2021–початку 2022 року, коли напруга зростала:

*Wedle dziennika amerykańskich sił zbrojnych „Stars and Stripes" w ubiegłym tygodniu klasyfikacja bezpieczeństwa została zmieniona z „**możliwego kryzysu**" na „**potencjalnie nadchodzący kryzys**"* (wyborcza.pl, 02.04.2021).

Поданий фрагмент тексту стосується зміни рівня оцінки безпеки в офіційному документі або заяві. Градація висловлень відображає поступове посилення загрози, але водночас уникає прямого нагнітання тривоги. Використання евфемізмів у схожих контекстах є типовим для офіційної риторики, особливо у воєнній чи політичній сфері. Замість прямої вказівки на критичну загрозу використаний м'якший опис, а також уникнена пряма відповідальність за оцінку її рівня: класифікація звучить як попередження, а не як сигнал до негайних дій. Евфемізм є частиною поступової комунікаційної стратегії, де авдиторію готують до можливого погіршення ситуації без різкого нагнітання, що дозволяє уникнути надмірного тиску на громадськість чи союзників. Таке вживання містить перелік імплікованої інформації: посилення відчуття наближення загрози, утримання контролю та підготовка до можливого розвитку подій. Евфемізми тут забезпечують баланс між попередженням і заспокоєнням, а також підтримують довіру до джерела інформації.

Своєю чергою президент України Володимир Зеленський заявив, що від'їзд деяких західних дипломатів із Києва — це ***складна гра, яка зовсім не означає неминучості конфлікту*** (bbc.com/ukrainian, 26.01.2022).

Відомо, що український уряд знав про велику ймовірність початку війни, проте риторика щодо цього довго не була відкритою з метою «не сіяти паніку серед громадськости». У наведеному фрагменті повідомлення президент України використовує маніпулятивні формулювання, аби відтягнути й завуальовано «заспокоїти» всіх, коли чіткі сигнали, як-от від'їзд дипломатів з української столиці, вказували на неминучість війни.

Висловлення *складна гра* використовується для позначення дій західних дипломатів, що залишають Київ. Очевидно, що це формулювання є пом'якшенням потенційно негативної чи тривожної інформації. Замість прямого опису ситуації, наприклад, як *панічна реакція* або *підготовка до конфлікту*, обирається нейтральний і менш емоційно забарвлене висловлення. Це дозволяє зберегти дипломатичний тон і не нагнітати страх серед авдиторії. Висловлення президента містить метафоричну імплікатуру, адже натякає, що дії дипломатів є частиною стратегічного або політичного процесу, який може бути складним, але не обов'язково загрозливим, тож для читачів це є вказівкою на те, що ситуація потребує обережного аналізу, а поспішні висновки є невиправданими. Фрагмент *зовсім не означає неминучості конфлікту* є обмежувальною імплікатурою, яка лімітує інтерпретацію ситуації — це ще не війна, це не обов'язково означає загрозу.

Тож президент непрямо закликає зберігати спокій, уникати паніки. За допомогою евфемізму й імплікатури Зеленський досягає комунікативної мети — утримує громадськість від надмірної тривоги. Використані евфемізми є ефективними прагматичними інструментами, які допомагають досягти кількох комунікативних цілей: заспокоїти громадськість, уникнути прямої критики дипломатів і зберегти нейтральний тон у складній геополітичній ситуації.

Якщо колони танків перетнуть кордони України, відбудеться масований ракетний обстріл або авіаудари по українських позиціях, буде зрозуміло, що

почалося різке ***загострення кризи*** *та* ***перехід до нової фази конфлікту*** (bbc.com/ukrainian, 26.01.2022).

Британці стурбовані можливою ***ескалацією конфлікту*** *з боку Росії* (bbc.com/ukrainian, 02.02.2022).

Період із грудня 2021 до кінця лютого 2022 року характеризується найбільшим рівнем напруги, що простежується в аналізованих фрагментах повідомлень. Масмедіа, оперуючи пом'якшувальними висловленнями, намагалися уникнути прямого позначення — *початок війни*. У наведеному фрагменті бачимо, як у межах невеликого тексту одразу три евфемізми, замість прямої передачі сенсу про ймовірний напад росії, покликані мінімізувати тривогу у читачів і дозволити їм сприймати ситуацію як контрольовану й прогнозовану. Використання абстрактних і дипломатичних формулювань, як от *ескалація конфлікту*, дозволяє уникнути обвинувачень або емоційного тиску, зберігаючи офіційний тон.

As bad as the situation on the Russia-Ukraine border is right now, it does not currently involve a direct ***military confrontation*** *between Nato and Russia* (bbc.com, 23.02.2022).

У цьому фрагменті повідомлення замість чіткої вказівки на можливість *війни* використовується формулювання, що зберігає нейтральний тон. Такі лексеми, як *confrontation*, нейтралізують потенційний негативний ефект на авдиторію, який міг би виникнути від використання прямих найменувань на кшталт *бойові дії*. Структура фрази також уникає емоційних конотацій і зберігає офіційний тон, що характерно для політико-дипломатичного дискурсу, який зокрема й стосується медіа. Евфемізм тут виконує кілька прагмалінгвістичних функцій:

— пом'якшує негативний зміст і серйозність ситуації;

— імпліцитно попереджає про можливість ескалації в майбутньому;

— заспокоює авдиторії, зберігаючи формальність і нейтральність;

— підкреслює тимчасовий характер стабільности, залишаючи простір для потенційного розвитку подій.

Pewnie nie tylko na Kremlu dziwią się, jak szybko i ostro USA reagują w sprawie ***kryzysu*** *na Ukrainie* (wyborcza.pl, 20.02.2022).

Аналіз фрагментів повідомлень засвідчує, що *криза* навколо кордонів України в аналізованих дискурсах трьох мов стало шаблонним висловленням для повідомлення про тогочасні події. Лексема *kryzys* пом'якшує опис воєнного конфлікту або війни та дозволяє уникнути емоційно навантажених слів (наприклад, *wojna* чи *konflikt zbrojny*).

Obaj tłumaczyli zgromadzonym dziennikarzom, że za całą ***napiętą sytuację*** *wokół Ukrainy odpowiedzialny jest wyłącznie Zachód, „****siejący dezinformację*** *o napaści na Ukrainę", na co jednak — jak podkreślił Putin — Rosja nie zwraca najmniejszej uwagi, „robiąc to należy robić"* (wyborza.pl, 18.02.2022).

По-перше, евфемізм *napięta sytuacja* використаний, щоб:

— уникнути емоційного навантаження у фрагменті повідомлення;

— пом'якшити реальну ситуацію, пов'язану з можливістю конфлікту;

— зберегти нейтральний тон.

Так, покликання на слова російського президента у прагматичному плані може бути сигналом для внутрішньої авдиторії: росія реагує спокійно на ситуацію, ніби вона не серйозна. По-друге, вживання словосполучення *siejący dezinformację*, передає звинувачення інших сторін у маніпуляції інформацією, що підсилює негативну оцінку дій Заходу, а також відкинути висловлені звинувачення. Висловлення натякає на те, що всі повідомлення про загрозу вторгнення є неправдивими та мають на меті дискредитацію росії. Для агресора творення таких імплікатур з елементами применшення й обмеження допомагає виправдати себе й сформувати політично вигідний дискурс, водночас з уникненням прямої конфронтації.

O przygotowaniach do ewentualnego zwiększonego napływu ***cudzoziemców*** *na tereny Polski w kontekście konfliktu rosyjsko-ukraińskiego poinformował ostatnio prezydent Ciechanowa Krzysztof Kosiński* (wyborcza.pl, 14.02.2022).

У польськомовному дискурсі помічаємо публікації, які стосувалися можливого напливу біженців у разі початку війни. Якщо у повідомленні за 14 лютого 2022 року автор повідомлення використовує лексему *cudzoziemców*, що характеризується семантичною дифузністю, адже буквально — приїзд іноземних

громадян не має зв'язку із жахами війни, імплікуючи можливі труднощі для населення у разі виникнення такої ситуації.

Rzecznik rządu o ataku Rosji na Ukrainę: Jesteśmy gotowi na przyjęcie ***uchodźców*** (wyborcza.pl, 24.02.2022).

Проте у день початку повномасштабного вторгнення простежуємо зміну риторики, адже для опису цієї реалії автор повідомлення використовує конкретне позначення — *uchodźców*.

Ukraine ***conflict****: What we know about the* ***invasion*** (bbc.com, 24.02.2022).

Russia has begun a ***large-scale military attack*** *on Ukraine, its southern neighbour, on the orders of Russian President Vladimir Putin* (bbc.com, 24.02.2022).

It's evident that what is unfolding in Kursk region is further evidence that ***Russia's war in Ukraine*** *has not gone "according to plan"* (bbc.com, 08.08, 2024).

When Russia launched its ***full-scale invasion*** *in February, President Putin promised only professional soldiers would take part* (bbc.com, 21.12.2022).

Наведені фрагменти повідомлень містять прямі номінації на позначення війни, що характеризує масмедійний дискурс у трьох мовах після 24 лютого 2022 року. Сьогодні використання найменувань *конфлікт* і подібних не відповідає маніпулятивній стратегії, а радше слугує синонімійним засобом для урізноманітнення самих фрагментів.

China however, is still ***far from condemning the situation****, with Foreign Ministry spokesman Wang Wenbin refusing to refer to* ***what is happening*** *there as an "invasion"* (bbc.com, 20.02.2022).

Евфемізми використовують у разі покликання на дії інших держав, де пряме звинувачення чи критична риторика може загрожувати, наприклад, іміджу видання чи бути потенційно недоречним у контексті мови політичного спілкування. Висловлення *far from condemning the situation* ухиляється від прямого зазначення про те, що Китай підтримує дії або не засуджує дії росії. Замість чіткої позиції використані абстрактні конструкції, що пом'якшують звучання можливої критики. Можна виокремити такі прагматичні аспекти:

— пресупозиція: використана конструкція передбачає, що засудження ситуації є очікуваною або можливою дією, але Китай явно цього не робить;

— обмежувальна імплікатура: використання фрагмента *far from* натякає на значну дистанцію між діями Китаю й очікуваним засудженням.

Комунікативною метою є пом'якшення критики й уникнення прямого звинувачення Китаю, що дозволяє зберігати нейтральний тон у межах комунікації.

Також використання евфемізму *what is happening* є абстрактним висловленням, що дає змогу уникнути оцінювальних характеристик. Замість прямої вербалізації фактів чи оцінки події, автор повідомлення залишає її зміст невизначеним, дозволяючи читачеві самостійно робити висновки. Евфемізм тут є мовним інструментом, покликаним на уникнення конкретизації, що дозволяє залишити повідомлення у площині нейтральности. Обидва висловлення сприяють дипломатичному пом'якшенню тексту, але створюють імпліцитне розуміння, що висловлений погляд є неоднозначним або ухильним.

Еволюція використаних номінацій для позначення війни у 2014–2024 роках є ключовим показником трансформації масмедійного дискурсу, пов'язаного з російською агресією проти України. Проведене дослідження засвідчує, що мовна репрезентація війни змінювалася відповідно до етапів конфлікту, політичного контексту, соціальних чинників і цільової авдиторії. На ранніх етапах збройного протистояння спостерігаємо активне використання евфемізмів, що мали на меті пом'якшення реальности подій, зниження емоційного навантаження та формування прийнятної інтерпретації як для внутрішньої, так і для міжнародної авдиторії.

Так, у масмедійному дискурсі зафіксована велика кількість найменувань, які замінювали або пом'якшували поняття *війна*. В українській мові це, наприклад: *зона АТО, ситуація, ескалація*; в англійській — *Ukrainian crisis, unannounced war*; у польській — *napięta sytuacja, wydzielone regiony, kryzys, wojna domowa*. Частка евфемізмів на позначення війни в межах вибірки становить: в українській мові — близько 30%, в англійській — близько 20%, у польській — приблизно 25%. Значна кількість таких позначень реалізована в межах цитування третіх осіб, зокрема

посадовців, політиків або іноземних джерел, що дозволяє авторам публікацій дистанціюватися від оцінки, зберігаючи формальну нейтральність (в англійській мові — 35%, у польській — 28%, в українській — близько 17%).

Усі евфемізми функціюють у межах трьох структурних форматів:

— однокомпонентні (*криза*, *конфлікт*, *війна, escalation, invasion, kryzys, wojna*) — передають загальне уявлення про події, уникаючи деталізації чи оцінного компонента;

— двокомпонентні (*зона АТО, неоголошена війна, путінська ескалація, internal conflict, wydzielone regiony, Russia's war*) — слугують засобом семантичної модуляції, деталізують тип війни, рівень відкритости конфлікту, суб'єкта дії або політичний контекст. Такі конструкції створюють прагматичну відстань між подією та її мовною репрезентацією;

— багатокомпонентні (*потенційний кризовий стан*, *втрата Криму як результат складної геополітичної гри, Russia's actions did not go according to plan, siejący dezinformację o napaści na Ukrainę*) — їхнє завдання полягає у максимальному уникненні прямого позначення й оцінки або в невербалізованому звинуваченні.

Неоднакова структура свідчить про функційну гнучкість дискурсу, а також про чітку тенденцію: що складніша лексико-синтаксична форма, то завуальованішим є висловлення. Такий підхід відповідає потребам: пом'якшення або зміщення фокусу відповідальности; уникнення конфронтації в міжнародному полі; урівноваження небажаних наслідків комунікації; адаптації повідомлення до очікувань авдиторії.

Після початку повномасштабного вторгнення у 2022 році помічаємо поступове витіснення евфемізмів прямими номінаціями, зокрема: *вторгнення, війна Росії проти України, military attack, large-scale invasion, російська агресія*. Водночас навіть у цей період евфемістичні конструкції продовжують функціювати, хоч і поодиноко (наприклад, *what is happening*), здебільшого в контекстах, що вимагають дипломатичної обережности або м'якої риторики.

Отже, еволюція евфемізмів на позначення війни не лише відображає зміну подій, а й свідчить про динаміку дискурсивних стратегій, пов’язаних із формуванням суспільної думки, політичного позиціювання, інформаційного впливу й комунікативної безпеки.

3.2. Стратегії евфемізації: типологія та реалізація

Проаналізовані механізми творення евфемізмів підтверджують прагмалінгвістичну багатогранність цього явища. Аналіз виокремлених прикладів дає змогу класифікувати їх відповідно до вибраних стратегій, адже це чи не найповніше описує та відображає комунікативний намір. Загалом поняття стратегії є звичним і часто застосовуваним у межах прагмалінгвістичних досліджень. Опираючись на розвідку Т. ван Дейка (van Dijk, 1983), під певною визначеною стратегією ми розуміємо свідомо вибрані мовні засоби або прийоми, спрямовані на досягнення певної комунікативної мети. Дослідник, враховуючи комплексний характер поняття стратегії, зауважує, що вони «залучають дії, цілі й певне уявлення про оптимальність. Інтуїтивно стратегія — це уявлення мовця про найкращий спосіб діяти для досягнення мети. Стратегія є когнітивною репрезентацією, подібно до того, як план визначається як когнітивна репрезентація певної макродії. Проте якщо план — це глобальне уявлення про макродію і її кінцеву мету, то стратегія — це глобальне уявлення про способи досягнення цієї мети. Ці способи домінують над низкою детальних рішень і дій» (p. 64–65). Переосмислення запропонованого дослідження дає підстави залучити його основні тези до аналізу евфемізмів і дисфемізмів, що продемонструє аналіз обраних номінацій. Відповідно до визначеної теорії, макростратегією масмедійного дискурсу вважаємо бажання дотримуватися редакційної політики видання при повідомленні про події. Цій макростратегії підпорядковується стратегія евфемізації (як дотримання прагматичних принципів спілкування), яка полягає в тому, щоб використовувати різні вторинні номінації. Водночас, стратегія евфемізації складається з низки стратегій іншого порядку, реалізовані завдяки використанню проаналізованих

механізмів (вибір відповідних мовних засобів, використання імплікатур, пресупозицій, експлуатація постулатів прагматичних принципів тощо).

Варто зауважити, що С. Сюй і Цз. Вень (Xu & Wen, 2022), аналізуючи прагматичні стратегії англійських евфемізмів, виокремлюють чотири функції: уникнення табу, ввічливість, позитивну і камуфлювальну функції (p. 254–255). Вважаємо цей перелік доволі обмеженим для всіх трьох аналізованих мов, тож, беручи за основу прагматичні аспекти й характеристики, запропонуємо детальний аналіз механізмів і стратегій, які виокремлюємо при дослідженні евфемізмів.

3.2.1. Стратегія уникнення

Стратегія уникнення у межах евфемізації є однією з визначальних, оскільки вона спрямована на пом’якшення або уникнення прямих згадок про табуйовані чи делікатні теми. Її реалізація відбувається шляхом вибору мовних засобів, які знижують емоційне навантаження висловлень, роблять зміст менш прямолінійним або дистанційованим від негативних конотацій. Така стратегія особливо поширена в масмедійному, політичному, соціальному та дипломатичному дискурсах.

Основною характеристикою стратегії уникнення є використання лексем і висловлень, які приховують або редукують негативні конотації, а також створюють позитивніше або оптимістичніше враження про явища, події чи об’єкти, про які йдеться. Глобально використання цієї стратегії можна помітити на прикладі всіх евфемізмів, проте, на наш погляд, є приклади, в яких чіткіше відображені інші практики, що розглянемо у наступних підрозділах.

За Т. ван Дейком[10], стратегія уникнення в мовленні відображає прагнення мовця контролювати сприйняття інформації. Це можна досягти шляхом вибору таких мовних засобів, які відповідають комунікативній меті й соціальним очікуванням авдиторії. Уникнення прямих згадок або пом’якшення змісту сприяє збереженню гармонії в комунікації, уникненню конфліктів та підтримці позитивного іміджу мовця. Тож стратегія уникнення є важливим елементом

[10] Детальніше див. (Van Dijk, 1983; 2006).

мовленнєвих практик, що дозволяє контролювати комунікативний процес, враховуючи культурні, соціальні й прагматичні аспекти мовлення.

США і союзники ведуть інтенсивні переговори. Вони об'єднані у думці, що це стане порушенням міжнародного табу. Це буде найвищим рівнем безвідповідальності та матиме наслідки, як ***передбачувані, так і непередбачувані*** (bbc.com/ukrainian, 27.09.2022).

Виділений евфемізм у цьому прикладі відображає прагнення мовця до стратегічного уникнення прямолінійних висловлень про негативні чи небажані результати певної дії чи явища. Відповідно до ПК варто зауважити, що мовець порушує одразу кілька максим:

— максима якости: мовець не повідомляє явно хибної інформації, але, уникаючи прямого висловлення, залишає простір для різних інтерпретацій;

— максима релевантности: фраза демонструє узагальненість, дозволяючи уникнути зайвих деталей, які можуть викликати негативну реакцію;

— максима способу: вислів є навмисно нечітким, що знижує можливість негативної інтерпретації та робить його прийнятним для різних авдиторій.

"Step by step, Ukraine's armed forces are ***demilitarising*** *Crimea. We have covered 70% of the distance," Mr Yermak added* (bbc.com, 15.11.2023).

Евфемізм *demilitarising* у контексті війни є яскравим прикладом того, як мова може використовуватися для пом'якшення реальности воєнних дій, одночасно передаючи складну інформацію. У цьому висловленні акцент зміщено з деструктивного аспекту війни на ціль, яка виглядає легітимною та технічною.

Важливо, що евфемістичне найменування у цьому прикладі містить пресупозицію — вказівку на промову російського президента, ціллю якого на початку повномасштабного вторгнення була демілітаризація України, що додає іронічного підтексту.

За непідтвердженими повідомленнями, що заслуговують на довіру*, ЗСУ вдалося оточити з півночі і півдня великий опорний пункт російських сил — місто Балаклію, і тепер їхні частини вийшли на оперативний простір…* (bbc.com/ukrainian, 08.09.2022.)

Про масовану атаку ЗСУ у напрямку Балаклії стало відомо у вівторок — як уже неодноразово бувало під час російсько-української війни, ***з неофіційних, але непогано обізнаних джерел*** (bbc.com/ukrainian, 08.09.2022).

Особливістю масмедійного дискурсу є використання структурних компонентів на позначення подій, офіційного підтвердження яким відсутні тимчасово чи загалом. Цей особливий тип евфемізмів створює враження надійности й обґрунтованости наведеної інформації, навіть якщо поки у джерела немає документальних доказів. Такі форми висловлень реалізують стратегію уникнення, по-перше, тому що, знижуючи рівень відповідальности, убезпечують джерела від заяв про бездоказовість таких тверджень у разі спростування викладеного повідомлення, а по-друге, дозволяють представити чутливу або дискусійну інформацію, зберігаючи дистанцію від остаточної оцінки її правдивости.

Opinie publikowane w serwisie wyrażają poglądy osób piszących i nie zawsze muszą odzwierciedlać stanowiska całej redakcji (wyborcza.pl, 28.11.2024).

Такі делікатні формулювання трапляються і в дискурсі польського масмедіа. Наведений евфемізм використаний для уникнення прямого чи категоричного висловлення позиції. Перша частина акцентує увагу на тому, що автори матеріалів мають свої індивідуальні погляди. Це допомагає уникнути відповідальности від імені всього ресурсу, перекладаючи її на конкретних авторів, тож платформа дистанціюється від можливих контроверсійних питань. Друга частина речення ще більше підкреслює, що думка автора не є офіційною позицією всієї редакції. Використання фрагмента *nie zawsze* створює відчуття нейтральности: можливі випадки, коли погляди авторів і редакції збігаються, але це не є обов’язковим, що залишає простір для маневру і зменшує ризик будь-яких претензій до ресурсу.

Евфемізм проявляється у використанні таких структурних компонентів для уникнення прямих тверджень, як-от *редакція не бере відповідальности за думки авторів* чи *ми не підтримуємо жодних висловлювань, що суперечать нашим цінностям*. Зберігаючи імідж об’єктивного медіа, платформа демонструє

нейтральність і відкритість до різних поглядів; уникаючи категоричних тверджень, редакція зменшує ймовірність поляризації серед читачів.

*«Ми встали, читаємо інтернет і ***ваємо», — написав брат* (bbc.com/ukrainian, 15.03.2022).

Проте найчіткіше аналізована стратегія у сфері масмедіа простежується через використання метамовних знаків із цілеспрямованим уникненням неприйнятних для цього дискурсу найменувань. Як зазначалося, попри те, що загалом авторитетні медіа характеризуються «свободою» публікації та незаангажованістю, усе ж кожний ресурс відповідає певній редакційній політиці, яка так чи так є цензурованою. Зокрема це стосується уникнення обсценної лексики, яка потенційно викликає негативну реакцію в авдиторії, що сприяє погіршенню репутації ресурсів. Очевидно, що у наведеному фрагменті повідомлення мовець використав лайку, проте її графічна передача відбувається через пропуск літер. Завдяки цьому читачі можуть зрозуміти, про яку лексему йдеться та не втратити сенс повідомлення, проте формально видання не порушує встановлені правила.

*The **R-word** originated in medical practice to describe children with intellectual disabilities, but over time it warped into an insult* (bbc.com, 07.07.2023).

*“I try not to use that sort of **R-word**, I see it as a change in direction,” he told BBC East Midlands Today* (bbc.com, 16.11.2023).

Історично лексему *retarded* використовували в медичній практиці для позначення дітей із розумовими порушеннями, однак згодом вона набула негативних конотацій через використання як образи. Евфемізм *R-word* є прикладом стратегії уникнення, спрямованої на вуалювання прямого позначення, табуйованого або чутливого поняття, і допомагає нівелювати повторення історичної стигматизації, водночас зберігаючи можливість обговорення теми. Використана лексема містить імпліцитні компоненти значення:

— слухач очікує, що це стосується слова *retarded*, імовірно, знайомого йому в соціальному чи історичному контексті;

— імпліцитно мовець визнає, що слово *retarded* є неприйнятним у сучасному соціальному контексті, і тому уникає його вживання. Цей евфемізм є

ефективним прикладом стратегії уникнення, який дотримується прагматичних принципів спілкування, дозволяючи говорити про чутливу тему, не завдаючи шкоди комунікативній гармонії. Він уникає прямолінійности й демонструє соціальну чутливість, що є важливим у сучасному масмедійному дискурсі.

*Kasprzak, (**piip**), to miał, (**piip**), dzikie szczęście, że nie oddał senatu (**piip**) Kaczyńskiemu* (wyborcza.pl, 14.11.2019).

Евфемізм *piip* використовують для заміни ненормативної лексики чи інших лексем, які вважаються соціально неприйнятними або потенційно образливими. Це приклад стратегії уникнення, яка виконує такі функції:

— пом'якшення висловлення: усунення прямого згадування неприйнятного слова;

— збереження соціальних норм: дотримання мовного етикету й редакційної політики видання, що передбачає уникнення вульгаризмів у публічному або офіційному дискурсі;

— захист «обличчя» мовця: уникнення прямолінійности дозволяє мовцеві залишатися в межах соціально прийнятного спілкування. У висловленні порушені такі максими ПК:

— максима кількости: подана інформація не є повною через заміну ключових слів, але слухач може зрозуміти контекст;

— максима якости: мовець уникає конкретної назви, приховуючи пряме значення;

— максима релевантности: використання коммонента *piip* зберігає зміст висловлення релевантним у мінімальній допустимій мірі, залишаючи місце для інтерпретації.

Використаний евфемізм є прикладом метамовного маркера з припасуванням пресупозиції, адже мовець, використовуючи його, передбачає, що слухач розуміє контекст і знайомий із соціальною забороною на певні слова, а також зможе декодувати прихований компонент, враховуючи тон, стиль і комунікативну ситуацію.

Słowo na „k”, *czyli co wolno Kochanowskiemu i dlaczego Owsiakowi nie Skończmy bezprzedmiotową dyskusję o tym, czym zastąpić Fundusz Kościelny* (wyborcza.pl, 25.07.2018).

У польській мові лайливі лексеми, зокрема *kurwa*, часто використовують у повсякденній мові для вираження емоцій, сарказму або навіть гумору. Однак у формальних чи публічних контекстах вони вважаються неприйнятними. Використання евфемізму *słowo na „k”* є культурно маркованим способом уникнення прямої номінації, водночас залишаючи можливість слухачу зрозуміти підтекст. Так, мовець передбачає, що слухач знайомий із культурними та мовними реаліями, у яких ця лексема має табуйоване значення, а слово, замінене евфемізмом, не потребує пояснень, оскільки воно є відомим у соціальному середовищі.

*Ukraina informuje o śmierci obrońców Wyspy Wężowej, którzy na rosyjską propozycję złożenia broni, odparli: „**Pierd..l się**”* (wyborcza.pl, 03.06.2022).

У використанні частково цензурованого вислову, наведеного у фрагменті повідомлення, реалізована стратегія уникнення, яка виконує такі функції:

— послаблення прямолінійности: графічний пропуск частини слова дозволяє залишити сенс зрозумілим, але пом’якшує враження від вульгарности прямої номінації;

— уникнення соціального осуду: у публічному чи масмедійному дискурсі повне написання цього вульгарного висловлення могло б вважатися порушенням етичних норм або викликати негативну реакцію;

— нейтралізація агресії: цензурування знижує рівень агресивности, роблячи висловлення прийнятним для ширшої авдиторії. Цензурування додає елемент інтерпретації, залишаючи читачеві можливість декодувати лексему й зміст висловлення.

Проте під час листування журналісти звернули увагу, що українською мовою співрозмовник володіє, ***м’яко кажучи, не надто добре*** (bbc.com/ukrainian, 24.09.2022).

Виокремлена стратегія характеризується використанням структурних елементів, які слугують способом покращення аспектів повідомлення. Висловлення дає змогу уникнути прямого критичного оцінювання співрозмовника. Замість твердження, наприклад *співрозмовник погано володіє українською*, використане пом'якшений варіант, що дозволяє говорити про недоліки в опосередкованій формі. Фраза створює відчуття ввічливости й збереження «обличчя» (*face-saving act*) як для адресата, так і для мовця. Також фрагмент повідомлення містить імплікатури: по-перше використання структурного елемента *м'яко кажучи* натякає, що насправді ситуація може бути ще гіршою, ніж зазначено, однак це залишається невербалізованим і дозволяє уникнути жорстких висновків; по-друге, залежно від ситуації, це може сигналізувати, що рівень володіння мовою є низьким або незадовільним, але критика залишається в межах прийнятного для цього дискурсу тону. Відповідно до типу тригерів комунікативних імплікатур[11] виокремлюємо такі:

— імплікатура релевантности: висловлення активує у читача певне припущення, що ситуація може бути ще гіршою, ніж описано, хоча це не висловлено безпосередньо. Тож створюється враження обережности в критиці, що дозволяє не порушувати соціальні норми ввічливости;

— посилення імплікатури: використання висловлення *м'яко кажучи* посилює сенс висловленої ідеї, натякаючи на більшу проблему, ніж це вербалізовано, але не висловлюючи прямого осуду.

Цей евфемізм викликає відчуття толерантности до мовних помилок співрозмовника. З одного боку, це свідчить про обережність автора, а з іншого — приховано натякає на проблему, яку читач має декодувати самостійно. Так, евфемізм є вдалою мовною стратегією, що балансує між критикою та збереженням доброзичливого тону. Він не лише пом'якшує негативний контекст, покращуючи його, а й надає мовцеві можливість дотримуватися етичних норм спілкування.

*Jest tylko relacja, w której — **delikatnie mówiąc** — jedna strona żeruje na dobroci drugiej* (wyborcza.pl, 08.05.2019).

[11] Детальніше див. (Davis, 2016).

На базі польськомовного джерела виокремлюємо евфемізм, який є структурним маркером пом'якшення висловлення, що використовується для уникнення прямого чи різкого формулювання негативного змісту. Його прагмалінгвістичний аналіз охоплює кілька аспектів.

По-перше, фрагмент *delikatnie mówiąc* вжитий замість прямого і різкого твердження про негативний бік відносин, мовець використовує його для завуалювання критики, а як результат — покращення повідомлення; це дозволяє йому зробити зауваження, уникаючи конфронтації, водночас передаючи необхідну інформацію читачеві. Імпліцитність негативної оцінки у висловленні сигналізує адресатові, що реальна оцінка ситуації може бути критичнішою, ніж те, що озвучується. Наприклад, замість того, щоб сказати *одна сторона відкрито зловживає добротою іншої*, мовець залишає цей висновок на розсуд читача.

Використане формулювання виконує роль маркера ввічливости, що дозволяє мовцеві дотримуватися соціальних норм та уникати звинувачень у надмірній прямоті. У цьому контексті висловлення сприяє збереженню «обличчя» обох сторін (як мовця, так і адресата) у складній ситуації.

This was replaced by Operation Barkhane, a more regional ***counter-insurgency*** *mission that ended in November 2022* (bbc.com, 06.11.2023).

In Iraq, the Nato mission will continue to train local ***counter-insurgency*** *forces and offer them technical support* (bbc.com, 20.06.2021).

В англійській мові структурний компонент уникнення — *counter* — є продуктивним засобом покращення, адже його можна використовувати в багатьох контекстах (наприклад, *counter-terrorism*, *counter-piracy*, *counter-intelligence* тощо), що дає можливість говорити про протидію без конкретизації характеру конфлікту чи насильства.

Використаний компонент стосується заходів або операцій, спрямованих на боротьбу з повстанцями, терористичними групами або опозицією, яка активно протидіє державним органам. Евфемістичне вживання *counter-insurgency* є покращеним способом подачі інформації на відміну від прямих найменувань, як от *погром*. Евфемізм підкреслює стратегію протидії насильству без явного акценту на

насильстві чи агресії, тож він є продуктивним у дипломатичних або офіційних контекстах як спосіб оминути занадто грубі або прямолінійні формулювання.

Такі висловлення часто застосовують в політичному й воєнному дискурсах для позначення операцій, що виконуються з метою відновлення стабільности в країнах, які страждають від терористичних чи повстанських рухів. Замість того, щоб описувати насильницькі дії, такі як придушення або знищення опору, *counter-insurgency* має нейтральний відтінок, акцентуючи увагу на «реагуванні на загрози». Для авдиторії позначення може бути менш агресивним, ніж прямі згадки про боротьбу чи війну. Це дозволяє подати інформацію про операції в прийнятнішому і менш емоційно забарвленому контексті.

Російське державне телебачення та прокремлівські телеграм-канали стверджують, що українці ***частково збувають*** *зброю, отриману як військову допомогу від Пентагону, у так званому темному інтернеті — глибинній частині всесвітньої мережі, де користувачі можуть зберігати повну анонімність* (bbc.com/ukrainian, 24.09.2022).

Вживаний евфемізм у цьому фрагменті повідомлення є пом’якшеним і покращеним представленням потенційного і серйозного звинувачення у негативній дії, а саме нелегального продажу зброї. Цікаво, що в оригінальній заяві, на яку покликається мовець, використане пряме найменування — *продають*, яке автор наведеного новинного повідомлення покращив, використовуючи евфемізм *частково збувають*. Так, використане висловлення пом’якшує гостроту і негативність дії, замінюючи більш прямі формулювання, як-от *нелегально торгують* або *займаються контрабандою*. Використання цього висловлення дозволяє уникнути прямого звинувачення або створення надто категоричного враження, опосередковано вказуючи на можливі порушення, але залишаючи простір для сумнівів чи уточнень. Цей евфемізм працює як спосіб висловити підозру, не переходячи межі прямої критики. Відповідно до ПК фрагмент порушує:

— максиму якости: інформація подана як потенційно правдива, але використання компонента *частково* сигналізує про невпевненість або спробу мінімізувати вплив твердження;

— максима кількості: висловлення надає інформацію обмежено, що може бути недостатнім для однозначного розуміння ситуації;

— максима способу: загалом формулювання може бути зрозумілим, але його обережність залишає простір для багатозначности, що потенційно негативно впливає на успішність комунікативного акту.

Офіційна українська влада про військові успіхи ЗСУ на Херсонщині ***повідомляє більш стримано*** (bbc.com/ukrainian, 03.10.2022).

Використаний евфемізм є прикладом комунікативної стратегії уникнення прямої номінації, яка передбачає обмеження в обсязі чи тоні наданої інформації, що слугує засобом завуальованого опису. Він виконує функцію пом'якшення оцінки щодо обережности або небажання надати деталі. Висловлення містить натяк на те, що надана інформація є обмеженою або обережною, хоча це прямо не стверджується. Це дозволяє уникнути критики чи категоричних заяв про недостатність комунікації. Відповідно до ПК можна здійснити такий аналіз фрагменту:

— максима кількости: подана інформація достатня для розуміння загальної стратегії комунікації, але відсутні деталі щодо того, як саме трактувати висловлене;

— максима якости: формулювання припускає правдивість, залишаючи простір для інтерпретації мотивів такої стриманости;

— максима способу: висловлення завуальоване, що дозволяє уникнути прямої оцінки дій влади. Так, евфемізм створює позитивне враження про контрольованість комунікації, проте формулювання зміщує акцент із браку інформації на стратегічну обережність, що подається як необхідність. Для читачів висловлення створює враження, що обмеження інформації є обґрунтованим, наприклад, воєнною необхідністю, а евфемізм зменшує ймовірність критики за недостатню прозорість, акцентуючи на відповідальності влади.

Звісно, для отримання якісного протеза в Україні потрібно пройти ***певні бюрократичні процедури*** (bbc.com/ukrainian, 04.10.2022).

Шляхом генералізованого позначення евфемізм у цьому прикладі покращує сенс і пом’якшує опис складного, часто громіздкого або обтяжливого процесу, пов’язаного з проходженням формальностей у державних або інших установах. Це формулювання завуальовує й зменшує негативні конотації, пов’язані з бюрократією.

Висловлення дозволяє уникнути негативного сприйняття бюрократії, яка часто асоціюється з надмірною кількістю документів, чергами чи іншими перешкодами, пом’якшуючи критику та надаючи більш нейтральний або навіть професійний відтінок. Евфемізм сигналізує, що процес отримання протеза може бути складним або потребувати часу, хоча прямо це не уточнено. Непряма вказівка на існування обтяжливих формальностей подається у спосіб, який мінімізує відчуття незручностей. Відповідно до ПК здійснюємо такий аналіз:

— максима кількости: інформація подається мінімально, адже не конкретизовано, про які саме процедури йдеться;

— максима якости: формулювання є правдивим, але його нейтральність приховує можливий негативний досвід, пов’язаний із бюрократією;

— максима способу: вислів не можна охарактеризувати як чіткий, бо узагальненість створює відчуття завуальованости. Замість того, щоб говорити про труднощі або недоліки, використане м’яке формулювання, яке сприймається нейтральніше, що для читача може звучати як визнання існування формальностей, але без акценту на складності чи негативних аспектах.

GUS zbiera także dane o przyczynach rozpadu małżeństwa i najpopularniejszym z nich jest niezgodność charakterów (17 tys. rozwodów), a na dalszych pozycjach w pozwach wskazywana była ***niewierność małżeńska*** *(2,5 tys. rozwodów)…* (wyborcza.pl, 03.07.2023.)

Стратегія уникнення також помічаємо у фрагментах, де йдеться *зраду*. Висловлення *niewierność małżeńska* дозволяє пом’якшити обговорення теми подружньої нечестности, адже лексема *невірність* має формальнішу і нейтральнішу конотацію, ніж прямі найменування, які можуть викликати негативну емоційну реакцію.

Подружня невірність *— мільярдний бізнес?* (bbc.com/ukrainian, 15.12.2015.)

В українській мові також помічаємо такий евфемізм, через що можна зробити висновок, що концепт зради в обох мовленнєвих середовищах є неприйнятним і таким, до якого застосовують стратегію уникнення з метою мінімізації потенційного негативного впливу на комунікацію. Такий спосіб висловлення зберігає нейтральний тон і дозволяє уникнути прямого стигматизування осіб, що зіштовхуються з цією проблемою, роблячи тему більш доступною для обговорення у публічних або офіційних контекстах.

Rekrutacja do przedszkola: opłaca się ***żyć bez ślubu****?* (wyborcza.pl, 22.02.2014.)

Використаний евфемізм є прикладом використання нейтрального або навіть позитивно забарвленого висловлення для позначення ситуації, яка зазвичай може мати негативну конотацію, зокрема в контексті традиційних поглядів на сім'ю. Відомо, що Польща є доволі зосередженою на релігії країною, а через це певні концепти, неприйнятні для християнської традиції, зазнають евфемізації зі стратегією уникнення. Автор допису, використовуючи евфемізм, має змогу зменшити емоційну напругу, уникаючи позначень з компонентом осуду, які можуть мати негативні конотації в контексті соціальних норм. Таке висловлення може викликати у слухачів або читачів думки щодо соціальних норм, політики або особистого вибору, при цьому він не має на меті явно засудити чи стигматизувати людей, які вдалися до такого вибору. Евфемізм імплікує те, що люди можуть жити разом без формальної церемонії шлюбу, а для деяких культур це потенційно є відхиленням від традиційних норм. Завдяки стратегії уникнення висловлення дає змогу обговорити такі стосунки без сильного акценту на соціальну неприпустимість або моральні аспекти, що дозволяє уникнути чіткої критики.

Fake *newsy prezydenta.* ***Mija się z prawdą****, mówiąc o sądach i relacjach z USA* (wyborcza.pl, 12.03.2018).

У цьому прикладі спостерігаємо запозичення з англійської мови, що загалом непоодиноко трапляється у контексті аналізу польськомовного джерела. Під час президентства Д. Трампа спосіб висловлення *fake news* став основним для опису медіа, яке очільник держави звинувачував у поширенні неправдивої або

упередженої інформації. Його часте використання допомогло популяризувати цей термін і в інших культурах, зокрема в українській і польській.

Використання в політичному контексті допомагає покращувати сенс повідомлення, пов'язаного з брехнею, а деколи й маніпулювати громадською думкою, використовуючи поняття фальшивости як інструмент для дискредитації медіа та підриву довіри до них.

Також висловлення *mija się z prawdą* є пом'якшеним способом викрити брехню чи маніпуляцію фактами, дозволяючи уникнути прямого звинувачення. Це є способом публічно виражати незгоду з чимось, не переходячи на особистості чи агресивність. Для читачів цей евфемізм може бути застереженням щодо ненадійности або недостовірности інформації, але він не містить прямий осуд, як, наприклад, *brak prawdy* або *kłamstwo*.

Стратегія уникнення в усіх трьох мовних просторах виконує ключову функцію — зниження негативного впливу висловлень, водночас забезпечуючи дипломатичність, ввічливість і простір для самостійного декодування змісту авдиторією. Її реалізація варіюється залежно від культурно-історичних контекстів: в українському дискурсі домінує іронічне забарвлення, в англійському — технічна стриманість і узагальненість, а в польському — використання культурно-історичних алюзій. Така адаптація дозволяє ефективно налаштовувати комунікацію відповідно до соціальних очікувань.

Кількісний аналіз підтверджує домінування цієї стратегії в українському медіа — 45%, в англійському — 39%, у польському — 34%. Уникнення стає універсальним способом пом'якшення емоційної напруги й табуйованих тем завдяки використанню нейтральних або менш прямолінійних лексичних засобів. У масмедійному дискурсі стратегія особливо цінна для збереження комунікативної рівноваги й уникнення девіацій.

3.2.2. Стратегія ввічливости

Евфемістична стратегія ввічливости є невід'ємною частиною прагматичного інструментарію, що дозволяє мовцю уникати потенційних конфліктів у комунікації

та сприяти успішному вирішенню комунікативної настанови. Виокремлена стратегія ґрунтується на теорії про принципи ввічливости, розроблені Дж. Лічем, а також П. Браун і С. Левінсоном.

Ввічливість в евфемізмах має значний вплив на ефективність комунікації, знижуючи ризики негативного сприйняття і сприяючи досягненню порозуміння між учасниками дискурсу. Переважно застосування цієї стратегії помічаємо в контексті номінацій, використання яких унеможливлює будь-який прояв дискримінації та які відповідають тенденції інклюзивности в мові.

Зважаючи на те, що багато ***літніх людей*** *не вміють користуватися онлайн послугами, уряд розробляє «програму допомоги літній людині», яка дозволить максимально перевести пенсіонерів на користування банківськими послугами для отримання пенсій та здійснення платежів, каже міністр соцполітики* (bbc.com/ukrainian, 23.03.2020).

Прагмалінгвістичний аналіз евфемізму *літні люди* в запропонованому контексті передбачає врахування принципів ввічливости, концепції позитивного й негативного «обличчя» *(face)*. Використання такого висловлення замість прямих номінацій старости демонструє орієнтацію на позитивне ставлення до цієї соціальної групи. Згідно з Дж. Лічем, такий вибір мовних засобів зменшує соціальне напруження і сприяє збереженню комфортної взаємодії. Зокрема використане висловлення відповідає:

— максимі такту: евфемізм *літні люди* акцентує на шанобливому ставленні, уникаючи можливого образливого підтексту;

— максимі згоди: текст спрямований на створення позитивної атмосфери через висловлення підтримки, що відповідає соціальним очікуванням і сприяє взаєморозумінню.

Фрагмент повідомлення містить висловлення «*літні люди не вміють користуватися онлайн послугами*», що імплікує потребу допомоги, не акцентуючи прямо на слабких характеристиках цієї групи. Використаний евфемізм дозволяє пом’якшити повідомлення, уникнувши негативного сприйняття.

Відповідно до розвідки П. Браун і С. Левінсона можна здійснити такий аналіз:

— позитивне «обличчя»: у тексті евфемізм *літні люди* захищає самооцінку і гідність цієї вікової групи, демонструючи визнання їхнього соціального статусу і важливости. Висловлення позбавлений осуду чи вказівки на слабкість, що могло б викликати дискомфорт;

— негативне «обличчя»: такий мовний вибір забезпечує ненав'язливість і дозволяє уникнути прямого акценту на вікових особливостях.

Евфемізм у цьому контексті є інструментом ввічливої комунікації, що не лише пом'якшує потенційні конфлікти чи дискримінацію, а й сприяє позитивному сприйняттю соціальних ініціатив. Особливо це стосується висловлень, пов'язаних із віком, які допомагають знизити напруження у спілкуванні, уникнути образливих конотацій, захистити як позитивне, так і негативне «обличчя» адресатів і підтримати соціальну гармонію.

While their arrangement was private, it reflects a broader trend in multi-generational housing: students and ***senior citizens*** *living together* (bbc.com, 01.06.2023).

Тематична група евфемізмів на позначення віку характерна для трьох аналізованих дискурсів. Використаний евфемізм тут має позитивну конотацію, акцентуючи увагу на досвіді, повазі й авторитеті. Уникаючи термінів *old people* або *elderly*, які можуть звучати грубо чи дискримінаційно, *senior citizens* знижує ризик викликати негативні емоції у людей похилого віку або дискримінаційні стереотипи. У різних культурах евфемізми для позначення людей похилого віку варіюються. Британська культура наголошує на поважності та громадянському статусі.

Nastolatka w niej chce, aby on należał tylko do niej. ***Dojrzała kobieta*** *wie, że znalazł w niej coś, czego nie miał nigdzie indziej* (wyborcza.pl, 13.02.2023).

Rysunek jest portretem tak właśnie uczesanej ***starszej pani****, z podpisem: Antygona* ***w leciech*** *podeszła, gdyby nie była wstąpiła do grobu* (wyborcza.pl, 13.02.2016).

Wedle szacunków w najbliższych latach odsetek ***seniorów*** *mieszkających na stałe w domach opieki wyniesie w Polsce ok. 7 proc* (wyborcza.pl, 30.11.2017).

У польському суспільстві старіння часто асоціюється з гідністю й мудрістю, через що помічаємо велику кількість номінації цієї тематичної групи зі стратегією ввічливости. Наприклад, евфемізм *seniorzy* відповідає цим культурним настановам, зберігаючи баланс між делікатністю і визнанням важливости літніх людей. У формальніших контекстах використання цього терміна також підкреслює інституційну турботу про цю групу.

Використання евфемізму сприяє уникненню негативних конотацій, пов'язаних зі старінням; створює нейтральний і поважний образ літніх людей; зміщує акценти з фізіологічних чи соціальних обмежень на роль і статус. Використання цієї лексеми замість більш грубих позначень відображає прагнення до ввічливого та делікатного спілкування, зокрема відповідно до принципів ввічливости:

— позитивна ввічливість: акцент на позитивних аспектах: досвід, мудрість, життєві досягнення. Створення образу поваги до літніх людей як важливої соціальної групи.

— негативна ввічливість: уникнення прямолінійних позначень, які можуть викликати уявлення про залежність або недієздатність. Пом'якшення потенційно делікатної теми старіння чи залежности.

Голлі Гредер було лише 16, коли хтось запитав, чи може вона, ***людина з інвалідністю****, займатися сексом* (bbc.com/ukrainian, 14.11.2024).

Як зазначалося, сьогоднішні комунікативні тенденції характеризуються збільшенням уваги до того, аби мова була інклюзивною та недискримінаційною. Евфемізм *людина з інвалідністю*, який сьогодні дедалі частіше застосовується у різних типах дискурсів, відповідає принципу позитивної ввічливости, спрямованому на збереження гідности особи. Форма висловлення зосереджує увагу суб'єктності, залишаючи поза увагою стан людини або її особливості. Вибір цього евфемізму уникає стигматизації, яка могла б виникнути у разі використання висловлень із негативним забарвленням, таких як *інвалід*[12] чи *людина з обмеженими можливостями*. Використання евфемізму дозволяє не лише передати

[12] Цю лексему вилучили із законодавства у 2018 році (див. закон №2249-VII).

інформацію, але й уникнути потенційного дискомфорту в слухача або співрозмовника, створюючи толерантний простір для обговорення. Імплікатура словосполучення *людина з інвалідністю* полягає в тому, що інвалідність є лише однією з характеристик особи, яка не визначає її повністю, тож кваліфікуємо її як імплікатуру релевантности, адже вона непрямо вказує на важливість зберегти фокус на особистості, а не на її діагнозі. Це підкреслює рівність усіх людей, незалежно від фізичних чи психічних особливостей. Такий підхід також передає ідею, що суспільство має враховувати потреби таких людей, не дискримінуючи їх. Аналізована фраза відображає зміну в суспільному дискурсі, спрямовану на боротьбу зі стигматизацією і акцент на рівних правах. Така конструкція є найпродуктивнішою в аналізованому медіа англійською мовою:

*With one in six people living **with disability**, ensuring that cities around the world are accessible to all is vital. But which cities are doing it best, and how?* (bbc.com, 03.06.2023.)

*Differences associated **with learning difficulties** are found less in specific areas of the brain and more in the connections between them, experts say* (bbc.com, 28.02.2020).

*He said 40% of people **with learning difficulties** were not diagnosed in childhood — and this had to change* (bbc.com, 05.11.2018).

Висловлення містять імплікований компонент визнання потреб осіб з інвалідністю, не зосереджуючи увагу на їхніх труднощах чи відмінностях. Навпаки, вони спонукають до вияву поваги, підтримки соціальної інклюзії та натякають на необхідність створення доступного середовища з боку суспільства. Однак важливо пам’ятати, що такі евфемізми не завжди повністю усувають стигму або відчуження, оскільки можуть приховувати більш глибокі соціальні упередження та стереотипи. Тому, хоча такі висловлення допомагають зберегти політкоректність і ввічливість, на практиці вони не завжди вирішують основні проблеми інтеграції людей із такими потребами в суспільство.

*Як подолати несприйняття українців до дітей **з особливими потребами**, спробувала розібратися кореспондент ВВС Україна Діана Куришко* (bbc.com/ukrainian, 14.12.2016).

Part of the issue has been the fact that, in 2014, councils were given the additional responsibility for young people ***with special needs*** *up to the age of 25* (bbc.com, 26.06.2019).

A new strategy to support children ***with special needs*** *has been launched in an area where there is a shortage of special school places* (bbc.com, 27.09.2023).

Зауважимо, що цей евфемізм є продуктивним як в українському, так і в англійському масмедіа, проте, на наш погляд, таке евфемістичне формулювання не є цілком коректним. Маючи настанову сприяти пом'якшенню соціально чутливої теми, є моменти, коли вторинні номінації можуть демонструвати так звану «псевдокорекстність». Тобто, хоча конструкції здаються пом'якшеними, насправді можуть приховувати соціальні упередження або нерозуміння реальних потреб таких осіб. Евфемізм замінює прямі найменування, але не завжди сприяє зменшенню стигматизації. Важливо також зазначити, що використання цього позначення інколи не враховує індивідуальні особливості, що ставить під сумнів його універсальність. Враховуючи загальну тенденцію до рівности й недискримінації, вважаємо, що такі евфемізми є неуспішними, адже вони акцентують недоречну увагу на «інакшости» осіб, про яких ідеться у фрагментах повідомлень.

Jednym z celów konkursu jest zmiana wizerunku osób ***niepełnosprawnych*** (wyborcza.pl, 06.06.2014).

«Проблемним», на наш погляд, евфемізмом, який широко застосовується у дискурсі польського медіа, є вживання лексеми *niepełnosprawny* для опису осіб із певними фізичними або психічними особливостями, які можуть обмежувати їхню участь у суспільному житті. Дослівно воно означає *неповністю здатний*, і хоча, на перший погляд, цей термін покликаний уникати грубих чи образливих слів, як-от *інвалід*, його семантична структура акцентує на недостатності або обмеженні, що суперечить принципові ввічливости. У польському суспільстві, як і в багатьох інших, спостерігаємо прагнення до використання евфемізмів, які зменшують стигматизацію. Водночас використана лексема несвідомо підсилює фокус на відмінностях, а не на рівності. Замість того, щоб підкреслювати індивідуальність

осіб, він створює уявлення про певну нестачу, а це загальній тенденції до інклюзивности. У використаному фрагменті повідомлення вже в самій структурі закладено ідею, що образ осіб *неповністю здатних* потребує корекції, а використання цього евфемізму посилює бар'єр між «ними» й «нами». Попри прагнення до пом'якшеного способу висловлення, використана лексема є прикладом псевдоевфемізму:

— фокус на обмеженнях*: niepełno-* створює наголос на *неповноцінності*, що суперечить ідеям інклюзивности й рівности;

— ігнорування індивідуальности: поняття не враховує широкого спектру здібностей осіб із особливостями, попри часткову відсутність фізичної здатности;

— сприяння стигматизації: навіть у спробі пом'якшення, використання такого евфемізму часто посилює відчуття «інакшости», що може перешкоджати інтеграції.

Проте у польській мові вже існують альтернативи, які поступово набувають популярности, наприклад висловлення *osoby z różnymi potrzebami* акцентує увагу на різноманітності, а не на дефіцитності тих чи тих властивостей і характеристик. Евфемізм *niepełnosprawnych* є прикладом мовної конструкції, яка, прагнучи пом'якшити сприйняття, насправді сприяє збереженню стереотипів. Для досягнення інклюзивности потрібна не лише корекція термінології, а й зміна суспільного ставлення, що підкреслюватиме рівність усіх людей незалежно від їхніх можливостей.

Новий закон про захист дітей все це забороняє, як і показ на телебаченні контенту про ***сексуальні меншини*** *та зміну статі до 11 вечора і без маркування 18+ <…> На думку угорських опозиціонерів та критиків правопопулістського уряду Угорщини в Євросоюзі, новий закон разом з деякими іншими вже ухваленими партією Орбана рішеннями веде до дискримінації* ***сексуальних меншин*** (bbc.com/ukrainian, 21.07.2021).

*She says trends over the past decade all point towards bisexual people being the largest "****sexual minority****" but that many people are not aware of how widespread bisexuality is* (bbc.com, 06.10.2022).

Використані евфемізми вживаються для позначення груп людей, чия сексуальна орієнтація чи гендерна ідентичність відрізняються від гетеросексуальної більшости.

У прикладі українською мовою у висловленні *заборона контенту про сексуальні меншини* можна розглядати кілька імплікатур:

— імплікатура релевантности: факт заборони вказує на припущення, що щось у цьому контенті порушує соціальну норму;

— імплікатура обмеження: законодавча заборона вказує на моральний дискурс, у якому ці групи розглядаються як несумісні з «традиційними» цінностями; імпліцитно сигналізує про неприйнятність певних соціальних груп чи тем у межах домінантної ціннісної парадигми. Зокрема, законодавча заборона на згадки про сексуальні меншини в медіа або публічному просторі імплікує, що ці групи або їхня видимість суперечать «традиційним» або «соціально бажаним» нормам.

У прикладі англійською мовою вказано, що бісексуали становлять найбільшу частку серед сексуальних меншин, але водночас багато людей цього не усвідомлюють. Це можна розглядати як натяк на недостатню представленість або обговорення цієї теми в суспільстві.

Використання таких формулювань відповідають принципу позитивної ввічливости, адже їхнє вживання демонструє соціальну солідарність із групами, які піддаються дискримінації. Особливо це актуально в контексті англійського масмедіа, де *sexual minority* є часто застосовуваним у політичному чи правозахисному дискурсі. Проте також можна розглядати аспекти негативної ввічливости, адже евфемізм дозволяє обговорювати соціально чутливу тему, не викликаючи дискомфорту в адресатів, які можуть бути проти використання прямих чи гострих термінів.

Загалом використання цих евфемізмів є продуктивним і важливим у контексті ввічливого обговорення соціальних тем, які часто характеризуються дискримінаційністю, проте варто зважати на контекст, адже, по-перше, варто уникати надмірної акцентуації на меншості таких груп і використовувати терміни,

які підкреслюють рівність (наприклад, *представники різних сексуальних ідентичностей*), а по-друге, звертати увагу на контекст: у дискурсі, пов'язаному із захистом прав, важливо конкретизувати групи або їхні проблеми.

«У інтерв'ю для Telegraph пан Ґрів закликав ***меншини*** *активно інтегруватися у життя Британії і зазначив, що випадки корупції трапляються і серед білої англосаксонської громади. Однак зростання рівня корупції відбувається завдяки* ***етнічним меншинам****, представники яких походять з країн, де корупція є цілком природнім явищем», — пише газета* (bbc.com/ukrainian, 23.11.2014).

Black and ***ethnic minority*** *people in Britain still face "entrenched" race inequality in many areas, including education and health, a watchdog warns* (bbc.com, 18.08.2016).

Наведені приклади у двох мовах демонструють, як евфемізми пом'якшують висловлення щодо чутливих соціальних тем, проте їхній детальний прагмалінгвістичний аналіз демонструє неоднозначний вплив, який можуть мати закладені смисли.

У першому контексті евфемізм містить прихований натяк на негативні характеристики етнічних меншин та репрезентує ці групи як загрозливі для суспільного порядку. Результат висловлення — посилення стереотипів про етнічні меншини, їхня асоціація з корупцією та неспроможністю адаптуватися до нових умов.

У другому контексті помічаємо намір привернути увагу до соціальної несправедливости та потреби її подолання, підтримку дискурсу рівности, але водночас підкреслення «інакшости» етнічних меншин із використанням обмежувальної імплікатури.

Бачимо, що використання евфемізмів зі стратегією ввічливости формально виконують функцію пом'якшення чутливих тем, але можуть мати негативні імплікації, що сприяють закріпленню стереотипів або соціальної нерівности. Для забезпечення інклюзивности й справедливого дискурсу важливо адаптувати їхнє використання з урахуванням контексту й цільової авдиторії.

The ***N-word*** *was used in a report about a racially-aggravated attack in Bristol, broadcast by Points West and the BBC News Channel last week* (bbc.com, 06.08.2020).

A British Army officer questioned if the ***n-word*** *was racist and referred to "****coloured people****", an employment tribunal has been told* (bbc.com, 08.07.2019).

Для дискурсу масмедіа англійською мовою особливо притаманним є вживання евфемізмів на позначення чутливих термінів, пов'язаних із расовою дискримінацією. Їхнє використання в текстах має на меті пом'якшити висловлення або уникнути прямих найменувань, які сприймаються як образливі. Так, *N-word* характеризується застосуванням стратегії уникнення, проте, на наш погляд, тут визначальною є стратегія ввічливости, адже вживання прямого расистського терміна, образливого позначення темношкірих людей, продиктоване принципом ввічливости. Таке позначення є метамовним знаком, який вказує на відоме для авдиторії слово, але не вербалізує його, дозволяючи обговорювати тему, не викликаючи дискомфорту чи образ.

Водночас *coloured people* — термін, який історично використовувався для позначення темношкірих або людей «не білого» походження. У сучасному контексті таке висловлення вважається застарілим і часто образливим через асоціації з расовою сегрегацією. Структурно лексема акцентує на «кольорі» шкіри, що підкреслює «інакшість» цієї групи порівняно з білими людьми. Проте контекст фрагменту повідомлення демонструє, що використання цього висловлення подається в лапках як вказівка на слова третьої особи, через що можна зробити висновок: автор повідомлення не згоден із цим формулюванням.

Тож наведені приклади евфемізмів виконують функції пом'якшення, але через соціально-культурний контекст можуть не завжди досягати прагматичних цілей. Для їхнього успішної реалізації комунікативної настанови важливо враховувати сучасні норми мовної етики, потенційні імплікатури й соціальні наслідки висловлень.

Actor John Boyega has said ***non-white*** *characters were "****pushed to the side****" by Disney in the last Star Wars film* (bbc.com, 03.09.2020).

Компонент *non-white* є евфемізмом зі стратегією ввічливости, який використовують для позначення персонажів, що не належать до білої расової групи. Хоча він має на меті уникнути прямого акценту на расовій ієрархії, його

вживання викликає низку прагматичних, соціальних і етичних питань. Наміром мовця є висловлення критики до студії *Disney* за недостатнє представлення расового різноманіття у головних ролях, а використання терміна *non-white* може демонструвати мовну обережність, щоб уникнути звинувачень у расизмі.

У контексті наведеного висловлення актора термін також містить імплікатуру релевантности — натяк на проблему репрезентації без прямого звинувачення *Disney* в недостатній увазі до різноманіття.

Аналіз за принципами ввічливости може містити такі аспекти:

— принципи позитивної ввічливости: вживання евфемізму *non-white characters* демонструє прагнення до коректности й уникнення прямих образливих висловлень, що має на меті підкреслити важливість залучення представників різних расових груп у попкультуру;

— принципи негативної ввічливости: уникаючи більш прямих позначень, таких як *Black characters* або *Asian characters*, евфемізм зменшує ризик акцентування на конкретній групі, що може сприйматися як надмірне узагальнення. Однак такий підхід може викликати обурення через знеособлення, адже замість того, щоб визнавати окремі ідентичності, термін об'єднує їх у широку групу «не білих». Компонент *non-white* будується на опозиції до «білої» раси, що імпліцитно підтверджує її центральність у дискурсі. Це може суперечити принципу рівности, якого прагнуть дотримуватися в обговоренні сучасних соціальних тем. Хоча термін спрямований на уникнення образ, він не завжди є нейтральним: частина авдиторії може сприймати його як такий, що закріплює расову ієрархію. У контексті висловлення термін функціює як критика медіарепрезентації, проте для досягнення справжньої інклюзивности варто використовувати більш конкретні й етичні позначення, які враховують індивідуальність різних груп (наприклад, *diverse characters*).

Ще однією продуктивною тематичною групою евфемізмів зі стратегією ввічливости є найменування, пов'язані із соціально-економічними труднощами:

Зазвичай, кажуть в Нацбанку, ***грошовими «мулами»*** *стають* ***соціально незахищені верстви населення****, з низьким або середнім рівнем очікуваних*

надходжень на рахунки — пенсіонери, студенти, безробітні (bbc.com/ukrainian, 27.08.2024).

Насамперед, термін *грошовий мул*, запозичений із англійської мови, який вживається на позначення осіб, яких використовують для переведення грошей, зазвичай у контексті фінансових злочинів. Це можуть бути люди, які добровільно або через обман дозволяють іншим передавати гроші через їхні банківські рахунки або інші фінансові канали, часто з метою приховати справжніх учасників незаконних операцій. Наприклад, на офіційному сайті уряду США знаходимо визначення: «Грошовий мул — це особа, яка передає або переміщує незаконно отримані гроші від імені когось іншого. Злочинці вербують грошових мулів, щоб допомагати відмивати доходи, отримані від онлайн-шахрайства та шахрайства або таких злочинів, як торгівля людьми та торгівля наркотиками. Грошові мули додають відстань між жертвами злочинів і злочинцями, що ускладнює правоохоронним органам точне відстеження слідів грошей»[13]. Використання такого формулювання може бути етичним питанням, оскільки його вживання може викликати неоднозначні реакції. З одного боку, він відображає реальність фінансових злочинів, в яких вразливі люди використовуються для операцій із коштами, але з іншого боку, його значення може сприяти виключенню цих осіб із загального контексту соціальної допомоги та правової підтримки, адже термін часто має негативний підтекст.

Евфемізм *соціально незахищені верстви населення* імплікує потребу в державній допомозі й захисті для цих груп, підкреслюючи важливість інклюзивної соціальної політики. Відповідаючи принципові ввічливости, висловлення є більш нейтральним і коректним, підкреслюючи вразливість осіб, про яких ідеться у фрагменті повідомлення, і необхідність підтримки. Автор повідомлення має на меті привернути увагу до необхідности захисту прав таких осіб, забезпечення їм базових життєвих умов і рівних можливостей у суспільстві;

Vulnerable people *living in sheltered housing were evacuated from their homes after a fire took hold in a nearby industrial unit* (bbc.com, 15.12.2018).

[13] Детальніше див. fbi.gov.

На матеріалі масмедійних повідомлень англійською мовою також виокремлюємо приклади, які стосуються цього тематичного блоку. Загалом евфемізм *vulnerable people* є гуманним й етичним способом опису осіб, що потребують особливої уваги, захисту і підтримки. Це позначення часто застосовується у різних типах англійськомовних дискурсів, зокрема й у масмедійному, політичному чи соціальному як чутливий до різних груп, які можуть опинятися у складних умовах, таких як люди похилого віку, люди з інвалідністю або бездомні. Використання цього терміну підкреслює важливість надання рівних можливостей і захисту таким групам. Однак важливо зауважити, що лексема *vulnerable* є недостатньо конкретним засобом для опису потреб різних соціальних груп, які належать до цієї категорії, оскільки пенсіонери, люди з інвалідністю, бездомні тощо можуть мати різні рівні вразливости. Відтак, цей термін не завжди здатен охопити всю їхню різноманітність. Проте вживання цього евфемізму допомагає уникнути потенційних негативних емоційних реакцій, одночасно підкреслюючи соціальну відповідальність за таких людей.

Niziny urzędnicze zasypane robotą ***ledwo wiążą koniec z końcem*** (wyborcza.pl, 31.05.2022).

На базі польської мови вдалося виокремити евфемізм, який використовує фразеологічний зворот на позначення складного фінансового або життєвого становища, коли людина або група осіб ледь справляється зі своїми базовими потребами через недостатній дохід або надмірну роботу; таке висловлення характерне й для українського вживання. Такі приклади є ефективним інструментом для передачі важливої соціальної проблеми у ввічливій і чутливій формі, допомагаючи уникнути прямого звинувачення або стигматизації, одночасно створюючи емоційний ефект, що може викликати співчуття до описуваної групи.

У межах евфемізації стратегія ввічливости виконує функцію зниження потенційної конфліктности висловлень, водночас зберігаючи позитивне «обличчя» адресата й забезпечуючи соціально прийнятну форму комунікації. Усі три аналізовані медіа застосовують цю стратегію з метою уникнення образ, дискримінації чи стигматизації. Евфемізми в такому разі реалізують як позитивну

ввічливість (демонстрація поваги, підтримки, наближення до співрозмовника), так і негативну (уникнення примусу, дотримання дистанції).

В українському дискурсі така стратегія слугує для пом’якшення соціально й політично делікатних тем, часто — через іронію або завуальовані формулювання. Англійський дискурс відзначається технічною стриманістю та нейтральністю, які дозволяють зменшити емоційний резонанс, але іноді справляють враження відстороненості. Польський — активно використовує культурні й історичні маркери, збагачуючи висловлення додатковим смисловим шаром і підкреслюючи солідарність із соціальними групами.

Попри концептуальну важливість цієї стратегії для інклюзивної та етично вмотивованої комунікації, її частотність у межах аналізованих медіа невисока: найбільша в англійському — 13%, у польському — 8%, найменша — в українському — 3%. Це може свідчити про культурні відмінності у пріоритетах між стратегічною точністю й прагненням до тактовности. Крім того, застосування ввічливих евфемізмів може порушувати максиму способу ПК, оскільки опосередкованість або надмірна абстрактність висловлень іноді ускладнює однозначне розуміння.

Тож стратегія ввічливости у межах евфемізації — хоч і менш продуктивна в кількісному плані — відіграє важливу роль у формуванні етичної, соціально делікатної комунікації, яка відповідає сучасним стандартам інклюзивности та культурної чутливости.

3.2.3. Іронічна стратегія

Іронічна стратегія в евфемізмах є складним і багатогранним засобом комунікації, що поєднує в собі пом’якшення висловлень із виразним комунікативним підґрунтям. Її основною характеристикою є використання мовних засобів, які одночасно виконують евфемістичну функцію і надають висловленню іронічного забарвлення. Такий підхід дозволяє мовцю не лише уникати прямолінійности, але й залучати слухача до процесу інтерпретації, спонукаючи його шукати прихований зміст або підтекст. Вважаємо, що в межах евфемізмів і

дисфемізмів можуть водночас функціювати кілька стратегій, проте одна з них буде визначальною та домінувати над іншими.

Основою іронічної стратегії є подвійне кодування, коли поверхневе значення висловлення виглядає нейтральним чи навіть позитивним, а його глибший сенс може викривати реальну ситуацію, що часто містить елемент критики чи насмішки. Використання іронії в евфемізмах збагачує мовлення, надаючи йому експресивности й глибини, однак водночас потребує високого рівня когнітивної залученості авдиторії.

Іронічна стратегія особливо поширена в контекстах, де мовець має намір продемонструвати ставлення до явища чи ситуації, зберігаючи зовнішню ввічливість чи нейтральність. Часто це виявляється в політичному, медійному й соціальному дискурсах, де вона виконує не лише комунікативну, але й естетичну та критичну функції. Іронія в евфемізмах дозволяє мовцю балансувати між прямотою та прихованим критичним ставленням.

У межах цієї стратегії важливим є аналіз мовних засобів, які формують іронічний підтекст, а також розгляд впливу культурних і соціальних чинників на сприйняття таких евфемізмів.

«***Жестом доброї волі***», *тікаючи з Херсону, росіяни* ***прихопили*** *з собою пам'ятники Суворову та Ушакову* (bbc.com/ukrainian, 24.10.2022).

Згідно з принципом іронії Дж. Ліча (1983), мовець навмисно порушує максиму якости (правдивости) з метою створення непрямого комунікативного ефекту. Іронія тут полягає в тому, що справжній сенс висловлення є протилежним до його поверхневого значення:

— *жест доброї волі*: поверхневе значення цього вислову натякає на добровільний і благородний вчинок, що відповідає етичним чи гуманним цінностям. У контексті фрази, його використання є іронічним, оскільки реальна дія (виведення військ) є вимушеною через поразку і супроводжується мародерством. Тут іронія дає змогу маскувати критику під удаваний комплімент;

— *прихопили*: поверхневе значення вказує на випадковий чи побіжний характер дії, позбавлений злого умислу. Однак ця лексема використана для завуальованого позначення крадіжки, що створює іронічний ефект.

Відповідний аналіз щодо ПК Г. Грайса залучає такі аспекти:

— максима якости: обидва евфемізми свідомо порушують цю максиму, адже вони приховують реальний зміст (вимушений відступ і крадіжку) за завуальованими формулюваннями;

— максима релевантности: контекст використання висловів робить їх релевантними, оскільки вони влучно передають критичну оцінку дій, але непрямо;

— максима способу: уживання евфемізмів додає висловленню багатозначности, яка потребує залучення читача для подальшої інтерпретації.

Іронія стає зрозумілою лише в межах конкретного соціокультурного контексту: авдиторія повинна бути обізнана із ситуацією (відступ російських військ із Херсона) та мати таке критичне ставлення до описуваних подій. Тож проаналізовані евфемізми є яскравими прикладами іронічної стратегії, які демонструють подвійне кодування, де поверхневий зміст маскує реальний стан речей, залучаючи читачів до активного процесу інтерпретації.

*Соціаліст Франк-Вальтер Штайнмаєр, нині президент Німеччини, багато років виступав за співпрацю з Росією. Тепер остаточно «**перекувався**» і він* (bbc.com/ukrainian, 19.04.2022).

Використаний евфемізм демонструє удавану ввічливість і приховану критику:

— порушення максими якости: буквальне значення лексеми *перекуватися* передбачає радикальну зміну переконань, але підкріплюється іронічним відтінком, натякаючи на вимушеність або кон’юнктурність цієї зміни, а не на щире усвідомлення;

— порушення максими способу: висловлення є непрямим і багатозначним, що вимагає від авдиторії активної декодувальної роботи. Іронічний сенс досягається через зіставлення попередньої позиції Ф.-В. Штайнмаєра (підтримка співпраці з росією) та його нової позиції. У цьому контексті евфемізм

передає приховану критику або навіть сарказм щодо зміни його переконань. Евфемізм дає змогу передати критику або іронічне ставлення до зміни позиції політика, вказуючи на її вимушений характер, а також викликати у слухача сумнів у щирості або глибині змін у поглядах Ф.-В. Штайнмаєра, залучивши авдиторію до спільного осуду чи розуміння контексту. Ситуація натякає, що зміна його позиції є наслідком зовнішніх обставин, а не внутрішніх переконань.

Евфемізм стає зрозумілим у межах спільного фону знань про політичну історію Німеччини, ставлення до співпраці з росією, а також у контексті нинішньої геополітичної ситуації. Іронія тут звернена до авдиторії, яка хоча б побіжно знайома з політичною діяльністю Ф.-В. Штайнмаєра.

Нормандська зустріч: Зеленський ***склав іспит Путіним****, кажуть експерти* (bbc.com/ukrainian, 10.12.2019).

Використаний евфемізм відображає іронічну стратегію через кілька аспектів:

— порушення максими якости: ситуативно переговори на високому рівні з лідером іншої держави не є буквальним «іспитом», однак автор повідомлення використовує таке порівняння, створюючи підтекст;

— порушення максими кількости: використана метафора зберігає невизначеність щодо того, що саме вважалося успішним у цій взаємодії;

— порушення максими способу: вислів неоднозначний і потребує розшифрування: чи це похвала, чи натяк на те, що Зеленський став «учнем» у цій ситуації. Загалом евфемізм тут дозволяє зберігати баланс між ввічливістю й критикою, а висловлення є прикладом майстерної іронічної стратегії, яка залучає слухача до глибшого аналізу політичної взаємодії, одночасно додаючи комунікації експресивности й багатозначности.

Втім, чимало користувачів соцмереж звертали увагу на те, що ***займатися шапкозакиданням*** *стосовно десятків тисяч солдатів, які можуть з'явитися на фронті з російського боку, теж не варто* (bbc.com/ukrainian, 23.09.2022).

Використане висловлення є продуктивним у контексті масмедійного дискурсу української мови, адже його вживання помічаємо у різних ресурсах. Відповідно до СУМ (1980) *закидати шапками* вказує на хвалькувате запевнення у

легкій перемозі (с. 407). Вважається, що фразеологізм виник у контексті російської пропаганди, яка підкреслювала самовпевненість або легковажне ставлення до ворога. У сучасному українському контексті це висловлення здебільшого є критикою недалекоглядних або надто оптимістичних оцінок, особливо у воєнній та політичній сферах; воно має іронічний відтінок, наголошуючи на небезпеці легковажности й поверхневого ставлення до складних ситуацій.

Евфемізм *займатися шапкозакиданням* у наведеному фрагменті містить елементи іронії, оскільки:

— порушує максиму якости: буквальне *шапкозакидання* не відповідає реальній ситуації, оскільки йдеться не про кидання шапок, а про легковажність у стратегічному плануванні;

— порушує максиму кількости: висловлення не пояснює, у чому конкретно полягає легковажність чи її наслідки, що змушує слухача шукати прихований зміст;

— порушує максиму способу: формулювання метафоричне, що ускладнює його прямолінійне тлумачення без урахування контексту. Іронічний компонент полягає в тому, що висловлення створює враження безглуздости описаних дій, хоча насправді закликає до серйозного ставлення.

Цей евфемізм глибоко вкорінений у спільний культурний досвід, де *шапкозакидання* асоціюється з легковажністю, переважно в російському й пострадянському контекстах. В українському інформаційному полі його часто використовують як застереження проти недооцінки загроз із боку росії.

On the subject of suspense, filmmaker Alfred Hitchcock once advised: "Always make the audience suffer as much as possible."

It feels as if Vladimir Putin has been watching a lot of Hitchcock (bbc.com, 23.02.2022).

У цьому прикладі евфемізм використовують для опису поведінки російського президента, яка викликає відчуття напруги й тривоги, подібно до того, як це відбувається в фільмах А. Гічкока, зокрема в його трилерах. Вислів натякає

на те, що дії путіна створюють атмосферу напруження та страждання, які часто є характерними для сюжетів фільмів режисера:

— поверхневе значення: висловлення буквально порівнює путіна з глядачем або персонажем, який впливає на події подібно до того, як режисер (А. Гічкок) формує емоційне сприйняття авдиторії у своїх фільмах. Це натяк на те, що путін може діяти так, щоб викликати у світу відчуття тривоги й напруження;

— імпліковане значення: є натяк на маніпулятивний підхід путіна, який поводиться так, щоб посилити напругу й страждання для інших, точно як це робить А. Гічкок у своїх творах. Тож підкреслюється не тільки стратегічна, а й психологічний складник його дій. Також імпліковано автор повідомлення вказує на недоречність й абсурдність, адже порівняння серйозної політичної діяльности з сюжетами картин є абсолютно оксиморонним, а також містить елемент невербалізованої критики тому, що ставить під сумнів етичність і мотиви таких дій.

*That is wrong. That is wrong. If we are going to ask every American to serve, every American should serve," said Mr McCain, who refused an offer of early release by his captors despite years of torture at the "**Hanoi Hilton**" prison* (bbc.com, 23.10.2017).

У цьому прикладі евфемізм використаний на позначення в'язниці, в якій американський військовополонений Дж. Маккейн провів понад п'ять років під час В'єтнамської війни. Цей термін став символом страждань, важких умов утримання й тортур, яких зазнали американські військові під час війни у В'єтнамі. Ідеться про в'язницю в Ханої, де Маккейн був ув'язнений і де, незважаючи на нелюдські умови, відмовився від пропозиції про дострокове звільнення.

Hanoi Hilton — це евфемізм для в'язниці, де утримували американських військовополонених під час В'єтнамської війни, зокрема в'язницю «Hoa Lo», розташовану в Ханої, столиці В'єтнаму. Таке позначення є іронічним, оскільки лексема «*Hilton*» асоціюється з розкішними готелями, що надає контрастність іронії, оскільки справжні умови в'язниці були дуже жорстокими. Імпліковане значення евфемізму полягає у певному рівні символічного значення, що полягає в підкресленні жорстоких умов утримання в'язнів і їхніх страждань. Це висловлення є яскравим прикладом іронії, оскільки воно містить позначення, яке може

асоціюватися з чимось розкішним і комфортним, насправді позначаючи місце жорстоких умов і тортур. Іронія полягає в цьому контрасті — *Hanoi Hilton* насправді є місцем насильства та страждань, а не спокою чи відпочинку, як можна було б очікувати, коли чуєш слово «*Hilton*».

Тож евфемізм є прикладом використання метафори й іронії для позначення жорстокої реальности — в'язниці в Ханої, де утримували американських військовополонених, що підсилює емоційний ефект через контраст із розкішшю мережі готелів.

*They were scared and didn't speak much English. But I understood when they asked me: "**Where are Nato**?"* (bbc.com, 24.02.2022.)

Використане запитання у фрагменті повідомлення має велике значення в контексті сучасних політичних і воєнних реалій, де багато людей покладаються на міжнародні альянси як на важливі сили, що можуть забезпечити мир і стабільність. Оскільки у фрагменті повідомлення йдеться про початок повномасштабного вторгнення, воно співвідноситься з реальним відчуттям безпорадности у кризовій ситуацій. Запитання *"Where are Nato?"*, яке цитує автор повідомлення, містить пресупозицію, що альянс мав би бути присутнім або діяти в цій ситуації. Пресупозиція полягає в тому, що мовець не сумнівається в існуванні НАТО як сил, які можуть і повинні забезпечити безпеку в кризових умовах, а їхнє питання вказує на те, що вони очікували б, щоб НАТО було присутнє або діяло у відповідь на ситуацію, в якій вони опинились. Це свідчить про певний рівень довіри або сподівань на організацію як захисної сили. Пресупозиція також має певний ідеологійний підтекст, який вказує на уявлення про НАТО як на структуру, здатну забезпечити стабільність. Однак у контексті запитання є іронія або критика, оскільки це запитання не призводить відповідної допомоги, що може викликати у авдиторії сумніви щодо ефективности альянсу в реальній кризовій ситуації. Тож цей компонент можна сприйняти як невербалізовану критику бездіяльности й відсутности ефективної реакції або підтримки з боку міжнародних сил, ставлячи під сумнів доцільність існування цієї організації в обговорюваному контексті.

Іронічний підтекст посилений через контраст між очікуваннями і реальністю, а також через відсутність конкретних пояснень з боку офіційних структури.

*Zamiast spokojnej starości z wnukami otrzymali bomby od „**bratniego narodu**”* (wyborcza.pl, 05.05.2022).

У польськомовному дискурсі також помічаємо використання іронічних лапок як структурного елементу, який контекстуально відповідає іронічній стратегії. Наведений приклад містить фразу *„bratniego narodu”*, який вживається в лапках поруч з терміном *bomby*, що є частиною критичного висловлення, яке підкреслює іронічний контекст і суперечливість ситуації, адже вислів наголошує на тому, що замість миру і благополуччя від так званого «братнього народу» люди отримали жорстоке насильство у вигляді бомб. Це є чітким сигналом іронічної стратегії, адже лапки надають використаному компоненту значення, яке відрізняється від його традиційного позитивного чи солідарного контексту, натякаючи, що теоретично «братній народ» мав би діяти в інтересах добробуту й миру, але насправді його дії є агресивними та руйнівними. Термін *bratni naród* має особливе значення в пострадянському контексті, де його часто використовували для опису країн, які перебували під впливом або в альянсах з росією, зокрема з іншими пострадянськими державами. Однак через події останніх років таке висловлення почало втрачати своє позитивне значення для багатьох людей, оскільки агресія та насильство, вчинене росією як державою, суперечать ідеї братерства.

*Z **marzeniem** Kaczyńskiego o tym innym powiększającym się **namiocie Harry’ego Pottera** może być więc problem. Wymaga przecież zwiększającego zaklęcia* (wyborcza.pl, 22.02.2022).

У наведеному прикладі евфемізм використовується для критики чи іронічного коментування політичних амбіцій або заяви, зокрема Я. Качинського. Це висловлення має певний символічний підтекст, що вказує на не зовсім реалістичну чи можливу ідею, яка вимагає надприродних засобів (як у випадку з магією в книгах про Гаррі Поттера) для її реалізації.

У книжках про Гаррі Поттера *namiot Harry’ego Pottera* — це магічний намет, набагато більший за розміром, ніж можна було б очікувати з його зовнішнього

вигляду, і фактично має неабиякі можливості завдяки магії. Це елемент фентезі, що демонструє подолання природних обмежень. Проте використане висловлення в такому контексті вказує на політичне прагнення чи амбіції, які здаються нереалістичними або навіть фантастичними, адже намет, подібний до того, як це описано в книгах, є результатом магії, а не реальности. Тож це іронічна вказівка на те, що ідея Я. Качинського може бути надмірно амбітною або неможливою без застосування особливих, навіть магічних, засобів. Пресупозиція передбачає, що ідея політика є такою, що її важко чи неможливо реалізувати у реальному світі. Оскільки намет Гаррі Поттера є частиною вигаданого світу, цей вислів натякає на нездійсненність політичної ініціативи без використання «магічних» інструментів.

Іронічність евфемізму виникає через контраст між реальним світом і вигаданим: висловлення дозволяє побудувати образ політичної ініціативи або мрії, що виходить за межі реальности й нагадує фантастичні ідеї. Це підсвідомо ставить під сумнів обґрунтованість таких амбіцій і вказує на їхнє далеке від реальности походження. Таке вживання дозволяє авторові повідомлення підсвідомо поставити під сумнів доцільність чи можливість реалізації схожих політичних ініціатив.

*Pokój w Donbasie za cenę ustępstw wobec Rosji? Ukraińcy protestują przeciwko „**wirusowi rosyjskiej wiosny**”* (wyborcza.pl, 15.03.2020).

Використаний евфемізм виникає у політичному дискурсі, зокрема в контексті російської агресії проти України та анексії Криму, а також підтримки сепаратистських рухів на сході України. У цьому фрагменті цей висловлення використовують для позначення потенційних наслідків політики поступок росії з боку України, що, з погляду мовця, є небезпечним явищем.

Евфемізм *wirus rosyjskiej wiosny* є іронічним, оскільки:

— пряме значення лексеми *вірус* натякає на щось шкідливе, заразне і деструктивне, а *російська весна* формально може асоціюватися з позитивними змінами;

— іронічний ефект: комбінуючи ці поняття, автор демонструє скептичне і навіть саркастичне ставлення до ідеї поступок росії чи проросійських рухів. «Весна» тут стає символом не оновлення, а небезпеки, дестабілізації та експансії.

Проведений аналіз демонструє, що іронічна стратегія є продуктивним засобом евфемізації в усіх трьох мовах, дозволяючи говорити про складні чи чутливі теми. Іронічні евфемізми надають авторам змогу висловлювати критичне ставлення без прямої вербалізації, зберігаючи водночас зовнішню коректність.

Компаративне дослідження засвідчило, що саме український масмедійний дискурс найактивніше використовує іронію (14%), що може бути зумовлено як політичною чутливістю, так і традицією інтелектуального дистанціювання через гумор. У польських медіа іронічні евфемізми також посідають важливе місце (13%) й часто виконують функцію критичного коментаря або маркера культурної ідентичности. Натомість англомовний дискурс демонструє стриманіший підхід: лише 7% евфемізмів реалізовано через іронічну стратегію, що, імовірно, пов’язано з орієнтацією *BBC* на формальну нейтральність і уникнення надмірної експресії.

Тож іронічна стратегія засвідчує мовно-культурну варіативність: у межах українського й польського медіапросторів вона часто є інструментом критики та дистанціювання, тоді як в англійському — радше засобом делікатного натяку. Це робить іронію ефективним засобом комунікації, що дозволяє не лише уникати прямоти, а й окреслювати позицію мовця за допомогою інтелектуальної гри з авдиторією.

3.2.4. Стратегія маніпуляції

Стратегія маніпуляції в евфемізмах є цілеспрямованим використанням мовних засобів для впливу на сприйняття інформації та її інтерпретації авдиторією. Основною метою цієї стратегії є контроль над комунікативним процесом шляхом зменшення, викривлення або перебільшення певних аспектів висловлень для досягнення конкретної інтенції мовця.

Маніпуляція через евфемізми реалізована шляхом створення у слухачів хибного враження про дійсність або відволікання їхньої уваги від важливих деталей. Ця стратегія є ефективною в умовах, коли необхідно уникнути конфліктів, приховати негативні аспекти подій чи об’єктів або сформувати бажаний образ ситуації.

Головною ознакою маніпулятивної стратегії є її багаторівневий вплив: вона одночасно змінює когнітивне сприйняття інформації та емоційне ставлення до неї. Маніпулятивні евфемізми особливо часто застосовують у політичному й масмедійному дискурсах, де вагомим є управління суспільною думкою або створення позитивного іміджу мовця. Ця стратегія також передбачає адаптацію мовних засобів до цільової авдиторії з урахуванням її культурних, соціальних та ідеологійних особливостей.

Детальний аналіз цієї стратегії передбачає розгляд її механізмів, функцій та ефективности в різних типах дискурсів, а також її етичний аспект, оскільки маніпулятивний характер евфемізмів може порушувати принципи відкритої і чесної комунікації.

Виглядає, що як і у випадку з пальним, влада намагається приборкати ажіотаж і ***лібералізувати*** *ринок, аби ціни — у цьому випадку, на національну та іноземну валюту — максимально відповідали попиту на пропозиції на ринку* (bbc.com/ukrainian, 20.05.2022).

Використаний евфемізм номінально означає впровадження ринкових механізмів, зокрема зменшення державного втручання, дерегуляцію, відкриття доступу для конкуренції тощо. Замість нейтрального чи негативного опису, такого як *зняти обмеження* або *віддати ринок на саморегуляцію*, бачимо вживання терміна із позитивною конотацією *лібералізувати*, що асоціюється зі свободою, розвитком, модернізацією. У цьому контексті висловлення набуває прихованого сенсу, який залежить від комунікативної ситуації:

— інтенція мовця: створити позитивне враження про політичні й економічні дії влади. Використання евфемізму допомагає уникнути прямого згадування потенційних негативних наслідків (наприклад, зростання цін чи втрати контролю над економічною ситуацією);

— цільова авдиторія: широкий загал, який, імовірно, не володіє глибокими знаннями економіки. Евфемізм слугує засобом пом’якшення складних або непопулярних заходів, роблячи їх більш прийнятними для громадськости.

Тож тут евфемізм відповідає маніпулятивній стратегій, адже спрямований на:

— зменшення негативного ефекту: приховує чи пом’якшує можливі ризики, такі як зростання цін, фінансова нестабільність чи соціальне невдоволення;

— відволікання уваги: акцентує увагу на ідеї «відповідности попиту і пропозиції», не звертаючи уваги на потенційні труднощі для окремих соціальних груп;

— формування позитивного іміджу: підкреслює модернізацію, свободу й прогресивність. Евфемізм тут слугує засобом легітимізації, адже створює враження, що дії влади є обґрунтованими, раціональними й необхідними.

Використання такого евфемістичного висловлення розглядаємо як приклад маніпуляції, що порушує принципи відкритої комунікації. Мовець не вдається до прямої заяви про ризики чи негативні аспекти, а це може викликати хибне уявлення про дійсність у слухача. Т. ван Дейк Ван Дейк (van Dijk, 2006) наголошує, що маніпуляція є нелегітимною формою впливу, яка завжди включає зловживання владою. Вона проявляється через когнітивний контроль, що дозволяє маніпулятору впливати на свідомість авдиторії, спотворюючи її сприйняття реальности. Маніпуляція також здійснюється через дискурс, який стає інструментом для досягнення цієї мети (с. 359). Евфемізми, які використовуються у політичному чи медійному дискурсі, є саме таким маніпулятивним інструментом, адже d певних контекстах вони приховують чи змінюють значення інформації, сприяючи контролю над інтерпретацією подій.

Однією з центральних ідей є те, що маніпуляція працює через вплив на когнітивні моделі слухача (van Dijk, 2006, с. 365–366), що залучає параметр створення хибних уявлень: евфемізми, як-от *лібералізувати ринок*, створюють позитивні асоціації, одночасно приховуючи можливі негативні наслідки. Когнітивний вплив евфемізмів полягає у формуванні спрощених чи спотворених моделей реальности, адже використаний евфемізм може звучати як позитивний крок, хоча в реальності це може означати втрату регулювання, що шкодить певним групам.

Sytuacja na rynku paliw jest krytyczna - przyznaje koncern paliwowy MOL. A szef banku centralnego apeluje do rządu, by skończył z ***regulacją cen****, która zamiast pomagać gospodarce, napędza inflację* (wyborcza.pl, 06.12.2022).

Bo inflacja, bo polityka umożliwiająca deweloperom ***windowanie cen****, a tym samym nakręcająca się spirala wzrostu cen mieszkań, również z drugiej ręki* (wyborcza.pl, 19.04.2022).

Евфемізми *regulacja cen* і *windowanie cen* у наведених прикладах представляють різні аспекти економічного й політичного дискурсу. Аналізуючи їх відповідно до теорії Т. ван Дейка й прагмалінгвістичного підходу, можна виокремити такі аспекти:

— *regulacja cen* означає державний контроль над цінами з метою їхнього утримання на прийнятному рівні. У контексті фрази він має негативний підтекст, оскільки описується як причина «накручування інфляції». Замість нейтрального опису, наприклад *державне втручання*, використання лексеми *регуляція* натякає на упорядкування, але іронічно це подається як шкідливий фактор; *windowanie cen* описує суттєве підвищення цін, спричинене спекуляцією чи іншими ринковими механізмами. Лексема *windowanie* має розмовний характер і викликає асоціацію з надмірністю чи необґрунтованістю. У цьому контексті вона вказує на негативний вплив політики, яка сприяє неконтрольованому зростанню цін на нерухомість;

— евфемізми мають на меті формувати ментальні моделі, які відволікають увагу від реальних причин економічних проблем і перекладають відповідальність на певні політичні чи ринкові механізми: *regulacja cen* створює враження, що втручання держави є основною причиною інфляції, хоча це спрощений і однобічний погляд; *windowanie cen* натякає на зловживання девелоперів, але залишає поза увагою структурні фактори, як-от недостатня регуляція чи монополізація ринку. Так, когнітивний контроль через ці евфемізми спрямований на спрощення уявлення про складні економічні явища, що може обмежувати критичне мислення авдиторії;

— дискурсивні стратегії: позитивна самопрезентація: *regulacja cen* використовується в дискурсі, щоб представити державу як активного учасника

ринку, хоча контекст натякає на її неефективність; негативна репрезентація інших: *windowanie cen* покладає провину на девелоперів, створюючи образ «жадібних спекулянтів».

Використані евфемізми є прикладами маніпулятивного використання мови для контролю сприйняття економічних процесів. Їхнє вживання спрямоване на формування однобічного бачення проблем, приховування системних причин і підтримку певних політичних ідеологій. У рамках теорії Т. ван Дейка, це демонструє, як мова слугує інструментом домінування та відтворення соціальної нерівности.

*Under the new plans, businesses and sole traders will be allowed to dispose of commercial waste at some of the centres "**for a reasonable charge**"* (bbc.com, 05.10.2023).

Використаний евфемізм виконує кілька функцій у маніпулятивному дискурсі:

— позитивна самопрезентація: використання компоненту *reasonable* спрямоване на створення враження справедливости й прозорости, хоча реальні витрати можуть варіюватися, але термін приховує можливе обурення;

— зміщення фокусу уваги: замість конкретного позначення розміру плати використовується абстрактний термін, який дозволяє уникнути деталізації, залишаючи простір для інтерпретації;

— імплікація лояльности до споживачів: така фраза створює ілюзію турботи про фінансові інтереси клієнтів, навіть якщо плата буде об'єктивно високою.

Загалом влада чи організація, використовуючи таке позначення, намагається мінімізувати ризик невдоволення серед громадськости, зберігаючи свій авторитет, тож евфемізм спрямований на пом'якшення сприйняття потенційних витрат і зниження ймовірности критики чи опору. У результаті це може слугувати інтересам домінантних груп, приховуючи важливу інформацію про комерційні умови.

*Britain is moving towards more **active defence** in cyberspace, the head of the UK's new National Cyber Security Centre (NCSC) has said* (bbc.com, 13.09.2016).

Використаний евфемізм у цьому контексті має явний маніпулятивний потенціал і відповідає характеристикам, визначеним у теорії Т. ван Дейка. Його використання спрямоване на формування позитивного ставлення до дій уряду, пов'язаних із кіберзахистом, і приховування агресивних чи суперечливих аспектів цих дій. Аналізуємо цей евфемізм за основними аспектами. Імпліцитне значення цього висловлення натякає на дії, які можуть залучати наступальні операції, наприклад, кібератаки у відповідь на загрози. Проте лексема *defence* пом'якшує сприйняття таких дій, приховуючи їхній потенційно агресивний характер.

Прагматичний аспект використаного фрагмента можна аналізувати за такими параметрами:

— інтенція мовця: створити враження, що уряд діє відповідально і захищає інтереси громадян; уникнути згадки про контроверсійні аспекти, такі як етичність чи законність активних кібероперацій.

— цільова авдиторія: громадськість — для створення почуття безпеки та довіри до дій уряду; міжнародні партнери — демонстрація готовности до співпраці.

Евфемізм *active defence* формує ментальні моделі, які зміщують фокус із можливих наступальних дій на їхню захисну мету:

— позитивна асоціація: лексема *defence* викликає уявлення про захист, безпеку та морально виправдані дії;

— приховані аспекти: реальні дії, які можуть включати атаки на інші системи, залишаються поза увагою авдиторії.

Згідно з Т. ван Дейком, маніпулятивний дискурс часто використовує:

— позитивну самопрезентацію: використаний термін позиціонує дії уряду як необхідні, виправдані та спрямовані на захист громадян;

— уникання негативної репрезентації: агресивні аспекти, які можуть залучати кібератаки, не згадані, що дозволяє мінімізувати критику. Це ілюструє, як мова використовується для легітимізації заходів, які можуть викликати суперечки,

і підтримує концепцію Т. ван Дейка про маніпуляцію як форму зловживання владою через дискурс.

Five police officers in Ukraine have been killed by ***friendly fire*** *during a botched operation to arrest robbers, an interior ministry official has said* (bbc.com, 04.12.2016).

Наведений приклад евфемізму є широко вживаним у масмедійному й політичному дискурсах англійської мови. За концепцією Т. ван Дейка таке вживання може бути прикладом маніпуляції через:

— ідеологійну поляризацію: використання лексеми *friendly* пом'якшує серйозність події, зменшуючи негативне враження, яке може виникнути від опису вбивства поліціянтів їхніми ж колегами. Це створює ефект «Наших добрих дій» *(Our good acts)* навіть у ситуації, яка є негативною;

— зміна фокусу уваги: акцент зміщений із трагедії (помилки, що призвели до загибелі) на нейтральний опис події, що може зменшити суспільний осуд;

— позитивна самопрезентація: використання евфемізму мінімізує відповідальність тих, хто брав участь у події, створюючи більш прийнятний образ ситуації для авдиторії. Використання інших висловлень, як от *вбивство через недбалість*, могли б викликати сильніше емоційне неприйняття, проте евфемізм приховує такі оцінки.

Компонент *friendly fire* містить:

— обмежувальну імплікатуру — є натяк на те, що це неумисне вбивство і не системна помилка, а випадковість, яка не потребує суворої оцінки;

— імплікатуру релевантности — увагу зміщено з відповідальности на «формальну» подію (випадковий вогонь), яка ніби не вимагає подальших пояснень.

Також помічаємо приховання відповідальности за подію через:

— порушення максими кількости: інформація про причини й обставини не подається повністю, залишаючи простір для неоднозначних тлумачень;

— порушення максими якости: компонент *friendly* суперечить трагедії, створюючи хибне враження про емоційне забарвлення події. Евфемізм у вказаному контексті є прикладом маніпулятивного використання мови, спрямованого на пом'якшення негативного враження та уникнення суспільної критики. Він діє на

когнітивному, соціальному й дискурсивному рівнях, забезпечуючи позитивну самопрезентацію інституцій і мінімізуючи увагу до помилок чи прорахунків.

*Ukraine has recently received supplies of "**lethal aid**" from the US and the UK, but these are mostly short-range air-to-air missiles and anti-tank weapons* (bbc.com, 24.02.2022).

Використаний евфемізм виконує низку функцій у маніпулятивному дискурсі:

— позитивна самопрезентація: лексема *aid* має позитивне значення, асоціюється з підтримкою та благодійністю, що зменшує увагу до сутности поставок — зброї, здатної спричинити смерть;

— пом'якшення негативного значення: використання *lethal* замість більш прямого позначення приховує їхню бойову природу та потенційно руйнівні наслідки;

— легітимація підтримки: термін створює рамку *допомоги* як відповідального акту з боку названих країн, що посилює їхню позитивну репутацію. Таке використання, попри подальшу конкретизацію певних видів зброї, дає змогу зберігати позитивну репрезентацію, мінімізуючи негативні реакції авдиторії.

*Tigrayans are being targeted in a campaign of **ethnic cleansing** in part of Ethiopia's conflict-hit northern Tigray region, a joint investigation has found* (bbc.com, 06.04.2022).

Евфемізм *ethnic cleansing* є прикладом використання маніпулятивної стратегії, адже:

— термін замінює прямі й емоційно навантажені висловлення, такі як *геноцид* чи *масові вбивства*, створюючи ілюзію менш жорстоких дій;

— дискурсивна легітимація: використання лексеми *чистка* у позитивно забарвленому значенні передбачає певний «порядок» чи «нормалізацію», що може пом'якшувати оцінку дій;

— емоційна дистанція: термін зменшує емоційний вплив на авдиторію, приховуючи реальні масштаби насильства.

Використаний евфемізм порушує ПК:

— максиму якости: висловлення приховує істину, оскільки «очищення» передбачає не вбивства, а радше усунення певної групи в неконфліктний спосіб;

— максима кількости: висловлення є занадто узагальненим, приховуючи ключові деталі злочинів;

Висловлення створює помилкове враження про дії як контрольовані, необхідні чи навіть законні, тож тут помічаємо:

— обмежувальну імплікатуру: натяк на те, що подія не має надзвичайної жорстокости чи кримінального змісту;

— імплікатура релевантности: зміщує фокус на абстрактний процес, приховуючи реальні дії (вбивства, зґвалтування тощо).

В контексті Ефіопії термін використовується для опису кампанії, спрямованої на систематичне вигнання, знищення та дискримінацію народности тиграїв. У випадку тиграїв *ethnic cleansing* приховує реальні наслідки дій, такі як масові вбивства, сексуальне насильство й руйнування громад, які можуть класифікуватися як геноцид. Використання евфемізму може слугувати способом уникнення політичних наслідків, оскільки міжнародне право вимагає активних дій у разі визнання геноциду. Тож цей приклад є маніпулятивним за своєю природою: його використовують для приховування реальних злочинів і мінімізації міжнародної реакції, а поширення у політичному й медійному дискурсах дозволяє винуватцям уникати відповідальности.

I czy dojdzie do ***czystek*** *wśród byłych współpracowników Płotnickiego?* (wyborcza.pl, 26.11.2017.)

Евфемізм у цьому контексті має кілька ключових дискурсивних характеристик:

— пом’якшення негативного змісту: використана лексема уникає прямого позначення насильницьких дій, таких як звільнення, переслідування або навіть фізичне усунення. Це робить фразу менш емоційно насиченою та прийнятною для авдиторії;

— імпліцитна легітимація: *czystek* створює враження необхідного заходу для підтримання «порядку», оскільки чистка асоціюється з очищенням і «поліпшенням» стану;

— поляризація: термін може приховувати конфлікт між різними групами, що дозволяє уникнути звинувачень в агресії чи насильстві, навіть якщо ці явища є складниками процесу.

Відповідно пропонуємо аналіз евфемізму за параметрами ПК:

— максима кількости: термін *czystek* не надає достатньо інформації про характер дій, їхню масштабність чи правові наслідки;

— максима якости: використання лексеми може вводити в оману, оскільки вона не передає реального масштабу чи природи можливих репресій;

— імплікатура: приховано припускає, що ці заходи є раціональними, виправданими або навіть необхідними. Тож евфемізм в аналізованому контексті виконує роль пом’якшення сприйняття потенційно жорстоких чи несправедливих дій. Його використання спрямоване на зниження емоційного впливу і дозволяє уникнути прямої критики. Водночас цей термін зменшує прозорість інформації, ускладнюючи формування критичного погляду на ситуацію.

Отже, евфемізми є ефективними інструментами маніпуляції в масмедійному дискурсі, що дозволяє мовцям впливати на інтерпретацію інформації, зменшувати її негативність, відволікати увагу від ключових аспектів і легітимізувати власні дії. Маніпуляція поєднує когнітивний та емоційний вплив, формуючи спрощену або позитивно забарвлену модель реальности.

Такі засоби сприяють пом’якшенню негативних подій, створенню ілюзії нейтральности та приховуванню конфліктних змістів. За Т. ван Дейком, маніпулятивна евфемізація є нелегітимною, оскільки зловживає владою та порушує принципи відкритої комунікації, сприяючи збереженню соціальної нерівности та контролю над авдиторією.

У трьох дискурсах стратегія маніпуляції реалізована по-різному:

— англійський дискурс (7%) тяжіє до технічної нейтральности, що створює ефект об’єктивности;

— український (3%) поєднує іронію з критикою влади, частіше у політичній та економічній сферах;

— польський (2%) демонструє меншу частотність і виразнішу експресивність, із культурними алюзіями.

Попри невисоку частотність, маніпулятивна стратегія залишається потужним засобом впливу, що змінює когнітивні моделі сприйняття та потребує уважного аналізу з огляду на виклики інформаційної прозорости.

3.2.5. Стратегія маскування емоційно-чутливих понять

Стратегія маскування емоційно-чутливих понять у межах евфемізації спрямована на пом'якшення висловлень, пов'язаних із темами, що викликають сильні емоційні реакції, соціальне напруження або стосуються культурних табу. Ця стратегія особливо актуальна в контекстах, де йдеться про смерть, хвороби, втрати чи інші ситуації, які потребують делікатного ставлення до почуттів авдиторії.

Евфемізми, що використовують у межах цієї стратегії, допомагають зменшити емоційне навантаження повідомлення, створюючи дистанцію між мовцем і темою обговорення. Маскування емоційно-чутливих понять також сприяє підтриманню соціальної гармонії, зменшуючи ймовірність образи чи дискомфорту. Ця стратегія широко використана в медійному, медичному й соціальному дискурсах, де важливо дотримуватись етичних норм комунікації.

Згідно з теорією прагматичної ввічливости (Brown & Levinson, 1987), евфемізми в такому разі виконують функцію збереження «негативного обличчя» авдиторії, тобто її права не зазнавати прямого вторгнення в особистий простір або травматичних нагадувань. Мовець проявляє емпатію, враховуючи психологічний стан слухачів.

Утім, надмірне застосування цієї стратегії може призводити до втрати чіткости або спотворення інформації, що ускладнює комунікацію та інтерпретацію змісту. Тому важливо забезпечувати баланс між емоційною делікатністю та зрозумілістю повідомлення, враховуючи контекст і потреби авдиторії.

Це зруйноване місто лише починає розповідати свої історії й показувати, скільки ***жертв залишили по собі*** *росіяни* (bbc.com/ukrainian, 22.09.2022).

У цьому фрагменті наведений евфемізм є способом заміни прямого й емоційно важкого вислову, який міг би звучати як *вбити* або *спричинити смерть*. Вибір такого формулювання дозволяє зменшити емоційний резонанс, що може викликати згадка про смерть чи насильство. Це допомагає зберегти дистанцію між мовцем і жахливими наслідками.

Згідно з теорією прагматичної ввічливости, евфемізми виконують роль збереження негативного «обличчя» читачів, зокрема в цьому контексті — уникання безпосереднього і травматичного нагадування про насильство, адже висловлення зменшує емоційний вплив повідомлення, не занурюючи адресатів у сильні емоції чи психологічні травми, пов’язані з подробицями війни або насильства. Такий евфемізм може бути використаний для досягнення комунікативної мети — створення співчуття до жертв і підкреслення трагедії, водночас не нав’язуючи занадто болісну картину, що може бути неприязно сприйнята читачами. Також це дозволяє зберегти культурну етичність, адже прямі згадки про смерть можуть вважатися занадто інтенсивними або неприязними. Стратегія евфемізації допомагає зберігати соціальну гармонію, зменшуючи потенційні конфлікти, що можуть виникнути через надмірно жорстоке або агресивне висловлення. Вона також допомагає мінімізувати емоційний стрес для авдиторії, особливо якщо йдеться про теми, які торкаються особистих переживань або культурних табу, таких як війна чи смерть.

У повідомленні СБУ йдеться, що Дмитро Нескоромний разом зі співробітником Антитерористичного центру при СБУ Юрієм Расюком «вирішили ***позбавити життя****» Головного Управління внутрішньої безпеки СБУ Андрія Наумова* (bbc.com/ukrainian, 27.01.2021).

Використаний евфемізм замінює пряме й емоційно важке висловлення *вбити*. Вживання такої форми дозволяє уникнути прямого згадування насильства, умисного позбавлення життя іншої людини, що може мати сильний емоційний вплив на читачів. Це дає можливість м’якше подати інформацію про страшний акт

насильства, роблячи його звучання менш агресивним і менш травматичним. Згідно з теорією прагматичної ввічливости, евфемізм допомагає зберегти негативне «обличчя» як для мовця, так і для слухачів. Пряме визнання вбивства може бути неприязно сприйнятою, оскільки це зазвичай викликає негативні емоції й етичні оцінки. Використання евфемізму дозволяє м'якше повідомити про насильницький акт, знижуючи емоційну напругу і зберігаючи етичну дистанцію.

Тут евфемізм може слугувати засобом для досягнення кількох комунікативних цілей. По-перше, це дозволяє зробити повідомлення менш приголомшливим для авдиторії, особливо у випадку, якщо інформація має широкий резонанс або поширюється серед публіки. По-друге, таке пом'якшення може сприяти збереженню соціальної гармонії, уникнути надмірного емоційного напруження, яке могло б виникнути через занадто жорсткий або прямий вислів.

В українських текстах часто використовують евфемістичні конструкції для мінімізації емоційного впливу повідомлень, що стосуються таких тем, як війна, смерть або насильство. Така стратегія сприяє збереженню негативного «обличчя» читачів, дозволяючи передати інформацію делікатно та з повагою до етичних норм.

*Coping with the **loss** of a pet… Pets are members of the family, and it can feel like a huge loss when they **pass away*** (bbc.com, 19.04.2018).

Смерть є тим тематичним блоком, який зазнає евфемізації у трьох аналізованих мовах, адже ця тема в більшості культур є емоційно-чутливою. Використані евфемізми спрямовані на пом'якшення впливу такого висловлення на адресата.

Відповідно до теорії прагматичної ввічливости, евфемізми тут виконують функцію збереження негативного «обличчя» адресатів, запобігаючи прямому вторгненню в їхній емоційний простір. Такі найменування є формою негативної ввічливости, яка забезпечує емоційну дистанцію між мовцем і адресатом. Позитивне «обличчя» також підтримується: використання емпатичних висловів, як-от *Pets are members of the family*, підкреслює розуміння емоційної важливости втрати. Тож евфемізми підтримують культурно прийнятний спосіб говорити про

смерть, адже пряме обговорення цієї теми у багатьох середовищах є табуйованим або вважається неввічливим.

Beckett's novel, set in London, tells the story of the title character Murphy and his desire to ***withdraw from life*** (bbc.com, 09.06.2014).

Фрагмент повідомлення описує життя головного героя літературного твору і його прагнення піти з життя. Висловлення *withdraw from life* — евфемізм, який замінює прямі й потенційно приголомшливі варіанти, пов'язані з ізоляцією, відчуженням або навіть суїцидом.

Таке використання є прикладом негативної ввічливости, адже автор тексту уникає прямого обговорення чутливої теми, щоб мінімізувати можливі негативні реакції читачів. Евфемізм зменшує ризик його інтерпретації як грубого, що підтримує гармонію між автором і читачем, у якого потенційно виникає бажання зрозуміти глибші мотиви й контекст такого бажання героя.

Англійськомовні тексти часто використовують евфемізми для делікатного висвітлення важких тем, де допомагають зберегти як позитивну, так і негативну ввічливість, мінімізуючи прямий емоційний вплив і зберігаючи відчуття професійности й стриманости. Крім того, британський дискурс часто орієнтований на технічну чи нейтральну лексику при обговоренні подій пов'язаних із смертю або втратою, що спрощує сприйняття інформації широкою авдиторією.

A oddziałowy macha ręką: „Eee, ten to ***poszedł do św. Piotra****". I mnie zacisnęło. Bo to zabrzmiało, jakby już miał z głowy* (wyborcza.pl, 18.08.2022).

На базі проаналізованого практичного матеріалу польськомовного джерела помічаємо, що релігійні образи відіграють там значну роль, адже більшість номінацій теми смерти пов'язані зі зверненням до Бога або інших канонічних осіб християнського світу[14]. *Poszedł do św. Piotra* є евфемізмом, що описує смерть, покликаючись на релігійний образ святого Петра, який у християнській традиції асоціюється з воротами до раю. Інтенція мовця полягає в тому, щоб за допомогою релігійного образу пом'якшити згадку про смерть, надати їй не трагічного, а більше фаталістичного відтінку. Водночас, мовець демонструє певне дистанціювання

[14] Детальніше див. додаток Г.

через неформальний тон, підкреслюючи буденність сприйняття смерти в цьому контексті.

Висловлення демонструє негативну ввічливість, оскільки уникає прямої згадки про смерть. Пряме формулювання могло б викликати неприємні емоції або шокувати співрозмовника. Проте використання неформального і зневажливого жесту, на який є покликання у фрагменті повідомлення *(macha ręką)* може бути сприйнятим як порушення ввічливости, оскільки це знижує вагомість події.

Це типовий приклад релігійного евфемізму, що поєднує християнські уявлення про загробне життя з прагматичною потребою пом'якшити згадку про смерть. У цьому контексті він набуває іронічного відтінку через поєднання з жестом і неформальною мовою. Хоча цей вислів виконує функцію нейтралізації важкости теми смерти, його використання може викликати напругу або дискомфорт у читача через надмірну буденність чи знеособленість.

Niedzielny ranek przyniósł nam smutną wiadomość, że ***Pan Bóg wezwał do siebie*** *naszego drogiego Księdza Piotra* (wyborcza.pl, 27.10.2014).

У цьому прикладі фрагмент повідомлення описує втрату лідера чи наставника, але ця втрата вважається частиною Божого задуму. Інтенцією є повідомити про смерть, не вживаючи прямої лексики, що потенційно може бути травматичною; надати релігійну інтерпретацію смерти, підкреслюючи її духовний і благородний характер; висловити шану й підкреслити важливість померлого, особливо у випадку особи, яка мала значну релігійну роль у громаді.

Відповідно до теорії прагматичної ввічливости:

— негативна ввічливість пом'якшує прямої згадки про смерть, адже висловлення *wezwał do siebie* уникає потенційно неприємної або різкої лексики;

— позитивна ввічливість: формулювання підкреслює високий статус померлого та його особливий зв'язок із Богом, тим самим втішаючи слухачів.

Проте зауважимо, що використання такого евфемізму є культурно маркованим, а його декодування й правильна інтерпретація залежить від фонових знань і, у цьому разі, віри, адже в нерелігійному контексті може викликати

нерозуміння або навіть відчуження, оскільки передбачає конкретну релігійну перспективу.

Як бачимо, у польських медіа порівняно частіше використовують культурні та релігійні алюзії. Висловлення польською мовою, що стосуються тем смерти чи інших травматичних явищ, часто покладаються на релігійні та культурні коди, адже вони забезпечують додатковий рівень позитивної ввічливости й емпатії, зберігаючи при цьому делікатність.

91% смертей в Україні зараз пов'язані саме з неінфекційними хворобами — серцево-судинні захворювання, діабет, ***онкологічні хвороби****, захворювання легень* (bbc.com/ukrainian, 23.09.2022).

Евфемізми зі стратегією маскування емоційно-чутливих понять також стосуються тематичного блоку, пов'язаного з вторинними найменуваннями хвороб. Застосування таких номінацій дає змогу ефективно описувати явища менш прямолінійно, зберігаючи баланс між інформативністю й емпатією

Відповідно до теорії прагматичної ввічливости:

— негативна ввічливість: евфемізм *онкологічні хвороби* мінімізує потенційний психологічний дискомфорт, що може виникнути при згадці слова *рак*;

— позитивна ввічливість: термін формує враження про мовця як про професійну, емпатичну людину, яка дбає про комфорт авдиторії. Евфемізм дає змогу зменшити емоційний вплив, адже пряме найменування викликає стійкі асоціації зі стражданнями та смертю, тоді як використане висловлення звучить формально й менш емоційно насичено. Використання евфемізму дозволяє говорити про серйозну проблему в офіційному чи публічному дискурсі, не провокуючи зайвого страху.

Coping with a ***mental health issue*** *while working is hard – but choosing whether to disclose that information to a manager or HR representative can be just as difficult* (bbc.com, 20.10.2023).

Сфера психічного здоров'я досі залишається однією з найбільш табуйованих і чутливих, тож евфемізми на позначення пов'язаних реалій є ефективними інструментами для уникнення стигматизації та створення безпечного середовища

для розмови про психічне здоров'я. Вони сприяють соціальній і професійній відкритості, а їхнє використання є доречним у контекстах, де важливі емпатія, підтримка й делікатність.

Відповідно до теорії прагматичної ввічливости:

— негативна ввічливість: евфемізм мінімізує загрозу «обличчю» (*face-threatening act*) людини, яка може бути стигматизована за наявність психічного розладу;

— позитивна ввічливість: висловлення формує враження турботливого ставлення до осіб з такими проблемами, демонструючи чутливість до соціальних норм та інтересів.

Тож евфемізм вказує на проблему, однак не акцентує надмірної уваги на серйозності чи діагнозі. Евфемізація є спробою зменшити психологічне навантаження та уникнути осуду чи стигми, підкреслюючи, що розмова про психічне здоров'я може бути частиною роботи, але потребує делікатности.

Mówi się o niej grypa, grypa hiszpańska, gorączka hiszpańska, ***choroba hiszpańska****, influenza hiszpańska, czasem inflienza lub, z niemiecka…* (wyborcza.pl, 20.04.2020.)

*„****Choroba hiszpańska*** *w Bydgoszczy powoli ustaje. Liczba zgłoszeń w kasie chorych spadła do około 25 dziennie" — informowała prasa* (wyborcza.pl, 15.05.2020).

У цьому фрагменті повідомлення йдеться про іспанський грип, який отримав свою назву, оскільки Іспанія була однією з перших, що публічно повідомила про епідемію на своїй території, хоча насправді вірус був поширений у багатьох країнах (зокрема, у Франції, Великій Британії, США). В Іспанії не було цензури на інформацію під час Першої світової війни, на відміну від країн, що брали участь у війні, де військові цензори забороняли повідомлення про хворобу, щоб не посіяти паніку серед населення. Тож Іспанія стала асоціюватися з цією пандемією. Це висловлення також є прикладом історичного евфемізму, який містить імплікатуру як покликання на тогочасні події.

Відповідно до теорії прагматичної ввічливости історичний евфемізм містить такі компоненти:

— негативна ввічливість: використання евфемізму *choroba hiszpańska* дозволяє уникнути прямого, грубого згадування про смертельну епідемію, яка призвела до величезних людських втрат, тим самим зменшуючи емоційний вплив на слухачів або читачів, коли йдеться про таку трагічну подію в історії;

— позитивна ввічливість: ця назва може також служити для підкреслення того, що не лише одна країна була відповідальна за поширення хвороби, а й для згладжування потенційної соціальної або політичної напруги, пов'язаної з поширенням інфекції.

*Mr Crimp told the court Mr Tilley had exchanged a number of "**increasingly personal**" texts with one woman, whom he also sent a photo of "**an intimate part" of his body*** (bbc.com, 22.12.2014).

Відповідно до культурного контексту бачимо, що етичні норми і табу щодо приватности й сексуальности часто змушують використовувати евфемізми для опису інтимних або неприязних тем. *Increasingly personal* часто вживається в ситуаціях, коли взаємодія між людьми стає більш інтимною або навіть незручною для публічного обговорення. *An intimate part* є типовим пом'якшеним способом згадати про частину тіла, що вважається особистою, не порушуючи табу і не вдаючись до прямого опису. Відповідно до теорії прагматичної ввічливости такі найменування:

— відповідають негативній ввічливості, адже, по-перше, *increasingly personal* зберігає певну дистанцію в розмові, оскільки не уточнює, що саме стало більш особистим, а лише натякає на збільшення інтимности; *an intimate part* використовують для того, щоб пом'якшити згадку про тілесність і не ставити обговорення на рівень надмірної відкритости або непристойности. Це дозволяє уникнути непотрібних непорозумінь або емоційних реакцій;

— позитивна ввічливість полягає у тому, що використання цих евфемізмів також дозволяє зберегти повагу до особистого простору людини, про яку йдеться в контексті судового процесу. Це дозволяє обговорювати чутливі моменти, не переходячи межу культурних норм чи чутливости.

Тож стратегія маскування емоційно-чутливих понять реалізована в усіх трьох аналізованих мовах і виконує ключову функцію — зменшення емоційного навантаження висловлень, пов’язаних із темами смерти, хвороб, психічного здоров’я чи тілесности. За допомогою евфемізмів мовець забезпечує етичну дистанцію, підтримує соціальну гармонію.

У польському медіадискурсі ця стратегія є найпоширенішою — 23% випадків, що можна пояснити активним використанням релігійних алюзій і культурних символів. Англійськомовні тексти реалізують цю стратегію у 15% випадків, із фокусом на нейтральну або узагальнену лексику, яка дозволяє говорити про делікатні теми з професійною стриманістю. Український дискурс, хоч і менш репрезентативний (4%), демонструє тенденцію до формулювань, де важливу роль відіграє баланс між емпатією й точністю.

Загалом, стратегія маскування емоційно-чутливих понять виконує важливу соціальну функцію — формує прийнятні способи говорити про складні теми у відкритому публічному просторі, зберігаючи при цьому повагу до авдиторії.

3.2.6. Стратегія асоціативного покликання

Стратегія асоціативного покликання в евфемізмах базується на застосуванні мовних засобів, які за допомогою асоціацій та образного мислення пом’якшують зміст висловлень, знижують їхню емоційну напругу або роблять їх більш прийнятними для авдиторії. Ця стратегія часто реалізована через використання метафор, перифраз чи тропів, які допомагають мовцю створювати непряме, але зрозуміле позначення об’єктів чи явищ, про які йдеться у фрагментах повідомлень.

Основою асоціативного покликання є механізм перенесення значення з одного поняття на інше на основі подібности, суміжности чи символічного зв’язку. Ця стратегія дозволяє мовцю зберігати емоційну делікатність, уникаючи прямолінійности та створюючи у слухачів більш м’яке враження про предмет обговорення. Завдяки використанню метафор і символів, що викликають позитивні або нейтральні асоціації, вдається зменшити можливий стрес, пов’язаний із висловленням.

Асоціативне покликання особливо поширене у художньому[15], публіцистичному, політичному й соціальному дискурсах, де метафоризація слугує важливим інструментом впливу на уяву й емоції авдиторії. Ця стратегія тісно пов'язана з когнітивною теорією метафори (Lakoff & Johnson, 1980), згідно з якою метафори є важливою частиною нашого мислення і сприйняття реальности.

Застосування стратегії асоціативного покликання сприяє не лише пом'якшенню висловлень, а й поглибленню їхнього змісту, додаючи додаткові рівні інтерпретації. Однак потрібно враховувати культурний і соціальний контекст, адже різні авдиторії можуть неоднаково сприймати ті самі асоціації, що впливає на ефективність комунікації.

Всі аналітики, з якими спілкувалася редакція BBC News Україна, визнають: російська ***мілітарна хмара завжди нависала*** *над Україною, але мало хто серйозно вірив у можливість* ***справжньої грози*** *у вигляді повномасштабної війни* (bbc.com/ukrainian, 01.10.2022).

У цьому фрагменті автор повідомлення використовує МІ, яка ґрунтується на асоціаціях із природними явищами для опису загрози. Для української авдиторії *мілітарна хмара* викликає специфічні асоціації, пов'язані з агресією Росії, що триває з 2014 року. Образ хмари також має універсальну природу, оскільки в багатьох культурах хмари асоціюються з небезпекою або негодою. Водночас, метафора може сприйматися по-різному залежно від культурного чи політичного бекграунду. Асоціативне покликання тут використовується для створення:

— емоційного ефекту: викликає у читача тривожні асоціації, пов'язані з хмарами й негодою;

— образної конкретизації: замість абстрактної «загрози війни» метафора дає конкретний, але непрямий образ, що легше запам'ятовується;

— поглиблення змісту: хмара як символ нестабільности додає змісту багаторівневости, натякаючи на відкладену катастрофу.

Евфемізм тут працює на кількох рівнях: по-перше, поверхневий рівень дає покликання на те, що мілітарна загроза від росії завжди існувала, а по-друге, на

[15] Див. публікацію (Балаж, 2024а).

глибинному рівні має вказівку на те, що суспільство не хотіло визнавати серйозність цієї загрози, через що війна сприймалася як щось несподіване. Використання МІ дозволяє уникнути загрози для «обличчя» читача, пом'якшуючи емоційний вплив повідомлення. Це важливо в умовах, коли авдиторія може емоційно реагувати на пряме нагадування про війну. Імплікатури, які виникають внаслідок порушення максими способу й кількости, вказують на те, що:

— російська загроза ніколи не зникала, але сприймалася як щось невизначене й віддалене (імплікатура релевантности);

— суспільство або політичні кола могли ігнорувати цю загрозу, не оцінюючи її реального масштабу (обмежувальна імплікатура);

— образ *хмари* підкреслює, що ситуація була напруженою, але не катастрофічною до певного моменту (метафорична імплікатура).

«Усі путіністи-дезертири мають знати, що в Грузії для них ***не тягнутимуть еларджі****», — так прокоментував у соцмережі свою акцію Бадрі Григалашвілі, який зустрічав у тбіліському аеропорту росіян, що тікають від мобілізації, з плакатом «Привіт російським дезертирам»* (bbc.com/ukrainian, 27.09.2022).

Сьогодні висловлення *тягнути еларджі* часто можна почути від критиків грузинського уряду, які звинувачують його в лояльності до російської влади та тих, хто її підтримує. Ця метафора походить із грузинської культури, де еларджі — це традиційна страва, приготована з кукурудзяної каші і сиру. Однією з характерних особливостей страви є її текстура: еларджі має бути густим і тягучим, а під час приготування його «тягнуть» у буквальному сенсі — перемішуючи, щоб досягти потрібної консистенції. У коментарі Б. Григалашвілі вжита МІ має іронічний і метафоричний сенс:

— відмова в гостинності: мовець підкреслює, що російські дезертири, які тікають до Грузії, який символізує тягнення еларджі — прояв гостинности;

— відмова від поступок і зусиль: евфемізм натякає, що Грузія не докладатиме зусиль для забезпечення комфорту чи підтримки росіян, які тікають від мобілізації. Це висловлення є завуальованим виразом протесту проти тих, хто

прагне уникнути війни. Пресупозиційність цього висловлення характеризується тим, що евфемізм містить невербалізовану інформацію щодо позиції мовця, адже втеча росіян від мобілізації сприймається не як акт протесту проти війни, а як спроба уникнути особистої небезпеки; а також спостерігаємо важливість соціального й історичного контексту, адже Грузія, яка пережила війну з росією у 2008 році, є особливо чутливою до питань російської агресії.

Тож окрім асоціативного покликання на культурну реалію, яка глибинно передає прихований сенс, висловлення містить елемент іронічної дистанції: замість прямого засудження російських дезертирів використовується МІ, яка пом'якшує жорсткість фрагменту повідомлення. Вживаний евфемістичний компонент викликає емоційну реакцію завдяки культурній значущості й іронічності, підсилюючи аргумент через асоціацію з чимось відомим, чітко окреслюючи позицію автора без прямої конфронтації.

У подібній ситуації під Ізюмом, коли ***горловина «мішка» стала затягуватися*** *і в російського угруповання залишалася єдина дорога для відступу, командування збройних сил РФ не зволікало і швидко відвело війська на схід* (bbc.com/ukrainian, 29.09.2022).

Використана МІ є описом ситуації, коли угруповання військ потрапляє в повне або часткове оточення, де:

— *мішок* символізує простір, у якому перебувають війська, із можливістю обмеженого виходу;

— *горловина* — це єдиний шлях для відступу, який поступово звужується;

— *затягування горловини* натякає на те, що оточення стає дедалі щільнішим, а можливість відступу зникає. Цей евфемізм використаний для пом'якшення і водночас образного пояснення серйозної воєнної загрози.

Таке вживання дає змогу авторові повідомлення менш емоційно навантажено передати сенс події, а метафора допомагає читачеві візуалізувати події на базі зрозумілих асоціацій. Імплікатури, що виникають у цьому вислові:

— критичність ситуації: читач розуміє, що в російських військ залишалося дуже мало часу для дій (імплікатура релевантности);

— втрата контролю: опис ситуації через *затягування горловини* вказує на втрату ініціативи російськими силами (посилення імплікатури);

— перевага українських військ: хоч це й не зазначено прямо, метафора створює відчуття, що українські військові діяли ефективніше. У сучасному українському воєнному дискурсі часто використовують метафори й евфемізми, що дозволяють описувати воєнні операції більш зрозуміло для громадськости, але з уникненням надмірного драматизму, тож це є потужним засобом опису ситуації завдяки поєднанню метафоричности, прагматичної гнучкости й культурної зрозумілости, що дозволяє передати суть подій, зберігаючи баланс між точністю й емоційною делікатністю.

*Володимир Путін після зустрічі «нормандської четвірки» заявив у Москві, що у разі передачі Україні кордону між невизнаними республіками на Донбасі і Росією там «**почнеться Сребреница**»* (bbc.com/ukrainian, 11.12.2019).

Евфемізм вжитий у контексті можливости передачі контролю над кордоном між росією та тимчасово окупованими територіями Донбасу Україні. У цьому висловленні *почнеться Сребреница* містить асоціативне покликання на масові вбивства мусульманського населення боснійськими сербами у місті Сребреница під час війни в Боснії та Герцеговині 1995 року. Таке поняття стало символом етнічних чисток і воєнних злочинів, а у цьому прикладі евфемізм покликаний створити потужний емоційний ефект, апелюючи до історичних травм і страхів.

Президент використовує висловлення для виправдання збереження російського впливу на тимчасово окупованих територіях під приводом «захисту» населення, делегітимізуючи авторитет України як такої, що неспроможна забезпечити безпеку для місцевого населення без зовнішнього втручання. Евфемізм містить кілька пресупозицій:

— українська влада здатна до репресій: пресупозиція, що передача контролю Україні автоматично призведе до масових злочинів проти цивільного населення;

— населення Донбасу ототожнюється з етнічною групою, яку потрібно захищати: припускається, що мешканці цих територій становлять окрему групу, яку Україна потенційно буде переслідувати;

— росія — єдиний гарант безпеки: пресупозиція, що без російської присутности регіон зазнає катастрофічних наслідків;

— історична паралель між Сребреницею і Донбасом: намагається провести асоціацію між абсолютно різними контекстами, підкреслюючи, що Донбас може стати «новою Сребреницею».

Таке асоціативне покликання має маніпулятивний потенціал, адже воно апелює до одного з найжахливіших прикладів масових вбивств у Європі після Другої світової війни, що робить його емоційно резонансним. У контексті війни на Донбасі метафора покликана вплинути на міжнародну думку, створюючи образ України як потенційного агресора. Проте на недоречність цього твердження російського президента вказує автор новинного повідомлення, адже у подальшому фрагменті він нейтралізує його маніпулятивність: *«Показово, що до трагедії у Сребрениці, якою лякає Путін Донбас, опосередковано має стосунок і сама Росія, і Україна, військові якої в 1995 році якраз і не допустили геноциду поруч із Сребреницею»*.

Представник ОБСЄ з питань свободи слова Дуня Міятович заявила, що стан свободи слова і ставлення до журналістів в деяких країнах змушує думати, що влада цих країн хоче ***повернутися до «орвеллівського світу»****, який існував до падіння Берлінського муру* (bbc.com/ukrainian, 27.11.2014).

У цьому фрагменті повідомлення евфемізм використаний для опису ситуації, де свобода слова, правдивість інформації та права людини пригнічуються або повністю ігноруються, що нагадує тоталітарні суспільства, описані Дж. Орвеллом у його романі «1984». Ця метафора містить натяк на контроль держави над інформацією, цензуру, маніпуляцію свідомістю та репресивну політику.

Евфемізм передбачає:

— існування проблем: у певних країнах є серйозні порушення свободи слова;

— негативність орвеллівського світу: згадка Дж. Орвелла викликає асоціації з пригніченням, репресіями та знеособленням суспільства у тих, хто знайомий із текстами автора хоча б побіжно;

— влада винна: дії владних структур є основною причиною обмежень свободи слова;

— історичний контекст: ситуація нагадує період Холодної війни та до падіння Берлінського муру, коли тоталітаризм у Східній Європі був нормою.

Відповідно до принципу ввічливости використання евфемізму замість прямого звинувачення пом'якшує тон і робить критику дипломатичною. Тож висловлення *повернутися до орвеллівського світу* є потужним риторичним інструментом для критики порушень прав людини та свободи слова, адже він апелює до загальновідомих культурних символів і створює емоційний зв'язок із минулим, що попереджає про небезпеку тоталітарних тенденцій.

We were encouraged to work out who had power over which decisions, where the pressure points were — and not to be put off by the ***salami tactics*** *and diversions of the (rather unhelpful) "council"* (bbc.com, 07.08.2014).

Хоча найпродуктивнішою стратегія асоціативного покликання є в українському масмедійному дискурсі, помічаємо МІ також в англійському. Евфемізм *salami tactics* асоціюється із поступовим «нарізанням», де кожен крок здається незначним, але в сукупності призводить до масштабних змін. Хоча термін має відтінок зневажливости, у наведених текстах його використання не передбачає висміювання, натомість він фокусується на поясненні маніпулятивних стратегій. Так, використання цього евфемізму дає змогу приховано висловити елемент критики, адже висловлення містить натяк на те, що застосування тактик є недобросовісним або маніпулятивним.

Використання таких номінацій робить повідомлення доступним і зрозумілим для широкої авдиторії, адже вони дають змогу ефективно передати ідею прихованої небезпеки через метафоричне покликання. Його мета — створити чітку картину поступових маніпуляцій через асоціацію з відомим образом, який пояснює

стратегію дій, не вдаючись до прямої критики, але залишаючи простір для читача зробити власні висновки.

*But the absolute **red line** for Nato and the West is if Russia threatens a Nato member state* (bbc.com, 23.02.2022).

Використання цього евфемізму походить від образного використання поняття «червона лінія», яка традиційно асоціюється із забороненою межею. У політичному контексті таке висловлення часто використовується для позначення моменту, після якого дії іншої сторони стають неприйнятними й викликають жорстку відповідь. Евфемізм містить низку пресупозицій:

— існує чітка межа: є певні дії або обставини, які вважаються абсолютно неприпустимими;

— наслідки неминучі: порушення цієї межі призведе до відповідних заходів, які, ймовірно, будуть жорсткими;

— загроза реальна: у висловленні передбачається, що росія може потенційно порушити цю межу;

— членство в НАТО має значення: захист країн-членів є ключовим пріоритетом для Альянсу. Таке вживання дає змогу апелювати до авторитету мовця чи організації, а також висловлювати завуальоване застереження / погрозу, адже використання евфемізму пом'якшує суворість висловлення, дозволяючи зберегти дипломатичний тон. Тож *red line* часто слугує попередженням, яке мобілізує союзників і сигналізує потенційним супротивникам про рішучість дій. Проте його сила залежить від спроможности сторони, яка його використовує, забезпечити наслідки за порушення цієї межі.

*Nagroda dla Agnieszki Holland ukazuje bezsiłę dyktatury **ciemniaków*** (wyborcza.pl, 10.09.2023).

Використана лексема є прикладом того, як шляхом асоціативного покликання евфемізм створює приховане тло для критики. Тут метафоричне значення висловлення вказує на осіб, які живуть у «темряві», вирізняються примітичним мисленням, є неосвіченими чи недалекими. Словосполучення *темні люди* також позначає осіб із низьким рівнем освіти, вузьким баченням або

неспроможністю оцінювати ситуацію критично. Як і польське *ciemniaki*, цей термін часто має зневажливий або іронічний відтінок і використовується у риториці для підкреслення когнітивної чи моральної неповноцінности певної групи людей.

Також виокремлюємо пресупозиції у фрагменті повідомлення:

— існує диктатура: термін передбачає, що є авторитарна влада, яка намагається придушити інтелектуальну чи мистецьку свободу;

— відсутність інтелектуальної сили: суб'єкти, які називаються *ciemniakami*, є невігласами і не можуть ефективно протидіяти прогресивним ідеям;

— моральна перевага опонента: нагорода А. Голланд символізує тріумф інтелекту й свободи над диктатурою та невіглаством.

Евфемізм загалом відповідає стратегії ввічливости, адже попри негативний відтінок, евфемізм пом'якшує пряме звинувачення, залишаючи місце для іронії та критики.

Тож евфемізм є сильним риторичним інструментом, що викриває культурну чи інтелектуальну обмеженість опонентів. Його метафорична основа, базована на асоціативному покликанні, робить висловлення емоційно насиченим, але водночас залишає простір для іронії та сарказму. У польському й українському контекстах він викликає схожі асоціації, однак у Польщі термін набув більш специфічного політичного забарвлення.

*За його словами, Україна в Африці та інших регіонах «Глобального півдня» буде замальовувати «**білі плям**и» — розвивати політичні відносини і економічну співпрацю, і ця стратегія допоможе ізолювати російських агресорів у всьому світі, а не лише в західних країнах* (bbc.com/ukrainian, 20.10.2022).

*Katowiccy drogowcy zlikwidowali „dziki" parking. Z największą „**białą plamą**" na mapie strefy płatnego parkowania jeszcze sobie nie poradzili* (wyborcza.pl, 04.08.2024).

Біла пляма / biała plama — евфемізми, які використовують для позначення незаповненого, невизначеного або проблемного простору, де відсутнє вирішення питання, інформація чи належна організація. Його етимологія походить із картографії: в минулому цей термін використовували для позначення територій на

картах, які ще не були досліджені або детально нанесені. На таких ділянках часто залишали порожній простір, що виглядав як біла пляма. У сучасному мововжитку такий вислів вживається метафорично й має ширше значення. Цей евфемізм дозволяє уникати різких висловлень, таких як *хаос*, *недогляд* або *некомпетентність*, і звучить нейтральніше, а іноді навіть м'яко позитивно, підкреслюючи потенціал для вдосконалення.

Приклад в українському контексті вживає евфемізм *білі плями* як метафору регіонів (наприклад, Африки чи Глобального Півдня), де дипломатична чи економічна співпраця була раніше недостатньо розвинута.

Приклад у польському контексті *biała plama* вживається для позначення ділянок, де є проблеми (наприклад, з організацією паркування) і які вимагають вирішення.

Відповідаючи принципові ввічливости, евфемізм, замість прямого натяку на недоліки (*провал*, *проблема*), використовується м'який і нейтральний термін, який вказує на намір співпраці для вирішення проблеми або прогалини. Такий евфемістичний компонент має універсальне значення в багатьох мовах, включно з українською, польською, англійською (*white spot*), і використовується для опису невідомих або недостатньо досліджених сфер, які потребують доопрацювання.

Jako katolik oczekuję od Kościoła potępienia publicznego ***łamania ósmego przykazania*** (wyborcza.pl, 19.12.2022).

Використання фрагментів, пов'язаних із релігійними концептами, в польській мові є характерним і для евфемізмів ці стратегією асоціативного покликання. Так, використане висловлення апелює до акту брехні, адже порушення восьмої заповіді означає наклеп або неправдиві свідчення. У цьому контексті *łamanie ósmego przykazania* використовується для вираження морального осуду осіб, які займаються маніпуляціями, обманом або неправдивими твердженнями, що суперечать релігійним і моральним нормам. Відповідно до принципу ввічливости, мовець, прямої вказівки на брехню чи маніпуляцію, вживає релігійний евфемізм, що робить висловлення менш агресивним і критичним. Імплікується також, що існує очікування від церкви як моральної влади вказати на проступки й покарати їх

відповідно до християнських норм. У польському культурному контексті, де католицизм є важливою частиною суспільного життя, цей евфемізм має особливу вагу: порушення релігійних заповідей сприймається дуже серйозно, а вживання такого евфемізму вказує на певний етичний чи моральний проступок, що має бути осуджений в контексті релігійних норм.

Стратегія асоціативного покликання в евфемізмах є ефективним засобом непрямої комунікації, що ґрунтується на механізмі перенесення значень через метафори, культурні символи й алюзії. Вона дозволяє не лише уникнути прямоти у висловленнях на складні або табуйовані теми, а й створити багаторівневий зміст, адаптований до очікувань і сприйняття цільової авдиторії.

У межах зіставного аналізу виявлено, що найактивніше стратегія реалізована в українському медіадискурсі (31%). Тут домінують політичні й історичні образи, які формують емоційно насичені, але структурно делікатні висловлення. Вони сприяють формуванню наративу, заснованого на колективній пам’яті та суспільній рефлексії, дозволяючи водночас уникати травматизації читача. Англійський дискурс (19%) демонструє тенденцію до раціоналізованої нейтральности: тут асоціативні евфемізми часто ґрунтуються на сталих метафорах або термінах, що забезпечують зрозумілість широкій авдиторії без зайвого емоційного напруження. Польський дискурс (20%) активно інтегрує культурні й релігійні алюзії, які створюють глибокий символічний рівень висловлень, дозволяючи авдиторії критично осмислювати зміст, не порушуючи межі ввічливости.

Отже, стратегія асоціативного покликання — це не лише засіб зниження емоційного впливу, а й інструмент когнітивного моделювання змісту. Вона ефективно поєднує вимоги етичної комунікації з прагненням до змістової гнучкости, що робить її універсальною для сучасного масмедійного дискурсу.

Висновки до розділу 3

Прагмалінгвістичний аналіз евфемізмів у масмедійному дискурсі української, англійської та польської мов дав змогу встановити ключові

закономірності їхнього функціювання й виявити характерні стратегії. Зібраний практичний матеріал засвідчує, що евфемізми слугують не лише інструментом пом’якшення комунікації, а й постають засобом регулювання соціальних і політичних сенсів, формуючи відповідні наративи.

Важливим елементом дослідження стали особливості використання інтертекстуальних евфемізмів, що визначає їхню роль у створенні поліфонії масмедійного дискурсу й регулюванні риторичної стратегії мовця. Встановлено, що цитування, які містять евфемізми, в новинних матеріалах можуть змінювати їхню початкову інтенцію, додаючи іронічні підтексти або навіть сприяючи делегітимації певних наративів. Це особливо помітно у випадках покликання на слова офіційних осіб або політичних діячів, де евфемізми можуть бути засобами прихованої критики.

Ще одним важливим аспектом дослідження стало вивчення іншомовних запозичень як механізму евфемізації. Це особливо характерно для соціально чутливих тем, таких як економічна криза, політичні конфлікти, медичні питання тощо. Аналіз продемонстрував, що іншомовні евфемізми можуть відігравати роль посередників між жорсткими реаліями та їхньою мовною репрезентацією, сприяючи менш емоційному сприйняттю інформації.

Відповідно до проведеного прагмалінгвістичного аналізу евфемізмів у масмедійному дискурсі української, англійської та польської мов найчастотнішими в межах українських і польських прикладів виявилися метафоричні імплікатури (понад 50 % від загальної кількости виокремлених евфемізмів з імплікатурами), водночас для британського дискурсу метафоричні імплікатури менш репрезентативні (близько 15 %). Використання таких конструкцій дозволяє авторам текстів приховувати або трансформувати значення референтів, змінюючи їхню конотацію. Наприклад, метафоричні висловлення, вжиті замість прямого позначення воєнних дій чи економічних криз, створюють враження природности чи неминучости цих подій. Це, зокрема, є ефективним засобом маніпуляції свідомістю реципієнтів для зменшення гостроти сприйняття проблемних тем.

У межах проаналізованих евфемізмів виокремлено приклади іронічних імплікатур, частотність яких засвідчує наявність окремої іронічної стратегії (15 % випадків в українській та польській мовах, порівняно з приблизно 7 % в англійській). Також виявлено обмежувальні імплікатури та імплікатури релевантности: в англійській мові їх кількість є приблизно однаковою — по 40 % кожного типу, з можливим поєднанням кількох типів у межах одного евфемізму. В українській мові обмежувальні імплікатури становлять 20 %, а імплікатури релевантности — близько 10 %. У польськомовних евфемізмах продуктивнішими є імплікатури релевантности (20 %), тоді як обмежувальні трапляються рідше — близько 5 %. Ці типи репрезентують найпоширеніші прагматичні механізми, що супроводжують уживання евфемістичних номінацій. Їх частотність свідчить про активну взаємодію між евфемізмом і прагматичним навантаженням висловлення, що є однією з головних характеристик сучасного масмедійного дискурсу.

Окремо було досліджено пресупозиції, які супроводжують використання евфемізмів у масмедіа. Простежено, що пресупозиції формують фрейми сприйняття інформації, задаючи певний контекст ще до того, як реципієнт проаналізує зміст висловлення. Пресупозиції в масмедійних текстах можуть приховано нав’язувати певне ставлення до події або явища, створюючи передумови для їх інтерпретації.

Атрибутивні дескрипції є ефективним інструментом у формуванні референції, забезпечуючи можливість як передачі необхідної інформації, так і завуальованої комунікативної дії. Вони дозволяють створювати багатошарові значення, де первинний аспект повідомлення поєднується з вторинними характеристиками, що можуть містити іронію, критичність чи дистанціювання. За допомогою атрибутивних дескрипцій мовці ммають змогу опосередковано позначати суб’єктів, не порушуючи принципів ввічливости й уникаючи прямого звинувачення, одночасно забезпечуючи гнучкість інтерпретації повідомлення. Тож використання цього механізму дозволяє маніпулювати референційними аспектами, створювати смислове нашарування та забезпечувати необхідну дистанцію, що

робить його незамінним елементом сучасної комунікативної практики, особливо в умовах політичної делікатности й соціальних суперечок.

Порівняльний аналіз сімох виокремлених евфемістичних стратегій у трьох аналізованих мовах засвідчив відмінності в підходах до формування вторинних номінацій. Українському масмедійному дискурсові властивий активний процес формування власних евфемізмів і запозичення концептів з інших мов. Англійський дискурс, з огляду на політичну коректність, демонструє розвинену систему евфемізації, що регулює різноманітні сфери суспільного життя. Польський дискурс поєднує традиційні підходи до евфемізації (зокрема помічаємо збільшену кількість використаних латинізмів, аніж в інших двох мовах), водночас підпадаючи під вплив сучасних глобальних комунікативних тенденцій.

Здійснений порівняльний аналіз функціювання евфемістичних стратегій в українській, англійській та польській мовах дозволяє виокремити як спільні структурно-прагматичні характеристики, так і відмінності в способах реалізації евфемізації. У трьох мовах домінує стратегія уникнення, що засвідчує загальну тенденцію до редукції або повного вилучення прямої номінації делікатних понять із комунікативного простору. Найвищі показники цієї стратегії зафіксовано в українській мові (46 %), дещо нижчі — в англійській (40 %) і польській (34 %).

Український матеріал виявляє високу продуктивність стратегії асоціативного покликання (31 %), водночас значущим є рівень реалізації іронічної стратегії (14 %), що дає змогу сформувати непряму оцінку з високим ступенем інтерпретаційної відкритости. Решта стратегій — ввічливости, маніпуляції та маскування емоційно-чутливих понять — мають обмежене застосування (у межах 3–4 %).

В англійській мові помічаємо частотніше поширення стратегії ввічливости (13 %) та маскування емоційно-чутливих понять (15 %), що зумовлено нормативністю дотримання етикетних формул у публічному й міжособистісному мовленні. Показники асоціативного покликання (19 %) та іронічної стратегії (7 %) свідчать про помірковане застосування образних і стилістично маркованих засобів вираження.

Польський матеріал засвідчує тенденцію до балансу між маскуванням емоційно-чутливих понять (23 %) та асоціативним покликанням (20 %), а частка іронічної стратегії (13 %) є співмірною з українськими показниками, що підтверджує функційну універсальність цього засобу у вираженні евфемістичного змісту. Стратегії ввічливости (8 %) та маніпуляції (2 %) мають обмежене використання[16].

Отже, спільною рисою для трьох аналізованих мов є високий рівень реалізації стратегії уникнення, натомість розподіл другорядних стратегій виявляє специфіку національних мовних картин світу, відображаючи культурні та етичні моделі комунікації. Результати дослідження підтверджують значущість евфемізмів у масмедійній комунікації як засобу регулювання інформаційного простору. Вони не лише виконують функцію пом’якшення повідомлень, а й беруть участь у процесах маніпулювання суспільною думкою, конструювання соціальної реальности та підтримки мовного етикету.

[16] Детальніше див. додаток Б.

РОЗДІЛ 4
ПРАГМАЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДИСФЕМІЗМІВ ДИСКУРСУ МАСМЕДІА В УКРАЇНСЬКІЙ, АНГЛІЙСЬКІЙ І ПОЛЬСЬКІЙ МОВАХ

4.1. Основні механізми дисфемізації: тематика, семантика й прагматика

4.1.1. Пейоративні номінації у процесі дисфемізації

У сучасному масмедійному дискурсі значну роль відіграє дисфемізація, яка підсилює емоційний вплив на авдиторію, допомагає конструювати суспільні образи тих чи тих явищ, дій, об'єктів, а також є інструментом формування громадської думки. Основою цього процесу є пейоративна номінація, що дозволяє акцентувати негативні характеристики об'єктів, осіб або явищ, перетворюючи їх на символи девіації, ворожости або маргінальности.

У сучасному медійному просторі дисфемізацію часто використовують для створення поляризованих наративів, що впливають на сприйняття авдиторії. За допомогою пейоративних найменувань журналісти, політичні оглядачі й коментатори формують образи «своїх» і «чужих», підкреслюючи соціальні, політичні або ідеологійні розбіжності. Така стратегія спрямована на посилення емоційного ефекту повідомлення, викликаного спрощеним чи узагальненим представленням реальности.

З прагматичного погляду, використання пейоративних найменувань у медійному дискурсі може виконувати різні функції: від мобілізації авдиторії до дискредитації опонентів. Залежно від контексту, такі висловлення можуть слугувати як засобом консолідації соціальних груп, так і механізмом маніпуляції суспільною свідомістю. Вони сприяють створенню інформаційних протистоянь, що є характерною рисою сучасного масмедійного простору.

Аналіз пейоративних номінацій у межах дисфемізації дозволяє глибше зрозуміти механізми впливу масмедіа на суспільну свідомість, а також оцінити роль мови у формуванні ідеологійних і політичних дискурсів.

Російським військам зараз дуже потрібна перемога, особливо після останніх ***принизливих поразок*** *на північному сході України* (bbc.com/ukrainian, 27.09.2022).

Використаний дисфемізм посилює негативну оцінку невдач, надаючи їм емоційно-оцінного значення. Використаний дисфемізм спонукає авдиторію не лише розглядати ситуацію як воєнну невдачу, а як *поразку*, яка завдає шкоди престижу й іміджу російських військ.

Дисфемізми, на відміну від евфемізмів, часто активують посилену імплікатуру, тому що мовець свідомо перебільшує оцінку, натякаючи на ще гірший підтекст, на відміну від евфемізмів, де переважають обмежувальні чи релевантні типи. Тут помічаємо порушення:

— максими якости: фраза має дещо перебільшене забарвлення, оскільки оцінка поразок як принизливих є суб'єктивною і залежить від позиції мовця;

— максими способу: вибір лексеми *принизливі* додає експресивности й указує на певну риторичну стратегію — маніпулювання емоційним ставленням слухачів.

З погляду принципу ввічливости, дисфемізація порушує постулат тактовности щодо російських військ, оскільки спрямована на зменшення їхнього «обличчя» (face-threatening act). Вона підкреслює не лише факт поразки, а й її принизливий характер, що посилює загрозу позитивному іміджу.

Тож дисфемізм у цьому контексті не лише надає емоційного забарвлення, а й виконує кілька важливих прагматичних функцій: посилює негативну оцінку подій, створює імплікатуру про втрату престижу й підсилює поляризацію між сторонами конфлікту. Це класичний приклад того, як у медійному дискурсі за допомогою лексичного вибору можна маніпулювати сприйняттям реципієнтів.

Майкл Карпентер: Я дуже співчуваю і згоден з такими настроями. Поведінка Росії ***абсолютно варварська****, і звичайно, це протирічить розуму, що країна, яка поводиться так брутально, може бути членом організації й брати участь у будь-яких обговореннях з будь-якого питання* (bbc.com/ukrainian, 27.09.2022).

Наведене висловлення містить виразну негативну оцінку, яка не лише констатує факт, а й здійснює значний емоційний та ідеологійний вплив. Дисфемізм *варварська* у поєднанні з інтенсифікатором *абсолютно* створює ефект категоричности, наголошуючи на повній неприйнятності поведінки ворога.

Тож висловлення виконує не лише емоційно-оцінну, а й стратегічну функцію у політичному дискурсі, впливаючи на сприйняття суб'єкта.

Wobec ***barbarzyństwa*** *ze strony Rosji musi być jednoznaczna odpowiedź zachodniego świata* (wyborcza.pl, 24.02.2022).

Схожу номінацію помічаємо й у польськомовному медіа, що виконує потужну оцінну, ідеологійну й мобілізаційну функцію. Це висловлення не лише передає осуд щодо дій росії, а й закликає до відповідної реакції. Намір мовця полягає не лише в негативній оцінці, а й у мобілізації Західного світу до рішучих дій проти росії.

Дисфемізм порушує максиму якости ПК, адже *barbarzyństwo* описує події не нейтрально, а оцінно, у певній мірі гіперболізуючи. Серед можливих імплікатур виокремлюємо такі:

— дії росії не просто агресивні, а виходять за межі допустимої моралі й права (посилення імплікатури);

— будь-які аргументи на захист росії є недоречними, оскільки з «варварами» не дискутують — з ними борються (імплікатура релевантности);

— Захід не може залишатися пасивним, адже це означало б толерування такої поведінки.

Використаний дисфемізм сприяє грубому порушення позитивного «обличчя» росії, адже:

— він делегітимізує її як цивілізованого учасника міжнародних відносин;

— використання лексеми *barbarzyństwo* означає тотальне моральне засудження, не залишаючи простору для виправдань чи альтернативного погляду;

— відсутні будь-які пом'якшувальні стратегії, що свідчить про навмисну конфронтацію.

Особливістю польського дискурсу є історичне навантаження терміна, яке асоціюється з тоталітарними режимами та воєнними злочинами. Так, використання цього дисфемізму не лише засуджує, а й ставить росію поруч із найганебнішими прикладами історії.

Чимало місцевих усе ще ***потерпали*** *без води, газу й електрики* (bbc.com/ukrainian, 12.05.2022).

Використане дієслово має виразне негативне конотативне забарвлення і використовується для опису стану тривалих страждань або важких обставин. У масмедійних текстах воно часто функціює як дисфемізм, підкреслюючи драматизм і тяжкість ситуації, про яку йдеться у фрагментах повідомлень. Посилення імплікатури передає інфомацію про те, що ситуація є критичною та вимагає негайного прийняття рішень. Своєю чергою, розглядаємо також імплікатуру релевантности, адже фокус уваги перебуває на тому, що ситуація досі триває, тож це має значення для оцінки подій і потребує реакції.

Використання цього дисфемізму дає змогу авторові повідомлення не лише інформувати авдиторію, а й виконує прагматичну функцію драматизації та залучення читачів до оцінки ситуації.

Following the ***disaster****, Ihor Klymenko — the head of Ukraine's national police force — was appointed acting interior minister* (bbc.com, 19.01.2023).

У цьому фрагменті повідомлення йдеться про авіакатастрофу, якої зазнав український літак у 2023 році. Так, використаний дисфемізм слугує засобом підкреслення негативного боку цієї події, емоційно забарвлюючи й підкреслюючи драматизм.

Дисфемізми з пейоративними компонентами у медіадискурсі позначають важливі аспекти, наприклад, тут дисфемізм:

— слугує засобом політичної легітимації змін — наголошує, що подія вимагала кадрових рішень;

— формує негативний імідж ситуації — підкреслює серйозність проблеми.

Також відповідно до принципу ввічливости П. Браун і С. Левінсона такий підбір мовних засобів може впливати на репутацію політиків або суб'єктів, причетних до катастрофи, адже:

— використання дисфемізму загрожує позитивному «обличчю» попереднього керівництва — використання лексеми *disaster* може натякати на неефективність або кризовість ситуації, що вимагала негайних змін;

— створює рамку «кризи», що може підсилювати політичний тиск або легітимізувати певні дії.

US President Joe Biden has called for Russian President Vladimir Putin to be tried for war crimes as evidence emerges of ***atrocities*** *allegedly committed by Russian forces in Ukraine* (bbc.com, 05.04.2022).

Використаний дисфемізм позначає крайню жорстокість, масові злочини або варварські дії, не лише передаючи негативну оцінку дій російських військ, а й виконуючи потужну прагматичну функцію в політичному й медійному дискурсі. Окрім твердження про те, що звірствам є докази, висловлення містить заклик до судового переслідування, а також засудження російських військових, формуючи громадську думку й створюючи чітку оцінку подій.

Серед потенційних імплікатур виокремлюємо такі:

— дії російських військ є настільки жахливими, що заслуговують судового переслідування (посилення імплікатури);

— відсутність покарання означає несправедливість (імплікатура релевантности).

Відповідно до принципу ввічливости дисфемізм тут завдає максимальної загрози «обличчю» російського керівництва, адже пейоративна лексема *atrocities* не просто критикує, а демонізує опонента. Також помічаємо певне зміщення відповідальности — адресатом критики є не лише російські війська, а й особисто президент, що легітимізує його особисту відповідальність.

Використання пейоративних номінацій є основним механізмом дисфемізації в масмедійному дискурсі, що слугує засобом формування громадської думки, конструювання соціальних образів і посилення емоційного впливу. Їхнє вживання

дозволяє не лише акцентувати негативні риси осіб, явищ чи подій, а й створювати поляризовані наративи, які впливають сприйняття інформації авдиторією. У межах аналізованих мовних контекстів дисфемізація виконує стратегічні функції: мобілізує авдиторію через створення негативних образів, сприяє дискредитації опонентів, підсилює інформаційне протистояння та легітимує політичні рішення шляхом апеляції до моральних або цивілізаційних цінностей. Водночас реалізація пейоративної лексики адаптується до культурних і дискурсивних особливостей кожного медійного простору. Український дискурс, зосереджений на гострих політичних і воєнних темах, використовує експресивну лексику для різкої критики опонентів. Британське медіа надає перевагу технічним або узагальненим формулюванням, що створюють враження об'єктивности, зберігаючи водночас негативну конотацію. Польський дискурс активно залучає історично й культурно марковані терміни, які, крім критичної функції, виконують мобілізаційну роль завдяки апеляції до спільної історичної пам'яти.

4.1.2. Механізми дисфемістичної інтертекстуальности й контрасту в масмедійному дискурсі

З погляду прагмалінгвістики дисфемізми є маркерами комунікативної інтенції, що реалізують стратегії мовленнєвого впливу, зокрема маніфестацію негативної оцінки, порушення кооперативного принципу спілкування та цілеспрямоване посилення експресивности висловлення. Використання інтертекстуальних дисфемізмів масмедійного дискурсу часто пов'язане із залученням механізмів інтертекстуального контрасту, що проявляється через співвіднесення стилістично різнорідних висловлень, переосмислення цитованої інформації або її контекстуальну реінтерпретацію. Також використання покликання на слова третіх осіб у межах дисфемізації дає змогу авторам повідомлення уникнути потенційної відповідальности за надмірно грубі формулювання.

Інтертекстуальний контраст формується за рахунок зміщення прагматичних конотацій вихідного висловлення шляхом його використання у новому

комунікативного середовища, де дисфемістичні номінації виконують функцію емоційної інтенсифікації та категоризації референта в межах певного дискурсу. Такі трансформації зумовлені прагматичними цілями учасників комунікації, зокрема реалізацією маніпулятивних стратегій, політичної або соціальної поляризації, формуванням громадської думки тощо.

Значущим є також вплив дисфемізмів на ефект висловлення: підсилення конфліктности, зміщення фокусу уваги реципієнта, провокування іронічного або саркастичного сприйняття висловлення. У контексті масмедійного дискурсу такі одиниці нерідко виконують функцію «інструментів полеміки», посилюючи динаміку тексту та його вплив на цільову авдиторію.

*During his address President Putin said the West had "**brainwashed**" post-Soviet republics, starting with Ukraine* (bbc.com, 21.12.2022).

Використаний дисфемізм постає елементом, що створений для маніпуляції уявленням про реальність. Однак якщо автор повідомлення спростовує цю заяву, то виникає інтертекстуальний контраст між двома позиціями:

— позиція путіна: він використовує дисфемізм *brainwashed* для маркування пострадянських республік, зокрема України, як підданих зовнішньому впливу, який позбавляє їх політичної суб'єктности. Цей наратив намагається показати ці країни як жертви зовнішньої маніпуляції, натякаючи на відсутність автономії та критичного мислення;

— позиція автора: автор статті спростовує цю заяву, демонструючи контраст із думкою путіна, а також підкреслюючи, що ці держави володіють власною політичною свідомістю та здатні до незалежних рішень, що є прямим запереченням ідеї «промивання мізків». Так, активно контр-аргументує, створюючи протиставлення між наративами.

Класифікація імплікатур передбачає залучення двох рівнів аналізу:

— у висловленні путіна: обмежувальна імплікатура — путін заперечує можливість, що пострадянські республіки самостійно здійснили свій геополітичний вибір; натомість імплікує, що будь-яка проєвропейська чи антиросійська позиція — результат зовнішнього втручання; посилення імплікатури

— використання терміна *brainwashed* натякає на тотальний, незворотний вплив Заходу, тобто ситуація ніби вийшла з-під контролю й потребує «виправлення»;

— у позиції автора повідомлення (опозиційна імплікатура): імплікатура релевантности — спростування твердження путіна імплікує, що політична воля України — не продукт маніпуляції, а свідомий, легітимний вибір; обмежувальна імплікатура (контр-імплікатура) — імплікується, що російське твердження не відображає реальної політичної суб'єктности пострадянських держав.

Цей контраст не лише підсилює полеміку, а й дозволяє поглибити розуміння того, як дискурсивні стратегії можуть бути використані для маніпуляцій та як інтертекстуальні зв'язки формують зміст через їхній взаємний вплив.

Дисфемізм *brainwashed* імплікує, що Україна й інші пострадянські республіки можуть бути легко маніпульовані. Це створює імплікатуру про їхню слабкість і відсутність здатности до самостійного мислення. Проте коли автор спростовує це, він використовує контекст для створення імплікатури протилежного змісту, підкреслюючи, що ці країни мають яскраво виражену політичну ідентичність і незалежність у прийнятті рішень. Ця контекстуальна трансформація може суперечити імплікатурі путіна, створюючи так званий інтертекстуальний контраст між двома наративами.

Аналіз дисфемізму через інтертекстуальний контраст між його заявою та спростуванням автора новинного повідомлення дозволяє побачити, як дисфемізми використовують для підриву репутації та маніпулювання громадською думкою, і як контекст, у якому це твердження спростовується, може значно змінити сприйняття.

*Polish Prime Minister Mateusz Morawiecki called the missile strikes "**inhuman**", adding that "Russia intentionally keeps on committing war crimes against civilians"* (bbc.com, 16.01.2023).

Поданий фрагмент висловлення польського прем'єр-міністра є потужним інструментом емоційного впливу, який не лише характеризує дії росії, а й задає моральну й етичну оцінку. Прем'єр-міністр М. Моравецький не лише передає інформацію, а й формулює моральний осуд на адресу росії. Він фактично

утверджує думку про злочинні мотиви, маючи на увазі, що ці удари не є випадковими або непрямими, а є частиною навмисної стратегії агресії проти мирного населення.

Дисфемізм у цьому прикладі демонструє порушення одразу низки максим ПВ:

— максими великодушности: лексема *inhuman* не лише критикує конкретні дії, а й акцентує на моральній нелюдяности цієї поведінки;

— максими такту: дисфемізм, який містить компонент звинувачення у здійсненні злочинів проти людства, потенційно можна сприйняти як атаку на моральний образ держави, що порушує баланс у дипломатичних відносинах;

— максими ввічливости: М. Моравецький свідомо використовує різку оцінку для підкреслення жорстокости війни росії, що є свідченням відсутности бажання бути дипломатичним. У цьому разі він жорсткий тон висловлення є його свідомим комунікативним вибором. Оскільки автор повідомлення у подальшому тексті не використовує тези для дискредитації цієї позиції, можемо припустити, що він розділяє такий погляд.

Дисфемізм не лише передає факт агресії, а й містить кілька імплікатур:

— відсутність гуманізму: підбір лексеми підкреслює, що дії росії позбавлені гуманізму й співчуття до цивільного населення. Це, своєю чергою, означає відсутність будь-яких спроб або бажання відновити мир і безпеку для населення;

— навмисність злочинів: польський прем’єр додає, що росія умисно вчиняє ці злочини, тож ідеться не про випадкові помилки чи «побічні ефекти» війни, а про цілеспрямовані дії (посилення імплікатури).

Вислів М. Моравецького про те, що росія здійснює нелюдські удари, взаємодіє з іншими наративами, які широко обговорюють у міжнародних відносинах, зокрема в контексті воєнних злочинів і геноциду. Насамперед це пов’язано з міжнародними правовими й етичними стандартами, такими як Женевські конвенції, які визначають вчинки, що призводять до порушення прав людини, як нелюдяні й незаконні. Важливою є також постійна пропагандистська

боротьба між росією та Заходом, де кожна сторона намагається представити противника максимально негативно. З одного боку, М. Моравецький не лише описує конкретні факти, а й додає етичну оцінку, яка повинна підтвердити ідею про злочинність цих дій. Крім того, висловлення польського прем'єра може резонувати з міжнародною реакцією на російську агресію, де існує широка підтримка уявлення, що росія порушує норми міжнародного права, вчиняючи воєнні злочини. Тож вважаємо, що це не лише заява про факти агресії, а й потужна прагматична стратегія, яка має на меті зміцнити моральний осуд росії на міжнародній арені. Через використання емоційно навантаженого позначення М. Моравецький висловлює не тільки факт, а й акцентує на моральній відповідальності росії за скоєні злочини, підкреслюючи, що ці дії є навмисними і безжальними.

*Do armii wstępują, jak ich określa Borodaj, „**cherlaki**", **nieudacznicy*** (wyborcza.pl, 13.11.2024).

Використані дисфемізми у цьому висловлення є важливими елементами емоційної оцінки, що створюють негативний імідж певної групи людей, які вступають до армії. У цьому прикладі дисфемізми мають на меті не лише описати фізичний або психологічний стан людей, а й передати негативну моральну оцінку. Це створює образ осіб, не здатних витримати умови військової служби, що підкреслює недосконаліть або слабкість.

Використання таких позначень порушує принципи ввічливости, адже створює емоційну й соціальну дистанцію між мовцем і об'єктом, роблячи оцінку жорсткою і переважно негативною.

*Dwa tygodnie temu w ABC News prezydent USA Joe Biden nazwał Władimira Putina „**zabójcą**" i oskarżył go o próbę ingerowania w proces wyborczy w USA na rzecz Donalda Trumpa za pomocą trolli promujących teorie spiskowe* (wyborcza.pl, 21.04.2021).

Використаний дисфемізм у висловлення президента США Дж. Байдена, що є сильним моральним осудом путіна і використаний для посилення негативної характеристики цієї особи.

Президент США не лише заявляє, що путін є вбивцею; це висловлення має на меті виразити моральну оцінку. За допомогою цього позначення Дж. Байден намагається не лише вказати на певні дії, але й сформувати у читача образ людини, яка характеризується відсутністю будь-якої етики.

Очевидно, що дисфемізм порушує максими принципу ввічливости:

— максиму великодушности: використання лексеми виражає різку оцінку, яка має завдати удару по іміджу путіна. Тут не йдеться про дипломатичну стриманість, а про пряме обвинувачення;

— максиму такту: висловлення відкрито звинувачує путіна в жорстоких діях. За умов міжнародної дипломатії це можна сприйняти як агресивне й безцеремонне порушення традиційного морального ладу.

Дисфемістичний компонент є частиною ширшої міжнародної наративної боротьби між росією та Заходом, адже таке звинувачення є елементом політичної риторики, яка використана для:

— підкреслення жорстокости російського режиму порівняно з усталеними демократичними цінностями Заходу;

— посилення ізоляції росії на міжнародній арені й заклику до міжнародної спільноти підтримати санкції або інші обмеження;

— створення іміджу путіна як лідера, що веде країну до авторитарного правління. Тож таке звинувачення порушує принципи дипломатичної ввічливости та має на меті мобілізувати міжнародну підтримку для санкцій і політичного тиску.

Здійснений аналіз демонструє, що функціювання інтертекстуальних дисфемізмів пов’язане з вираженням негативних оцінок, емоційним підсиленням і маніпулюванням громадською думкою. Залучення механізмів інтертекстуальности й контрасту дозволяє створювати додаткові семантичні та прагматичні ефекти через зміщення конотацій висловлень. Дисфемізми можуть виконувати роль емоційної інтенсифікації та підсилення соціальної або політичної поляризації.

Інтертекстуальні контрасти, що виникають через цитування третіх осіб, дають можливість авторам уникати прямої відповідальности за грубі формулювання й посилювати ефект впливу на авдиторію. Прикладами таких

стратегій є висловлення політичних лідерів, які використовують дисфемізми для формування емоційний образів опонентів. Такий підхід дозволяє посилити динаміку полемічного дискурсу, сприяючи мобілізації політичної підтримки або навпаки — викликанню осуду.

Інтертекстуальні дисфемізми також містять специфічні культурні аспекти:

— український дискурс характеризується емоційним підсиленням через історичні алюзії і політичну поляризацію, що сприяє чіткому розмежуванню «своїх» та «чужих», проте інтертекстуальні дисфемізми не є частотно вживаними (близько 13%);

— англійський дискурс — дисфемізми використовують для створення наративу, що містить елементи критики (близько 25%);

— польський дискурс насичений культурними й історичними символами, які поглиблюють емоційне забарвлення висловлень і посилюють моральний осуд (близько 15% від загальної кількости).

Важливим аспектом є також вплив дисфемізмів на авдиторію, що може залучати як підтримку, так і протест залежно від політичних поглядів реципієнтів.

4.1.3. Дисфемізація через метафори й метафоричні імплікатури

Метафори є одним із продуктивних інструментів дисфемізації, адже їхнє використання надає фрагментам повідомлень негативного забарвлення, посилюючи ефект вираження неприязні, осуду або приниження, що стає важливим інструментом у прагмалінгвістичному аналізі дискурсу. МІ в таких випадках функціюють не лише як стилістичний засіб, але й як ефективний механізм передачі певних ціннісних оцінок, які можуть суттєво змінювати сприйняття об’єкта або явища.

Метафори в процесі дисфемізації виконують різноманітні функції, серед яких особливе місце посідає сприяння формуванню образу, посиленню враження і створенню негативних асоціацій. Водночас МІ передають додаткові значення, які часто є непрямими або прихованими, але вони значною мірою визначають інтерпретацію висловлення. У прагмалінгвістичному контексті аналіз цих

імплікатур дозволяє виявити комунікативні стратегії, втілені через використання метафор для підсилення дії дисфемізмів у реальному спілкуванні.

Місто-порт з півмільйонним населенням практично ***стерте з лиця землі****, число загиблих жителів сягає десятків тисяч* (bbc.com/ukrainian, 18.05.2022).

Дисфемістична МІ використовує образний компонент для посилення негативної емоційної реакції від читача. У цьому прикладі висловлення застосоване для підкреслення катастрофічного характеру руйнувань. Дисфемізація тут працює через підсилення негативної оцінки події: замість нейтрального «місто сильно зруйноване» використане метафоричне словосполучення, який передбачає тотальне знищення. Окрім самого фрагменту повідомлення, висловлення містить емоційно-експресивний компонент, використання якого дає змогу авторові підсилити ефект шоку й трагедії;

Через стратегічне порушення максим ПК дисфемізм створює емоційний ефект та імпліцитний меседж:

— максима кількости — інформація подається без точних деталей (наприклад, не вказано конкретні пошкодження, а використано метафору повного знищення);

— максима якости — хоча фраза є метафоричною, її буквальне сприйняття може вводити в оману (навіть якщо місто не повністю зруйноване, вислів створює таке враження);

— максима релевантности — висловлення релевантне темі руйнування міста, але в ньому також є супровідний оцінний компонент;

— максима способу — словосполучення не є нейтральним або стриманим, а навпаки, експресивним і гіперболізованим.

Дисфемізми зазвичай порушують ПВ, особливо максиму тактовности (висловлення може бути занадто жорстким, якщо його адресатами є постраждалі люди). Проте в цьому разі таке недотримання максими компенсується метою повідомлення (висловити масштаб трагедії). Максима співчуття (яка є частиною ПВ) може працювати на підсилення емпатії до жертв.

Отже, цей дисфемізм не лише номінує факт руйнування, а й стратегічно керує сприйняттям адресата, створюючи потужний вплив у прагмалінгвістичному вимірі.

Щодня ми стикаємось з жахіттями кривавої війни в нашій країні. Але бувають дні, коли земля йде з-під ніг. Коли події та новини ***пробивають чергове дно*** *нашої психіки, що вже, здавалося, майже адаптувалась витримувати все* (bbc.com/ukrainian, 30.07.2022).

Використане висловлення є прикладом динамічної метафори, яка вказує на ступінь враження адресата. Дисфемізація тут працює через загострення образу: реалії є не лише «поганими», а такими, що перевершують найгірші очікування. Компонент *чергове дно* підсилює ефект повторюваності деградації: щоразу, коли здається, що гірше бути не може, відбувається новий удар, тож дисфемізм тут передає емоційний компонент, дає змогу виразити шок, відчай, безсилля, проте водночас може діяти як попередження / заклик, імпліцитно підштовхуючи авдиторію до реакції: морального осуду, обговорення, емоційної єдности перед загрозою.

Дисфемізм порушує максими ПК:

— максима кількости: висловлення не дає конкретних фактів, а працює через гіперболізовану метафору, яка заміщає деталізацію;

— максима якости: формально це не буквальна правда (не існує матеріалізованого *дна психіки*), але метафора сприймається як правдива через емоційний ефект;

— максима релевантности: висловлення є доречним у контексті розмови про жахливі події, але воно не лише інформує, а й формує оцінку;

— максима способу: використана МІ посилює експресивність повідомлення, імпліцитно закликаючи до обговорення. Так, дисфемізм, акцентуючи увагу на негативному боці, формує відчуття колективного болю, що може посилити довіру до автора новинного фрагменту, а також керує емоційним сприйняттям авдиторії, підсилюючи вплив новин і формуючи певну суспільну реакцію.

The gloves are off, the pretences dropped, diplomacy is dead *— at least for now. Ukraine is under full-scale Russian invasion and is fighting for its very survival* (bbc.com, 26.02.2022).

Фраза містить три ключові метафоричні дисфемізми, які передають крайню зміну в дипломатичних відносинах:

— *the gloves are off* походить із боксерської метафори *битися без рукавичок* і означає агресивну, жорстоку боротьбу захисту. У політичному контексті — відмова від стриманости й умовностей, початок відкритої конфронтації. Війна тут постає як ситуація, де більше немає «цивілізованих» правил;

— *the pretences dropped*: лексема *pretence* означає удаваність, якою характеризується дипломатія, проте тепер більше немає фальшивих виправдань. Дисфемізм натякає на те, що росія раніше приховувала свої наміри, а тепер діє відкрито, без спроб зберегти обличчя;

— *diplomacy is dead*: Помічаємо персоніфікацію, адже фрагмент *дипломатія померла* ніби «оживлює» поняття, негативно залучаючи компонент смерти з вказівкою на те, що дипломатичність вона більше не функціює. Дисфемізм відображає крайню форму «занепаду», адже вказує на повне знищення дипломатичних методів. *At least for now* трохи пом’якшує висловлення, але не скасовує його категоричність.

Дисфемізми порушують максими ПК:

— максиму кількости: повідомлення є стислим, але в ньому багато імпліцитного змісту;

— максиму якости: формально дипломатія не *померла*, але через МІ дисфемізм підсилює емоційний ефект і вплив.

Фраза є влучним дисфемізмом, що через метафори посилює сприйняття війни як остаточного руйнування дипломатії. Комунікативні стратегії формують відчуття безальтернативности війни та делегітимації агресора. Цей дисфемізм не лише описує реальність, а формує сприйняття війни як жорсткої, відкритої боротьби, де всі дипломатичні шляхи зруйновані.

No matter that everyone in his entire administration will understand that Russia ***has been given a bloody nose*** *in this unnecessary invasion* (bbc.com, 16.03.2022).

Використання цього дисфемізму у воєнному чи політичному контексті вказує на отримання противником болісної та принизливої поразки. Так, використовуючи фізіологічний образ, автор повідомлення підсилює негативну конотацію повідомлення.

Відповідно до принципу ввічливости:

— максима тактовности порушена, адже не помічаємо спробу «згладити» чи пом'якшити жорсткість висловлення;

— максима згоди передбачає, що адресат погодиться з тим, що росія «отримала по носі», ще й заслужено, оскільки загалом читачі інтернет-видання *BBC* потенційно не підтримують російську агресію.

Окрім стратегії асоціативного покликання на фізіологічну реалію, знайому більшості, дисфемізм також стратегічно принижує опонента, адже ситуація, в якій опинилася росія, зображена як поразка. Тож висловлення містять насмішку і знецінення, що впливає на емоційне сприйняття повідомлення, формуючи відповідну реакцію авдиторії.

Biogazownia to ***gwóźdź do politycznej trumny*** (wyborcza.pl, 26.08.2024).

У цьому прикладі на позначення політичного прорахунку помічаємо дисфемізм, який, використовуючи метафору смерти, вказує на поразку й кінець. Висловлення сприяє негативному сприйняттю, адже створює враження, що рішення, яке призвело до створення біогазового заводу, є катастрофічним для політиків або ініціаторів цього проєкту. Також потенційним є зниження довіри до ініціаторів — метафора спонукає до думки, що політична кар'єра або проєкт невблаганно наближається до завершення; невизначеність у результатах — навіть якщо поки немає остаточної поразки, висловлення підштовхує авдиторію до думки, що результат уже вирішений.

Використана МІ дисфемізує політичну ініціативу, демонструючи їх як катастрофічне рішення, і містить експресивну оцінку, дискредитуючи важливість чи успішність реалізації такого плану.

Nie, one nie zyskają, dlatego że one także mają ***ręce poplamione krwią*** *tych wszystkich, którzy zginęli od ostatniej soboty* (wyborcza.pl, 11.10.2023).

Використана метафора містить вказівку на вину й відповідальність за смертельні наслідки або насильницькі дії. Дисфемізм підсилює негативну оцінку осіб або груп, порівнюючи їх із злочинцями або агресорами, що несуть пряму відповідальність за загибель інших. Це не просто моральний осуд, а й конкретне звинувачення у вбивстві чи кровопролитті.

Дисфемізм порушує максими ПВ:

— максима тактовности — висловлення напряму звинувачує осіб у серйозних вбивствах і немає спроби пом'якшити формулювання;

— максима згоди — висловлення не передбачає згоди або м'якшої позиції, скоріше воно акцентує на непоправності ситуації;

— максима співчуття — відсутність співчуття до тих, хто несе відповідальність за загибель людей.

Ręce poplamione krwią — це дисфемізм, що поєднує негативну оцінку з моральним звинуваченням, підсилюючи сприйняття осіб як злочинців, а також виражає різкий осуд і тих, кого звинувачують. Комунікативні стратегії знижують моральний статус тих, хто винний, через використання емоційно насиченої метафори, що робить їхню відповідальність беззаперечною.

У підрозділі проаналізовані МІ як важливі інструменти дисфемізації, що значно підсилюють негативну емоційну реакцію адресата. Метафори в дисфемізмах функціюють не лише як засіб художнього вираження, але й як потужний механізм передачі оцінних компонентів, що впливає на сприйняття об'єктів чи явищ. Вони створюють образи, що підсилюють негативне враження та формують певні асоціації, що часто є прихованими чи непрямими, однак визначальними для інтерпретації.

Дисфемістичні МІ виконують функцію підсилення емоційного ефекту, зокрема у контексті трагедій чи політичних подій, де їх використовують для формування образу жертви чи агресора, підсилення почуття осуду або впливу на суспільну думку. У дослідженні встановлено, що такі дисфемізми становлять

близько 35% в українських джерелах, 31% — в англійськомовних і 23% — у польськомовних, що свідчить про активне у всіх трьох дискурсах. Аналіз показав, що в українській мові метафори здебільшого емоційно насичені й гіперболізовані (*чергове дно психіки, стерте з лиця землі*), в англійських джерелах переважають загальновживані метафоричні конструкції (*the gloves are off, diplomacy is dead, bloody nose*), що мають іронічний відтінок й оцінну функцію, а польськомовні метафори орієнтовані на морально-етичний осуд (*gwóźdź do politycznej trumny, ręce poplamione krwią*), активують образи вини, смерти, покарання.

Тож хоча в усіх трьох мовах МІ-дисфемізми виконують функцію підсилення негативної конотації, їхні стилістичні особливості відображають національні комунікативні стратегії: від емоційного впливу — до іронії або морального вироку.

У прагмалінгвістичному контексті метафори можуть порушувати максими ПК і ПВ, створюючи ефект емоційної реакції через гіперболізацію, приховані звинувачення чи зображення ситуації як фатальної. Зокрема, метафоричні дисфемізми мають здатність не лише позначати факти, а й направляти сприйняття, формуючи відповідні оцінки. Це здійснюється через стратегічне використання метафор, що посилюють емоційний та експресивний ефект повідомлення, впливаючи на авдиторію та викликаючи необхідну реакцію — моральний осуд, співчуття або мобілізацію. Тож такий механізм дисфемізації збагачує масмедійний дискурс і постає важливим інструментом впливу на суспільну свідомість, формуючи оцінки, керуючи сприйняттям чи емоційними реакціями авдиторії.

4.1.4. Роль атрибутивних дескрипцій у дисфемізації і негативній референції

Атрибутивні дескрипції відіграють основну роль не лише в евфемізації, але й у протилежному процесі — дисфемізації, де вони стають інструментом формування негативного іміджу.

Згідно з концепцією референційно-атрибутивних аспектів значень (Searle, 1979), дескриптивні структури можуть використовуватися для створення певного образу, навіть якщо наведені характеристики не є об’єктивними й точними. У

аналізу межах дисфемізмів це означає можливість використання зневажливих або іронічних позначень, що змінюють сприйняття суб'єкта авдиторією. Так, дисфемістичні атрибутивні дескрипції не лише маркують об'єкт негативно, а й впливають на соціальне ставлення до нього.

Використання дисфемізмів через атрибутивні дескрипції є ефективним механізмом у контексті інформаційної війни, пропаганди й сатиричного дискурсу. Такі конструкції не лише передають суб'єктивну оцінку, а й створюють для реципієнтів певні асоціативні зв'язки, що формують довготривале негативне сприйняття того, на кого спрямований негатив у дисфемізмі. Як і у випадку евфемізмів, дисфемістична референція залежить від контексту та спільного фону знань, який дозволяє авдиторії декодувати замасковані смисли й інтерпретувати їх відповідно до комунікативної ситуації.

«***Країна-терорист*** *і далі воює проти мирного населення. Цього разу — ракетні удари по гідротехнічних спорудах і спроба затопити Кривий Ріг. Все, що можуть окупанти, — це посіяти паніку, створити надзвичайну ситуацію, спробувати залишити людей без світла, тепла, води та їжі», — заявив він* (bbc.com/ukrainian, 14.09.2022).

Але найбільше ***терористи*** *розраховують на жах і відчай* (bbc.com/ukrainian, 30.07.2022).

Дисфемізми у наведених прикладах демонструють, як завдяки оцінній лексемі автор утворює референційне атрибутивне позначення країни та військових цієї країни. Висловлення з компонентом *терорист* виконує функцію засудження, створюючи образ держави як незаконного, аморального гравця, який веде війну методами терору. Це є актом критики та ідеологійного маркування, що передбачає негативну реакцію авдиторії.

Відповідно до ПК дисфемізм так оперує максимами:

— максима кількости: висловлення містить більше інформації, ніж проста номінація агресора, додаючи оцінний компонент;

— максима якости: хоча формально країна не класифікується як терористична організація, контекст виправдовує використання терміна;

— максима способу: використані емоційно забарвлені формулювання підвищують вплив на авдиторію.

Висловлення містить імпліковані компоненти значення, по-перше, свідоме використання терору як державної політики, а по-друге, цілковите ігнорування міжнародного права. Передовсім, ці імплікатури ґрунтуються на порушенні максими якости (оскільки юридично країна не є терористичною організацією), але є ефективними в політичному дискурсі для створення необхідного ефекту.

Але це з умовою, що в наступному місяці ми звільнимо станцію від присутності цих ***рашистів*** (bbc.com/ukrainian, 16.03.2023).

Використаний дисфемізм на етапі початку війни у 2014 році був неологізмом, який сьогодні перейшов у сферу широкого мовного вжитку. Використана лексема маркує суб'єкта як загарбника, агресора, що порушує норми моралі та права, а також підкреслює злочинний характер суб'єкта, позбавляючи його легітимности. Дисфемізм *рашисти* діє як потужний інструмент ідеологійного протистояння та інформаційної війни.

Dlatego należy jak najszybciej ewakuować kobiety, dzieci, osoby starsze i zwierzęta z miast, które w najbliższej przyszłości mogą zostać zaatakowane przez ***rosyjskich nazistów*** (wyborcza.pl, 05.05.2022).

Використаний дисфемізм конструює сильний негативний образ, прямо прирівнюючи сучасні російські сили до ідеології, яка є світовим символом зла й воєнних злочинів. Комунікативною настановою мовця є засудження та оцінка, адже висловлення імплікує, що російські війська діють з такою жорстокістю й ідеологійною мотивацією, як і нацисти в часи Другої світової війни; також помічаємо дегуманізацію противника — називати російські війська «нацистами» означає заперечувати будь-які моральні чи політичні виправдання їхніх дій, а також це можна вважати відповіддю на офіційну російську пропагандистську риторику: «денацифікація України» постає аргументом проти самої росії.

Після нічного відпрацювання Антонівський міст отримав суттєві ушкодження. Оцінити їх поки що складно — ***орки*** *нікого не підпускають до нього з обох боків…* (bbc.com/ukrainian, 27.07.2022.)

Використаний дисфемізм є продуктивною атрибутивною дескрипцією на позначення росіян, що має сильне експресивне й оцінне навантаження. Використання цієї лексеми дає змогу дегуманізувати противника, адже вона походить із фентезійного жанру (Толкін, ігрова культура) й асоціюється з варварськими, жорстокими, бездумними істотами; створення колективної ідентичності: «ми» (українці) vs. «вони» (ворог), що посилює емоційну залученість авдиторії; засудження дій супротивника, адже дисфемізм імплікує негативну оцінку, підкреслюючи варварство, руйнівні дії й аморальність. Такий дисфемізм викликає емоційний ефект у читача — від огиди та ненависти до мобілізації на опір; формує ставлення до противника як до нелюдської, вороже налаштованої маси, що виправдовує будь-які дії проти них; закликає до консолідації: «вони» — чужі й небезпечні, «ми» маємо бути єдині.

Дисфемізм так оперує максимами ПК:

— максима кількости: замість конкретного й нейтрального позначення використаний оцінний компонент, що додає суб'єктивности;

— максима якости: формально це не об'єктивна правда (солдати РФ — люди, а не орки), але метафора працює як правдива через стереотипний образ;

— максима релевантности: висловлення доречне у воєнному контексті, але його цінність не лише в передачі інформації, а й у формуванні емоційного сприйняття;

— максима способу: використання експресивного дисфемізму підсилює емоційне сприйняття повідомлення, стимулюючи негативну реакцію.

Тож дисфемістичне найменування у цьому висловленні є потужним риторичним засобом, що водночас дегуманізує супротивника, посилює емоційне залучення авдиторії та формує колективну ідентичність через чітке розмежування «ми — вони».

The other is the fact that, after years of appeasing a Russian ***dictator****, the West has finally grown up to realise the magnitude of its historical challenge* (bbc.com, 27.12.2022).

У цьому прикладі дисфемізм є непрямим найменуванням на позначення російського президента і має оцінне навантаження. По-перше, лексема містить елемент негативної оцінки, адже не лише описує політичний статус особи, а й імпліцитно засуджує (автор вважає, що політика цієї особи є авторитарною та репресивною); по-друге, помічаємо історичну паралель: слово *dictator* викликає асоціації з тоталітарними режимами XX століття (наприклад, Гітлер, Сталін), що посилює негативний ефект.

Дисфемістична імплікатура порушує максиму якости, адже формально диктаторський режим у росії не є буквальною правдою, а суб'єктивним баченням мовця політики держави. Тож використаний дисфемізм у цьому контексті є риторичним інструментом, що дегуманізує та дискредитує політичного лідера, уникаючи нейтральних термінів, а також формує певну політичну позицію, підсилюючи наратив про авторитарний режим.

Rosyjskie ***Sonderkommanda*** *nie zawahają się zademonstrować swoich umiejętności* ***Führerowi****, który wciąż jest rozczarowany przebiegiem wojny i „denazyfikacją"* (wyborcza.pl, 05.05.2022).

Фрагмент повідомлення містить два дисфемізми пресупозиціями-покликаннями на історичні реалії, які формують атрибутивну дексрипцію на позначення очільника росії:

— *Sonderkommanda* — покликання на спеціальні підрозділи, які нацисти використовували для масових убивств у концтаборах;

— *Führer* — термін, що безпосередньо асоціюється з Гітлером.

Ці дисфемізми формують жорстку риторичну рамку, що навмисно проводить паралель між сучасними російськими військовими та нацистськими злочинцями. Визначаємо покликання на такі фрагменти історії як визначальну рису польськомовного дискурсу:

— використання термінів, що безпосередньо пов'язані з нацизмом, підсилює негативне сприйняття;

— наміром мовця є створення максимально негативного образу: російські війська представлені не просто як окупанти, а як сили, що діють за аналогією з

нацистськими ескадронами смерти; також мовленнєву настанову можна розглядати як політичне й історичне засудження, адже імпліцитно стверджується, що росія веде війну методами, подібними до нацистських;

— використані дисфемізми мають сильний емоційний ефект, адже викликають шок, огиду й посилюють ворожість до російських військ і керівництва; імпліцитний заклик: посилює аргумент, що сучасна росія є аналогом нацистської Німеччини та що боротьба з нею є моральним обов'язком; формування наративу: легітимізує будь-які дії проти російської армії та керівництва, бо вони представлені як абсолютне зло.

Висловлення імпліцитно передбачає кілька тверджень, які впливають на сприйняття:

— російські війська здійснюють воєнні злочини, подібні до дій нацистських *Sonderkommanda*;

— російський лідер є диктатором, подібним до Гітлера, що випливає з використання лексеми *Führer*;

— офіційне виправдання війни («денацифікація») є абсурдним, оскільки самі дії росії аналогічні діям нацистів. Закодовані імплікатури стають можливими завдяки порушенню максими якости ПК, адже формально ці позначення не є істинними (російські війська — не нацистські загони, а їхній лідер — не Гітлер), але метафора створює ефект правдоподібности.

Атрибутивні дескрипції у дисфемізації та конструюванні негативної референції демонструють вагомий вплив на формування соціальних уявлень і суспільної думки. Використання дисфемістичних найменувань дозволяє не лише висловлювати негативну оцінку, але й конструювати відповідні когнітивні рамки для авдиторії. Завдяки залученню експресивної лексики, історичних паралелей та імплікатур, дисфемізми забезпечують ефективне ідеологійне маркування, сприяючи закріпленню певного образу об'єкта негативної референції.

Функціювання дисфемістичних атрибутивних дескрипцій відповідає принципам прагматичного моделювання комунікації, зокрема порушенню максим ПК, що підсилює емоційний ефект ідеологійно навантажених висловлень.

Використання дисфемістичних конструкцій у політичному та медійному дискурсах має стратегічний характер, адже сприяє не лише створенню негативного іміджу опонента, а й мобілізації суспільства навколо певних ідей і цінностей.

Близько 20% прикладів у кожній із мов становлять дисфемізми з цим механізмом і, як показують проаналізовані фрагменти в підрозділі, тематично вони стосуються російських реалій чи осіб: в українському дискурсі переважають емоційні неологізми (*рашисти, орки*), що дегуманізують ворога й мобілізують авдиторію; польський дискурс тяжіє до історичних аналогій з нацизмом (*rosyjscy naziści, Sonderkommanda*), які посилюють моральне засудження; англійські атрибутивні дескрипції лаконічніші (*terrorist state, Russian dictator*), часто працюють через узагальнення чи загальновживані лексеми / словосполучення з негативною конотацією, зосереджуючись на етиці та політичних оцінках.

Отже, дисфемістичні атрибутивні дескрипції є потужним риторичним і когнітивним інструментом, що впливає на соціально-політичні процеси, формуючи довготривалі асоціації й оцінні судження. Їхній аналіз у межах сучасного масмедійного дискурсу дозволяє глибше зрозуміти механізми мовного впливу та роль лінгвістичних стратегій у конструюванні суспільного світогляду.

4.1.5. Дисфемізми в контексті мовної інновації

Мовна система постійно оновлюється, адаптуючись до змін у соціумі, культурі й комунікативних практиках. Попри свою агресивну чи грубу природу, дисфемізми нерідко стають джерелом мовного оновлення, оскільки відображають динаміку суспільного мислення, реакцію на табуйовані теми та прагнення до емоційної виразности. У попередньому підрозділі зокрема аналізовані приклади на певному етапі були неологізмами, які сьогодні побутують у широкому вжитку.

Неологізація відбувається за різними моделями, демонструюючи, як нові дисфемізми виконують прагматичні функції: іронізують, висміюють, створюють ефект соціального дистанціювання або ж навпаки — групової солідарности. Попри те, що для аналізованих онлайн-видань механізм творення неологізмів не є продуктивним, у цьому підрозділі розглянемо, як дисфемістична неологізація

формує нові комунікативні стратегії та які лінгвістичні механізми лежать в основі творення нових дисфемізмів.

*«Оголошену Росією злочинну мобілізацію не випадково відразу ж назвали самі ж громадяни Росії "могилізацією". **Могилізація**. Російська влада чудово розуміє, що відправляє своїх громадян на смерть — інших варіантів не передбачено», — сказав Зеленський у своєму щоденному зверненні російською мовою* (bbc.com/ukrainian, 25.09.2022).

У цьому прикладі висловлення передає інформацію про мобілізацію в росії, яка, за словами президента України, є злочинною, оскільки її наслідком є масова загибель мобілізованих. Використаний дисфемістичний неологізм *могилізація* є злиттям слів *мобілізація* та *могила*, що одразу створює чітку конотацію: мобілізовані росіяни неминуче гинуть. Інтенція творення такого дисфемізму полягає у бажанні здійснити негативну оцінку: неологізм не лише описує ситуацію, а й містить імпліцитний осуд. Його використання сигналізує про те, що мобілізація в росії — це не просто призов на службу, а свідоме відправлення людей на смерть. Також цей дисфемізм є інструментом створення асоціацій, адже таке використання посилює сприйняття війни як тотального знищення особового складу. Така семантична гра — ефективний риторичний прийом, оскільки викликає в читача асоціації зі зловісним фаталізмом. Дисфемізм створює емоційний ефект, викликаючи страх, гнів, відчуття безвиході, особливо серед російської авдиторії та підкреслюючи, що мобілізація є смертельним вироком; відбувається формування політичного наративу, що підсилює тезу про безжальність російської влади, яка нехтує життями своїх громадян.

Дисфемістична імплікатура так оперує максимами ПК:

— порушення максими кількости: замість нейтральної лексеми *мобілізація* використано емоційно забарвлений термін, що додає суб'єктивности;

— порушення максими якости: формально це не буквальна правда (не всі мобілізовані одразу гинуть), але метафора працює як правдива через статистику високих втрат.

— максима релевантности: висловлення доречне у воєнному контексті, його значущість виходить за межі простої передачі інформації, адже термін *могилізація* не лише констатує факт процесу мобілізації, а й передає ставлення мовця до неї;

— максима способу: дисфемістичний неологізм чіткий, експресивний і викликає сильну реакцію.

To many, the siege of Beslan offered crucial early ***lessons in Putinism****, including that he would spare nothing and no one to crush those who challenged him* (bbc.com, 03.09.2024).

Дисфемізм у цьому прикладі творить новий концепт на позначення реалій правління російського президента і полягає в передачі негативної оцінки, адже використане висловлення імплікує, що путінська модель управління характеризується жорстокістю, безкомпромісністю та відсутністю гуманности. Дисфемізм формує історичну аналогію: лексема *lessons* натякає на те, що Беслан став одним із перших явних проявів авторитарного стилю правління путіна, який продовжував розвиватися; підсилення негативного образу: фраза *he would spare nothing and no one* чітко натякає на те, що путін готовий застосовувати крайні методи, навіть якщо це означає жертви серед цивільного населення.

Формально тут порушена максима якости ПК, адже *уроків путінізму* не існує, але неологізм працює як контекстуально правдивий через підкріплення жорстокости реальних подій, описаних у фрагменті повідомлення. Використаний дисфемізм містить риторичне навантаження, адже не лише передає інформацію про облогу Беслана, а й формує політичний наратив, у якому путін виступає як безжальний диктатор, що використовує насильство як стандартний інструмент управління. Пресупозиція про *путінізм* натякає на його системність і довготривалість, що створює ефект узагальнення та передбачуваности його дій.

Wojna po rosyjsku. ***Doktryna „mięsa armatniego”*** *wiecznie żywa* (wyborcza.pl, 13.11.2024).

Використаний дисфемізм передає ідею безжального використання власних солдатів як витратного матеріалу у війні. Автор повідомлення стверджує, що така

стратегія залишається актуальною для росії, тож його інтенція полягає в передачі негативної оцінки, адже використаний дисфемізм підкреслює знецінення людського життя в доктрині, натякаючи, що мобілізованих солдатів розглядають не як важливих, а як масовий ресурс для досягнення воєнних цілей.

Попри відсутність існування такої доктрини, неологізм дає змогу авторові підкреслити негативні аспекти й характеристики. Використана фраза містить імпліковане покликання на такі факти:

— використання солдатів як «гарматного м'яса» не є випадковістю, а сталою особливістю російської воєнної стратегії;

— читач знайомий із воєнними методами росії, особливо її безжальною мобілізаційною політикою;

— традиція таких підходів зберігається і «вічно живе», що натякає на історичну спадковість цього явища.

Тож такий дисфемізм дегуманізує російське керівництво, показуючи його як безжальне та цинічне, формує емоційне ставлення до використовуваної тактики як варварської та неприйнятної.

Процес неологізації дисфемізмів відбувається за різними моделями й демонструє, як нові одиниці виконують прагматичні функції. Мовці можуть іронізувати, висміювати, слугувати засобом соціального дистанціювання або ж, навпаки, сприяти груповій ідентифікації. Попри те, що для аналізованих онлайн-видань створення неологізмів не є основним механізмом, дисфемістична неологізація відіграє важливу роль у формуванні нових комунікативних стратегій. Семантична гра та стилістична експресія таких висловлень формують нові смислові зв'язки, що підсилюють їхню риторичну функцію. Використання дисфемізмів часто супроводжується прагматичними ефектами, зокрема апелює до емоційних реакцій і підсилює політичні й соціальні наративи. Проте такий механізм дисфемізації є найменш частотним у межах масмедійного дискурсу трьох мов, де приклади становлять до 7% від загальної кількості.

Так, дисфемізми виступають не лише засобом мовної агресії або критики, а й ефективним механізмом мовної інновації, формують нові смислові конструкції,

змінюють стиль дискурсу й створюють нові можливості для вираження суспільних настроїв і політичних оцінок.

4.2. Стратегії дисфемізації: способи негативного маркування реалій

4.2.1. Стратегія негативного маркування

Якщо провідною у межах евфемізації є стратегія уникнення, то в дисфемізмах вважаємо такою стратегію негативного маркування. Так чи так це відображає саму природу аналізованого явища, адже основною інтенцією у використанні дисфемістичних вторинних найменувань є саме акцентування на негативному аспекті. У такий спосіб мовці не лише позначають певне явище чи об’єкт, а й одразу вбудовують у висловлення його оцінку.

Негативне маркування реалізоване через механізми, які підсилюють експресивність висловлення. Унаслідок цього дисфемізми можуть слугувати не лише засобом номінації, а й інструментом впливу. Одним із основних аспектів негативного маркування є його вплив на адресата. Використання дисфемізму в комунікативному акті має на меті викликати певну емоційну реакцію: від неприйняття й осуду до обурення або ж консолідації певної групи навколо спільної оцінки. Завдяки цьому дисфемізми є важливими маркерами мовної картини світу, які відображають соціокультурні тенденції та динаміку суспільних настроїв.

*Їй важко прожити на **мізерну** пенсію, тому вона продає продукти з власного городу: картоплю, моркву, домашні яйця* (bbc.com/ukrainian, 03.02.2022).

Використана пейоративна лексема у цьому фрагменті є дисфемізмом, адже вона не є нейтральною характеристикою розміру пенсії, а містить виразну оцінну конотацію, що підкреслює її недостатність і несправедливість. Лексема *мізерний* не лише описує рівень доходів, а й передає негативне ставлення до ситуації, вказуючи, що пенсія є несправедливо малою, недостатньою для життя. По-друге, помічаємо елемент соціальної критики, адже підібрана номінація може імпліцитно засуджувати державну політику щодо соціального забезпечення літніх людей.

Завдяки стратегії негативного маркування автор новинного повідомлення акцентує на бідності, злиденності, несправедливості соціального становища людини. Дисфемізм додає тексту емоційної виразности, формує критичний наратив щодо соціальної політики та викликає співчуття у читача.

Тоді конгресмени-демократи назвали дострокове звільнення Йованович ***ганебним*** *і політично мотивованим* (bbc.com/ukrainian, 03.02.2022).

Стратегія негативного маркування, яка є провідною в дисфемізмах, полягає в тому, що певне явище не просто позначають, а одразу оцінюють завдяки ретельному вибору засобів. У цьому лексема слово *ганебний* виконує одразу кілька функцій:

— негативне маркування події — оцінна лексема не лише констатує факт звільнення, а й додає експресивне забарвлення, що спрямоване на осуд цієї дії;

— формування певного наративу — за допомогою дисфемізму висловлення не лише передає інформацію про подію, а й створює рамку її інтерпретації як несправедливої, неправомірної, викликає засудження;

— риторичний вплив — використання такої лексики має потенціал мобілізації авдиторії, посилюючи її емоційну залученість у дискурс.

Дисфемізм передає негативну оцінку, адже вибрана лексема вказує не просто на певний характер звільнення, а й додає йому виразне морально-етичне таврування — *ганебний* імпліцитно передбачає, що подія суперечить етичним нормам, зневажає певні суспільні чи політичні цінності; по-друге, потенційною інтенцією автора є вираження соціально-політичної критики, адже використання дисфемізму створює враження про звільнення як про неправомірне, що сприяє делегітимізації тих, хто ухвалював відповідне рішення. Висловлення може мати за мету дискредитацію політичних опонентів (у цьому разі — адміністрації, яка ініціювала звільнення);

Імплікатура релевантности полягає в невербалізованому натяку на те, що звільнення не просто «сталося», а що воно суперечить суспільно прийнятним нормам. Лексема *ганебний* також містить припущення про зловживання владою, політичний тиск або навіть порушення демократичних норм. Додатковою

характеристикою є можлива політична мотивованість, що підсилює дисфемістичний ефект, оскільки додає нову грань критики: не лише аморальність чи несправедливість, а й політичну заангажованість рішення.

Витік інформації в Білорусь і ***провал*** *української операції із захоплення найманців з приватної військової компанії Вагнера* (bbc.com/ukrainian, 13.07.2022).

Стратегія негативного маркування у цьому прикладі реалізована через вживання дисфемізму, який:

— оцінює ситуацію з негативного боку, адже операція не просто не вдалася, а схарактеризована як повна невдача;

— формує критичний наратив — замість нейтрального *операція не була успішною* вжите експресивніше позначення, що вказує на абсолютний крах;

— підсилює емоційне сприйняття події — використання такого дисфемізму сприяє формуванню у реципієнта відчуття катастрофічности ситуації.

Лексема *провал* виконує не лише номінативну, а й емоційно-оцінну функцію, будучи елементом стратегії негативного маркування, що посилює критичне сприйняття події у суспільній свідомості.

Імплікатура релевантности натякає на те, що операція була не просто невдалою, а, ймовірно, зруйнованою через зовнішнє втручання (витік інформації), а також можна розглядати імпліцитний підтекст політичного чи геополітичного звинувачення.

Від початку війни і з видобутком вугілля нічого не змінилося у кращий бік - у бюджеті, ***обтяженому гігантськими витратами*** *на оборону, ще більше бракує коштів і на шахти, і на зарплати шахтарям* (bbc.com/ukrainian, 14.09.2022).

Стратегія негативного маркування у цьому прикладі реалізована через вживання дисфемізму *гігантські витрати*, який:

— фокусується на розмірі бюджетних видатків як на проблемі — лексема *гігантські*, яка характеризується негативною конотацією, підсилює сприйняття масштабів витрат;

— створює критичний наратив щодо оборонного бюджету — підкреслено, що саме оборонні витрати стали тягарем для економіки.

— підсилює емоційний вплив на реципієнта — формує в читача враження надмірности, неефективности чи навіть несправедливости розподілу коштів.

Trying to create a successful start-up is a huge challeat the best of times, but doing so during a time of war is ***punishingly difficult*** (bbc.com, 07.01.2023).

Цей фрагмент повідомлення демонструє використання дисфемізму зі стратегією негативного маркування, який:

— підсилює негативну оцінку труднощів — ситуація не просто *дуже складною*, а *кардинально складною*, що створює ефект надмірного, несправедливого випробування;

— акцентує на стражданні, а не лише на труднощах — лексема *punishingly* натякає на виснаження, можливі наслідки для людини або бізнесу;

— формує експресивний емоційний фон — підкреслена не лише складність, а й відчуття несправедливого покарання за спробу діяти в умовах війни.

This ***grave miscalculation*** *has led to a protracted conflict, with seemingly no end in sight* (bbc.com, 27.12.2022).

Використання дисфемізму у цьому фрагменті повідомлення:

— підкреслює серйозність помилки, адже лексема *grave* (буквально «серйозний, смертельний, фатальний») створює відчуття масштабної, критичної помилки, що має далекосяжні наслідки;

— формує звинувачувальний тон — дисфемізм вказує, що прорахунок був не просто помилкою, а чимось, що мало катастрофічні наслідки;

— посилює драматичність ситуації — натякає, що наслідки помилки є важкими, можливо, навіть непоправними.

Дисфемізм не лише передає інформацію про помилкове рішення, а й виконує функцію емоційно-оцінного впливу, формуючи критичне ставлення до причин конфлікту та його довготривалости.

Without evidence, Russia said images of ***atrocities*** *had been staged by Ukraine* (bbc.com, 05.04.2022).

Використання негативно маркованої лексеми реалізує стратегію негативного маркування через:

— максимальну емоційну виразність — *atrocities* викликає сильні асоціації з масовими воєнними злочинами, геноцидом або жорстокими каральними акціями;

— моральний осуд — на відміну від нейтральніших слів, таких як *violence* чи *crimes*, використаний дисфемізм не лише описує події, а імплікує їхню крайність, аморальність і жахливі наслідки;

— формування чіткої опозиції добро / зло — лексема позначає такі дії, які апріорі сприймаються як нелюдські та неприпустимі, створюючи ефект абсолютного морального засудження.

Дисфемізм підсилює риторичний ефект, закріплюючи моральну оцінку подій ще до їхнього аналізу, а також впливаючи на сприйняття повідомлення, оскільки незалежно від того, чи були *atrocities* підтверджені чи спростовані, саме використання цього слова створює враження надзвичайної жорстокости. Тож ужитий дисфемізм виконує не лише номінативну, а й потужну емоційно-оцінну функцію, яка може впливати на масову свідомість та сприяти формуванню певного наративу про війну та її учасників.

Kusiliśmy *і* ***łudziliśmy*** *Ukrainę, ale prawie nic nie zrobiliśmy, by się rozwinęła, ustabilizowała i mogła do Zachodu dołączyć* (wyborcza.pl, 24.02.2022).

Така фраза може вживатися й у політичному дискурсі, вона містить критичну оцінку дій Заходу щодо України. Вона підкреслює розрив між риторикою та реальними діями: на рівні декларацій Захід демонстрував підтримку, проте, за словами автора новинного повідомлення, ця підтримка не мала реальних наслідків для розвитку, стабілізації та інтеграції країни. Важливо, на наш погляд, використання саме першої особи множини, адже так прагматична стратегія полягає не лише у звинуваченні «інших», а й особистій відповідальності «нас» як спільноти. Ключовим механізмом посилення критичної оцінки є використання дисфемізмів, які надають висловленню емоційного забарвлення, знижують «обличчя» суб'єкта висловлення та формують певний наратив. Стратегія негативного маркування дій полягає у використанні дієслів із чітко негативною конотацією, які виконують:

— негативне маркування дій: *kusiliśmy* передбачає маніпулятивний намір, натякає на певну невиправдану обіцянку чи заманювання Україною фальшивими перспективами; *łudziliśmy* прямо вказує на введення в оману, створення хибних очікувань. Разом ці дієслова формують враження, що суб'єкт висловлення як частина спільноти навмисно грав із надіями України, не маючи наміру виконувати обіцянки;

— формування критичного наративу — конструкція речення підкреслює розрив між обіцянками й діями, що створює рамку політичного чи геополітичного звинувачення (мовляв, Захід не зробив достатньо для України, лише вводив її в оману);

— риторичний вплив — висловлення спрямоване на виклик емоційної реакції (обурення, розчарування), акцентуючи на несправедливості ситуації та безвідповідальності суб'єкта (Західних країн).

Ця фраза є прикладом стратегічного використання дисфемізмів у політичному дискурсі для посилення аргументації та впливу на емоційне сприйняття авдиторії.

Wstyd mi za przyjętą przez aklamację uchwałę ukraińską, w której jest radykalne i wzniosłe ***pustosłowie****, a nie ma ani jednego konkretu dotyczącego realnej pomocy. Gdyby taki akt strzelisty przyjęło kółko różańcowe, toby było miło. Gdy robi to Sejm, jest to politycznie* ***głupota****, a moralnie –* ***klęska*** (wyborcza.pl, 24.02.2022).

Автор новинного повідомлення висловлює критичне ставлення до ухвали Сейму щодо України. Основна теза — така ухвала є лише риторичним жестом (*radykalne i wzniosłe pustosłowie*), а не конкретним актом реальної допомоги. Ключова структура висловлення будується на іронічному контрасті між релігійним контекстом (*kółko różańcowe*) та політичним органом (*Sejm*). Автор натякає, що декларативний характер ухвали був би прийнятним для молитовної групи, але є абсурдним і шкідливим для парламенту.

Завершується висловлення дисфемістичною оцінкою ухвали:

— *politycznie głupota* — акцент на некомпетентності, непрофесійності ухваленого рішення;

— *moralnie klęska* — підкреслення етичної безвідповідальности.

Використані дисфемізми є риторичними інструментами критики, що формують образ некомпетентного й безвідповідального політичного рішення. Так, досягнення цієї критики базується на порушенні максим ПК:

— максима якости — хоча висловлення містить оціночні судження, воно подається як очевидна правда;

— максима кількости — автор не аналізує можливі позитивні аспекти ухвали, а лише зосереджується на її недоліках;

— максима релевантности — порівняння з релігійним контекстом може здаватися недоречним.

Отже, автор використовує дисфемізми не лише для вираження особистого незадоволення, а для створення риторично потужного критичного висловлення, яке апелює до емоцій читача й стимулює скептичне ставлення до парламентської політики.

Стратегія негативного маркування в дисфемізмах реалізована через підбір виразно експресивної лексики, що посилює емоційний вплив висловлення. Вона виконує не лише номінативну, а й оцінну функцію, сприяючи формуванню критичних наративів у суспільній свідомості. Негативне маркування є важливим механізмом риторичного впливу, що дозволяє мовцю не лише інформувати, а й формувати певне ставлення авдиторії до подій, явищ чи осіб. Крім того, негативне маркування є ефективним засобом конструювання ідентичности мовця й авдиторії. Використання дисфемізмів дозволяє виокремлювати певні соціальні групи, формуючи їхню спільну систему цінностей і поглядів. Залежно від комунікативної ситуації, така стратегія може мати як об’єднувальний, так і конфронтаційний ефект, що підкреслює її вплив на міжособистісну й суспільну комунікацію.

Компаративний аналіз засвідчує, що в трьох мовах стратегія негативного маркування є потужним інструментом дисфемізації, спрямованим на формування виразного негативного наративу та мобілізацію авдиторії. В українському дискурсі (37%) переважає емоційно забарвлена лексика, що акцентує на соціальній несправедливості чи політичних протиріччях. Англійський медіапростір (54%)

демонструє високу частотність використання образної, але стриманої критичної лексики, що легітимізує негативну оцінку повідомлень. У польському дискурсі (34%) домінують терміни з глибоким культурно-історичним навантаженням, які не лише формують критику, а й апелюють до моральної пам’яти спільноти.

Отже, стратегія негативного маркування є важливим механізмом мовного впливу, що використовується для критичного осмислення дійсности, формування суспільних настроїв і посилення емоційної виразности висловлень. Її вивчення дає змогу краще зрозуміти механізми мовної маніпуляції та соціального конструювання через мову.

4.2.2. Стратегія дискредитації

Стратегія дискредитації реалізується в дисфемізмах через підважування авторитету, що існує в суспільній свідомості, та спрямована на зниження довіри до особи, про яку йдеться. Це досягається шляхом використання мовних засобів, які створюють негативний імідж, викликаючи асоціації з небажаними або зневажливими характеристиками. Така стратегія може варіюватися за інтенсивністю: від тонких натяків і прихованих негативних конотацій до відкритих звинувачень і нищівної критики. Головна мета — сформувати у реципієнта сумнів у компетентності, чесності чи репутації особи, групи або явища, що є об’єктом мовного впливу. Через це дискредитація стає ефективним засобом маніпуляції громадською думкою, оскільки підриває довіру до джерела інформації або суб’єкта, який представляє інтерес для авдиторії.

Times: у ***демонстрації імпотенції*** *Заходу Путін перевершив своїх попередників* (bbc.com/ukrainian, 23.02.2022).

Висловлення спрямоване на підваження авторитету згаданої особи, оскільки містить дисфемізм *імпотенція*, що негативно й метафорично позначає безсилля, нездатність діяти ефективно. Хоча тут присутній і елемент зневаги через експресивну конотацію слова, головна мета — дискредитувати путіна, формуючи у читача уявлення про його слабкість.

Висловлення містить чимало закодованих імплікатур, серед яких можна виокремити те, що дії особи, про яку йдеться, спрямовані на пропаганду, а не реальні досягнення (обмежувальна імплікатура); ця особа не здатна до доведення реального успіху (посилення імплікатури). Також виокремлюємо пресупозицію, що попередні очільники держави теж демонстрували *імпотенцію*, проте не так «успішно», як це робить путін.

Відповідно до ПК дисфемізм порушує такі максими:

— максиму кількости: фрагмент не дає повної інформації про контекст, що змушує читача самостійно інтерпретувати зміст; так, новинні заголовки часто характеризуються неповнотою інформації, аби зацікавити читача прочитання матеріал далі, проте тут підбір засобів не містить покликання на можливий розвиток статті;

— максиму якости: метафора *імпотенція* не є буквально правдивою (принаймні у межах висловлення), а використовується для створення принизливого ефекту.

В Україні та в інших державах вважають його ***юридично нікчемним*** *і* ***бутафорським*** (bbc.com/ukrainian, 23.09.2022).

У цьому фрагменті повідомлення йдеться про «референдум», проведений на окупованих територіях. Висловлення спрямоване на підваження його легітимности й реальної значущости. Використані дисфемізми нівелюють його авторитетність. Автор висловлення хоче показати, що об’єкт є недійсним і беззмістовним, а використання одразу двох дисфемізмів підсилює ефект дискредитації: об’єкт не лише не має сили, але й є фальшивим.

Відповідно до ПК наведений фрагмент, по-перше, порушує максиму якости, адже, наприклад, дисфемізм *бутафорський* є оцінним судженням, а не фактом, а по-друге, максиму способу, адже висловлення має виражену негативну конотацію, що робить його експресивним і підсилює суб’єктивність.

Коли вісім з половиною років тому схожий, ***організований на коліні*** *і згодом не визнаний більшістю країн світу «референдум» проходив у Криму, драматизму в*

настрої українського суспільства, що тільки-но приходило до тями після перемоги Майдану… (bbc.com/ukrainian, 23.09.2022.)

Дискредитацію легітимности «референдуму» спостерігаємо й на інших прикладах. Автор прагне дискредитувати процес, показуючи його несерйозний, аматорський характер; використаний фрагмент також імпліцитно вказує на незаконність, тож дисфемізм викликає у читача недовіру до самого процесу та його результатів, може сформувати ставлення до нього як до фальсифікованого, інсценованого заходу, підсилює негативну оцінку, особливо в контексті фрази *не визнаний більшістю країн світу*.

Помічаємо порушення таких максим ПК:

— максима якости: *організований на коліні* — суб'єктивне оцінне судження, а не фактична інформація;

— максима способу: використання емоційно забарвленого висловлення робить висловлення більш експресивним, а не нейтральним повідомленням про факти.

Приміщення двох редакцій ***пропагандистського*** *холдингу «ЗаМедиа», який працює на окупованих територіях, отримали пошкодження внаслідок вибуху біля телецентру в Мелітополі* (bbc.com/ukrainian, 25.10.2022).

Russian state TV has given much airtime to ***pro-Kremlin propagandists****, who often call for even harsher attacks on Ukraine* (bbc.com, 24.10.2022).

Ten sam rosyjski ***nazistowski propagandysta*** *Timofiej Serhiczew już w marcu 2021 roku pisał o masowej eksterminacji Ukraińców* (wyborcza.pl, 05.05.2022).

У трьох аналізованих мовах бачимо приклади на позначення російських «медіа», де дисфемізми використані з метою зниження довіри, підкреслюючи їхню заангажованість, відсутність об'єктивности та маніпулятивність. Дисфемістичне найменування *пропагандист* не лише заперечує об'єктивність особи чи організації, а й формує чітку негативну конотацію, знижуючи їхній статус до інструментів, які використовують в інформаційній війні, або носіїв небезпечної ідеології.

Стратегія дискредитації полягає у:

— український контекст: автор висловлення знижує довіру до «ЗаМедиа», називаючи його *пропагандистським холдингом*, що створює враження, ніби це медіа — лише інструмент маніпуляції. Вказівка на окуповані території додатково підсилює негативну конотацію: це не просто медіа, а медіа, яке працює в інтересах окупантів;

— англійський контекст: *pro-Kremlin propagandists* підкреслює, що ці особи не є незалежними журналістами чи експертами, а виконують функцію поширення наративів влади. Контекст посилює ефект: вони не просто пропагандисти, а закликають до жорстоких дій проти України, що робить їх учасниками інформаційної війни;

— польський контекст: у цьому випадку дисфемізм підсилений ще й лексемою *нацистський*, що створює максимально негативний образ. Особа, про яку йдеться у фрагменті повідомлення, не просто пропагандист, а людина, що підтримує ідеї масових убивств, що формує образ не лише заангажованої особи, а небезпечного злочинця.

“The time the free world uses to think is used by the ***terrorist state*** *to kill,” he explained* (bbc.com, 19.01.2023).

Використаний дисфемізм у цьому фрагменті спрямований на підваження міжнародного іміджу держави, її легітимности та статусу. У цьому контексті країна не лише критикується за свої дії, а ототожнюється з терористичною організацією, що викликає потужні негативні асоціації.

Автор висловлення прагне показати державу як загрозу світовому порядку, підкреслюючи її злочинний характер; використання лексеми *kill* підсилює такий наратив: ця держава займається вбивствами замість дипломатії; порівняння з *free world* контрастує цивілізований світ із *терористичною державою*, що ще більше маргіналізує останню;

Використання цього дисфемізму дає можливість імпліковано вказати на те, що держава становить загрозу міжнародній безпеці й заслуговує на міжнародну ізоляцію. Дисфемізм реалізує стратегію дискредитації, порівнюючи державу з терористичною організацією, що не лише знижує її авторитет, а й формує образ

міжнародного ізгоя, виправдовуючи можливі санкції чи жорсткі дії проти неї. Помічаємо порушення таких максим ПК:

— максима якости: термін *terrorist state* є оцінним, а не об'єктивним фактом, адже формально росія не визнана як держава-терорист;

— максима способу: використання емоційно забарвленого позначення робить висловлення більш маніпулятивним, ніж нейтральним.

Putin would ideally like to see the Zelensky government quickly capitulate and surrender, to be replaced by a ***Moscow-leaning puppet government*** (bbc.com, 26.02.2022).

Використаний дисфемізм у фрагменті повідомлення дискредитує можливий альтернативний уряд, знижуючи його потенційну легітимність, самостійність і незалежність. Це висловлення створює враження, що такий уряд не буде мати власної волі, а повністю контролюватиметься кремлем, тож дискредитує можливий уряд ще до його створення, демонструючи його як несамостійний і підконтрольний москві.

Дисфемізм *Moscow-leaning puppet government* реалізує стратегію дискредитації, заздалегідь формуючи образ несамостійного, нелегітимного та контрольованого кремлем режиму. Це підважує будь-які спроби такого уряду здобути міжнародне або внутрішнє визнання, посилюючи сприйняття його як колаборативного.

Moskwa nadal upiera się, by Kijów uznał Krym za rosyjski, ***pirackie „republiki"*** *w Donbasie — za niezależne twory państwowe, a także by Ukraina zobowiązała się do niewchodzenia do NATO* (wyborcza.pl, 09.03.2022).

Використаний дисфемізм спрямований на підваження легітимности самопроголошених республік у Донецькій і Луганській областях. Він створює образ незаконних, хаотичних і злочинних утворень, що не мають міжнародного визнання і діють аналогічно піратам — поза законом і цивілізаційними нормами. Лексемам *pirackie* вказує на незаконність, самовільність, хаотичність й агресивність, адже сам концепт піратства історично асоціюються з грабежами, насильством, відсутністю правових норм, що переносно накладається на діяльність

так званих «республік»; вживання лексеми *„republiki”* у лапках додатково підкреслює сумнівність статусу цих утворень, натякаючи, що вони не офіційні.

Автор має намір дискредитувати самопроголошені республіки, заперечити їхню легітимність; підкреслити, що вони створені незаконно й діють поза міжнародними нормами; натякнути, що вони не є реальними державними утвореннями, а хаотичними кримінальними анклавами, які існують завдяки зовнішній силі (росії). Тож використання такого дисфемізму успішно реалізує стратегію дискредитації, формуючи уявлення про незаконність, хаотичність і тимчасовість цих утворень. Він підриває їхню претензію на державність, наголошуючи, що вони є нелегітимними з погляду міжнародного права.

Zadaniem tej puszczanej pod kule ***second hand armii*** *jest, za cenę życia żołnierzy, „nękać" i „wymęczyć" Ukraińców zmuszonych do codziennej rutynowej* ***masakry*** *nacierającego ludzkiego „****materiału jednorazowego użytku****"* (wyborcza.pl, 13.11.2024).

Цей фрагмент повідомлення містить одразу три дисфемізми, які реалізують різні стратегії:

— *second hand armia* втілює стратегію дискредитації, адже таке позначення демонструє некомпетентність і слабкість армії противника, роблячи акцент на тому, що вона складається з менш підготовлених, «зношених» солдатів. Теза про «другу армію світу» як фрагмент пропагандистського наративу тут переосмислена й компроментує позицію, яка побутувала раніше;

— *masakra* втілює стратегію негативного маркування, акцентуючи увагу на невиправданій насильницькій діяльності агресора. Такий вибір лексеми створює потужний негативний емоційний ефект, який має на меті посилити негативне сприйняття наслідків агресії;

— *materiał jednorazowego użytku* реалізує стратегію зневаги, яку детально розглядатимемо у наступній частині дослідження. Загалом таке висловлення вказує, що солдатів не сприймають за людей, вони не мають цінности і є лише розмінним матеріалом на шляху до досягнення «мети». Це також підкреслює неповагу до людського життя, натякаючи на стратегічне використання людей як «гарматного м’яса», яких не шкода і яких можна швидко замінити.

Дисфемістична стратегія дискредитації є потужним інструментом, що полягає у свідомому підриванні довіри до певної особи, групи, явища чи інституції через використання негативно забарвлених мовних засобів. Це досягається шляхом створення або посилення негативних уявлень про об’єкт мовного впливу, що може змусити авдиторію сумніватися в його легітимності, компетентності чи репутації. Важливо, що така стратегія не завжди застосовує відкриті або прямі звинувачення, а залучає також елементи прихованих оцінок, що дають висловлювати негативне ставлення без явної агресії.

Зазвичай дисфемізми, що реалізують стратегію дискредитації, виступають не тільки як емоційно забарвлені терміни, але й як інструменти, що формують конкретні асоціації. Кількісний підрахунок виявив нерівномірну частотність реалізації цієї стратегії у трьох мовах: найактивніше її зафіксовано в польському дискурсі (28%), де дискредитація часто має риторично-мобілізаційний характер; в українському медіа вона виявлена у 12% прикладів, переважно з фокусом на делегітимації суб’єктів і процесів; натомість в англійському дискурсі — лише у 8%, де стратегія реалізована стриманіше.

Тож аналізована стратегія є багатофункційним механізмом мовного впливу, що сприяє формуванню негативного образу; вона може реалізовуватися через різноманітні мовні засоби, від прямих образ до прихованих натяків, з метою зниження рівня довіри та поваги до конкретного об’єкта чи особи.

4.2.3. Стратегія зневаги

Вважаємо, що між стратегією зневаги та попередньою стратегією — дискредитацією — є відмінності, хоча вони можуть взаємодіяти або частково перетинатися:

— стратегія дискредитації спрямована на підважування довіри до особи, групи чи явища, створюючи сумніви в їхній компетентності, моральності чи легітимності. Вона реалізується через мовні засоби, що надають об’єкту негативних характеристик, які знижують його авторитет у свідомості реципієнта;

— стратегія зневаги спрямована на зниження статусу, приниження чи висміювання суб’єкта через висловлення прямого чи прихованого презирства. У межах цієї стратегії часто використовуються образливі дисфемізми, сарказм, глузування й інші засоби експресивної деградації.

Дисфемізми можуть поєднувати обидві стратегії, але основна відмінність — у фокусі впливу: дискредитація діє через підрив репутації, тоді як зневага — через приниження й висміювання.

*Радник керівника Офісу президента України Михайло Подоляк у відповідь заявив, що у російського міністра закордонних справ розвинулася «**класична російська шизофренія**»* (bbc.com/ukrainian, 24.07.2022).

Цей вислів є частиною стратегії зневаги, оскільки:

— має на меті принизити та висміяти особу, про яку йдеться, через приписування негативної характеристики;

— використовує дисфемізм *шизофренія* у метафоричному значенні, що передбачає психічну нестабільність, суперечливість або абсурдність дій;

— доповнюється фрагментом *класична російська*, що підкреслює узагальнення й асоціацію з ширшою групою, створюючи негативний стереотип.

Вислів містить метафоричну імплікатуру, оскільки він не прямо стверджує, що міністр або російська дипломатія має психічні розлади, а натякає на їхню нелогічність і хаотичність.

Розглянемо висловлення крізь призму ПК:

— максима якости: вислів порушує цю максиму, адже мовець не робить фактичну медичну діагностику, а використовує метафоричний дисфемізм;

— максима кількости: інформація подана стисло, але має імпліковане значення;

— максима релевантности: висловлення безпосередньо стосується політичної ситуації та є аргументом у дискусії;

— максима способу: формулювання емоційно забарвлене, але залишається зрозумілим і цілеспрямованим.

Наведений дисфемізм у межах стратегії зневаги демонструє реалізований через процес приниження та висміювання суб'єкта. Він порушує певні максими ПК, але є ефективним у створенні імплікатури про непослідовність політики рф, що впливає на громадську думку.

Дерусифікація і ***чистка «совка»****. Як валять пам'ятники, які нагадують про окупанта* (bbc.com/ukrainian, 24.08.2022).

Використаний дисфемізм є частиною стратегії зневаги, оскільки:

— лексема чистка має негативне забарвлення, асоціюючись із репресивними заходами, насильницькими діями або радикальними змінами. Його використовують для позначення радикального позбавлення від певних елементів, що викликає сильні емоційні реакції;

— *совок* є дисфемізмом, що принижує та маркує радянське минуле як щось відстале, негативне, небажане. Це зневажливе позначення радянської ідеології, культури та способу мислення;

— разом ці елементи створюють образ безкомпромісної боротьби з радянською спадщиною, де *совок* подається як щось шкідливе, від чого необхідно позбутися.

Дисфемізм реалізує стратегію зневаги через негативну конотацію радянської спадщини та рішучість у її усуненні. Він впливає на реципієнтів, викликаючи емоційний відгук і формуючи образ боротьби з небажаним минулим.

*Якщо у 2014–2015 роках він був чи не найбільш радикальним прихильником рішучих дій на Донбасі, фінансував добробати і називав Путіна «****шизофреніком маленького зросту****», то зараз його вислови більш дипломатичні* (bbc.com/ukrainian, 13.05.2019).

Використане висловлення на позначення російського президента є яскравим прикладом стратегії зневаги, оскільки він:

— поєднує медичний термін із принизливою характеристикою, що створює подвійний ефект деградації;

— *шизофренік* — це дисфемізм, що натякає на психічну нестабільність або неадекватність особи. Використання цієї лексеми в політичному дискурсі має

сильне образливе значення і спрямоване на дискредитацію розумових здібностей суб'єкта;

— *маленького зросту* — вказує на фізичну характеристику, використану як додатковий засіб приниження. Це натяк на ідею фізичної неповноцінности як символу слабкости або невпевненості.

Тож цей дисфемізм одночасно підриває як психічну, так і фізичну репутацію особи, створюючи її карикатурний образ.

Використання такого дисфемізму імплікує ідею неадекватности рішень і непередбачуваної поведінки, а загальний контекст вислову створює негативний образ суб'єкта, впливаючи на авдиторію та викликаючи емоційну реакцію.

*"This **guy** is brutal," Mr Biden said of the Russian leader, adding that he believes Mr Putin "is a war criminal"* (bbc.com, 05.04.2022).

Використаний дисфемізм містить елемент зневаги, адже така лексема:

— знижує статус особи: у випадку офіційного звернення щодо глави держави очікується використання більш офіційних найменувань;

— позбавляє поваги та звичної дистанції, що зазвичай є характерними в дипломатичній мові;

— створює ефект фамільярности або применшення значущости, що в політичному дискурсі є частиною стратегії зневаги. Дж. Байден додає: *he is a war criminal*, що ще більше підсилює негативний контекст та імплікацію повної зневаги й дискредитації особи.

Використання лексеми *guy* замість офіційних титулів натякає на те, що путін не заслуговує на повагу як глава держави, тож це висловлення не лише констатує факт, а й формує конкретну ідеологійну позицію й оцінку. У політичному дискурсі це служить частиною ширшої риторики делегітимації противника.

*Rosja musi teraz **giąć się w ukłonach** przed Chinami i Indiami a nawet przed Koreą Północną* (wyborcza.pl, 28.12.2023).

Фраза у фрагменті повідомлення реалізує стратегію зневаги, оскільки:

— передає образ приниження: використання такої метафори натякає на втрату гідности та вимушене підкорення;

— створює асоціацію з васальною залежністю: вислів підкреслює, що росія знаходиться у слабшій позиції перед Китаєм, Індією та навіть Північною Кореєю;

— контрастує із традиційним образом могутности: росія позиціонує себе як сильна незалежна держава, і містить натяк на вимушену покірність підриває цей образ.

Таке принизливе змалювання залежности через метафору формує негативне сприйняття росії як ослабленого актора, змушеного шукати підтримки, що підкреслює її слабкість на міжнародній арені, висміює залежність від інших країн. Використання дисфемізму формує в читачів уявлення про країну, що втратила свій вплив і вимушена принижуватися перед сильнішими або навіть, за традиційним уявленням, менш впливовими державами.

*Zachód przyklaskuje, ale wciąż boi się eskalacji. „**Skopcie tyłek** Putinowi”* (wyborcza.pl, 13.08.2024).

Використаний дисфемізм є експресивним закликом до дій, який реалізує стратегію зневаги, оскільки:

— позбавляє путіна статусу й авторитету, використовуючи вульгарну та неформальну лексику;

— натякає на приниження: дія *skopcie tyłek* асоціюється з фізичним покаранням, символічною розправою або покаранням за негідну поведінку;

— підкреслює безсилля путіна, змальовуючи його як того, кого можна легко покарати, що суперечить його іміджу «сильного лідера».

Такий дисфемізм є засобом експресивної зневаги й підбурювання, що використовується для приниження статусу путіна й одночасного тиску на Захід з вимогою активних дій. Відповідно до максим ПК дисфемізм тут:

— порушує максиму якости: вислів є гіперболізованим і метафоричним, оскільки не йдеться про буквальне фізичне насильство, а радше про політичну чи військову протидію;

— максима кількости: інформація виражена лаконічно, але експресивно, що підсилює її емоційний вплив;

— максима релевантности: висловлення відповідає контексту політичних подій і дискусії про необхідність активних дій Заходу;

— максима способу: використання розмовного стилю робить фрагмент емоційнішим та експресивнішим.

*Przyjaciele **Moskali**. Co piszą w polskiej sieci agenci wpływu?* (wyborcza.pl, 23.02.2022.)

Цей фрагмент повідомлення є заголовком іронічної та висміювальної статті з аналізом російської пропаганди у мережи. Використане позначення росіян є характерним як для українського, так і польського контекстів:

— лексемам має історично негативні конотації: у польській мові традиційно використовувалося для зневажливого позначення росіян, особливо в періоди конфліктів;

— контрастує з нейтральними найменуваннями, адже асоціюється не лише з національністю, а з ворожим, імперським образом росії.

Цей дисфемізм є емоційно забарвленим і зневажливим засобом, іронічно позначаючи народ, про якого йдеться у фрагменті повідомлення.

Стратегія зневаги є важливим засобом комунікативного впливу в масмедійному дискурсі, оскільки вона спрямована на зниження статусу, приниження та висміювання суб’єкта через висловлення прямого чи прихованого презирства. На відміну від стратегії дискредитації, яка підриває довіру й авторитет особи чи явища через створення сумнівів у їхній компетентності, моральності чи легітимності, стратегія зневаги націлена на експресивну деградацію суб’єкта через мовні засоби, що викликають у реципієнта емоційну реакцію.

Одним із ключових інструментів стратегії зневаги є використання дисфемізмів, які посилюють негативне забарвлення мовлення. Дисфемізми можуть застосовуватися для створення негативних стереотипів, підкреслення принизливих характеристик опонента або позначення певних явищ у грубій, зневажливій формі. Вони часто поєднуються з іншими риторичними засобами, такими як сарказм, іронія, метафори та гіперболи, що підсилює ефект висловлення.

Стратегія зневаги відіграє значну роль у сучасному політичному дискурсі, оскільки вона дозволяє швидко й ефективно створювати негативні імплікатури щодо опонента, підсилювати емоційний вплив на авдиторію та формувати певні наративи. Використання зневажливих мовних засобів у масовій комунікації сприяє посиленню поляризації суспільної думки та закріпленню дихотомічних уявлень про «своїх» і «чужих». Так, стратегія зневаги не лише виконує функцію експресивного впливу, але й слугує важливим інструментом інформаційної боротьби.

Аналіз продемонстрував, що найактивніше ця стратегія реалізується в українському медійному дискурсі (14%), де зневажливі висловлювання часто супроводжуються елементами іронії та карикатурности. У польському сегменті частотність становить 9% — тут зневага часто поєднується з алюзіями на історичний контекст. Натомість у британському медіа її частка незначна — лише 3%, що можна пояснити перевагою нейтральної риторики й униканням надмірної експресії. Така динаміка вказує на культурну специфіку використання експресивної мови в умовах масмедійного протистояння.

4.2.4. Стратегія негативної асоціації

Дисфемізми відіграють важливу роль у стратегічній комунікації, виконуючи не лише емоційно-оцінну, а й маніпулятивну функцію. У прагмалінгвістичному аспекті вони слугують потужним інструментом формування суспільних уявлень, оскільки безпосередньо впливають на когнітивну обробку інформації, активізуючи певні концептуальні структури у свідомості реципієнта. Однією з ключових стратегій дисфемізації є стратегія негативної асоціації, що полягає у навмисному створенні стійкого зв’язку між певним об’єктом і вже наявними в мовній картині світу негативними уявленнями. Ця стратегія ґрунтується на механізмах когнітивної лінгвістики, зокрема на феноменах фреймів, лінгвістичної прагматики, пресупозицій, конотативного значення й асоціативного мислення.

Так, стратегія негативної асоціації є потужним інструментом дисфемізації, який дозволяє формувати суспільні уявлення через активацію вже наявних у

свідомості адресата когнітивних структур. Це робить її надзвичайно ефективною в політичному, медійному й соціальному дискурсах, оскільки впливає на сприйняття реальности не лише через безпосередню оцінку, а й через глибинні механізми людської когніції.

*Він також заявив, що важко вести переговори, коли Росія «**тримає пістолета біля скроні**» України, і припустив, що наміри Путіна полягають у «**новій Ялті**» — тому, щоб досягти домовленостей як «заново накреслити» безпекову мапу Європи* (bbc.com/ukrainian, 01.02.2022).

У цьому висловлення реалізована стратегія негативної асоціації, оскільки росію порівнюють із агресором, що вдається до примусу та насильства. Зауважимо, що йдеться про події до повномасштабного вторгнення, коли Україна перебувала на межі нової фази війни. Образ *тримати пістолета біля скроні* асоціюється зі смертельною загрозою, адже підкреслює, що Україна перебуває в безвихідному становищі.

Дисфемізм є риторичним засобом, що працює на рівні негативної асоціації, імпліцитного примусу, пресупозиції загрози й емоційного впливу. Він спрямований на те, щоб викликати у реципієнта відчуття несправедливости й необхідности реагувати на ситуацію, ототожнюючи росію з насильницьким агресором, а Україну — з жертвою примусу.

*«В принципі таким визнанням він **зробив собі вистріл в ногу**, але він також підвищив ставки перед стратегічними переговорами щодо безпеки між Росією та США», — додає експерт* (bbc.com/ukrainian, 23.02.2022).

*Klaus Bachmann: Donbas jest dla Ukraińców **kulą u nogi*** (wyborcza.pl, 28.07.2022).

У цих двох фрагментах автори висловлень використовують схожу негативну асоціацію для передачі повідомлення:

— український контекст: ідеться про помилку або невдачу, яку можна виправити. Мовець, використовуючи дисфемізм, вказує на те, що певні дії є стратегічною помилкою, що ускладнить подальші переговори або переговорний процес;

— польський контекст: жорсткіша асоціація, що акцентує увагу на тривалій, незворотній проблемі, яка є серйозною і постійною перепоною. За допомогою цієї фрази мовець має на меті передати ідею про те, що Донбас є суттєвою перешкодою для України, з якою дуже складно досягнути політичної мети, адже Донбас є не лише територією, а й важким психологічним чи політичним тягарем.

Обидва висловлення активно використовують стратегію негативної асоціації і містять метафоричні імплікатури про невигідність ситуацій для України, підвищуючи значущість цих проблем на міжнародній арені.

*«В ОДКБ **сталася смерть мозку**», — резюмував російський соціолог Григорій Юдін* (bbc.com/ukrainian, 30.09.2022).

Використовуючи стратегію негативної асоціації, дисфемізм створює яскраву метафору, що порівнює організацію (ОДКБ) із неживим, неефективним суб'єктом, позбавленим інтелекту або здатности до діяльности. Цей вислів асоціюється з:

— смертю — крайнім кінцем існування або функціювання;

— нездатністю до мисленнєвої діяльности — смерть мозку символізує припинення будь-якої інтелектуальної чи стратегічної активности;

— безглуздістю або безсиллям — організація, на думку мовця, не здатна до ефективних рішень, не має мозку для того, щоб приймати такі рішення чи діяти.

Мовець має на меті передати думку про те, що ОДКБ не є ефективною, більше того, вона «мертва» у сенсі мисленнєвої та політичної діяльности. Це також може бути натяком на слабкість організації порівняно з іншими міжнародними структурами.

Висловлення також можна проаналізувати з погляду ПК:

— максима кількости: висловлення дає достатньо інформації, щоб зрозуміти, що ОДКБ більше не працює як інтелектуальний або стратегічний орган;

— максима якости: висловлення не хибне, бо воно описує факти, пов'язані з неробочим станом організації, проте це виражено різко негативно;

— максима релевантности: інформація є релевантною для розуміння того, як на поточний момент функціонує ОДКБ і що з нею відбувається;

— максима способу: метафора *смерть мозку* є досить виразною і жорсткою, вона передає чітке і сильне враження про стан організації.

Використаний дисфемізм у цьому контексті є потужною метафорою, яка застосовує стратегію негативної асоціації та імплікатури для передачі ідеї, що ОДКБ втратила свою ефективність і здатність до інтелектуальної та стратегічної діяльности. Це висловлення також створює пресупозицію про те, що організація раніше була активною, але тепер її роль знизилася настільки, що її порівнюють з мертвим організмом, позбавленим можливостей до функціювання.

Огляд ЗМІ: Трамп ***кидає Україну на годівлю акулам*** *Кремля?* (bbc.com/ukrainian, 10.03.2017.)

Дисфемізм у цьому фрагменті повідомлення активно використовує стратегію негативної асоціації, спрямовану на створення образу агресії та беззахисности, створюючи уявлення про те, що Україна стає безпорадною перед росією, і що її інтереси й безпека є об'єктом маніпуляцій та експлуатації з боку сильніших гравців на міжнародній арені.

Дисфемізм імпліцитно критикує дії президента США, підкреслюючи, що його політика потенційно веде до відмови від захисту України, що створює загрозу для її безпеки.

Відповідно до ПК:

— максима кількости: висловлення дає достатньо інформації для розуміння того, що вважатиметься наслідком політики Д. Трампа (відсутність допомоги Україні та здача її росії);

— максима якости: хоча висловлення, безумовно, містить образну метафору, воно не є неістинним, оскільки передає точку зору щодо того, як Д. Трамп може вести політику, яка вигідна для кремля, а не для України;

— максима релевантности — інформація є релевантною для того, щоб висвітлити можливі наслідки змін в зовнішній політиці США щодо України;

— максима способу — метафора *кидає на годівлю акулам* є різкою та емоційно насиченою, надаючи висловленню емоційного ефекту і підкреслюючи серйозність і загрозу ситуації.

Використаний дисфемізм — це яскрава метафора, яка використовує стратегію негативної асоціації для позначення політики Д. Трампа як такої, що здає Україну на поталу агресії з боку росії. Висловлення має сильне емоційне забарвлення і прагне створити у реципієнта враження про беззахисність і приреченість України в умовах такого політичного курсу. Фраза передає недовіру до політики Д. Трампа, сприяючи створенню образу США, що відмовляється від підтримки України.

*Червоний Хрест відповів на ультиматум України про «**концтабір Оленівку**»* (bbc.com/ukrainian, 12.10.2022).

Дисфемістичний компонент *концтабір* асоціюється з історичною практикою масових порушень прав людини, насильницьким утриманням людей у тісних, антигуманних умовах без прав на захист чи гуманітарну допомогу. В контексті висловлення про «Оленівку» ця метафора активно застосовує стратегію негативної асоціації, порівнюючи місце, про яке йдеться, з нацистськими концентраційними таборами. Цей вислів націлений на створення яскравого і жахливого образу і викликає:

— покликання на зловживання правами людини — вказує на те, що місце утримання осіб є місцем, де систематично порушуються основні права людей;

— антигуманність — *концтабір* символізує жорстоке ставлення до людей, де немає умов для нормального життя і забезпечення їх основних потреб;

— примусове утримання — натяк на те, що люди змушені перебувати в умовах, де їх права і гідність порушуються.

Мовець має на меті створити образ місця, яке порушує фундаментальні права людей, проводиться порівняння з таборами, де відбувалася масові злочини проти людяности.

Можна виокремити такі імплікатури цього висловлення:

— безправність і поневолення — використання терміна *концтабір* натякає на те, що людей утримують в умовах, де їхні права повністю ігноруються, і вони піддаються постійному насильству;

— жорстоке поводження з полоненими — вказує на насильницьке утримання, ймовірно, політичних або військових осіб, що порушує міжнародні норми та права людини;

— дегуманізація — порівняння з концентраційними таборами сприяє формуванню враження, що люди в Оленівці втрачають свою людську сутність через жорстокі умови.

Пресупозиції цього висловлення:

— в Оленівці дійсно існують умови, які можна порівняти з концентраційними таборами, що вказує на жахливий стан утриманих осіб;

— українська влада сприймає це місце як порушення основних норм прав людини та міжнародних стандартів поводження з полоненими;

— висловлення припускає, що міжнародні організації, зокрема Червоний Хрест, не можуть повною мірою оцінити і забезпечити гідні умови утримання осіб.

Дисфемізм *концтабір Оленівка* використовує стратегію негативної асоціації, активно пов'язуючи це місце з образами концентраційних таборів, що націлені на створення жахливої картини умов утримання. Цей вислів створює у реципієнта враження, що Україна, через порушення прав людини в Оленівці, виявляється жертвою серйозних порушень міжнародних норм і стандартів гуманітарного права. Термін *концтабір* ефективно передає драматичність і важливість питання про умови утримання полонених й гуманітарні проблеми, які потребують міжнародного розслідування.

«Виключення 155 продуктів зі списку торговельних преференцій — це досить невелика ціна за ***гільйотину над головами*** *компаній Shell, Wintershall, OMV та Basf через їхню роботу з росіянами», — зауважує автор* (bbc.com/ukrainian, 08.05.2018).

Використаний дисфемізм залучає стратегію негативної асоціації, застосовуючи яскравий образ насильства і безжальности, пов'язаний з жорстоким і смертельним покаранням. Цей вислів містить такі асоціації:

— *гільйотина* як символом швидкої, безкомпромісної і жорстокої кари, що призводить до смерти. В історії гільйотина стала уособленням суворого покарання, яке не дає шансу на порятунок;

— компонент *над головами* — це натяк на безпосередню небезпеку, коли вирок вже неминучий, і він висить над людьми як символ загрози;

— висловлення прагне створити уявлення про невідворотність і суворість наслідків для компаній, що працюють з російськими партнерами. Це зображення вказує на те, що ці компанії можуть зазнати серйозних економічних і політичних покарань.

*BP stands to receive "**blood money**" through its investments in Russia, a leading adviser to Ukraine's president has warned* (bbc.com, 02.12.2022).

У цьому фрагменті повідомлення дисфемізм активно використовує стратегію негативної асоціації, порівнюючи гроші з чимось брудним, аморальним і, найголовніше, кривавим. Цей компонент є звинуваченням, що фінансові вигоди компанії (BP у цьому випадку) були отримані внаслідок співпраці з росією, яка, за словами автора, несе відповідальність за порушення прав людини або воєнні злочини.

Відповідно до ПК дисфемізм можна проаналізувати так:

— максима кількости — висловлення містить достатньо інформації для передачі негативної оцінки інвестицій BP в росії, а саме їхнього зв'язку з насильницькими чи аморальними діями;

— максима якости — висловлення передає своєрідну метафору, яка поєднує фінансову вигоду з насильством, через що виникає відчуття моральної несправедливости;

— максима релевантности — інформація є релевантною в контексті обговорення етичних і моральних аспектів бізнесу в умовах війни чи геополітичних конфліктів;

— максима способу — використання дисфемізму *bloody money* є сильною емоційною і ціннісною метафорою, що спрямована на вираження моральної критики щодо фінансової діяльности BP.

*Czyli: inni mają ponieść koszty powstrzymywania Wschodu, gdy my — jak pokorne cielę — będziemy dwie krowy ssali. A nawet trzy. Bo prezydent **zdaje się przyssany do chińskiego wymienia*** (wyborcza.pl, 24.02.2022).

Дисфемізм у цьому прикладі активно використовує стратегію негативної асоціації, поєднуючи образ підкореного чи залежного стану з китайським економічним впливом.

Використання негативно забарвленої метафори не лише повідомляє факт такої залежности, але й одразу маркує її як шкідливу завдяки підбору відповідних комунікативних засобів.

Kreml chce ***własnej Norymbergi****. Jako pierwszych osądzi żołnierzy pułku Azow, którzy oddali się Rosjanom w niewolę Rosja* (wyborcza.pl, 25.05.2022).

Дисфемізм у цьому фрагменті повідомлення активно використовує стратегію негативної асоціації, порівнюючи можливе діяння кремля (або росії в цілому) з історичними процесами суду над нацистськими військовими після Другої світової війни. Це словосполучення має сильний емоційний і моральний відтінок:

— Нюрнберзький процес — відомий міжнародний судовий процес після Другої світової війни, на якому засуджували нацистських військових за воєнні злочини та злочини проти людяности;

— негативна асоціація — використання позначення *Norymberg*а вказує на те, що кремль, імовірно, намагається взяти на себе роль судді й обвинувача, використовуючи політично мотивовані звинувачення проти своїх ворогів (у цьому випадку — солдатів полку «Азов»).

Висловлення переносить історичний контекст суду над нацистами до сучасної політичної ситуації, що створює образ політично заангажованого судочинства, де кремль претендує на роль «морального судді», хоча такий підхід є суперечливим і вважається маніпуляцією.

Імплікатури цього висловлення:

— несправедливість судочинства — використання терміна *własny Norymberg* імплікує, що кремль може використовувати суд як політичний інструмент, щоб легітимізувати свої дії через нібито «правосуддя», при цьому ігноруючи принципи справедливости;

— маніпуляція правосуддям — вказує на маніпуляції з правовими процесами для політичного тиску або виправдання агресивних дій;

— протистояння правосуддю — імплікується, що процес суду над солдатами «Азову» може бути використаний як інструмент пропаганди, де факти і справедливість стають другорядними.

Стратегія негативної асоціації є продуктивним інструментом в арсеналі дисфемізмів, оскільки вона активно впливає на соціальні уявлення, викликаючи в реципієнта емоційно насичені й стійкі образи через асоціацію з уже наявними когнітивними структурами. Завдяки використанню символів і метафор ця стратегія може формувати у свідомості адресата певні концептуальні картини, які здатні підсилювати або змінювати його оцінки конкретних подій чи об’єктів. Негативна асоціація застосовується не лише для вираження критики або протесту, а й для формування міжнародних уявлень, підвищення суспільної обізнаности чи навіть для мобілізації дипломатичних та економічних дій.

Це має особливе значення в політичних, медійних і соціальних контекстах, де роль комунікації важлива для формування громадської думки. Власне, через вживання таких дисфемізмів мовець може створити відчуття безвихідности, загрози або несправедливости, спонукати до активних дій чи навіть змінити погляд на міжнародні конфлікти й кризи. Негативні асоціації не лише описують реальність, але й активно трансформують її у свідомості авдиторії, що надає їм того чи того впливу. Аналізована стратегія не обмежується лише простими оцінками чи порівняннями, а стає інструментом, який через мовленнєві дисфемістичні акти може ефективно маніпулювати суспільними настроями та сприяти змінам у політичних або соціальних процесах.

Компаративний аналіз засвідчує, що стратегія негативної асоціації найчастіше реалізована в українському дискурсі (36%), де вона є ефективним інструментом актуалізації воєнної загрози й моральної оцінки противника. В англійському медіа її частка становить 31%, що пов’язано з активним використанням емоційно насичених метафор. У польському дискурсі (23%) стратегія також є помітною, особливо в контексті історичних алюзій і морального осуду, однак поступається частотністю через переважання раціоналізованої критики.

4.2.5. Стратегія пейоративного порівняння

Найменш продуктивною стратегією у межах пропонованого дослідження є стратегія пейоративного порівняння. Загалом пейоративне порівняння є засобом негативної оцінки, що сприяє формуванню зневажливого, сатиричного або агресивного образу об'єкта комунікації. В її основі лежить використання дисфемізмів як одиниць, які навмисно загострюють негативне сприйняття адресата або референта, посилюючи емоційне забарвлення висловлення. Використання цієї стратегії часто спирається на закодування імплікатур, оскільки порівняння нерідко містять приховані конотації, зрозумілі лише в межах певного контексту й середовища. Далі розглянемо механізми реалізації цієї стратегії в дискурсах англійської та польської мов, адже на матеріалі медіа української мови не вдалося виокремити дисфемізми із застосуванням пейоративного порівняння.

"Bucha ***was like an apocalypse*** *— dead bodies everywhere, the streets full of smoke."* (bbc.com, 06.04.2022.)

Висловлення містить дисфемістичне порівняння, яке використане для вираження негативної асоціації та посилення емоційного впливу на адресата. Порівняння з апокаліпсисом викликає стійкі негативні конотації, асоціюючи ситуацію з глобальною катастрофою, руйнуванням, смертю та хаосом. Використання цієї стратегії дає змогу здійснити:

— емоційний вплив: викликає у реципієнта жах, відчай, безнадію;

— гіперболізацію: реальність представленої події подається в максимальному ступені жахливости;

— моральну оцінку: таке порівняння підкреслює абсолютну аморальність подій, які відбуваються.

Висловлення містить імплікатуру: хоча лексема *апокаліпсис* може мати релігійне або філософське значення, тут воно імплікує тотальне знищення й насильство. З погляду ПК, вислів порушує максиму кількости та способу:

— максима кількости — фрагмент містить більше інформації, ніж потрібно для буквально точного опису ситуації;

— максима способу — висловлення містить метафоричне порівняння, що затемнює реальні деталі, але посилює емоційний ефект.

Також воно відповідає максимі релевантности, адже порівняння одразу створює правильні й стійкі асоціації в реципієнта. Дисфемізм *like an apocalypse* є влучним засобом прагмалінгвістичного впливу, який використовує стратегію негативної асоціації, імплікатури й механізми непрямих мовленнєвих актів для посилення ефекту. Його головна функція — не лише описова, а й персуазивна: вплинути на емоції адресата, створити потужний візуальний образ трагедії та, можливо, мобілізувати його до певної реакції.

US Secretary of State Antony Blinken described the images of corpses in Bucha ***as a "punch to the gut"*** *and the head of the European Commission, Ursula von der Leyen, said an independent investigation was urgently needed* (bbc.com, 03.04.2022).

Дисфемізм у фрагменті повідомлення використаний для опису емоційного впливу жахливих подій, що викликають сильний шок, біль і обурення. У цьому контексті державний секретар США застосовує це порівняння, щоб передати інтенсивність емоційної реакції на зображення загиблих у Бучі.

Через тілесну метафору дисфемізм викликає миттєву асоціацію з фізичним болем, шоком і втратою контролю:

— фізіологічна асоціація: удар у живіт спричиняє гострий біль, тимчасову втрату дихання та беззахисність. Використовуючи цей образ, мовець підкреслює, що побачене викликає сильний емоційний і психологічний біль, подібний до фізичної травми;

— несподіваність: цей дисфемізм натякає на раптовість та інтенсивність шоку, що відчуває людина при сприйнятті жахливих подій;

— безсилля: порівняння з ударом у живіт також несе конотацію беззахисности й морального спустошення через жахливі події.

Е. Блінкен використовує висловлення, щоб передати інтенсивний емоційний шок, який він відчув, побачивши зображення. Такий компонент сприяє експресії, посилює ефект, викликаючи співпереживання авдиторії. Також можна розглядати

намір легітимізувати політичну реакцію: метафора слугує підґрунтям для подальших рішень щодо розслідування та можливих санкцій;

Фраза *a punch to the gut* порушує деякі максимуми ПК, але водночас підсилює комунікативний ефект:

— максима способу: замість нейтрального опису використана експресивна метафора, що посилює емоційний ефект;

— максима кількости: фраза не дає деталей, а лише передає інтенсивність відчуттів;

— максима релевантности: висловлення доречне, адже його емоційне забарвлення підсилює повідомлення про трагедію.

Дисфемізм у цьому прикладі, використовуючи стратегію пейоративного порівняння, не лише передає факти, а й викликає миттєву й сильну емоційну реакцію авдиторії.

In 2019, there was outrage in Austria after a far-right deputy mayor wrote a poem ***comparing migrants to rats*** *that should "quickly hurry away"* (bbc.com, 25.10.2023).

Порівняння мігрантів зі щурами — класичний приклад пейоративного порівняння, яке використовує зооморфізацію для створення негативного образу соціальної групи. Це дисфемізм із яскраво вираженим дегуманізаційним ефектом, що не тільки формує негативне ставлення, а й може сприяти ворожнечі. Фрагмент висловлення *should quickly hurry away* додає ще одну негативну конотацію — мігранти представлені небажаним елементом, що потрібно усунути із суспільства.

Висловлення містить імплікатури, адже, по-перше, такий компонент можна сприйняти як приховану констатацію загрози, адже мігранти (подібно до щурів) можуть нести небезпеку для суспільства, а по-друге, така метафора може містити імплікатуру легітимности й виправдання подальших заходів, спрямованих проти мігрантів.

Ronald Reagan once said inflation was ***as "frightening as an armed robber"*** (bbc.com, 13.09.2016).

Наведене дисфемістичне порівняння втілює емоційно забарвлену й надмірно загрозливу картину економічного явища, потенційно викликаючи у слухачів страх

і тривогу. Порівняння інфляції з озброєним грабіжником підсилює її сприйняття як неконтрольованої та ворожої сили. Це створює образ небезпеки позбавлення грошей, хоча економічне явище не має прямого насильницького характеру. Ця стратегія особливо ефективна в політичному дискурсі, оскільки підсилює емоційне сприйняття проблеми, навіть якщо об'єктивна загроза може бути не настільки критичною.

У сучасному контексті покликання на вислів політика є прикладом, коли страх використаний для мобілізації суспільної думки та виправдання радикальних економічних кроків.

*„Kupujemy ich **jak mięso**". Rosyjski polityk o żołnierzach wysyłanych na front* (wyborcza.pl, 13.11.2024).

Ця польськомовна стаття загалом дискредитує російське керівництво і їхнє ставлення до військових. У наведеному фрагменті повідомлення бачимо покликання на слова політика, для опису солдатів, яких відправляють на фронт. Цей дисфемізм є:

— подає порівняння людей із продуктом, яке можна купити, продати або використати без етичних застережень;

— позбавляє солдатів суб'єктности, роблячи їх ресурсом, яким можна розпоряджатися;

— створює жорстоку риторику, яка імпліцитно виправдовує високі втрати як щось буденне й неминуче.

Дисфемізм *kupujemy ich jak mięso* є жорсткою метафорою, що підкреслює повне знецінення людського життя у воєнній політиці. Він базується на дегуманізації, масовості та цинізмі, створюючи риторику виправдання жертв і маніпулятивне пояснення великих втрат. Автор новинного повідомлення наводить таке покликання для підкреслення ницости російського командування, акцентуючи увагу на негативних аспектах їхнього ставлення до «своїх» людей.

*Inicjatywę prawicowego rządu Cortonesi **porównuje z faszystowskimi czasami**, kiedy „nawoływano do robienia dzieci dla ojczyzny"* (wyborcza.pl, 18.04.2024).

Використане пейоративне порівняння є оцінним і негативно забарвленим, оскільки:

— створює асоціацію з тоталітарним режимом, що одразу викликає негативне сприйняття;

— імпліцитно критикує сучасну політику, натякаючи на її авторитарний характер;

— має сильне емоційне навантаження, оскільки фашизм містить чітку асоціацію з обмеженням свобод, примусом і політичними репресіями. Так, окрім частотного використання релігійних концептів, у польськомовному дискурсі помічаємо більше найменувань, пов'язаних із фашистським режимом.

У межах комунікативного акту можна виокремити пресупозиції: по-перше, вказівка на те, що фашистський режим закликав до підвищення народжуваности як частину ідеології; по-друге, сучасна ініціатива має схожі риси, тому її порівнюють із фашизмом; по-третє, фашистські методи є дискредитованими, тому саме порівняння слугує способом критики.

Дисфемізм є сильним засобом політичної критики, що через історичну аналогію, адже він делегітимізує дії уряду, створюючи емоційну реакцію у суспільстві. Таке порівняння не є нейтральним і виконує функцію риторичної маніпуляції, формуючи чітко негативну оцінку ініціативи без її детального аналізу.

Jarosław Kaczyński ogłosił, że Kamiński i Wąsik byli „torturowani", i ***porównał ich do ofiar gestapo*** (wyborcza.pl, 30.01.2024).

Наведений фрагмент містить емоційне і провокативне порівняння, яке:

— порівнює сучасну ситуацію з нацистськими репресіями, викликаючи історичні паралелі;

— імпліцитно звинувачує владу в застосуванні тортур і авторитарних методів;

— додає драматизму, посилюючи образ жертви. Проте аналіз ширшого контексті новинної статті демонструє, що автор іронізує стосовно «мучеництва» двох осіб, а все повідомлення пронизане висміюванням такого ставлення до індивідумів. Так, при здійсненні аналізу вторинних найменувань важливо

опиратися на як на формальну й семантичну структуру висловлення, так і на контекстуальне вживання. У цьому прикладі пейоративне порівняння додає абсурдности й іронічности, а не акцентує увагу на драматичності ситуації.

Стратегія пейоративного порівняння є засобом, який активно застосовують для створення негативного образу об'єкта комунікації, посилюючи емоційне сприйняття і використовуючи сильні зневажливі асоціації. Ця стратегія передбачає зіставлення, яке має на меті виразити неповагу, агресію чи критику через певні історичні, соціальні або культурні контексти. Вона ефективно мобілізує емоційний вплив на авдиторію, стимулюючи не лише розуміння певних подій, а й емоційне переживання, що часто супроводжуване почуттям обурення чи шоку.

Загалом стратегіяза допомогою таких мовних конструкцій, як порівняння з тоталітарними режимами, насильством, зооморфними образами чи природними катастрофами, створює сильний негативний контекст для обговорюваних подій або осіб. Це не лише спрощує сприйняття ситуації, а й підсилює її емоційний складник, надаючи оцінним висловленням більшу інтенсивність. Наприклад, порівняння політичних ініціатив чи соціальних явищ із фашистськими практиками чи з апокаліпсисом не лише підвищує емоційну напругу, а й легітимізує моральне осудження цих явищ.

Стратегія пейоративного порівняння може бути не тільки важливим інструментом риторичної маніпуляції, а й засобом політичного чи соціального впливу, що залучає інтертекстуальність та імплікатури, які можуть бути зрозумілими й успішно декодованими лише в контексті певних культурних чи історичних подій. Через це застосування цієї стратегії в медіа та політичних дискурсах формує суспільну оцінку, посилюючи або підважуючи соціальні наративи, створюючи певний емоційний фон при обговоренні важливих тем.

У межах проведеного аналізу пейоративне порівняння трапляється переважно в медіадискурсі англійської (4%) та польської (5%) мов, тоді як в українському сегменті воно не зафіксоване.

Висновки до розділу 4

У розділі проведено детальний аналіз прагмалінгвістичних особливостей дисфемізмів у масмедійному дискурсі української, англійської та польської мов. Дослідження продемонструвало, що дисфемізація є важливим засобом мовного впливу, що використовується для формування громадської думки, посилення емоційного навантаження й конструювання суспільних образів. У роботі виокремлено основні механізми дисфемізації та стратегії використання у масмедіа.

Одним із центральних механізмів дисфемізації є використання пейоративних номінацій, які сприяють створенню поляризованих наративів і впливають на сприйняття авдиторії. Такі висловлення виконують функцію мобілізації, дискредитації та маніпуляції суспільною свідомістю. Аналіз конкретних прикладів показав, що пейоративні номінації не тільки інформують, але емоційно впливають, створюючи імплікатурні ефекти. Завдяки використанню таких номінацій журналісти й політики можуть формувати чіткі протиставлення між «своїми» та «чужими», наголошуючи на ідеологійних розбіжностях і соціальному дистанціюванні.

Інтертекстуальні дисфемізми є ще одним важливим механізмом, що забезпечує максимальне емоційне й оцінне забарвлення висловлень. Інтертекстуальні контрасти, які виникають через цитування третіх осіб, дозволяють авторам уникати прямої відповідальности за грубі формулювання, водночас посилюючи їхній вплив. Це дозволяє підсилити ефект полеміки, збільшити вплив на авдиторію та загострити емоційне сприйняття конфліктів. Дослідження підтвердило, що такі дисфемізми часто порушують принципи кооперації та ввічливости, виконуючи водночас стратегічні функції в політичному дискурсі, зокрема, їх застосовують для делегітимації опонентів і конструювання негативних суспільних уявлень.

Особливу увагу приділено метафорам і метафоричним імплікатурам як механізмам дисфемізації. Метафоричні дисфемізми значно підсилюють негативну емоційну реакцію адресата, створюючи стійкі асоціативні зв’язки між референтом

і певними оцінними характеристиками. Аналіз прикладів продемонстрував, що такі метафори часто використовують для підсилення поляризації суспільних настроїв і маніпулювання сприйняттям реципієнтів. Зокрема, через використання історичних аналогій, образів руйнування та деградації, негативні характеристики накладаються на об'єкти референції, посилюючи їхню неприйнятність у суспільній свідомості. Проведений аналіз дисфемізмів також засвідчив, що наступними типами імплікатур, використаними найчастотніше, є випадки посилення імплікатури, імплікатури релевантности.

Атрибутивні дескрипції також є важливим інструментом дисфемізації, оскільки вони формують негативний імідж референта через використання оцінних характеристик. У масмедійному дискурсі такі дескрипції виконують функцію не лише негативної референції, але й конструювання суспільних категорій «свої — чужі», що впливає на соціальне сприйняття певних груп або осіб. Використання таких дескрипцій дозволяє спрощувати складні явища, накладаючи на них негативні конотації, що сприяє формуванню сталих уявлень про учасників дискурсу.

Загалом дослідження підтвердило, що дисфемізація є складним прагмалінгвістичним явищем, яке відіграє важливу роль у масмедійному дискурсі. Використання дисфемістичних стратегій сприяє конструюванню інформаційних протистоянь, посиленню емоційного ефекту повідомлень і формуванню ідеологійних рамок, у межах яких інтерпретується суспільно-політична реальність. Зокрема, встановлено, що стратегія негативного маркування є найпродуктивнішою у межах дисфемізації трьох аналізованих мов: найчастіше реалізована в англійськомовних дисфемізмах (55 %); в українському медіадискурсі ця стратегія представлена у 37 % випадків, у польській мові цей показник становить 34 %.

Решта стратегій реалізовані неоднаково, що засвідчують кількісні підрахунки[17]. Стратегію зневаги помічаємо в українських (14 %) і польських (9 %) дисфемізмах, однак в англійськомовних дисфемізмах реалізована менше (2 %). У польськомовних прикладах засвідчене активне використання стратегії

[17] Детальніше див. додаток В.

дискредитації (28 %), яка в інших мовах застосована помітно рідше (українська — 12 %, англійська — 7 %). Натомість стратегія негативної асоціації є поширеною в трьох мовах: англійська — 31 %, українська — 36 %, польська — 23 %. Пейоративне порівняння — найменш продуктивна стратегія, трапляється рідко: 4 % — в англійських дисфемізмах, 5 % — у польських, в українських дисфемізмах не простежуємо її реалізацію.

Так, дисфемізація є ефективним інструментом мовного впливу, який активно використовується у медійному просторі для досягнення стратегічних комунікативних цілей. Вона не лише відображає соціально-політичні реалії, а й активно впливає на їх сприйняття, підсилюючи певні наративи й суспільні орієнтири. Це підтверджує значну роль мовних стратегій у сучасному інформаційному просторі та необхідність подальшого дослідження у рамках визначеної теорії.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження прагмалінгвістичних особливостей евфемізмів і дисфемізмів у масмедійному дискурсі української, англійської та польської мов дало змогу комплексно проаналізувати природу цих мовних явищ і систематизувати закономірності їхнього функціювання в контексті масової комунікації. У ході аналізу з'ясовано, що евфемізми й дисфемізми як потужний інструмент впливу на реципієнта є невід'ємною частиною глобальної комунікативної стратегії масмедіа. Виявлено, що вони можуть реалізувати когнітивно-модифікаційну функцію, змінюючи акценти в сприйнятті інформації та формуючи відповідну громадську думку.

Прагмалінгвістичний аналіз довів, що евфемізми часто слугують засобом пом'якшення або завуалювання табуйованих тем. Дисфемізми, своєю чергою, виконують функцію контрпропагандистських механізмів, метою яких є формування негативного іміджу певних осіб, явищ або подій. Це підтверджує тезу про те, що масмедіа відіграють вирішальну роль у побудові дискурсивних реальностей через мовну репрезентацію та її емоційний супровід. Евфемізми пом'якшують негативні конотації й роблять повідомлення прийнятнішим для реципієнтів, тоді як дисфемізми, навпаки, можуть загострювати ситуацію, провокуючи емоційну реакцію, зокрема обурення, злість чи зневагу. Їх активно використовують у політичному дискурсі й масмедіа як засоби інформаційного впливу, що дозволяє маніпулювати громадською думкою та спрямовувати суспільні настрої. Водночас надмірне використання дисфемізмів може спричиняти ескалацію конфліктів, загострення соціальної напруги та посилення агресії в комунікації.

Залежність евфемізмів і дисфемізмів від контексту підтверджує їхню дискурсивну природу. Те саме висловлення може бути інтерпретоване по-різному залежно від комунікативної ситуації, інтенції мовця та соціокультурного середовища. Це доводить, що евфемізми й дисфемізми не слід розглядати винятково як лексичні заміни — вони є потужними стратегічними засобами мовленнєвого впливу, які здійснюють свою дію опосередковано, часто залучаючи

імпліковані й невербалізовані компоненти значення. Аналіз засвідчив як спільні, так і диференційні риси функціювання зазначених явищ у трьох мовах. З-поміж універсальних характеристик варто виокремити прагнення до регулювання емоційного впливу, пом'якшення або ж, навпаки, загострення висловлень, створення комунікативної рівноваги чи поляризації. Водночас специфіка реалізації функцій варіюється: в українському масмедійному дискурсі евфемізми здебільшого спрямовані на нейтралізацію соціально чутливих тем і забезпечення прийнятного інформаційного тла; в англійському акцентовано дотримання політичної коректности та соціального балансу; у польському функції евфемізації й дисфемізації часто пов'язані з використанням культурно маркованих одиниць і виявом ідеологійного позиціювання. Отож аналізовані явища є важливими механізмами регулювання комунікації, що дозволяють впливати на емоційний стан адресатів і модифікувати сприйняття інформації. Їхнє значення в масмедійному дискурсі невпинно зростає, особливо в контексті глобалізаційних процесів, норм політичної коректности й розвитку цифрових технологій.

До універсальних рис функціювання евфемізмів і дисфемізмів у масмедійному дискурсі трьох аналізованих мов слід зарахувати низку структурно-прагматичних та комунікативних параметрів. Незалежно від мовного середовища, евфемізми виконують функції пом'якшення, уникнення прямої номінації, зниження конфліктности, дотримання мовленнєвого етикету й політичної коректности. Дисфемізми, своєю чергою, використовують для посилення експресивности, делегітимації, активізації негативної оцінности та формування поляризованих наративів. Універсальними є й механізми реалізації цих функцій — імплікатури, пресупозиції, атрибутивні дескрипції, інтертекстуальні конструкції, метафоричні номінації й іншомовні запозичення. Так, евфемізація й дисфемізація виявляють спільні прагматичні принципи, які зумовлюють їх стратегічне використання незалежно від мовної системи.

Аналіз масмедійного дискурсу продемонстрував, що евфемізація та дисфемізація є основними мовними стратегіями (макростратегіями), які журналісти й медіааналітики використовують для регулювання суспільної думки.

Особливо активно ці механізми застосовуються в політичному, соціальному та економічному дискурсах. Установлено, що евфемістичні конструкції слугують засобом нейтралізації неприємних тем (зокрема, соціальних криз, економічних труднощів, політичних скандалів), тоді як дисфемізми, навпаки, сприяють загостренню негативного ставлення до опонентів або критичному налаштуванню авдиторії.

Визначено, що обидва явища відіграють провідну роль у формуванні масмедійного дискурсу, виконуючи протилежні, але взаємопов'язані функції. Якщо евфемізація пом'якшує висловлення, то дисфемізація, навпаки, посилює їхню експресивність та оцінну забарвленість, отже, евфемізми діють відповідно до постулатів принципів ввічливости, а дисфемізми порушують такі аспекти. Обидві макростратегії є динамічними: евфемізми можуть утрачати пом'якшувальне значення або набувати нових конотацій унаслідок суспільних змін, тоді як дисфемізми можуть еволюціювати, стаючи частиною нейтральної лексики або змінюючи свою негативну оцінність. Зокрема, масмедійний дискурс сприяє процесам трансформації значень, де евфемізми поступово можуть зменшувати свою здатність приховувати незручні реалії, у той час як дисфемізми посилюють негативізацію, впливаючи на емоційне сприйняття авдиторії.

Дослідження підтверджує вагому роль евфемізації в регулюванні комунікативної етики та маніпулюванні реальністю через мовні засоби. Евфемізми можуть створювати інтертекстуальні зв'язки, підтримуючи поліфонію дискурсу й урівноважуючи риторичну стратегію мовця, а дисфемізми в цитуваннях можуть трансформувати початкову інтенцію висловлення, додаючи іронічні підтексти, посилюючи полемічність або сприяючи делегітимації певних наративів. Це особливо помітно в разі покликання на слова офіційних осіб або політичних діячів, коли евфемізми можуть маскувати проблемні аспекти висловлення, а дисфемізми, навпаки, підкреслювати їхню гостроту, часто навіть висміюючи наведені тези.

Пейоративні номінації як центральний механізм дисфемізації формують поляризовані наративи, створюючи чітке протиставлення між «своїми» й «чужими». Аналіз показав, що такі номінації виконують функцію мобілізації та

дискредитації, впливаючи на суспільну свідомість і підсилюючи емоційний ефект висловлення.

Метафоричні імплікатури є ефективними засобами як евфемізації, так і дисфемізації. Евфемістичні метафори дозволяють замінювати прямі позначення воєнних дій чи економічних криз образами, що створюють враження природности або неминучости цих подій. Натомість дисфемістичні метафори підсилюють негативну оцінку референтів, створюючи стійкі асоціативні зв'язки з руйнуванням, деградацією або історичними аналогіями, які підкреслюють неприйнятність явища.

Пресупозиції також є важливим механізмом обох процесів. Евфемістичні пресупозиції формують фрейми сприйняття інформації, задаючи контекст, що пом'якшує або приховує негативні аспекти. Дисфемістичні пресупозиції, навпаки, нав'язують авдиторії негативне ставлення до подій чи осіб ще до аналізу змісту висловлення, створюючи підґрунтя для маніпулятивного впливу.

Атрибутивні дескрипції відіграють значну роль у формуванні референції. Евфемістичні конструкції дозволяють уникати прямого називання суб'єктів, зберігаючи ввічливість і гнучкість інтерпретації. Дисфемістичні атрибутивні дескрипції, навпаки, формують негативний імідж референта, накладаючи на нього оцінні характеристики, що підсилюють соціальне дистанціювання й створюють упередження щодо певних груп чи осіб.

Окрему увагу присвячено еволюції номінацій, використаних на позначення війни з 2014 до 2024 року, адже вони є показниками трансформації масмедійного дискурсу, пов'язаного з російською агресією проти України. Аналіз свідчить: мовне висвітлення війни змінювалося відповідно до різних етапів, соціально-політичних обставин і комунікативних стратегій, що відображало зміщення акцентів у публічному дискурсі. На початковому етапі війни евфемізми вживали для згладжування її жорсткої реальности. Такі терміни допомагали знизити емоційне навантаження та забезпечити юридично прийнятну інтерпретацію подій як для внутрішньої, так і для міжнародної авдиторій. Однак після початку повномасштабного вторгнення у 2022 році масмедійний дискурс зазнав змін, орієнтуючись на пряму артикуляцію подій. Формулювання на зразок

«повномасштабне вторгнення» та «війна» стали домінувати, витісняючи евфемістичні висловлення на користь прямих номінацій, що наголошували на агресивному характері дій росії. Водночас номінації не лише відображали реальність, а й могли бути використані як засоби маніпуляції. Це спостерігаємо як у російській пропаганді, де мова спрямована на зняття відповідальности з агресора, так і у висловленнях українських офіційних осіб, які інколи коригували спосіб подачі інформації для мінімізації панічних настроїв серед населення. Тож мовна динаміка термінів, використаних для опису війни, є відображенням різних комунікативних стратегій, які слугували засобом і формування суспільної думки, і створення політичних наративів. Залежно від контексту, авдиторії й етапу протистояння ці стратегії застосовували як інструмент ідентифікації агресії, а також як засіб інформаційного впливу.

Водночас дослідження засвідчує частотність використання евфемістичних найменувань, що пояснюється необхідністю балансування між точністю висловлень і політичною коректністю як особливо важливим складником масмедійного дискурсу. Зокрема, використання іншомовних запозичень є характерним евфемістичним механізмом, хоча й неоднорідним у трьох аналізованих мовах: в українській мові вони фукціюють як активний засіб пом’якшення комунікації через зниження емоційного навантаження й уникнення стигматизації (особливо соціально-чутливих і медичних тем), на матеріалі англійської мови іншомовні номінації трапляються рідко (переважно вони перейшли до розряду нейтральних), а в польськомовному дискурсі помічаємо надмірне використання латинізмів-евфемізмів, що є його характерною рисою.

Дослідження пропонує класифікацію евфемізмів і дисфемізмів за реалізованими прагматичними стратегіями. У межах евфемізації викремлено 6 стратегій: уникнення, ввічливости, іронії, маніпуляції, маскування емоційно-чутливих понять та асоціативного покликання. У межах дисфемізації помічаємо 5 стратегій: негативного маркування, дискредитації, зневаги, негативної асоціації та пейоративного порівняння.

Крім того, здійснено аналіз реалізації стратегій евфемізації та дисфемізації в українській, англійській і польській мовах. В українському масмедійному дискурсі найчастотнішими стратегіями евфемізації є уникнення (46 %), асоціативне покликання (31 %) та іронія (14 %); у межах дисфемізації домінують негативне маркування (37 %) й негативна асоціація (36 %). В англійській мові серед евфемістичних стратегій найбільш репрезентативними є уникнення (40 %), маскування емоційно-чутливих понять (15 %) та ввічливість (13 %), а серед дисфемістичних — негативне маркування (55 %) й негативна асоціація (31 %). У польському дискурсі найпоширенішими евфемістичними стратегіями є уникнення (34 %), маскування емоційно-чутливих понять (23 %) й асоціативне покликання (20 %), а серед дисфемістичних — дискредитація (28 %), негативне маркування (34 %) та негативна асоціація (23 %). Отже, виявлено як універсальні тенденції — зокрема, домінування стратегії уникнення в евфемізації[18] та негативного маркування в дисфемізації[19] в усіх трьох аналізованих мовах, — так і низку специфічних особливостей, притаманних кожному з медіадискурсів.

Компаративний аналіз евфемістичних і дисфемістичних стратегій в українській, англійській і польській мовах засвідчив відмінності в підходах до формування вторинних номінацій та прагматичних ефектів, які вони створюють. Український масмедійний дискурс вирізняється активним процесом формування власних евфемізмів і запозичення концептів з інших мов, що забезпечує гнучкість у вираженні політично та соціально чутливих тем. Дисфемізація, натомість, у цьому дискурсі спрямована на підкреслення соціальних протиріч та створення емоційно насичених наративів. Англійський дискурс, з огляду на політичну коректність, демонструє розвинену систему евфемізації, що регулює різноманітні сфери суспільного життя, формуючи нейтральні або позитивні конотації навіть у потенційно конфліктних темах. Дисфемізація в англійському дискурсі часто виявляється через створення ідейних протиставлень, використання маркерів ідеологійної належности та стратегій делегітимації опонентів. Польський дискурс

[18] Детальніше див. додаток Б.
[19] Детальніше див. додаток В.

поєднує традиційні підходи до евфемізації, що виявляється у використанні латинізмів, історично сформованих термінів і залучення культурно-релігійних позначень. Дисфемістичні стратегії в польському масмедійному просторі часто помічаємо в межах політичних баталій і соціальних дебатів, де наголошено на різких контрастах між ідеологійними таборами.

Подальші дослідження можуть бути зосереджені на аналізі евфемізації та дисфемізації в соціальних мережах, рекламі й політичному дискурсі, а також на розробці автоматизованих методів виявлення цих явищ у текстах за допомогою штучного інтелекту, що відображає сучасні тенденції розвитку науки. Отже, проведене дослідження підтвердило значний вплив евфемізмів і дисфемізмів на формування інформаційного простору й довело важливість їх вивчення в контексті сучасної прагмалінгвістики. Загалом евфемізація та дисфемізація є складними й комплексними прагмалінгвістичними явищами, які відіграють вагому роль у масмедійному дискурсі. Використання відповідних стратегій не лише впливає на сприйняття інформації, а й формує межі соціальної взаємодії, ідеологійної поляризації та медійної репрезентації дійсности.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Аркушин, Г. (2005). *Словник евфемізмів, уживаних у говірках та молодіжному жаргоні Західного Полісся та західної частини Волині*. Вид-во Волинської обласної друкарні.

Балаж, В. (2022). Прагмалінгвістичні особливості евфемізмів масмедійного дискурсу (на матеріалі інтернет-видання «BBC News Україна»). В *Актуальні питання сучасної лінгвістики*: *тези доповідей Міжнародної наукової конференції* (с. 9–12). Національний університет «Києво-Могилянська академія». https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/24618

Балаж, В. (2023a). Імплікатури мовленнєвого спілкування в українських телеграм-каналах. У *Мовний простір сучасного світу: тези доповідей VII Всеукраїнської наукової конференції студентів, аспірантів і молодих учених* (с. 20–23). Національний університет «Києво-Могилянська академія». https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/26231

Балаж, В. О. (2023b). Прагмалінгвістичний аспект дослідження евфемізмів і дисфемізмів (на матеріалі українських новинних телеграм-каналів). *Нова філологія*, (89), 35–42. https://doi.org/10.26661/2414-1135-2023-89-5

Балаж, В. (2024a). Евфемізми й дисфемізми в контексті лінгвістичної прагматики (на матеріалі текстів сучасної української літератури). *Мовознавство*, (5), 66–75. https://doi.org/10.33190/0027-2833-338-2024-5-004

Балаж, В. О. (2024b). Евфемізми та дисфемізми в художньому тексті (на матеріалі романів Елізабет Ґілберт «Місто дівчат» і «Природа всіх речей». *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологія»*, *90*(22), 89–94. https://doi.org/10.25264/2519-2558-2024-22(90)-89-94

Балаж, В. О., & Куранова, С. І. (2024c). Імплікатури й іронія в контексті штучного інтелекту. *Львівський філологічний часопис*, (16), 15–23. https://doi.org/10.32447/2663-340X-2024-16.3

Балаж, В. (2024d). Лінгвістична прагматика в контексті сучасних мовознавчих досліджень. У *Мовний простір сучасного світу: тези доповідей*

VIII Всеукраїнської наукової конференції студентів, аспірантів і молодих учених (с. 8–10). Національний університет «Києво-Могилянська академія». https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/31507

Балаж, В. (2024е). Підходи до вивчення евфемізмів і дисфемізмів. В *Актуальні питання вивчення германських, романських і слов'янських мов і літератур та методики викладання іноземних мов: збірник тез доповідей Міжнародної наукової конференції* (с. 16–18). Донецький національний університет імені Василя Стуса. https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/33977

Бацевич, Ф. С. (2009). Лінгвістична прагматика: спроба обґрунтування проблемного поля і дослідницької одиниці. *Мовознавство*, (1), 29–37.

Бацевич, Ф. С. (2010). *Нариси з лінгвістичної прагматики*. ПАІС.

Бацевич, Ф. С. (2016). Методологічні засади сучасної лінгвістичної прагматики. *Мовознавство*, (6), 23–28. https://movoznavstvo.org.ua/vsi-nomera-zhurnalu/statti/2016-6-lystopad-hruden/batsevych-f-s-metodolohichni-zasady-suchasnoi-linhvistychnoi-prahmatyky

Безугла, Л. Р. (2012). Лінгвістична прагматика та дискурсивний аналіз. *Studia Philologica*, (1), 95–100. https://studiap.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/22

Безугла, Л. (2019). Типи актуалізації пресупозиції у діалогічному дискурсі. *Наукові записки [Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Серія «Філологічні науки»*, (175), 288–292. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzs_2019_175_59

Білодід, І. К. (Ред.). (1970–1980). *Словник української мови: в одинадцяти томах* (Т. 1–11). Наукова думка.

Булах, М. Б. (2016). Евфемізми в медіатексті: функціональний аспект. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*, (33), 97–110. https://apultp.knu.ua/index.php/APULTP/article/view/47

Великорода, В. Б. (2008). *Семантичні та функціонально-прагматичні характеристики евфемізмів в англійській мові* [Автореф. дис. канд. філол. наук, Львівський національний університет імені Івана Франка].

Великорода, В. Б. (2009). Механізми поповнення евфемістичної лексики. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 9 «Сучасні тенденції розвитку мов»*, (3), 212–217. http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/3644

Великорода, В. Б. (2011). Евфемізми рекламного дискурсу: прагматика, семантика, словотвір. *Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Серія «Філологічна»*, (20), 25–30. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2011_20_6

Веремчук, Е. О., & Мєліна, Д. В. (2022). Способи досягнення евфемістичного ефекту на лексико-семантичному рівні в англійській мові. *Нова філологія*, (87), 11–16. https://doi.org/10.26661/2414-1135-2022-87-2

Вишнівський, Р. Й., & Ступницька, Г. І. (2022). Англійські евфемізми як засіб маніпуляції (на матеріалі британського інтернет-видання «The Guardian»). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*, (55), 17–21. https://doi.org/10.32841/2409-1154.2022.55.4

Вострецова, В. О., & Решетарова, І. В. (2009). Дисфемізм: status quo ad praesens. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філологічні науки*, (47), 184–187. http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/3487

Глущенко, А. В. (2019). Імплікатури як порушення мовленнєвої поведінки комунікантів. *Virtus*, (38), 158–160. https://eprints.cdu.edu.ua/id/eprint/2024

Гнатківська, Р. (2009). До проблеми дисфемії в сучасній англомовній пресі. *Вісник Львівського університету*, (16), 14–22.

Гольцова, М. (2017). Типологія імплікатур в англійській та українській мовах. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Серія «Мовознавство»*, *28*(2), 18–22. http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/10232

Григораш, А. С. (2013). Евфемізми як засіб маніпуляції свідомістю (на матеріалі англомовних мас-медійних текстів). *Мовні і концептуальні картини світу*, (46(1), 328–336. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mikks_2013_46%281%29__40

Грушецький, А. (2023, 18 грудня). *Динаміка довіри соціальним інституціям у 2021–2023 роках* [Пресреліз]. Київський міжнародний інститут соціології (КМІС). https://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1335&page=1

Доценко, О. Л. (2011). Пресупозиція як складова комунікативно-прагматичної структури судового дискурсу. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 10 «Проблеми граматики і лексикології української мови»*, (7), 164–170. http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/16005

Дубинець, З. О. (2011). *Евфемізми в українській мові (на матеріалі преси)* [Автореф. дис. канд. філол. наук, Запорізький національний університет].

Ерліхман, А. М. (2011). Імпліцитність, імплікація, імплікатура: постановка питання. *Проблеми зіставної семантики*, (10(2), 215–220. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pzs_2011_10%282%29__42

Євтушенко, Н. О. (2014). Евфемізація сучасного англомовного політичного дискурсу США. *Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]. Політологія*, *228*(216), 92–95. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdupol_2014_228_216_22

Жайворонок, В. В. (Відп. ред.). (2012). *Словник української мови*. Вид. центр «Просвіта».

Загнітко, А. (2007). Сучасний політичний газетний дискурс: риторика і синтаксис. *Донецький вісник Наукового товариства ім. Шевченка*, *16*, 5–19.

Загнітко, А. П. (2008). *Основи дискурсології*. Донецький національний університет.

Ільченко, О. А. (2015). Евфемізми сучасних україномовних ЗМІ: соціальний аспект. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*, (53), 118–120. https://eprints.oa.edu.ua/id/eprint/4321/1/48.pdf

Ільченко, О. А., Толстих, Ю. Є., & Чічікало, Я. М. (2014). Інтердискурсивна лексика сучасної мови ЗМІ: прагматичний аспект (на матеріалі української й англійської мов). *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Філологічні науки*, *289*(6(1), 180–188.

http://nbuv.gov.ua/UJRN/vluf_2014_6%281%29__24

Кантур, К. О. (2009). Евфемія в соціально-економічному дискурсі. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філологічні науки*, (45), 152–155. http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/3107

Кантур, К. О. (2012). Аналіз мовних механізмів антропосемічної евфемізації. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філологічні науки*, (66), 210–214. http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/9346

Кобченко, Н. (2022). Семантико-прагматичний потенціал прецедентного висловлення в українському масмедійному дискурсі. *Slavia Orientalis*, *71*(3), 625–645. https://doi.org/10.24425/slo.2022.142783

Ковтун, Т. В. (2023). Вплив на масову свідомість: маніпуляції чи переконання? *Scientific Collection "InterConf+"*, *183*(40), 104–117. https://doi.org/10.51582/interconf.19-20.12.2023.009

Коляда, Е., & Кондрук, А. (2015). Евфемізми як засіб маніпуляції у політичному дискурсі. *Актуальні питання іноземної філології*, (2), 97–103. http://nbuv.gov.ua/UJRN/akpif_2015_2_19

Корольов, І. Р. (2012). Поняття дискурсу в сучасному мовознавстві: визначення, структура, типологія. *Studia Linguistica*, (6(2), 285–305. https://studia-linguistica.knu.ua/wp-content/uploads/2018/11/2012-6-2-285-305-Корольов-I.P..pdf

Космеда, Т. (2022). Лінгвокреативна ономастика: медійний образ Володимира Путіна в українському та російському дискурсі. *Onomastica*, *66*, 219–231. https://doi.org/10.17651/ONOMAST.66.15

Космеда, Т., Олексенко, О., & Павлова, І. (2019). *Семантика й прагматика дискурсивного слова та його потенціал для діагностики психотипу мовної особистості: аспектуальний опис.* Харківське історико-філологічне товариство. https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/13182

Куранова, С. І. (2010). *Соціальні та когнітивні особливості замітки в українській періодиці початку XXI ст.* [Дис. канд. наук з соц. комунікацій, Київський національний університет імені Тараса Шевченка].

Куранова, С. (2023). *Основи психолінгвістики* (2-ге вид.). Вид. центр «Академія».

Маковець, М. (2020). Евфемізація на тему «смерть» (на матеріалі української й англійської мов). *Філологічні студії*, (11), 68–70. https://dspace.onu.edu.ua/handle/123456789/30532

Марченко, Т. А. (2020). Евфемізми в сучасних українській та англійській мовах. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія «Філологія. Соціальні комунікації»*, *31*(70(1), 78–82. https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.1-1/15

Мірошниченко, І. Г. (2015). Пресупозиції та імплікатури як засоби стиснення тексту в українському мас-медійному дискурсі. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Мовознавство»*, *23*(21(2), 85–89. http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdumo_2015_23_21%282%29__16

Мосієвич, Л. В. (2014). Когнітивні механізми утворення евфемізмів та дисфемізмів в сучасній англійській мові. *Нова філологія*, (67), 98–104. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Novfil_2014_67_22

Мосієвич, Л. В. (2015а). Вплив стереотипу на аранжування евфемізмів/дисфемізмів в англомовному політичному дискурсі. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Іноземна філологія*, (81), 75–80. https://periodicals.karazin.ua/foreignphilology/article/view/5343

Назаренко, О. В., & Галеженко, В. Г. (2019). Евфемізми як лексичний засіб вираження категорії політкоректності. *Нова філологія*, (76), 99–103. http://novafilolohiia.zp.ua/index.php/new-philology/article/view/73

Небелюк, Л. (2017). Лінгвокогнітивні характеристики евфемізмів брехні англомовного американського політичного дискурсу у світлі теорії концептуальної інтеграції. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія «Філологія (мовознавство)»*, (24), 234–239. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzvdpu_filol_2017_24_34

Небелюк, Л. Р. (2021). *Лінгвокогнітивні характеристики евфемізмів в американському англомовному політичному дискурсі (на матеріалах*

публікацій засобів масової інформації 2000–2020 рр.) [Дис. канд. філол. наук, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» & Львівський національний університет імені Івана Франка]. https://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/03/dis_nebeliuk.pdf

Пайонкевич, Х. П. (2014). Лінгвістичний феномен «евфемізм» та його функції. *Одеський лінгвістичний вісник*, (4), 206–209. http://hdl.handle.net/11300/2541

Печеранський, І., & Васкул, Х. (2018). Сучасний медійний дискурс та роль у ньому журналістського розслідування. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв»*, (2), 22–29. https://doi.org/10.31866/2617-2674.2.2018.151777

Погоріла, А. І. (2022). Функціонування евфемізмів у англомовному медійному дискурсі. *Закарпатські філологічні студії, 2*(21), 100–103. https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.21.2.20

Полтавець, Ю. (2012). Основні підходи до вивчення евфемізмів і дисфемізмів. *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах*, (24), 225–236. http://nbuv.gov.ua/UJRN/gotvnz_2012_24_24

Призиглей, О. О. (2014). Евфемізми в мас-медійних текстах: функціонально-стилістичний аспект. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*, (28), 59–69. http://nbuv.gov.ua/UJRN/apyl_2014_28_9

Решетарова, І. В. (2010). *Засоби евфемії в масмедійному дискурсі початку XXI століття* [Автореф. дис. канд. філол. наук, Донецький національний університет].

Українська мова — Русанівський, В. М., Тараненко, О. О., Зяблюк, М. П. та ін. (Редкол.). (2004). *Українська мова. Енциклопедія* (2-ге вид., випр. і допов.). Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана.

Садовець, О. В. (2018). Дисфемізми та евфемізми як лексичні засоби англомовних періодичних видань. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*, (14), 182–189. http://nbuv.gov.ua/UJRN/apftp_2018_14_20

Саприкіна, О. (2017). Роль та місце евфемізмів у системі номінативних засобів англійської мови. *Нова педагогічна думка*, *90*(2), 49–51.

http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npd_2017_2_15

Світлична, Т. В. (2013a). Способи творення евфемізмів (на матеріалі прозових творів). *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки*, (34), 277–281. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkpnu_fil_2013_34_78

Світлична, Т. В. (2013b). Явище евфемії як об'єкт лінгвістичних досліджень. *Лінгвістика*, *30*(3), 40–51. http://nbuv.gov.ua/UJRN/ling_2013_3_8

Соловцова, О. В. (2013). Іллокуція як складник мовленнєвого акту: формальні, семантичні й прагматичні параметри. *Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Серія «Філологічна»*, (35), 355–358. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2013_35_110

Ставицька, Л. (2003). *Короткий словник жарґонної лексики української мови*. Критика. http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0004866

Ставицька, Л. (2008). *Українська мова без табу. Словник нецензурної лексики та її відповідників: обсценізми, евфемізми, сексуалізми.* Критика. http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001861

Тараненко, О. (2017). Долання евфемізації в «мові війни» українського медійного та політичного дискурсу. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Журналістські науки*, *883*(1), 148–153. https://doi.org/10.23939/sjs2017.01.148

Тхір, В. (2003). Псевдоевфемія в сучасній англійській мові. *Вісник Прикарпатського університету. Філологія*, (7), 151–156.

Тхір, В. Б. (2004). Ономасіологічна нормотвірність соматичних евфемізмів в історії англійської мови. *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах*, (9), 31–38.

Чік, Л. (2015). Засоби мовного маніпулювання у сучасних ЗМІ. *Літературний процес: методологія, імена, тенденції*, (5), 121–123. https://litp.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/143

Швечкова, Ю. (2020). Особливості перекладу політичних евфемізмів з урахуванням гендерної належності (на матеріалі промов Девіда Кемерона і Терези Мей). *Актуальні питання гуманітарних наук*, *3*(30), 175–181. https://doi.org/10.24919/2308-4863.3/30.212483

Шевченко, І. С. (2003). Прагмалінгвістика: Quo Vadis? *Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського національного лінгвістичного університету*, (7), 51–57.

Шевченко, І. С. (2006). Дискурс і когнітивно-комунікативна парадигма лінгвістики. У *Мова. Людина. Світ: збірник наукових статей до 70-річчя професора М. П. Кочергана* (с. 148–156). Вид. центр КНЛУ.

Шевченко, М. Ю., & Скорик, А. О. (2014). Специфіка функціональності евфемізмів у політичному дискурсі англійської мови. *Сучасні дослідження з іноземної філології*, (12), 256–262. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Sdzif_2014_12_43

Яворська, Ю. Д. (2022). Прагматичні аспекти англійських евфемізмів та дисфемізмів політичного дискурсу соціальних медіа. *Молодий вчений*, *104.1*(4.1), 76–79. https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-104.1-19

Янкович, М. В. (2015). Поняття дискурсу в гуманітарних науках та визначення терміна «дискурс» у лінгвістиці. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*, *1*(15), 123–126. http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v15/part_1/36.pdf

Януш, О. Б. (2009). Евфемізми та інші види семантичних зрушень у суспільно-політичній лексиці і фразеології. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філологічні науки*, (45), 143–147. http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/3105

Януш, О. Б. (2019). Структурно-стилістичні особливості евфемії в аспекті функціонального розвитку мови. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філологічні науки*, *89*(1), 146–150. https://doi.org/10.35433/philology.1(89).2019.146-150

Ясакова, Н. (2023). Національне *ми* в українських медіатекстах 2022 року: конструювання ідентичності під час антиколоніальної війни. *Мова: класичне*

— *модерне — постмодерне*, (9), 31–49. https://doi.org/10.18523/lcmp2522-9281.2023.9.31-49

Abbott, B. (2000). Presuppositions as nonassertions. *Journal of Pragmatics*, *32*(10), 1419–1437. https://doi.org/10.1016/S0378-2166(99)00108-3

Alba Juez, L. (1995). Verbal irony and the Maxims of Grice's Cooperative Principle. *Revista Alicantina de Estudios Ingleses*, (8), 25–30. https://doi.org/10.14198/raei.1995.8.02

Allan, K. (2007). The pragmatics of connotation. *Journal of Pragmatics*, *39*(6), 1047–1057. https://doi.org/10.1016/j.pragma.2006.08.004

Allan, K. (2012). X-phemism and creativity. *Lexis: Journal in English Lexicology*, (7), 5–42. https://doi.org/10.4000/lexis.340

Allan, K., & Burridge, K. (1988). Euphemism, dysphemism, and cross-varietal synonymy. *La Trobe Working Papers in Linguistics*, *1*, 1–16. https://doi.org/10.26181/22201837.v1

Allan, K., & Burridge, K. (1991). *Euphemism & Dysphemism: Language used as shield and weapon*. Oxford University Press.

Allan, K., & Burridge, K. (2006). *Forbidden words: Taboo and the censoring of language*. Cambridge University Press.

Allan, K., & Jaszczolt, K. M. (Eds.). (2012). *The Cambridge handbook of pragmatics*. Cambridge University Press.

Allott, N. (2018, January 24). Conversational implicature. *Oxford Research Encyclopedia of Linguistics.* https://doi.org/10.1093/acrefore/9780199384655.013.205

Allwood, J. (1976). *Linguistic communication as action and cooperation: A study in pragmatics*. University of Göteborg.

Amante, D. J. (1981). The theory of ironic speech acts. *Poetics Today*, *2*(2), 77–96. https://doi.org/10.2307/1772191

Ambarita, S., & Johan, M. (2022). Types of presupposition in "BBC" Instagram social media. *IDEAS: Journal on English Language Teaching and Learning, Linguistics and Literature*, *10*(1), 858–873.

Ariel, M. (2010). *Defining pragmatics*. Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/CBO9780511777912

Asseel, D. A. (2020). *Seeing the unseen: Euphemism in animated films. A multimodal and critical discourse study* [PhD thesis, Lancaster University, United Kingdom]. Lancaster University Library. https://eprints.lancs.ac.uk/id/eprint/148020

Attardo, S. (2000). Irony as relevant inappropriateness. *Journal of Pragmatics, 32*(6), 793–826. https://doi.org/10.1016/S0378-2166(99)00070-3

Austin, J. L. (1975). *How to do things with words* (2nd ed.). Harvard University Press.

Bach, K. (1981). Referential/attributive. *Synthese, 49,* 219–244. https://doi.org/10.1007/BF01064299

Bach, K. (1999). The myth of conventional implicature. *Linguistics and Philosophy*, *22*, 327–366. https://doi.org/10.1023/A:1005466020243

Baladze, M. (2013). Linguistic peculiarities of euphemisms in media discourse. *Humanities and Social Sciences Review*, *2*(4), 379–384. http://universitypublications.net/hssr/0204/pdf/V3NA213.pdf

Barron, A., Gu, Y., & Steen, G. (Eds.). (2017). *The Routledge handbook of pragmatics*. Routledge.

Bertuccelli Papi, M. (2009). Implicitness. In J. Verschueren, & J.-O. Östman (Eds.), *Key notions for pragmatics* (pp. 139–162). John Benjamins Publishing Company. https://doi.org/10.1075/hoph.1.08pap

Bezugla, L., Govorukha, N., Kryvoruchko, S., & Malaya, O. (2023). Conventional implicatures in Ukrainian discourse. *Theory and Practice in Language Studies*, *13*(5), 1250–1258. https://doi.org/10.17507/tpls.1305.20

Birner, B. J. (2012). *Introduction to pragmatics*. John Wiley & Sons.

Blakemore, D. (1992). *Understanding utterances: An introduction to pragmatics*. Basil Blackwell.

Brown, G., & Yule, G. (1983). *Discourse analysis*. Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/CBO9780511805226

Brown, P., & Levinson, S. C. (1987). *Politeness: Some universals in language usage*. Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/CBO9780511813085

Burkacka, I. (2014). Are there any attractive names for elderly people in Polish? W S. Grotowska, & I. Taranowicz (Eds.), *Understanding ageing in contemporary Poland: Social and cultural perspectives* (pp. 47–57). Instytut Socjologii Uniwersytetu Wrocławskiego.

Burridge, K. (2012). Euphemism and language change: The sixth and seventh ages. *Lexis: Journal in English Lexicology*, (7), 65–92. https://doi.org/10.4000/lexis.355

Burska-Ratajczyk, B., & Burski, R. (2022). Analiza lingwistyczna i prawna oszustwa a jego eufemizacja w przekazach internetowych. *Acta Universitatis Lodziensis. Folia Linguistica*, *56*, 321–337. https://doi.org/10.18778/0208-6077.56.19

Cao, Y. (2020). Analysis of pragmatic functions of English euphemism from the perspective of pragmatic principles. *Theory and Practice in Language Studies*, *10*(9), 1094–1100. http://dx.doi.org/10.17507/tpls.1009.12

Carston, R. (1988). Implicature, explicature, and truth-theoretic semantics. In R. M. Kempson (Ed.), *Mental representations: The interface between language and reality* (pp. 155–188). Cambridge University Press.

Carston, R. (2002). Linguistic meaning, communicated meaning and cognitive pragmatics. *Mind & Language*, *17*(1–2), 127–148. https://doi.org/10.1111/1468-0017.00192

Carston, R., & Hall, A. (2012). Implicature and explicature. In H.-J. Schmid, *Cognitive pragmatics* (pp. 47–84). Mouton de Gruyter.

Casas Gómez, M. (2009). Towards a new approach to the linguistic definition of euphemism. *Language Sciences*, *31*(6), 725–739. https://doi.org/10.1016/j.langsci.2009.05.001

Casas Gómez, M. (2012). The expressive creativity of euphemism and dysphemism. *Lexis: Journal in English Lexicology*, (7), 47–70. https://doi.org/10.4000/lexis.349

Chamizo Domínguez, P. J. (2005). Some theses on euphemisms and dysphemisms. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego. Seria Filologiczna*, *25*, 9–16. https://d-nb.info/1104739011/34

Chapman, S. (2011). *Pragmatics*. Bloomsbury Academic.

Chukwu, E. A., & Onebunne, L. A. (2023). Dysphemism strategies in President Buhari's Arise TV interview. *Studies in Pragmatics and Discourse Analysis*, *4*(2), 32–48. https://doi.org/10.48185/spda.v4i2.874

Clark, H. H. (1979). Responding to indirect speech acts. *Cognitive Psychology*, *11*(4), 430–477. https://doi.org/10.1016/0010-0285(79)90020-3

Clift, R. (1999). Irony in conversation. *Language in Society*, *28*(4), 523–553. https://doi.org/10.1017/S0047404599004029

Colebrook, C. (2004). *Irony*. Routledge.

Crespo Fernández, E. (2005). Euphemistic strategies in politeness and face concerns. *Pragmalingüística*, (13), 77–86. https://doi.org/10.25267/Pragmalinguistica.2005.i13.05

Crespo Fernández, E. (2006). The language of death: Euphemism and conceptual metaphorization in Victorian obituaries. *SKY Journal of Linguistics*, (19), 101–130. https://journal.fi/finjol/article/view/153115

Crespo Fernández, E. (2008). Sex-related euphemism and dysphemism: An analysis in terms of conceptual metaphor theory. *Atlantis*, *30*(2), 95–110. https://www.jstor.org/stable/41055329

Crespo-Fernández, E. (2014). Euphemisms and political discourse in the British regional press. *Brno Studies in English*, *40*(1), 5–26. https://doi.org/10.5817/BSE2014-1-1

Crespo-Fernández, E. (2018). Taboos in speaking of sex and sexuality. In K. Allan (Ed.), *The Oxford handbook of taboo words and language* (pp. 41–60). Oxford University Press. https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780198808190.013.3

Culpeper, J. (2011). *Impoliteness: Using language to cause offence.* Cambridge University Press.

Cutting, J. (2002). *Pragmatics and discourse: A resource book for students*. Routledge. https://doi.org/10.4324/9780203994597

Dąbrowska, A. (1994). *Eufemizmy współczesnego języka polskiego*. Wydawnictwo UniwersytetuWrocławskiego.

Dąbrowska, A. (1998). *Słownik eufemizmów polskich, chyli w rzeczy mocno, w sposobie łagodnie*. Wydawnictwo Naukowe PWN.

Dąbrowska, A., & Pasieka, M. (2008). Czasem trzeba owijać w bawełnę. Eufemizmy w materiałach dydaktycznych dla cudzoziemców. *Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców*, *16*, 141–151. http://hdl.handle.net/11089/12298

Davis, W. A. (2016). *Irregular negatives, implicatures, and idioms*. Springer. https://doi.org/10.1007/978-94-017-7546-5

Delogu, F. (2009). Presupposition. In J. Verschueren, & J.-O. Östman (Eds.), *Key notions for pragmatics* (pp. 195–207). John Benjamins Publishing Company. https://doi.org/10.1075/hoph.1.10del

EJP — Urbańczyk, S. (Red.). (1991). *Encyklopedia języka polskiego* (Wyd. 2, popr. i uzup.). Zakład Narodowy im. Ossolińskich.

Eldeeb, M. B. (2022). Euphemism in Arabic language: The case with death expressions. مجلة التربوي [*Journal of Educational*], *20*, 564–568. https://tarbawej.elmergib.edu.ly/archive/tarbawia-20.pdf#page=564

Engelking, A. (1984). Istota i ewolucja eufemizmów (na przykładzie zastępczych określeń śmierci). *Przegląd Humanistyczny*, (4), 115–129.

Fairclough, N. (1992). *Discourse and social change*. Polity Press.

Fairclough, N. (1995). *Media discourse*. Edward Arnold.

Farghal, M. (1995). Euphemism in Arabic: A Gricean interpretation. *Anthropological Linguistics*, *37*(3), 366–378. http://www.jstor.org/stable/30028417

Frege, G. (1892/1952). On sense and reference. In P. Geach, & M. Black (Eds.), *Translations from the philosophical writings of Gottlob Frege* (M. Black, Trans.) (pp. 56–78). Basil Blackwell.

Gibbs, R. W., Jr. (2002). A new look at literal meaning in understanding what is said and implicated. *Journal of Pragmatics*, *34*(4), 457–486. https://doi.org/10.1016/S0378-2166(01)00046-7

Goffman, E. (1967). *Interaction ritual: Essays on face-to-face behaviour*. Doubleday.

Grice, H. P. (1975). Logic and conversation. In P. Cole, & J. L. Morgan (Eds.), *Syntax and semantics. Volume 3: Speech acts* (pp. 41–58). Academic Press.

Grice, H. P. (1978). Further notes on logic and conversation. In P. Cole (Ed.), *Syntax and semantics. Volume 9: Pragmatics* (pp. 113–127). Academic Press.

Grochowski, M. (1995). *Słownik polskich przekleństw i wulgaryzmów*. Wydawnictwo Naukowe PWN.

Guillet, R., & Arndt, J. (2009). Taboo words: The effect of emotion on memory for peripheral information. *Memory & Cognition*, *37*(6), 866–879. https://doi.org/10.3758/MC.37.6.866

Halmari, H. (2011). Political correctness, euphemism and language change: The case of 'people first'. *Journal of Pragmatics*, *43*(3), 828–840. https://doi.org/10.1016/j.pragma.2010.09.016

Haverkate, H. (1990). A speech act analysis of irony. *Journal of Pragmatics*, *14*(1), 77–109. https://doi.org/10.1016/0378-2166(90)90065-L

Holder, R. W. (2002). *How not to say what you mean: A dictionary of euphemisms*. Oxford University Press.

Horn, L. R., & Ward, G. (Eds.). (2004). *The handbook of pragmatics*. Blackwell Publishing.

Huang, Y. (2014). *Pragmatics* (2nd ed.). Oxford University Press.

Karttunen, L. (1977). Presupposition and linguistic context. In A. Rogers, B. Wall, & J. P. Murphy (Eds.), *Proceedings of the Texas conference on performatives, presuppositions, and implicatures* (pp. 149–160). Center for Applied Linguistics.

Kasher, A. (1994). Modular speech act theory: Programme and results. In S. L. Tsohatzidis (Eds.), *Foundations of speech act theory: Philosophical and linguistic perspectives* (pp. 312–322). Routledge.

Katz, J. J., & Langendoen, T. (1976). Pragmatics and presupposition. *Language*, *52*(1), 1–17. https://doi.org/10.2307/413205

Khotimah, K., Laksono, K., & Suhartono, S. (2022). Patterns of dysphemism of COVID-19 news in Indonesian mass media: Critical eco-discourse analysis. *International Journal of Innovative Research and Scientific Studies*, *5*(4), 428–434. https://doi.org/10.53894/ijirss.v5i4.1015

Kierkegaard, S. (1841/1989). *Kierkegaard's writings, II, Volume 2: The concept of irony, with continual reference to Socrates / Notes of Schelling's Berlin lectures* (H. V. Hong, & E. H. Hong, Eds. & Trans.). Princeton University Press. http://www.jstor.org/stable/j.ctt24hr3n

Kiklewicz, A. (2016). Tabu: aspekty pragmatyczne. *Zeszyty Prasoznawcze*, *59*(3), 489–511. https://doi.org/10.4467/22996362PZ.16.033.5908

Kleinke, S. (2010). Speaker activity and Grice's maxims of conversation at the interface of Pragmatics and Cognitive Linguistics. *Journal of Pragmatics*, *42*(12), 3345–3366. https://doi.org/10.1016/j.pragma.2010.05.008

Kobchenko, N. (2023). Verbalisation of an alternative academic position in totalitarian discourse. *Мова: класичне — модерне — постмодерне*, (9), 5–30. https://doi.org/10.18523/lcmp2522-9281.2023.9.5-30

Kreuz, R. (2020). *Irony and sarcasm*. MIT Press.

Kuczok, M. (2017). Rodzaje motywacji metonimicznej eufemizmów polskich. *Język Polski*, *97*(1), 107–117. https://doi.org/10.31286/JP.97.1.10

Kuranova, S. (2023). War — writer — text: Discursive features (on the material of Oksana Zabuzhko's essays). *Kyiv-Mohyla Humanities Journal*, (10), 69–88. https://doi.org/10.18523/kmhj270983.2023-10.68-88

Lakoff, G. (2008). What Orwell didn't know about the brain, the mind, and language. In A. Szántó (Ed.), *What Orwell Didn't Know: Propaganda and the new face of American politics* (pp. 67–74). Public Affairs.

Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. The University of Chicago Press.

Lakoff, R. T. (1989). The limits of politeness: Therapeutic and courtroom discourse. *Multilingua*, *8*(2–3), 101–129. https://doi.org/10.1515/mult.1989.8.2-3.101

Leech, G. (1974). *Semantics*. Penguin Books.

Leech, G. N. (1983). *Principles of pragmatics*. Longman.

Leech, G. (2014). *The pragmatics of politeness*. Oxford University Press. https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780195341386.001.0001

Leśnik, A. (2011). Eufemizmy w tekstach polskich aktów prawnych. *Ruch prawniczy, ekonomiczny i socjologiczny*, *73*(4), 119–129. http://hdl.handle.net/10593/2926

Levinson, S. C. (2000). *Presumptive meanings: The theory of generalized conversational implicature*. MIT Press. https://doi.org/10.7551/mitpress/5526.001.0001

Li, X.-W., & Lu, Z.-H. (2014). A semantic study of euphemism in British TV drama — *Downton Abbey* (1st season). In *Proceedings of the 2014 International conference on social science* (pp. 375–379). Atlantis Press. https://doi.org/10.2991/icss-14.2014.67

Linfoot-Ham, K. (2005). The linguistics of euphemism: A diachronic study of euphemism formation. *Journal of Language and Linguistics*, *4*(2), 227–263.

Lutz, W. (Ed.). (1989). *Beyond nineteen eighty-four: Doublespeak in a post-Orwellian age*. National Council of Teachers of English.

McGlone, M. S., & Batchelor, J. A. (2003). Looking out for number one: Euphemism and face. *Journal of Communication*, *53*(2), 251–264. https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2003.tb02589.x

Meng, X. (2016). Pragmatics function of euphemism in communication. In *Proceedings of the 2016 International conference on contemporary education, social sciences and humanities* (pp. 414–417). Atlantis Press. https://doi.org/10.2991/iccessh-16.2016.107

Morozova, Ya. I. (2018). Euphemisms in English internet news discourse: Creating an event perspective. *Література та культура Полісся. Серія «Філологічні науки»*, *93*(11), 234–244. https://doi.org/10.31654/2520-6966-2018-11f-93-234-244

Mosiyevych, L. V. (2015). The English-language euphemization/dysphemization within the diachronic linguosynergetics. *Держава та регіони. Серія «Гуманітарні науки»*, *42–43*(3–4), 49–51. http://nbuv.gov.ua/UJRN/drgn_2015_3-4_13

Mugglestone, L. (2008). Spoken English and the BBC: In the beginning. *AAA — Arbeiten aus Anglistik und Amerikanistik*, *33*(2), 197–216. https://www.jstor.org/stable/26430872

Orwell, G. (1946). *Politics and the English language*. The Orwell Foundation. https://www.orwellfoundation.com/the-orwell-foundation/orwell/essays-and-other-works/politics-and-the-english-language/

Pan, Q. (2013). A tentative study on the functions and applications of English euphemism. *Theory and Practice in Language Studies*, *3*(11), 2107–2111. https://doi.org/10.4304/tpls.3.11.2107-2111

Rawson, H. (1981). *A dictionary of euphemisms & other doubletalk*. Crown Publishers, Inc.

Rawson, H. (1989). *Wicked words: A treasury of curses, insults, put-downs, and other formerly unprintable terms from Anglo-Saxon times to the Present*. Crown Publishers, Inc.

Rodríguez González, F. (1992). Euphemism and political language. *UEA Papers in Linguistics*, *33*, 36–49. https://rua.ua.es/dspace/bitstream/10045/52053/1/1992_Felix-Rodriguez_UEA-Papers-Linguistics.pdf

Rodzoch-Malek, J. (2012). *W jaki sposób mówi się w polszczyźnie o homoseksualizmie i osobach homoseksualnych? Analiza leksyki na podstawie danych leksykograficznych i tekstowych* [Praca doktorska, Uniwersytet Warszawski, Polska]. Docer Polska. https://docer.pl/doc/xxc18ev

Russell, B. (1905). On denoting. *Mind*, *14*(56), 479–493. https://www.jstor.org/stable/2248381

Searle, J. R. (1969). *Speech acts: An essay in the philosophy of language*. Cambridge University Press.

Searle, J. R. (1976). A classification of illocutionary acts. *Language in Society*, *5*(1), 1–23. https://www.jstor.org/stable/4166848

Searle, J. R. (1979). *Expression and meaning: Studies in the theory of speech acts*. Cambridge University Press.

Searle, J. R. (1979). Referential and attributive. *The Monist*, *62*(2), 190–208. https://doi.org/10.5840/monist19796229

Searle, J. R., & Vanderveken, D. (1985). *Foundations of illocutionary logic*. Cambridge University Press. https://philpapers.org/archive/SEATFO-7.pdf

Sojda, S. (2012). Kontrasty eufemistyczno-dysfemistyczne w lingwistyce słowackiej i polskiej. W B. Mitrenga (Red.), *Linguarum silva. Tom 1: Opozycja — przeciwieństwo — kontrast w języku i w tekście* (s. 123–134). Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego. https://sbc.org.pl/dlibra/publication/390473/edition/368046

Stalnaker, R. C. (1977). Pragmatic presuppositions. In A. Rogers, B. Wall, & J. P. Murphy (Eds.), *Proceedings of the Texas conference on performatives, presuppositions, and implicatures* (pp. 135–147). Center for Applied Linguistics.

Strawson, P. F. (1950). On referring. *Mind*, *59*(235), 320–344. https://www.jstor.org/stable/2251176

Sytnyk, A. (2014). *Argumentative euphemisms, political correctness and relevance* [Doctoral thesis, Université de Neuchâtel]. Libra. 10.35662/unine-thesis-2415

Szwecow-Szewczyk, M. (1974). Tabu i eufemizmy językowe dawniej i dziś. *Poradnik Językowy*, *320*(6), 285–293. https://poradnik-jezykowy.uw.edu.pl/issue/866

Szymczak-Rozlach, M. (2014). *Eufemizmy we współczesnym języku słowackim*. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Terry, A. (2020). Euphemistic dysphemisms and dysphemistic euphemisms as means to convey irony and banter. *Language and Literature: International Journal of Stylistics*, *29*(1), 57–75. https://doi.org/10.1177/0963947020910624

Truszkowski, W. (1986). O eufemizmach we współczesnym języku polskim. *Rocznik Naukowo-Dydaktyczny Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Prace Językoznawcze*, *5*(104), 129–142. http://hdl.handle.net/11716/5503

Tymoshchuk, N. (2023). Euphemisms in modern political discourse: Joseph Biden's speeches in the war in Ukraine. *Alfred Nobel University Journal of Philology*, *26*(2(2), 210–224. https://doi.org/10.32342/2523-4463-2023-2-26/2-13

Van Dijk, T. A. (1988). *News analysis: Case studies of international and national news in the press*. Lawrence Erlbaum Associates.

Van Dijk, T. A. (1993). Principles of critical discourse analysis. *Discourse & Society*, *4*(2), 249–283. https://doi.org/10.1177/0957926593004002006

Van Dijk, T. A. (1996). Power and the news media. In D. L. Paletz (Ed.), *Political communication in action: states, institutions, movements, audiences* (pp. 9–36).

Van Dijk, T. A. (Ed.). (1997a). *Discourse as structure and process. Volume 1: Discourse studies: A multidisciplinary introduction*. SAGE Publications. https://doi.org/10.4135/9781446221884

Van Dijk, T. A. (1997b). What is political discourse analysis? *Belgian Journal of Linguistics*, *11*(1), 11–52. https://doi.org/10.1075/bjl.11.03dij

Van Dijk, T. A. (1998a). *Ideology: A multidisciplinary approach*. SAGE Publications.

Van Dijk, T. A. (1998b). Opinions and ideologies in the press. In A. Bell, & P. Garrett (Eds.), *Approaches to media discourse* (pp. 21–63). Blackwell Publishers.

Van Dijk, T. A. (1998c). The pragmatics of discourse. In A. Kasher (Ed.), *Pragmatics: Critical concepts. Volume 5: Communication, interaction and discourse* (pp. 345–384). Routledge.

Van Dijk, T. A. (2003). Political discourse and ideology. *Doxa Comunicación. Revista Interdisciplinar de Estudios de Comunicación y Ciencias Sociales*, (1), 207–225. https://doi.org/10.31921/doxacom.n1a12

Van Dijk, T. A. (2006). Discourse and manipulation. *Discourse & Society*, *17*(3), 359–383. https://doi.org/10.1177/095792650606

Van Dijk, T. A. (2009). Critical discourse studies: A sociocognitive approach. In R. Wodak, & M. Meyer (Eds.), *Methods of critical discourse analysis* (2nd ed.) (pp. 62–86). SAGE Publications.

Van Dijk, T. A., & Kintsch, W. (1983). *Strategies of discourse comprehension*. Academic Press.

Van Ostade, I. T.-B. (Ed.). (2017). *English usage guides: History, advice, attitudes*. Oxford University Press.

Verschueren, J. F. (1979). *What people say they do with words*. [PhD Dissertation, University of California, Berkeley]. eScholarship. http://escholarship.org/uc/item/12z3489j

Verschueren, J. (1995). The pragmatic perspective. In J. Verschueren, J. O. H. Östman, J. Blommaert, & C. Bulcaen (Eds.), *Handbook of Pragmatics* (pp. 1–19). John Benjamins. https://doi.org/10.1075/hop.m.prag

Verschueren, J., & Östman, J.-O. (Eds.). (2009). *Key notions for pragmatics*. John Benjamins Publishing Company. https://doi.org/10.1075/hoph.1

Warren, B. (1992). What euphemisms tell us about the interpretation of words. *Studia Linguistica: A Journal of General Linguistics*, *46*(2), 128–172. https://doi.org/10.1111/j.1467-9582.1992.tb00833.x

Waśniewska, M. (2017). 'Misja pokojowa' czy 'krwawa jatka': eufemizmy i dysfemizmy w dyskursie medialnym na przykładzie relacji z wojny w Syrii w polskiej prasie. *Tekst i dyskurs*, (10), 83–100.

Wharton, T. (2002). Paul Grice, saying and meaning. *UCL Working Papers in Linguistics*, *14*, 207–248. https://www.phon.ucl.ac.uk/home/PUB/WPL/02papers/wharton.pdf

Wilson, D. (2006). The pragmatics of verbal irony: Echo or pretence? *Lingua*, *116*(10), 1722–1743. https://doi.org/10.1016/j.lingua.2006.05.001

Wodak, R. (2007). Pragmatics and critical discourse analysis: A cross-disciplinary inquiry. *Pragmatics & Cognition*, *15*(1), 203–225. https://doi.org/10.1075/pc.15.1.13wod

Xu, X., & Wen, J. (2022). The characteristics and pragmatic strategies of English euphemism. *Sino-US English Teaching*, *19*(7), 252–255. https://doi.org/10.17265/1539-8072/2022.07.004

Yule, G. (1996). *Pragmatics*. Oxford University Press.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. https://www.bbc.com/ukrainian
2. https://www.bbc.com
3. https://www.wyborcza.pl

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ ТА ВІДОМОСТІ ПРО АПРОБАЦІЮ РЕЗУЛЬТАТІВ

Праці, у яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Балаж, В. О. (2023). Прагмалінгвістичний аспект дослідження евфемізмів і дисфемізмів (на матеріалі українських новинних Телеграм-каналів). *Нова філологія, 89,* 35–42. https://doi.org/10.26661/2414-1135-2023-89-5

Балаж, В. (2024). Евфемізми й дисфемізми в контексті лінгвістичної прагматики (на матеріалі текстів сучасної української літератури). *Мовознавство, 5,* 66–75. https://doi.org/10.33190/0027-2833-338-2024-5-004

Балаж, В. О. (2024). Евфемізми та дисфемізми в художньому тексті (на матеріалі романів Елізабет Ґілберт «Місто дівчат» і «Природа всіх речей»). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія», 22*(90), 89–94. https://doi.org/10.25264/2519-2558-2024-22(90)-89-94

Балаж, В. О., & Куранова, С. І. (2024). Імплікатури й іронія в контексті штучного інтелекту. *Львівський філологічний часопис, 16,* 15–23. https://doi.org/10.32447/2663-340X-2024-16.3

Праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

Балаж, В. (2022). Прагмалінгвістичні особливості евфемізмів масмедійного дискурсу (на матеріалі інтернет-видання «BBC News Україна»). В *Актуальні питання сучасної лінгвістики*: *тези доповідей Міжнародної наукової конференції* (с. 9–12). Національний університет «Києво-Могилянська академія». https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/24618

Балаж, В. (2023). Імплікатури мовленнєвого спілкування в українських телеграм-каналах. У *Мовний простір сучасного світу: тези доповідей VII*

Всеукраїнської наукової конференції студентів, аспірантів і молодих учених (с. 20–23). Національний університет «Києво-Могилянська академія». https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/26231

Балаж, В. (2024). Лінгвістична прагматика в контексті сучасних мовознавчих досліджень. У *Мовний простір сучасного світу: тези доповідей VIII Всеукраїнської наукової конференції студентів, аспірантів і молодих учених* (с. 8–10). Національний університет «Києво-Могилянська академія». https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/31507

Праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

Балаж, В. (2024). Підходи до вивчення евфемізмів і дисфемізмів. В *Актуальні питання вивчення германських, романських і слов'янських мов і літератур та методики викладання іноземних мов: збірник тез доповідей Міжнародної наукової конференції* (с. 16–18). Донецький національний університет імені Василя Стуса. https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/33977

Відомості про апробацію результатів дисертації

V Міжнародна наукова конференція «Мова: класичне — модерне — постмодерне» (11 листопада 2021, участь онлайн).

Міжнародна наукова конференція молодих україністів «Українська культура має силу» (24 травня, 2022 року, участь онлайн).

Міжнародна наукова конференція «Актуальні питання сучасної лінгвістики» (25 листопада 2022 року, участь онлайн).

VII Всеукраїнська наукова конференція студентів, аспірантів і молодих учених «Мовний простір сучасного світу» (26 травня 2023 року, участь онлайн).

Всеукраїнська наукова інтернет-конференція «Ословлення простору у світлі сучасних філологічних наук» (15 березня 2024 року, участь онлайн).

Міжнародна наукова конференція молодих україністів «Культура конфлікту — конфлікт культур. Мова, література, мистецтво, медіа та війна в Україні» (14 травня 2024 року, участь онлайн).

VIII Всеукраїнська наукова конференція студентів, аспірантів і молодих учених «Мовний простір сучасного світу» (24 травня 2024 року, участь онлайн).

Міжнародна наукова конференція «Актуальні питання вивчення германських, романських і слов'янських мов і літератур та методики викладання іноземних мов» (21 червня 2024 року, участь онлайн).

Міжнародна наукова конференція «Актуальні питання сучасної лінгвістики» (26 жовтня 2024 року, участь онлайн).

ДОДАТОК Б

КІЛЬКІСНА РЕАЛІЗАЦІЯ ЕВФЕМІСТИЧНИХ СТРАТЕГІЙ

Реалізація стратегій в евфемізмах української мови

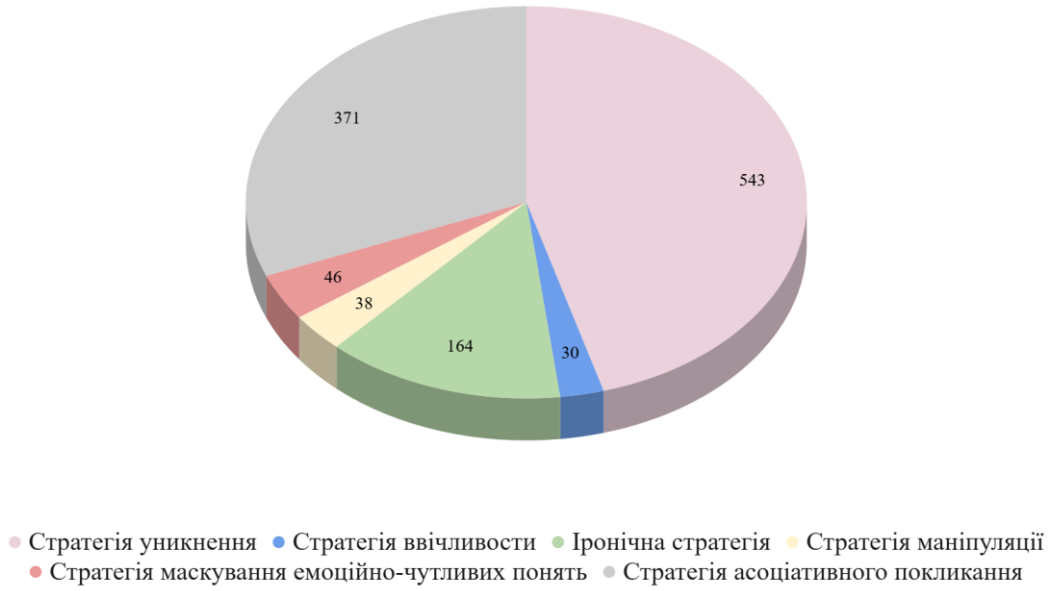

Реалізація стратегій в евфемізмах англійської мови

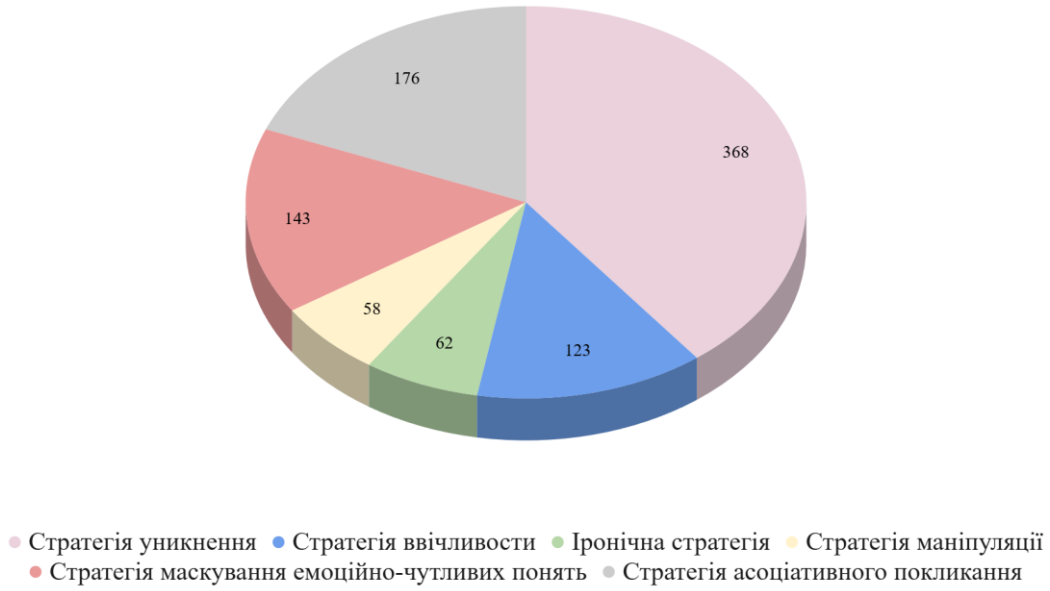

Реалізація стратегій в евфемізмах польської мови

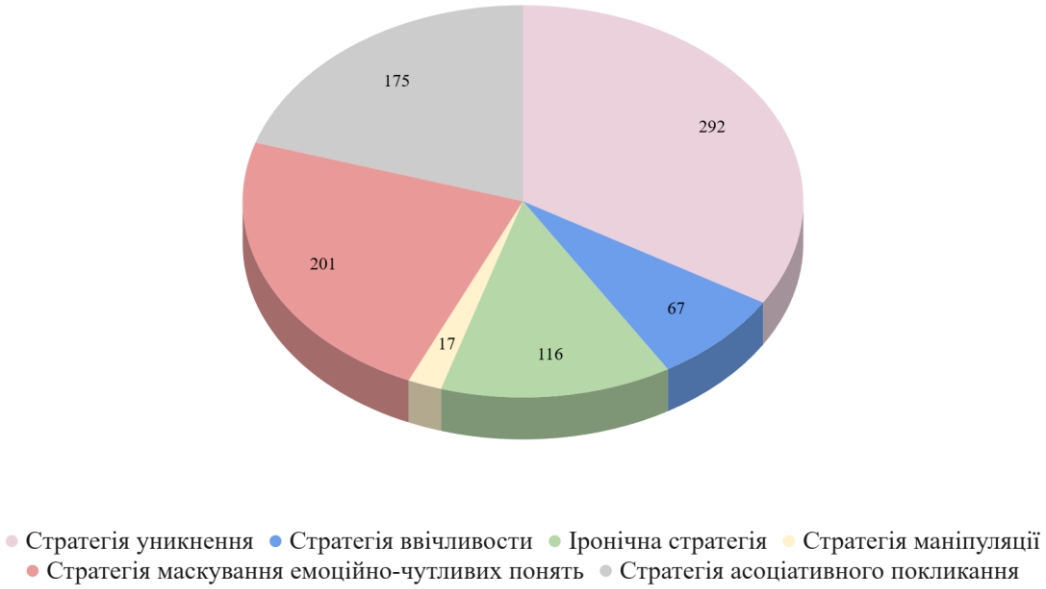

ДОДАТОК В

КІЛЬКІСНА РЕАЛІЗАЦІЯ ДИСФЕМІСТИЧНИХ СТРАТЕГІЙ

Реалізація стратегій у дисфемізмах української мови

Реалізація стратегій у дисфемізмах англійської мови

Реалізація стратегій у дисфемізмах польської мови

ДОДАТОК Г

ПЕРЕЛІК ЕВФЕМІСТИЧНИХ НОМІНАЦІЙ І ЇХНІ СТРАТЕГІЇ

Евфемістичні найменування української мови

№ з/п	Евфемізм	Стратегія
1	агент	уникнення
2	агентські послуги	уникнення
3	агентурна мережа	уникнення
4	агресивна природа путінської росії	уникнення
5	агресор	уникнення
6	акти саботажу	уникнення
7	активний превентивний захід	маніпуляція
8	актриса з німецьких фільмів для дорослих	асоціативне покликання
9	алармізм	уникнення
10	американські гірки	асоціативне покликання
11	ампутація	ввічливість
12	аналог гітлерівського контрнаступу в Арденнах	асоціативне покликання
13	антиколомойський (законопроєкт)	іронія
14	антитерористична операція	маніпуляція
15	апологети	уникнення
16	афера	уникнення
17	африканського походження	ввічливість
18	б***	уникнення
19	бавовна	асоціативне покликання
20	балансувати	уникнення
21	бананова республіка	іронія
22	баталії	уникнення
23	безбілетник	уникнення
24	безхатченко	ввічливість
25	битва Давида і Голіафа	асоціативне покликання
26	бити всі можливі рекорди (про ціни)	асоціативне покликання
27	білий шум	асоціативне покликання
28	блекаут	уникнення
29	бойове хрещення	асоціативне покликання

30	(бойові) комарі	іронія
31	боротьба віч-на-віч	уникнення
32	бруд	асоціативне покликання
33	брудна бомба	асоціативне покликання
34	брязкання збоєю	асоціативне покликання
35	бряцання (ядерною зброєю)	асоціативне покликання
36	буде ймовірно обмежений	уникнення
37	буксувати (про західний альянс)	уникнення
38	бути під мікроскопом	асоціативне покликання
39	бути пошматованим	асоціативне покликання
40	бути схожим на рецесію	уникнення
41	бюрократичні кроки	уникнення
42	в режимі холостого ходу	асоціативне покликання
43	в силу різних обставин	уникнення
44	важкі	уникнення
45	важко уявити, що це збіг	уникнення
46	вата	асоціативне покликання
47	вбачати слід (український)	уникнення
48	вводити в оману	уникнення
49	вгризання	асоціативне покликання
50	вдарити	асоціативне покликання
51	вдарити по гальмах (про економіку)	асоціативне покликання
52	вдарити собі по обличчю	асоціативне покликання
53	вдома чекає голодна кішка	іронія
54	вельми блідо	уникнення
55	верх бажань	уникнення
56	вести нескромний спосіб життя	уникнення
57	вести справи	уникнення
58	взяти (Київ)	уникнення
59	взяття під контроль	уникнення
60	вибухова серія	асоціативне покликання
61	вивести з ладу	уникнення
62	вивільнення посади голови суду	уникнення
63	виглядати малоймовірним	уникнення

64	виглядати як крамольний	уникнення
65	вигнати силою	уникнення
66	видимість консенсусу дала тріщину	асоціативне покликання
67	видихнутися	асоціативне покликання
68	вийти за межі розумної конкуренції	уникнення
69	вийти із промислового ланцюга	уникнення
70	викликати (серйозні) питання	уникнення
71	викликати стриману реакцію	уникнення
72	використати всі доступні/наявні засоби	уникнення
73	використовувати для ведення агресії	уникнення
74	використовуючи надмірну силу	уникнення
75	викреслити (українську історію)	асоціативне покликання
76	викрити на гарячому	асоціативне покликання
77	викупив ОВДП (читай — надрукував грошей)	іронія
78	вимивання	асоціативне покликання
79	вимивати (валюту)	асоціативне покликання
80	вимушено приземлитися	іронія
81	винагорода (за допомогу)	уникнення
82	виникнення напруги	уникнення
83	випади/випасти	асоціативне покликання
84	випроваджувати	уникнення
85	вирішене питання	уникнення
86	вирішити позбавити життя	маскування емоційно-чутливих понять
87	вирішити російську кризу	маніпуляція
88	вирішуватися за зачиненими дверима	асоціативне покликання
89	висловити серйозну стурбованість	уникнення
90	висловлювати занепокоєння	уникнення
91	висловлювати побоювання	уникнення
92	високий рівень упевнености	уникнення
93	високоризикові (райони)	уникнення
94	вистачить (сказати)	уникнення
95	вихід	уникнення
96	виходити не дуже з переконливою картинкою	іронія

97	вичерпати юридичні можливості	уникнення
98	вишенька на торті	асоціативне покликання
99	виявити діру	асоціативне покликання
100	виявити обмежений оптимізм	уникнення
101	виявлятися фікцією	уникнення
102	відбій енергетичної тривоги	асоціативне покликання
103	відбуватися за зачиненими дверима	асоціативне покликання
104	відбутися з обмеженим прогресом	уникнення
105	відведений на більш вигідні позиції	уникнення
106	відвертий тролінг	іронія
107	віддалене балансування	уникнення
108	віддати ініціативу противнику	уникнення
109	відібрати життєву силу (в економіки)	асоціативне покликання
110	відійти	маскування емоційно-чутливих понять
111	відкат	асоціативне покликання
112	відкинути силою	асоціативне покликання
113	відколоті (регіони)	асоціативне покликання
114	відкотися назад	асоціативне покликання
115	відкрити кран	асоціативне покликання
116	відмивання грошей	асоціативне покликання
117	відмовка	уникнення
118	відносно безпечніші	уникнення
119	відомий коментатор	іронія
120	відпадають запитання	уникнення
121	відправляти на місця, що проводять спеціальну операцію	уникнення
122	відпрацювати/відпрацювання	уникнення
123	відрядження	уникнення
124	відсторонити	уникнення
125	відтік кадрів	уникнення
126	відхід	уникнення
127	відхреститися	асоціативне покликання
128	відчайдушне становище армії	уникнення

129	відчути на собі загарбницькі плани Гітлера	асоціативне покликання
130	відчути стелю	асоціативне покликання
131	візовий бан	уникнення
132	війна забрала	маскування емоційно-чутливих понять
133	війна чужими руками	асоціативне покликання
134	війна, яку він називає спецопераційою	маніпуляція
135	військова авантюра	уникнення
136	військова активність	уникнення
137	військова криза	уникнення
138	військова операція	уникнення
139	військова свобода дій	маніпуляція
140	військові акції	уникнення
141	військові потужності	уникнення
142	військово-дипломатичне навантаження	уникнення
143	вірус націоналізму	асоціативне покликання
144	вітання латуку	іронія
145	вказав напрямок кораблю	асоціативне покликання
146	вкоротити собі віку	маскування емоційно-чутливих понять
147	вкрай непопулярний (крок)	уникнення
148	вкриті шрамами (вулиці)	асоціативне покликання
149	«влада» (Херсонських областей)	уникнення
150	влаштувати Гаагу	асоціативне покликання
151	вмиротворення агресора	уникнення
152	внести ложку дьогтю	асоціативне покликання
153	внутрішня дестабілізація	уникнення
154	воєнна кампанія	уникнення
155	воєнний конфлікт	маніпуляція
156	волевиявлення	іронія
157	впасти у немилість влади	іронія
158	вплинути на чистоту (виборів)	асоціативне покликання
159	вразливе становище	ввічливість
160	вразливі для бойових дій	уникнення

161	вразливі категорії	ввічливість
162	все — приїхали	іронія
163	вселяти відносний оптимізм (про переговори)	уникнення
164	втаємничення	уникнення
165	вторгнення	уникнення
166	вторгнутися до сусіда	уникнення
167	втратити життя	маскування емоційно-чутливих понять
168	втратити кінцівку	маскування емоційно-чутливих понять
169	втратити очі	маскування емоційно-чутливих понять
170	втрачати	маскування емоційно-чутливих понять
171	в'ялий розвиток подій	асоціативне покликання
172	габаритний	ввічливість
173	газовий цейтнот	уникнення
174	гальмувати (про економіку, розслідування, допомогу)	асоціативне покликання
175	гангстерська (держава)	іронія
176	гарячий	асоціативне покликання
177	гарячі точки	асоціативне покликання
178	гаснути	маскування емоційно-чутливих понять
179	ген Анджеліни Джолі	асоціативне покликання
180	генерал мороз	іронія
181	геополітична декомпозиція	уникнення
182	геополітичні амбіції	уникнення
183	геополітичні ігри	асоціативне покликання
184	герої російської весни	іронія
185	гірша за «Ісламську державу»	асоціативне покликання
186	глибокий (конфлікт)	асоціативне покликання
187	гнучка керованість	маніпуляція

188	говорити про їх деокупацію найближчим часом не можна	уникнення
189	годинник цокає	асоціативне покликання
190	голка Кощія	асоціативне покликання
191	«голова Криму»	уникнення
192	«голосувати»	уникнення
193	голубий	уникнення
194	горе-підприємець, щоб не сказати гірше	уникнення
195	горловина мішка стала затягуватися	асоціативне покликання
196	гра в одні ворота	асоціативне покликання
197	гра м’язами	асоціативне покликання
198	грати першу скрипку	асоціативне покликання
199	грати у нейтральність	асоціативне покликання
200	грім серед білого дня	асоціативне покликання
201	грозові хмари	асоціативне покликання
202	громадянський конфлікт (на Донбасі)	маніпуляція
203	грошові «мули»	ввічливість
204	ґрунтуватися на оптимістичній передумові	уникнення
205	далекі від ідеалу	уникнення
206	данина тій самій конспірології	іронія
207	дати фору своєму шефу	іронія
208	два-три тижні	іронія
209	дати тріщину	асоціативне покликання
210	деескалація	уникнення
211	дезінформація	уникнення
212	демілітаризація	уникнення
213	демонтаж (угод)	асоціативне покликання
214	демонтаж політичного режиму	асоціативне покликання
215	демонтувати (режим)	асоціативне покликання
216	денацифікація	уникнення
217	депресивні райони	уникнення
218	дестабілізатор	уникнення
219	дестабілізація ситуації	уникнення
220	дестабілізувати (Донбас)	уникнення

221	деструктивні методи	уникнення
222	дефіцитний ресурс	уникнення
223	дещо сприяти зростанню	уникнення
224	джерело всього брудного	асоціативне покликання
225	дивним чином	уникнення
226	дивні ознаки активності	уникнення
227	диво на Гудзоні	асоціативне покликання
228	димова завіса	асоціативне покликання
229	диверсант	уникнення
230	дискредитація	уникнення
231	дії (в Криму)	уникнення
232	дії, які підривають або створюють загрозу територіальній цілісності	уникнення
233	добігати кінця	уникнення
234	добре за 60	ввічливість
235	довгою рукою (про зброю)	асоціативне покликання
236	довічник	уникнення
237	докласти руку	асоціативне покликання
238	домовленості	уникнення
239	допомога	уникнення
240	дорога життя	асоціативне покликання
241	дорого коштувати з погляду втрат	маскування емоційно-чутливих понять
242	досі не видно кінця	асоціативне покликання
243	досягти деякого поступу	уникнення
244	досягти небезпечного моменту	уникнення
245	дотискати	уникнення
246	драйвити	уникнення
247	друга найсильніша армія світу	іронія
248	дуже динамічний фронт	уникнення
249	дуже невелика сума	уникнення
250	«евакуйовані»	уникнення
251	евакуювати «для порятунку життів»	маніпуляція
252	екзистенційна загроза	уникнення

253	екологічні рани	асоціативне покликання
254	економічний спад	уникнення
255	економічний шторм	асоціативне покликання
256	економічні заходи	уникнення
257	економічні труднощі	уникнення
258	«екскурсії» задля «обміну досвідом»	іронія
259	експансіоністський	уникнення
260	екстремальна сила	уникнення
261	екстремальні види зброї	уникнення
262	ексцентричний	іронія
263	електоральні ревнощі	іронія
264	енергетичне роззброєння	асоціативне покликання
265	енергетичний демарш	асоціативне покликання
266	епізодично	уникнення
267	епопея (у Слов'янську)	асоціативне покликання
268	еректильна дисфункція	маскування емоційно-чутливих понять
269	еротична зона	маскування емоційно-чутливих понять
270	ескалація	уникнення
271	етаповано	уникнення
272	ефективний контроль	уникнення
273	є одне «але»	іронія
274	євроскептицизм	іронія
275	ждуни	іронія
276	жертва	маскування емоційно-чутливих понять
277	жертва морозу	маскування емоційно-чутливих понять
278	жертви, залишені по собі	маскування емоційно-чутливих понять
279	«жест доброї волі»	іронія
280	жити на крупах	асоціативне покликання
281	жодних доказів, що заслуговують на довіру	уникнення

282	жорстка любов	іронія
283	жорстокіша риторика	уникнення
284	з великої землі	іронія
285	з високою вірогідністю підривати економіку	уникнення
286	з квитком в один кінець	асоціативне покликання
287	з міркувань безпеки	уникнення
288	з неофіційних, але непогано обізнаних джерел	уникнення
289	за непідтвердженими повідомленнями, що заслуговують на довіру	уникнення
290	за словами (чиїмись)	уникнення
291	забезпечення безпеки	іронія
292	забрати (Крим)	уникнення
293	забрати життя	маскування емоційно-чутливих понять
294	завдати істотних збитків	уникнення
295	завдати клопоту	уникнення
296	завдати серйозної оперативної поразки	уникнення
297	завдати чутливої поразки	уникнення
298	завершитися у постапокаліптичних руїнах	асоціативне покликання
299	завершитися формально	уникнення
300	завищувати (ціну), завищена (ціна)	маніпуляція
301	заворушення	уникнення
302	загарбники	уникнення
303	загарбницькі апетити	уникнення
304	загнутися	асоціативне покликання
305	загострення (кризи, на фронті)	уникнення
306	загострення історичного суперництва	уникнення
307	загроза (від північного сусіда)	уникнення
308	загроза ворожости	уникнення
309	задвохсотити	уникнення
310	заднім числом	іронія
311	задовольнити апетити	асоціативне покликання
312	заєць	асоціативне покликання
313	зазнати аварії	уникнення

314	зазнати вандалізму	уникнення
315	зазнати відчутних утрат	маскування емоційно-чутливих понять
316	зазнати тиску	уникнення
317	займатися самолікуванням	уникнення
318	займатися шапкозакиданням	іронія
319	зайти в глухий кут	асоціативне покликання
320	зайти у клінч	асоціативне покликання
321	зайці-екстремали	іронія
322	закликати до періоду спокою	уникнення
323	закликати переосмислити політику	уникнення
324	закликати сторони конфлікту проявити максимальну стриманість	уникнення
325	закон Савченко	асоціативне покликання
326	законсервувати	асоціативне покликання
327	закручувати гайки	асоціативне покликання
328	залити грошима	асоціативне покликання
329	залишати корабель, що тоне	асоціативне покликання
330	залишатися на нулі (відносини)	асоціативне покликання
331	залишатися прозорою (про державу)	асоціативне покликання
332	залишитися без піклування батьків	ввічливість
333	залишити по собі (жертви)	маскування емоційно-чутливих понять
334	залізна завіса	асоціативне покликання
335	замальовувати білі плями	асоціативне покликання
336	замаскувати	уникнення
337	замах на дачу хабаря	уникнення
338	замах став результативнішим	уникнення
339	замовити кампанію для впливу на вибори	уникнення
340	замовна справа	уникнення
341	замовчувати реальні втрати	уникнення
342	замороження	асоціативне покликання
343	занепокоювати	уникнення
344	зануритися в теплу ванну	асоціативне покликання

345	заплатити велику ціну (за вторгнення)	асоціативне покликання
346	заплатити посадою	уникнення
347	заплющувати очі	асоціативне покликання
348	засічна межа	асоціативне покликання
349	застати зненацька	іронія
350	застрянути в болоті історичних масштабів	асоціативне покликання
351	затримати	уникнення
352	затрьохсотити	уникнення
353	затягнути пояси	асоціативне покликання
354	західні господарі	іронія
355	захлинатися	асоціативне покликання
356	захмарні зарплати	асоціативне покликання
357	заходити не парадом	іронія
358	зачистки	маніпуляція
359	зберегти обличчя	асоціативне покликання
360	зберігати суттєвий тиск	уникнення
361	збройний конфлікт	уникнення
362	збройний переворот	уникнення
363	збройні сутички	уникнення
364	звести рахунки з життям	маскування емоційно-чутливих понять
365	звісно, жодного разу заяви не підтверджувалися	іронія
366	зводити особисті рахунки	уникнення
367	звузити права	маніпуляція
368	згладити гострі політичні кути	асоціативне покликання
369	згорати	маскування емоційно-чутливих понять
370	«згортання і перегрупування»	іронія
371	«згортання і перекидання»	іронія
372	здача	уникнення
373	зелені чоловічки	асоціативне покликання
374	зі сторони (живлення)	уникнення
375	зібрати військовий потенціал	уникнення
376	зіткнення	військовий потенціал

377	зламати пальці	асоціативне покликання
378	зледенілі відносини	асоціативне покликання
379	злетіти	асоціативне покликання
380	злив	асоціативне покликання
381	зливати (інформацію)	асоціативне покликання
382	зловмисники	уникнення
383	змальовувати похмуру картину	асоціативне покликання
384	знімати (у значенні видаляти)	уникнення
385	зміна стала останньою зміною в її житті	маскування емоційно-чутливих понять
386	змінити обличчя війни на щось, чого не було з часів Другої світової	асоціативне покликання
387	змінити реальний стан речей	уникнення
388	знадобляться послуги центру з працевлаштування	іронія
389	знайти збалансовану позицію	уникнення
390	знайтися і віддячити	іронія
391	значно менші масштаби	уникнення
392	знекровити	асоціативне покликання
393	знизити температуру	асоціативне покликання
394	знизитися до нуля	асоціативне покликання
395	зникати (про гроші)	уникнення
396	зняти рожеві окуляри	асоціативне покликання
397	зовнішні загрози	уникнення
398	зовнішні управителі	іронія
399	зовнішня сила	уникнення
400	зовсім не часткова (мобілізація), як оголошували	іронія
401	золотий (опалювальний сезон, гаряча вода)	асоціативне покликання
402	золоті яйця	асоціативне покликання
403	зона АТО	маніпуляція
404	з особливими потребами	ввічливість
405	зрізати (податки)	асоціативне покликання
406	зростання «неонацистських настроїв»	іронія

407	зростання геополітичних ризиків	уникнення
408	зростання напруги (біля кордону)	уникнення
409	зуби дракона	асоціативне покликання
410	з’їсти підвищення	асоціативне покликання
411	з’явитися не на порожньому місці	іронія
412	іграшка в руках	асоціативне покликання
413	ІД	уникнення
414	ідеолог турборежиму	іронія
415	із нюансами	іронія
416	імовірні корупційні схеми	уникнення
417	імовірно, бути дуже непопулярним серед населення	уникнення
418	імовірно, використати цивільний об’єкт як живий щит	уникнення
419	імовірно, якось пов’язані	уникнення
420	інакодумці	іронія
421	іноземці з-за східного кордону	іронія
422	інтимна близькість	уникнення
423	інтелектуально передбачуваний	іронія
424	інтервенція	маніпуляція
425	інформація, яка може засмутити	уникнення
426	інцидент	уникнення
427	інші ворожі сили	уникнення
428	іранське питання	уникнення
429	іриси	іронія
430	існування виглядало як виклик	іронія
431	їх там немає	іронія
432	їхня інтерпретація	уникнення
433	кадрові зміни	уникнення
434	кадрові перестановки	уникнення
435	казус Кличка	іронія
436	камінь спотикання	асоціативне покликання
437	каральна операція	маніпуляція
438	карт бланш	асоціативне покликання

439	картковий будиночок	асоціативне покликання
440	квазі-утворення	уникнення
441	квазіреферендуми	уникнення
442	керування в ручному режимі (країною)	асоціативне покликання
443	керувати залізною рукою	асоціативне покликання
444	«київський режим»	іронія
445	кинджальні операції	асоціативне покликання
446	кинути шахівницю на підлогу	асоціативне покликання
447	кінець золотого газового віку	іронія
448	клептократи	уникнення
449	ключі від Бахмуту	асоціативне покликання
450	ковідна депресія	асоціативне покликання
451	козаки	асоціативне покликання
452	коітус	маскування емоційно-чутливих понять
453	коли США чхає — весь світ підхоплює нежить	іронія
454	коливатися	асоціативне покликання
455	кольорова революція	асоціативне покликання
456	колючі (відносини)	асоціативне покликання
457	коментувати стримано	уникнення
458	контакти	уникнення
459	контрабандний імпорт	уникнення
460	контроль слабшає	уникнення
461	контрольована (ситуація)	іронія
462	конфлікт (на Донбасі)	маніпуляція
463	конфлікт інтересів	уникнення
464	коригувати очікування	маніпуляція
465	косити	асоціативне покликання
466	котел	асоціативне покликання
467	коштувати життя	маскування емоційно-чутливих понять
468	коштувати роботи	асоціативне покликання
469	країна-агресор	уникнення
470	країна-окупант	уникнення

471	країна третього світу	ввічливість
472	крапля в морі	асоціативне покликання
473	креатура	уникнення
474	кремлівська доповідь	асоціативне покликання
475	кремлівська кришталева куля	асоціативне покликання
476	криза міжнародної безпеки	уникнення
477	криза навколо кордонів (України)	уникнення
478	криза переміщення людей	уникнення
479	криза у відносинах	уникнення
480	Крим, і Рим, і мідні труби	іронія
481	криміногенний бум	уникнення
482	кримська криза	асоціативне покликання
483	Кримський міст — 2	іронія
484	критична ситуація	уникнення
485	критично висловлюватися про компетенції	уникнення
486	крихкий прогрес	уникнення
487	крісло на трьох лапках	іронія
488	кріт	асоціативне покликання
489	кулуарні протистояння	іронія
490	кумівство	іронія
491	кумівська система	іронія
492	кусатися	асоціативне покликання
493	«лагідні розмови»	іронія
494	лазівка	уникнення
495	ламатися	асоціативне покликання
496	левова частка	асоціативне покликання
497	летальний випадок	маскування емоційно-чутливих понять
498	лещата	асоціативне покликання
499	лисячі нори	асоціативне покликання
500	лихоманити (про економіку)	асоціативне покликання
501	лише красива вивіска	асоціативне покликання
502	лише на папері	асоціативне покликання
503	лібералізувати ринок	маніпуляція

504	ліквідація (опозиційних ватажків)	уникнення
505	лінія Суровікіна	асоціативне покликання
506	літні люди	ввічливість
507	лояльний режим	уникнення
508	лукавити	уникнення
509	люди з особливими потребами	ввічливість
510	люди похилого віку	ввічливість
511	людина з інвалідністю	ввічливість
512	люди інших рас	ввічливість
513	м'яко кажучи, не дуже урівноваженою людиною	уникнення
514	мабуть, не у топі пріоритетів	уникнення
515	малі країни	ввічливість
516	малювати	асоціативне покликання
517	маневри біля кордону (російські)	уникнення
518	маніпулятивний виклад	уникнення
519	маніпуляція фактами	уникнення
520	маріонетковий (уряд, утворення)	асоціативне покликання
521	маріонетковий лідер (ДНР)	іронія
522	масові операції	уникнення
523	масово залишати корабель	асоціативне покликання
524	матеріальна скрута	ввічливість
525	мати багато питань	уникнення
526	мати військову техніку, що не означає обов'язкове використання	іронія
527	мати запитання	уникнення
528	мати «одні нерви»	іронія
529	мати провокаційний характер	уникнення
530	мати сексуальний підтекст	маскування емоційно-чутливих понять
531	мати сумніви	уникнення
532	мати суттєву технологічну підтримку	уникнення
533	мати тверду руку	асоціативне покликання

534	мати як передбачувані, так і непередбачувані наслідки	уникнення
535	махати ядерним кийком	асоціативне покликання
536	махінація	уникнення
537	мегзит	іронія
538	межувати зі здоровим глуздом	іронія
539	меншини	ввічливість
540	«мирний план» (Ілона Маска)	іронія
541	міст втомився	іронія
542	містити історичні помилки й маніпуляції	уникнення
543	містити неприхований натяк	уникнення
544	містити піротехнічний матеріал	уникнення
545	місця несвободи	уникнення
546	міцно збитий	ввічливість
547	мобіки	іронія
548	може бути обмежений	уникнення
549	може впасти (Київ)	уникнення
550	може розглядатися як підбурювання до геноциду	уникнення
551	можлива ескалація (з боку росії)	уникнення
552	можливе вторгнення (в Україну)	уникнення
553	можуть бути несподіванки	уникнення
554	мозоль	асоціативне покликання
555	монополія в інформаційній сфері	уникнення
556	мопед	асоціативне покликання
557	московське зазіхання	уникнення
558	м’яко кажучи, прохолодне (ставлення)	уникнення
559	м’яко кажучи, сумнівні	уникнення
560	на межі фолу	асоціативне покликання
561	на нулі	асоціативне покликання
562	наближатися до нуля	асоціативне покликання
563	наблизити (бойові дії)	уникнення
564	набуття (елітного майна)	уникнення
565	навертатися	уникнення

566	навколокримінальне угруповання	уникнення
567	навряд чи варто називати частковою (мобілізацію)	іронія
568	навряд чи зараз може бути серйозним аргументом	іронія
569	навряд чи кудись подінуться	уникнення
570	навряд чи сприяти налагодженню конструктивного діалогу	уникнення
571	навряд чи ці твердження можна вважати якимись гарантіями	уникнення
572	надання міжнародної допомоги братньому народу Афганістану	маніпуляція
573	надзвичайні події	уникнення
574	надії на швидкий мир танули	асоціативне покликання
575	надто спрощено	уникнення
576	надходити не дуже ритмічно (про допомогу)	уникнення
577	нажитися	асоціативне покликання
578	найближчі до аварійних сценаріїв	уникнення
579	найделікатніше	уникнення
580	накладати свій відбиток	асоціативне покликання
581	накласти на себе руки	маскування емоційно-чутливих понять
582	накрити	асоціативне покликання
583	нам ***** [кінець]	уникнення
584	намагатися посприяти	уникнення
585	напевне не найгуманніший спосіб	уникнення
586	напівправда (кремлівська)	іронія
587	напруга у риториці	уникнення
588	напруженість у відносинах	уникнення
589	нарощування військового контингенту	уникнення
590	нарощування присутності сил (НАТО)	уникнення
591	насилу могти впоратися	ввічливість
592	насильницький інцидент	уникнення
593	наслідки для ядерної безпеки	уникнення

594	наступ пішов на спад	асоціативне покликання
595	наступити на ті самі граблі	асоціативне покликання
596	«наступна фаза спецоперації»	маніпуляція
597	нахімічіти	іронія
598	націоналізувати	маніпуляція
599	не бачити на практиці	уникнення
600	не будуть толеруватися	уникнення
601	не бути гарними (про відносини)	уникнення
602	не бути ідеальним	уникнення
603	не в найкращій ситуації	уникнення
604	не варто розглядати надто серйозно	іронія
605	не видно дно діжки	асоціативне покликання
606	не високої думки	іронія
607	не відповідати дійсності	уникнення
608	не вірити у можливості медицини	уникнення
609	не входити до життєво важливих національних інтересів	уникнення
610	не говорити з усією однозначністю	уникнення
611	не горіти бажанням	асоціативне покликання
612	не добирати слів	уникнення
613	не дотримуватися режиму припинення вогню	уникнення
614	не завжди поінформовані	уникнення
615	не займатися журналістикою	уникнення
616	незахищені верстви населення	ввічливість
617	не здригнеться рука	асоціативне покликання
618	не знаходити відповіді	уникнення
619	не має грати в покер	асоціативне покликання
620	не могти купити на eBay	іронія
621	не надто добре	уникнення
622	не належати до молодого покоління політиків	ввічливість
623	необхідне для захисту країни	уникнення
624	не образитися	уникнення
625	не означати нічого гарного	уникнення
626	не під запис	асоціативне покликання

627	не позначитися радикально	уникнення
628	не працювати в нормальному режимі	уникнення
629	не прийняти війну	уникнення
630	не просто	уникнення
631	не просто особистий, а надто особистий	уникнення
632	не стати	уникнення
633	не стати кращими (про відносини)	уникнення
634	не схильні аж надто драматизувати ситуацію	іронія
635	не так оптимістично	уникнення
636	не тягнути еларджі	асоціативне покликання
637	не успіхи	уникнення
638	неактивно	уникнення
639	небездонні (резерви)	асоціативне покликання
640	небо забирає	маскування емоційно-чутливих понять
641	невдача спіткала	іронія
642	невибіркові (обстріли)	уникнення
643	невідомі бандформування	уникнення
644	негативний досвід попередніх років	асоціативне покликання
645	недвозначні натяки	маскування емоційно-чутливих понять
646	недешева справа	уникнення
647	недешево	уникнення
648	недипломатичні висловлювання	іронія
649	недокрутити гайки	асоціативне покликання
650	недостатньо ефективний	уникнення
651	недостовірна інформація	уникнення
652	недостовірне декларування	уникнення
653	недружність, недружні (заяви, країни)	уникнення
654	нежить	асоціативне покликання
655	незаконні збройні формування	уникнення
656	незвична	уникнення
657	незворотна втрата	маскування емоційно-чутливих понять

658	«незгодні»	іронія
659	нездатний до адекватної оцінки	іронія
660	неминучість конфлікту	маніпуляція
661	немов у теорії доміно	асоціативне покликання
662	неназване велике місто в Росії	уникнення
663	неналежної якости	уникнення
664	необережне поводженням з вогнем	асоціативне покликання
665	неоднозначний	уникнення
666	непідконтрольний	уникнення
667	непогані стосунки з опальним бізнесменом	іронія
668	неправда	уникнення
669	неправдиві	уникнення
670	неправильний контекст	уникнення
671	неприємний сюрприз	іронія
672	неприємно	уникнення
673	непродуктивні (компанії)	уникнення
674	непродумана політика	уникнення
675	непрозорі (закупівлі, фінансування)	уникнення
676	«непропорційна» (реакція)	іронія
677	непростий (про рішення)	уникнення
678	непрості часи	уникнення
679	нервово відреагувати	іронія
680	неритмічна і недостатня (допомога)	уникнення
681	нерідко непокоїти	уникнення
682	нерукоподатні (ідеї)	асоціативне покликання
683	нерукостислі	асоціативне покликання
684	неспівставне з офіційними доходами держслужбовця	уникнення
685	неспокійна (ситуація)	уникнення
686	несприятлива ситуація	уникнення
687	нестабільні реєстраційні процеси	уникнення
688	нестандартні політичні ходи	іронія
689	нестача (фінансів)	уникнення
690	нести велику загрозу широкому колу інтересів	уникнення

691	нижче середнього	уникнення
692	низка відволікальних і демонстраційних заходів	уникнення
693	низка процедурних розбіжностей	уникнення
694	низький рівень політичного дизайну	асоціативне покликання
695	нинішня конфігурація (держави)	асоціативне покликання
696	ніби незаконні	уникнення
697	нібито різко зросла	уникнення
698	ніякої паніки немає	іронія
699	«новина політичного характеру»	уникнення
700	нові «керівники»	уникнення
701	обвалити	асоціативне покликання
702	обережні очікування	уникнення
703	обережні у прогнозах	уникнення
704	обличчя змінилося до непізнаваности (про місто)	асоціативне покликання
705	обмежений ресурс, обмежені можливості	уникнення
706	обмеження максимально можливої частки	уникнення
707	обмеження руху	уникнення
708	обмежити доходи	уникнення
709	обмежити українські сили	уникнення
710	обнулитися	асоціативне покликання
711	обрати некоректну тональність, аби передати зміст розмови	іронія
712	обставини	уникнення
713	оглядатися на позицію (Москви)	асоціативне покликання
714	огрядний	ввічливість
715	одіозні фігури	уникнення
716	одна з кредитних карток	іронія
717	ознаки втрати контролю	уникнення
718	оманливе просування	уникнення
719	онкологічні хвороби	маскування емоційно-чутливих понять
720	операція (росії)	уникнення

721	операція з відновлення конституційного порядку в Чечні	маніпуляція
722	операція з повільного поглинання	асоціативне покликання
723	операція з примусу Грузії до миру	маніпуляція
724	опинитися в мишоловці	асоціативне покликання
725	опинитися на слизькій доріжці	іронія
726	опинится у незвіданих краях	асоціативне покликання
727	опосередкована (загроза)	маніпуляція
728	опосередкована участь	маніпуляція
729	«організоване переміщення»	маніпуляція
730	ОРДЛО	маніпуляція
731	осідлати	асоціативне покликання
732	особливий період	ввічливість
733	особливий режим	уникнення
734	особливі люди	ввічливість
735	особливо критичні (інциденти)	уникнення
736	остання червона лінія	асоціативне покликання
737	отакий він був і міністр	іронія
738	отримання нетрудових доходів	уникнення
739	отримати реноме опального олігарха	іронія
740	офшорні рахунки	уникнення
741	охолонути (про відносини)	асоціативне покликання
742	очі багато чого бачили	асоціативне покликання
743	палити мости	асоціативне покликання
744	паралізувати військову машину	асоціативне покликання
745	парасолькова революція	асоціативне покликання
746	пелюстки	асоціативне покликання
747	пенсіонери поважного віку	маскування емоційно-чутливих понять
748	перебігти на інший бік	асоціативне покликнння
749	перебувати в комі (про економіку)	асоціативне покликнння
750	перебувати за межею бідности	маскування емоційно-чутливих понять

751	перебувати не в найкращій формі	маскування емоційно-чутливих понять
752	перебувати у вкрай незадовільному стані	маскування емоційно-чутливих понять
753	перебувати у закладі охорони здоров’я	маскування емоційно-чутливих понять
754	переводити стрілки	асоціативне покликання
755	«перевчати»	уникнення
756	перегнути ціпок	асоціативне покликання
757	передислокований у мішок для трупів	іронія
758	передишка	асоціативне покликання
759	передок	асоціативне покликання
760	переживати темні часи	асоціативне покликання
761	перекреативити	іронія
762	перекрити кисень (експорту)	асоціативне покликання
763	перекрити шлях до здорового глузду	іронія
764	перекроїти історичний календар	асоціативне покликання
765	перекроювання кордонів силою	асоціативне покликання
766	перекроювати карту Європи	асоціативне покликання
767	«перекуватися»	іронія
768	перелаштувати безпекову архітектуру	асоціативне покликання
769	перемелюватися (в боях)	асоціативне покликання
770	перемістити вектор протистояння	асоціативне покликання
771	переміститися під воду (про Кримський міст)	іронія
772	«перенавчання»	іронія
773	«перепідготовка»	іронія
774	перетворити безпековий порядок на попіл	асоціативне покликання
775	перетворити холодну війну на гарячу	асоціативне покликання
776	перетворитися на порохову діжку націоналізму	асоціативне покликання
777	перетворюватися на середньовічну Європу	асоціативне покликання
778	перехід у нову фазу конфлікту	уникнення
779	персонаж	іронія
780	перспектива Армагеддону	асоціативне покликання
781	перший халіфат Європи	асоціативне покликання

782	перші ластівки	асоціативне покликання
783	песимістичні настрої	уникнення
784	пи???ть	уникнення
785	північний сусід	уникнення
786	під знаком холодної війни	асоціативне покликання
787	«під іншим кутом» (вчити)	уникнення
788	«під тими»	уникнення
789	під чесне слово	іронія
790	підгодований	асоціативне покликання
791	піддати евтаназії	маскування емоційно-чутливих понять
792	підживлювати (конфлікт)	асоціативне покликання
793	підкидати хмизу до багаття	асоціативне покликання
794	підкилимна боротьба	асоціативне покликання
795	підключитися до публічної дипломатії навколо конфлікту	уникнення
796	підкосити	асоціативне покликання
797	підкреслити межу	асоціативне покликання
798	підливати масла в полум’я	асоціативне покликання
799	підливати олії у вогонь (конфлікту)	асоціативне покликання
800	підняття ставок	асоціативне покликання
801	підозра повна формулювань у «невстановлений час та у невстановлений спосіб»	уникнення
802	підривати легітимність	асоціативне покликання
803	підстав для хвилювання більш ніж достатньо	уникнення
804	підтоплення	асоціативне покликання
805	піти в бік російського корабля	асоціативне покликання
806	піти на вторгнення	уникнення
807	піти на дно	асоціативне покликання
808	піти на умови	уникнення
809	піти не так	іронія
810	платити дорогу ціну	асоціативне покликання
811	по кишенях	асоціативне покликання
812	побити горщики	асоціативне покликання

813	побоювання	уникнення
814	повернутися до орвеллівського світу	асоціативне покликання
815	повідомляти більш стримано	уникнення
816	повне звільнення	уникнення
817	повномасштабна агресія	уникнення
818	повномасштабне вторгнення	уникнення
819	«повстанці»	іронія
820	повторювати риторику	уникнення
821	пов’язані особи	уникнення
822	погіршити безпекову ситуацію	уникнення
823	«поговорити»	іронія
824	подвійне життя	маскування емоційно-чутливих понять
825	події, що відбуваються	уникнення
826	подружня невірність	уникнення
827	пожвавлення (на полі бою)	асоціативне покликання
828	поза шлюбом	маскування емоційно-чутливих понять
829	поки що не йдеться	уникнення
830	покінчити з гегемонією (американською)	асоціативне покликання
831	покласти гроші собі в кишеню	асоціативне покликання
832	покласти край безпековому устрою	асоціативне покликання
833	покласти край присутності	асоціативне покликання
834	покласти під сукно	асоціативне покликання
835	полеглі	маскування емоційно-чутливих понять
836	політика нерішучості	уникнення
837	політика почалася	іронія
838	політична нестабільність	уникнення
839	політичне врегулювання	уникнення
840	політичне замовлення	уникнення
841	політичне напруження	уникнення
842	політичний і дипломатичний легкоатлет	іронія
843	політичний характер (справи)	уникнення

844	політично репресивний клімат	асоціативне покликання
845	поляризувати (суспільство)	асоціативне покликання
846	понести втрати	маскування емоційно-чутливих понять
847	попередити про відповідальність	уникнення
848	попередні спроби не увінчалися успіхом	уникнення
849	порівнювати з російською рулеткою	асоціативне покликання
850	порізи	асоціативне покликання
851	порожня риторика	асоціативне покликання
852	порушена фізична цілісність	асоціативне покликання
853	порушення фундаментальних принципів архітектури міжнародної безпеки	асоціативне покликання
854	порушити цілісність	асоціативне покликання
855	порушувати баланс сил	уникнення
856	посилення риторики (росії)	уникнення
857	посипатися (про фронт, рф)	асоціативне покликання
858	«послаблення на іспитах і заліках»	іронія
859	пособництво	уникнення
860	поспішно відступати	іронія
861	поставити на широку ногу	асоціативне покликання
862	поставити під сумнів	уникнення
863	поставити хрест	асоціативне покликання
864	поставитися недостатньо серйозно	уникнення
865	постановка	уникнення
866	поступатися	уникнення
867	посягання (на територію)	уникнення
868	потирати руки під столом	асоціативне покликання
869	потрапити в опалу російських «патріотів»	іронія
870	потрапити в оперативне оточення	уникнення
871	потягнути	іронія
872	потягнути на (про витрати)	уникнення
873	похитнути	асоціативне покликання
874	похмура позначка	асоціативне покликання
875	похмурі дані	асоціативне покликання

876	почнеться Сребреница	асоціативне покликання
877	пояснити «перегрупуванням»	уникнення
878	правдиві слова на офіційному рівні давно не звучать	іронія
879	прецедент	уникнення
880	прибрати (свідків)	асоціативне покликання
881	привласнення	уникнення
882	пригальмувати	асоціативне покликання
883	придушувати інакодумство	уникнення
884	приземлити одним махом	асоціативне покликання
885	призупинити	уникнення
886	прийти до тями	асоціативне покликання
887	прийти «назавжди»	іронія
888	прикрутити	асоціативне покликання
889	прикрутити газовий вентиль	асоціативне покликання
890	приліт	асоціативне покликання
891	применшувати (втрати)	уникнення
892	примітивне (розуміння)	ввічливість
893	приписувати мотиви (комусь)	уникнення
894	приспати	асоціативне покликання
895	прихильник	уникнення
896	прихід «русского мира»	іронія
897	прихопити	іронія
898	пробачати незаконно зароблені кошти	уникнення
899	проблеми з фінансуванням	уникнення
900	провести контррозвідувальні заходи	уникнення
901	провисання	асоціативне покликання
902	провладний (телеграм-канал, журналіст)	уникнення
903	провокація під чужим прапором	асоціативне покликання
904	прогрес, зведений до нуля	іронія
905	прогризти (лінію оборони)	асоціативне покликання
906	продовжувати хитрити	іронія
907	прозорий суд	асоціативне покликання
908	«пройдений етап»	іронія

909	пройти в конструктивному руслі (про переговори)	уникнення
910	пройти і Крим, і Рим	асоціативне покликання
911	пройти певні бюрократичні процедури	уникнення
912	пройти через горнило народної люстрації	асоціативне покликання
913	проксі-сили	уникнення
914	проливати крокодилячі сльози	іронія
915	пропонувати гроші за вирішення проблеми	уникнення
916	прорахуватися	уникнення
917	прорвати греблю	асоціативне покликання
918	проросійські формування (на Донбасі)	уникнення
919	просісти	асоціативне покликання
920	простягнути руку допомоги	асоціативне покликання
921	протистояння	уникнення
922	профан	іронія
923	проходити санацію	асоціативне покликання
924	психічно нестабільний	ввічливість
925	публічний будинок	уникнення
926	пустослов	іронія
927	п’ята колона	іронія
928	реалізація агресивних устремлінь	уникнення
929	регулювали б мирний процес	уникнення
930	режимні обмеження	уникнення
931	релокація	уникнення
932	рецесія	уникнення
933	ризики для безпеки	уникнення
934	ризиковані точки	уникнення
935	ризикувати випасти з сюжету	асоціативне покликання
936	ризикувати проїхатися обличчям по землі (про економіку)	асоціативне покликання
937	ринкові потрясіння	асоціативне покликання
938	рівень відносин понижений до мінімального	уникнення
939	рідина характерного кольору	уникнення
940	різка ескалація (конфлікту)	уникнення

941	різкі зміни (на фронті)	уникнення
942	робити вразливим до агресії	уникнення
943	робити все можливе, щоб виправити ситуацію	уникнення
944	роботи (на передовій)	уникнення
945	роза вітрів може розвернутися і в їхній бік	асоціативне покликання
946	розбіжності	уникнення
947	розвалитися	асоціативне покликання
948	розводити руками	асоціативне покликання
949	розв’язати руки	асоціативне покликання
950	розгойдувати човен	асоціативне покликання
951	роздутий	асоціативне покликання
952	розкручувати маховик інфляції	асоціативне покликання
953	розкурочений	асоціативне покликання
954	розмивати цінності	асоціативне покликання
955	розміщення додаткового контингенту	уникнення
956	розмотати	асоціативне покликання
957	розпад	асоціативне покликання
958	розплідник кротів (російських)	асоціативне покликання
959	розподілити енергетичний тягар	асоціативне покликання
960	розпорошити	асоціативне покликання
961	розраховувати не доводиться	іронія
962	розформувати	уникнення
963	розхитати	асоціативне покликання
964	розширення географії контрнаступальних дій	уникнення
965	розширювати присутність (НАТО)	уникнення
966	російська мілітарна хмара завжди нависала (над Україною)	асоціативне покликання
967	Російський корабель, йди на...	уникнення
968	рука москви	асоціативне покликання
969	руській/русскій мір	іронія
970	рухати лінію фронту	уникнення
971	самоочищення служби	іронія
972	самопроголошена (ДНР)	уникнення
973	самоусунутися	іронія

974	свавілля	уникнення
975	свідчення, надані під тиском	уникнення
976	світ це не проковтне	асоціативне покликання
977	світло не вимкнулося	іронія
978	свояцтво	іронія
979	священна корова режиму	іронія
980	секс-працівник	уникнення
981	сексуальні меншини	ввічливість
982	серйозні зміни (на фронті)	уникнення
983	серйозні наслідки	уникнення
984	сигнал (для путіна привезти)	уникнення
985	сили Франкенштейна	асоціативне покликання
986	силова зміна кордонів	уникнення
987	силові розгони	уникнення
988	сиплеться здоров’я	асоціативне покликання
989	сирійська криза	маніпуляція
990	системна трансформація	маніпуляція
991	ситуація	маніпуляція
992	ситуація в прикордонній зоні	маніпуляція
993	сіра зона	асоціативне покликання
994	сісти на нуль	асоціативне покликання
995	сказати дякую	іронія
996	скинути маски	асоціативне покликання
997	скінчити, аби не прикінчити	іронія
998	складно назвати безхмарним	асоціативне покликання
999	скласти іспит путіним	іронія
1000	сковувати наступ	асоціативне покликання
1001	скомпрометувати свої позиції	уникнення
1002	скоротити кількість співробітників	уникнення
1003	скоротитися (про економіку)	асоціативне покликання
1004	скорочення (працівників)	уникнення
1005	слабке місце	асоціативне покликання
1006	сліди можуть вести	уникнення
1007	слова про глибоку стурбованість	іронія

1008	смуга інформаційних негараздів	іронія
1009	снарядний голод	асоціативне покликання
1010	соціальноворожі елементи	уникнення
1011	спалити	асоціативне покликання
1012	спекуляції	уникнення
1013	спеціальна військова операція	іронія
1014	спецоперація	іронія
1015	списати	уникнення
1016	«співучасть»	уникнення
1017	спокусливі онлайн-пропозиції	маскування емоційно-чутливих понять
1018	спостерігати, як яструби	асоціативне покликання
1019	спочити з миром	маскування емоційно-чутливих понять
1020	справжня гроза	асоціативне покликання
1021	справляти фізіологічні потреби	маскування емоційно-чутливих понять
1022	спротив	уникнення
1023	спрямована інформаційна провокація	уникнення
1024	стабілізація ситуації	уникнення
1025	ставати головним болем	асоціативне покликання
1026	ставити з ніг на голову	асоціативне покликання
1027	ставити на карту	асоціативне покликання
1028	ставитися до грошей вкладників як до своїх власних і як до свинки-скарбнички	асоціативне покликання
1029	ставитися з одіозною терпимістю	іронія
1030	ставитися обережно (до обіцянок)	уникнення
1031	ставитися скептично	уникнення
1032	ставитися як до ручних тваринок	асоціативне покликання
1033	ставленики	уникнення
1034	стагнувати	уникнення
1035	стан глибокого заморожування	асоціативне покликання
1036	стати апендиксом	асоціативне покликання
1037	стати Донецьким аеропортом	асоціативне покликання

1038	стати непідконтрольним уряду	маніпуляція
1039	стати уколом адреналіну	асоціативне покликання
1040	стати холодним душем	асоціативне покликання
1041	створити інформаційне тло	уникнення
1042	створювати проблеми (авіації)	уникнення
1043	стеля цін	асоціативне покликання
1044	стискати лещата	асоціативне покликання
1045	стискати простір для інакодумства	уникнення
1046	сто доріг — усі твої	асоціативне покликання
1047	стояти під ударом леза	асоціативне покликання
1048	стримувати	уникнення
1049	стрімко котитися вниз	асоціативне покликання
1050	суб’єктивні чинники окремих людей	уникнення
1051	суб’єкт	уникнення
1052	судна ніч	асоціативне покликання
1053	судова система в кишені	асоціативне покликання
1054	сумнівна репутація	іронія
1055	сумнівний з погляду закону	уникнення
1056	сумнозвісно ризикована галузь	уникнення
1057	суперечливі (повідомлення)	уникнення
1058	сурковський план	іронія
1059	сутичка	уникнення
1060	суттєва різниця в спроможностях	уникнення
1061	суттєво завищені (втрати)	уникнення
1062	суттєво скоротитися	уникнення
1063	сушити голову	асоціативне покликання
1064	схема	уникнення
1065	схилити до миру	уникнення
1066	схилити чашу терезів	асоціативне покликання
1067	схильний висловлюватися доволі спонтанно	іронія
1068	схиляти до перевищення влади	уникнення
1069	сходити з рук	асоціативне покликання
1070	сценарій, коли у стрій повинен буде стати і старий, і молодий	маскування емоційно-чутливих понять

1071	сцени	уникнення
1072	так звана адміністрація	уникнення
1073	так звана евакуація	уникнення
1074	так званий суд	уникнення
1075	так званий фільтр доброчесности	уникнення
1076	так звані операції під фальшивим прапором	уникнення
1077	так не пощастило	іронія
1078	такий, що створює колізії	уникнення
1079	тактика спаленої землі	асоціативне покликання
1080	танути на очах	асоціативне покликання
1081	теж виявитися вразливим	уникнення
1082	темники	уникнення
1083	темношкірий	ввічливість
1084	територіальна суперечка	уникнення
1085	тертя	асоціативне покликання
1086	тіньові фінансові потоки	уникнення
1087	тліючий (конфлікт)	асоціативне покликання
1088	тлумачитися неоднозначно	уникнення
1089	томагавк санкцій повернувся бумерангом	асоціативне покликання
1090	точка неповернення	уникнення
1091	тривати не так швидко, як планувалося	уникнення
1092	тривожний дзвінок	асоціативне покликання
1093	«тривожні голоси»	уникнення
1094	трійки	уникнення
1095	тріщини можуть розширитися	асоціативне покликання
1096	трохи кращі (прогнози)	уникнення
1097	троянський кінь	асоціативне покликання
1098	трюк зразка лютого-2022	іронія
1099	туман війни	асоціативне покликання
1100	турбопатріот	іронія
1101	турботи (від росіян)	уникнення
1102	турбулентні процеси	асоціативне покликання
1103	туристи	іронія
1104	тягатися	асоціативне покликання

1105	тягнути вниз	асоціативне покликання
1106	у вільному падінні (про економіку)	асоціативне покликання
1107	у Криму було хмарно	іронія
1108	у найкращих традиціях російських державних каналів	іронія
1109	у промислових масштабах	уникнення
1110	у сліпій зоні	асоціативне покликання
1111	увійти як уві сні (про кризу)	асоціативне покликання
1112	увічливі зелені люди	іронія
1113	ударний кулак (ЗСУ)	асоціативне покликання
1114	удосконалювати не в агресивному контексті (зброю)	маніпуляція
1115	узгодити на найвищому рівні	уникнення
1116	узурпувати телепростір	уникнення
1117	українська криза	маніпуляція
1118	український Гарві Вайнштейн	асоціативне покликання
1119	українські події	маніпуляція
1120	умиротворення агресії	уникнення
1121	унеможливити існування	уникнення
1122	уникати нової міжнародної проблеми	уникнення
1123	урізати (повноваження)	уникнення
1124	урок махрової русофобії	іронія
1125	усіма засобами	уникнення
1126	ускладнення (ситуації)	уникнення
1127	«успіхи»	іронія
1128	усунути	уникнення
1129	утворилася бульбашка (на ринку)	асоціативне покликання
1130	утилізація (громадян)	уникнення
1131	утримування від застосування сили	уникнення
1132	ухиляння від сплати податків	уникнення
1133	учасниця збройних формувань (на Донбасі)	уникнення
1134	фальшива обіцянка	уникнення
1135	фанат росії (Медведчук)	іронія

1136	фарс, результати якого були відомі організаторам заздалегідь	іронія
1137	фатальні (події, наслідки)	маскування емоційно-чутливих понять
1138	фейк	уникнення
1139	фігурант	уникнення
1140	фіктивний	уникнення
1141	фільтраційні дії	уникнення
1142	фінансовий донор	уникнення
1143	фірма-прокладка	уникнення
1144	формалізація анексії	уникнення
1145	фукусімський сценарій	асоціативне покликання
1146	функціонери	уникнення
1147	функціонувати на межі можливостей	уникнення
1148	хвилеподібні коливання (конфлікту)	асоціативне покликання
1149	хвороба (економіки)	асоціативне покликання
1150	хеджувати (ризики)	уникнення
1151	хибна моральна еквівалентність	уникнення
1152	хибна підбурювальна риторика	уникнення
1153	хиткий	уникнення
1154	хлопок	іронія
1155	хмари насуваються	асоціативне покликання
1156	ХНР	іронія
1157	хтиво	уникнення
1158	це ще не тонкий лід	асоціативне покликання
1159	центр прийняття рішень	іронія
1160	ціль номер два	уникнення
1161	ціна в людських життях	маскування емоційно-чутливих понять
1162	час бавовни	іронія
1163	частка скепсису	іронія
1164	частково збувати (зброю)	уникнення
1165	червона риска	асоціативне покликання
1166	червоний директор	іронія

1167	чистий прибуток	уникнення
1168	чистки	маніпуляція
1169	чорна смуга	асоціативне покликання
1170	чорне січня	асоціативне покликання
1171	чорний (піар, агітації)	асоціативне покликання
1172	чорний список	асоціативне покликання
1173	чорні ділки	асоціативне покликання
1174	чутливі точки	уникнення
1175	шахова партія	асоціативне покликання
1176	швидкі та серйозні наслідки	уникнення
1177	швидкоплинна леді	іронія
1178	широкомасштабна збройна агресія	уникнення
1179	широкомасштабна провокація	уникнення
1180	штат мирного часу	уникнення
1181	штучна Судетська область	асоціативне покликання
1182	штучно обмежувати постачання	уникнення
1183	ще не закінчити	уникнення
1184	щоб взагалі не було (України)	уникнення
1185	щоб танцювати танго, потрібні двоє	асоціативне покликання
1186	щось пішло не так	уникнення
1187	яка різниця	іронія
1188	failed state	іронія
1189	persona non grata	іронія
1190	price cap	уникнення
1191	***	уникнення
1192	***ваємо	уникнення

Евфемістичні найменування англійської мови

№ з/п	Евфемізм	Стратегія
1.	a bit of	уникнення
2.	“a bit of a rabble”	уникнення
3.	a bit over-cranked	уникнення
4.	“a gesture of goodwill”	іронія
5.	aberration	уникнення
6.	Ableism	уникнення
7.	accident	уникнення
8.	accosted	уникнення
9.	act of God	іронія
10.	acting like a “normal country”	уникнення
11.	active defence	маніпуляція
12.	added fuel to the fire	асоціативне покликання
13.	additional measures to safeguard	уникнення
14.	ADHD patients	ввічливість
15.	adjusting the windfall tax	маніпуляція
16.	adult men’s magazine	уникнення
17.	adverse events	маніпуляція
18.	aesthetic procedure	маскування емоційно-чутливих понять
19.	affirmative action	ввічливість
20.	affordable homes	маніпуляція
21.	African descent	ввічливість
22.	afterthought	асоціативне покликання
23.	agents	маніпуляція
24.	agents and operatives	уникнення
25.	“aggressive statements”	іронія
26.	aid	уникнення
27.	air campaign	маніпуляція
28.	all options are open	уникнення
29.	all the tools no-one can boast of	уникнення
30.	alleviate some of the Middle East pain	асоціативне покликання
31.	an extramarital relationship with a perfect stranger	уникнення

32.	an intimate part of the body	маскування емоційно-чутливих понять
33.	angel dust	асоціативне покликання
34.	annexing	уникнення
35.	anti-social behaviour	уникнення
36.	apartheid	уникнення
37.	appears slim	ввічливість
38.	apportioning	уникнення
39.	approved schools	маніпуляція
40.	armed struggle	уникнення
41.	assassination	маскування емоційно-чутливих понять
42.	assault	маніпуляція
43.	at peace at last	маскування емоційно-чутливих понять
44.	attacking	уникнення
45.	attempt to thread an incredibly tight needle	асоціативне покликання
46.	authoritarian leader	уникнення
47.	aversion therapy	уникнення
48.	backing away	уникнення
49.	banana republic	асоціативне покликання
50.	bandwagon effect	асоціативне покликання
51.	bar has yet to be cleared	асоціативне покликання
52.	based on subjective judgement	уникнення
53.	bathroom	ввічливість
54.	battle of resolve	асоціативне покликання
55.	be showing signs of stabilising run of weakness	уникнення
56.	be struggling financially	ввічливість
57.	bean counter	асоціативне покликання
58.	become more than a friend	маскування емоційно-чутливих понять
59.	behind the eight ball	асоціативне покликання
60.	being dragged into the conflict	уникнення
61.	being removed	маніпуляція

62.	believed to be a prostitute	уникнення
63.	bend the rules	уникнення
64.	benign neglect	уникнення
65.	Bespoke or off-the-peg	іронія
66.	bestiality	маскування емоційно-чутливих понять
67.	Black Death	асоціативне покликання
68.	black hole	асоціативне покликання
69.	black money	асоціативне покликання
70.	black-market	асоціативне покликання
71.	blacklist	асоціативне покликання
72.	blackmail	асоціативне покликання
73.	blowing whistle	асоціативне покликання
74.	blue on blue dogfight	асоціативне покликання
75.	blunt	уникнення
76.	boasted of his ability to suppress bad press coverage	уникнення
77.	boat people	асоціативне покликання
78.	bodies	маскування емоційно-чутливих понять
79.	boots on the ground	асоціативне покликання
80.	bounce back	асоціативне покликання
81.	breakaway regions	уникнення
82.	breakaway republics	уникнення
83.	broken shell of the young man	асоціативне покликання
84.	budget uncertainty	ввічливість
85.	but that’s a tough call	асоціативне покликання
86.	but the reality is different	іронія
87.	buxom barmaid	асоціативне покликання
88.	call the word invasion a “typical Western media question method”	іронія
89.	capability assessment	уникнення

90.	capital punishment	маскування емоційно-чутливих понять
91.	cardiac incident	маскування емоційно-чутливих понять
92.	carnal knowledge	маскування емоційно-чутливих понять
93.	carry the can	асоціативне покликання
94.	cash advance	уникнення
95.	cash flow problem	уникнення
96.	casket	уникнення
97.	cast a long shadow	асоціативне покликання
98.	casualties	маскування емоційно-чутливих понять
99.	category killer	асоціативне покликання
100.	Caucasian	ввічливість
101.	caused by all kinds of factors	маніпуляція
102.	cemetery	маскування емоційно-чутливих понять
103.	children with special needs	ввічливість
104.	children’s homes	ввічливість
105.	China white	асоціативне покликання
106.	choose a nuclear option	уникнення
107.	churn	асоціативне покликання
108.	civil conflict	уникнення
109.	civil requisition	уникнення
110.	civilian losses are mounting	маскування емоційно-чутливих понять
111.	claim responsibility for incursions	уникнення
112.	clashes	уникнення
113.	clashes escalate	уникнення
114.	cloakroom	ввічливість
115.	co-belligerent	уникнення
116.	coalition	маніпуляція

117.	coitus	маскування емоційно-чутливих понять
118.	collaborating	уникнення
119.	collaborators	уникнення
120.	collateral damage	маніпуляція
121.	coloured people	ввічливість
122.	combat fatigue	асоціативне покликання
123.	combat ineffective	уникнення
124.	come into the public domain	уникнення
125.	come off the payroll	уникнення
126.	come out	уникнення
127.	come to the aid	іронія
128.	come to the attention of the police	уникнення
129.	committing misconduct	уникнення
130.	concentration (relocation) camp	уникнення
131.	concerns	уникнення
132.	concessional financing	ввічливість
133.	concoct	уникнення
134.	condition	маскування емоційно-чутливих понять
135.	confidential source	уникнення
136.	conflict	маніпуляція
137.	confrontation	уникнення
138.	confronting bipartisan scepticism	уникнення
139.	conjugal visits	уникнення
140.	consequences greater than any you have faced in history	маніпуляція
141.	consultant	уникнення
142.	contrasts with our era	іронія
143.	controversial	уникнення
144.	controversial figure	уникнення
145.	controversial lyrics	уникнення
146.	Convalescent Hospital	маскування емоційно-чутливих понять

147.	cook the meat on a slow fire	асоціативне покликання
148.	coordinated withdrawal	маніпуляція
149.	copulation	уникнення
150.	correction downwards around the corner	асоціативне покликання
151.	correctional facility	уникнення
152.	costly racket	маніпуляція
153.	could be fatal	маскування емоційно-чутливих понять
154.	could soften bad news became... bad news	іронія
155.	counter-insurgency	уникнення
156.	counter-revolution	уникнення
157.	country in transition	уникнення
158.	courtesans (women entertainers)	уникнення
159.	cover-up	асоціативне покликання
160.	covert operations	уникнення
161.	cracks appear to be widening, with signs of weakening growth	асоціативне покликання
162.	criminal conversation	уникнення
163.	crisis	уникнення
164.	custodian, or janitor	уникнення
165.	dangerous expansion... with serious consequences for European and Indo-Pacific security	уникнення
166.	darkest hours	асоціативне покликання
167.	dawn raid	уникнення
168.	day of action	уникнення
169.	“de-China-risking”	іронія
170.	de-escalate tensions	уникнення
171.	de-risking	уникнення
172.	deceased	маскування емоційно-чутливих понять
173.	declared aim of liberating	іронія
174.	décolletage	маскування емоційно-чутливих понять
175.	deemed to have low intelligence	ввічливість

176.	deeply concerned	уникнення
177.	defecate	маскування емоційно-чутливих понять
178.	defecation	маскування емоційно-чутливих понять
179.	defend the people in the breakaway areas	маніпуляція
180.	delicate moment	маскування емоційно-чутливих понять
181.	demilitarising	уникнення
182.	demise	маскування емоційно-чутливих понять
183.	demolish the post-Cold War security order in Europe	асоціативне покликання
184.	demonstration	уникнення
185.	dentures	маскування емоційно-чутливих понять
186.	deprived	ввічливість
187.	deprived of sight and hearing	ввічливість
188.	derogatory	уникнення
189.	deselection	уникнення
190.	destabilise the government	уникнення
191.	destroy a group	маскування емоційно-чутливих понять
192.	detained	уникнення
193.	detainees	уникнення
194.	developed economies	ввічливість
195.	developing countries	ввічливість
196.	differently abled	ввічливість
197.	digital dummy	асоціативне покликання
198.	dime out	асоціативне покликання
199.	diminished responsibility	уникнення
200.	diplomatic cold	асоціативне покликання
201.	dirty bomb	асоціативне покликання

202.	dirty money	асоціативне покликання
203.	disabled	ввічливість
204.	disadvantaged	ввічливість
205.	discharge	уникнення
206.	“discretionary honorarium”	ввічливість
207.	disengage	уникнення
208.	disinformation	уникнення
209.	disinvestment	уникнення
210.	dispensed with all such restraint	уникнення
211.	distressed	уникнення
212.	divisive rhetoric	уникнення
213.	do not “look far short of genocide”	уникнення
214.	does not grasp the true scale of the problem	асоціативне покликання
215.	drag on	асоціативне покликання
216.	dragged into the mix	уникнення
217.	drop dead list	асоціативне покликання
218.	dysfunctional economy	ввічливість
219.	earth-sheltered	асоціативне покликання
220.	eating disorder	ввічливість
221.	economically disadvantaged	ввічливість
222.	economically inactive	ввічливість
223.	economically weaker	ввічливість
224.	educationally subnormal	ввічливість
225.	effectively annex	уникнення
226.	effeminate	ввічливість
227.	effluent	уникнення
228.	elimination	уникнення
229.	emergency	уникнення
230.	emerging nation	ввічливість
231.	“emotive language”	іронія
232.	ending a life to relieve suffering	маскування емоційно-чутливих понять

233.	enhanced interrogation techniques	уникнення
234.	entrenched	асоціативне покликання
235.	equipment	уникнення
236.	erroneous report	уникнення
237.	error of judgement	уникнення
238.	escalating russia aggression	уникнення
239.	escalation	уникнення
240.	escalation of rhetoric	уникнення
241.	ethical investment	уникнення
242.	ethnic cleansing	маніпуляція
243.	ethnic minority	ввічливість
244.	evasion	уникнення
245.	excluded self-employed	ввічливість
246.	execute	маскування емоційно-чутливих понять
247.	exemplary punishment	уникнення
248.	extra-curricular activity	іронія
249.	extramarital affair	маскування емоційно-чутливих понять
250.	fabrication	уникнення
251.	face a lightning-fast response	асоціативне покликання
252.	fact sheet	асоціативне покликання
253.	fade away	маскування емоційно-чутливих понять
254.	fail to win	уникнення
255.	fair trade	уникнення
256.	fairness at work	уникнення
257.	fake news	уникнення
258.	fall off the rails	асоціативне покликання
259.	fallen woman	асоціативне покликання
260.	falling off the wagon	асоціативне покликання
261.	families from extreme poverty	маніпуляція
262.	family planning	маскування емоційно-чутливих понять

263.	far from condemning the situation	уникнення
264.	fast fashion	асоціативне покликання
265.	fate worse than death	асоціативне покликання
266.	fatigue syndrome	ввічливість
267.	female physiology	маскування емоційно-чутливих понять
268.	feminine hygiene products	маскування емоційно-чутливих понять
269.	fib marked	уникнення
270.	fifth column	асоціативне покликання
271.	final solution to the Jewish question	маніпуляція
272.	financial assistance	уникнення
273.	financial engineering	уникнення
274.	financial products	уникнення
275.	financial services	уникнення
276.	financially constrained	ввічливість
277.	financially excluded	ввічливість
278.	first strike	уникнення
279.	fiscal unrest brewing at the door	асоціативне покликання
280.	flamboyant shows	уникнення
281.	fleeing conflict	уникнення
282.	flexible policy	уникнення
283.	followed weeks of escalating tensions	уникнення
284.	food for worms	маскування емоційно-чутливих понять
285.	for a reasonable charge	маніпуляція
286.	forced	уникнення
287.	forcible transfer of population	уникнення
288.	foreign agents	маніпуляція
289.	foreign intervention	уникнення
290.	four-letter word	уникнення
291.	fraternization	уникнення
292.	fraternize	уникнення

293.	fratricide	маскування емоційно-чутливих понять
294.	free pass to have a one-night stand	асоціативне покликання
295.	“free world”	асоціативне покликання
296.	French disease	маскування емоційно-чутливих понять
297.	French kiss	асоціативне покликання
298.	friendly fire	маніпуляція
299.	frontier guards	уникнення
300.	full-scale invasion	уникнення
301.	fundamental irregularity	маніпуляція
302.	funeral home	маскування емоційно-чутливих понять
303.	furlough	уникнення
304.	gained some ground	асоціативне покликання
305.	gay	ввічливість
306.	gender-bending	асоціативне покликання
307.	genital nullification	ввічливість
308.	genitals to be touched	маскування емоційно-чутливих понять
309.	“gesture of goodwill”	іронія
310.	get a result	уникнення
311.	give the green light to the Leopards	асоціативне покликання
312.	gives Obama a headache	асоціативне покликання
313.	glass ceiling	асоціативне покликання
314.	go off the rails	асоціативне покликання
315.	go to “maintain peace”	іронія
316.	“goodwill gestures”	іронія
317.	greater tensions	уникнення
318.	groomed for sex	уникнення
319.	gross indecency	уникнення
320.	had a screw loose	асоціативне покликання
321.	had been too hesitant in distancing themselves	уникнення
322.	had come face-to-face	асоціативне покликання

323.	had just withdrawn its massive Johnson	іронія
324.	had seen better days	асоціативне покликання
325.	halitosis	ввічливість
326.	handicapped	ввічливість
327.	hangover days	іронія
328.	Hanoi Hilton	іронія
329.	hard of hearing	ввічливість
330.	has a reasonable basis to believe	уникнення
331.	has lost count of the bodies	маскування емоційно-чутливих понять
332.	has only now been made public	уникнення
333.	has strongly implied	уникнення
334.	have deteriorated	уникнення
335.	have gone to fight	уникнення
336.	have had enough	асоціативне покликання
337.	have lost	маскування емоційно-чутливих понять
338.	have qualified the organisation’s accounts	уникнення
339.	have set a very high threshold for proving that	асоціативне покликання
340.	head-count reduction	уникнення
341.	headaches	асоціативне покликання
342.	health reasons	маскування емоційно-чутливих понять
343.	heart condition	маскування емоційно-чутливих понять
344.	heavy landing	асоціативне покликання
345.	heavy losses	маскування емоційно-чутливих понять
346.	hegemonic	уникнення
347.	helped keep the wolves from the door	асоціативне покликання
348.	“heroes”	іронія
349.	“heroic end”	маскування емоційно-чутливих понять
350.	hijack	уникнення

351.	historical context is complicated	маніпуляція
352.	hold the line	асоціативне покликання
353.	honourable or general discharge	уникнення
354.	hostage situation	маскування емоційно-чутливих понять
355.	hostilities	уникнення
356.	hot button issue	асоціативне покликання
357.	House of Correction	уникнення
358.	human sacrifice	маскування емоційно-чутливих понять
359.	human waste	маскування емоційно-чутливих понять
360.	hydraulic incapacity	уникнення
361.	ideological supervision	уникнення
362.	IED	уникнення
363.	ill health	маскування емоційно-чутливих понять
364.	illegal contribution	уникнення
365.	illegal operation	уникнення
366.	illegally	уникнення
367.	illnesses	ввічливість
368.	immediate prize	уникнення
369.	impaired hearing	ввічливість
370.	impotent	ввічливість
371.	improper	уникнення
372.	in heaven	маскування емоційно-чутливих понять
373.	in the barrel	асоціативне покликання
374.	in trouble	уникнення
375.	inaccurate	уникнення
376.	inadequate care	уникнення
377.	inappropriate behaviour	уникнення
378.	incident	маскування емоційно-чутливих понять

379.	inclusive language	ввічливість
380.	income support	ввічливість
381.	increasingly challenging	уникнення
382.	“increasingly personal”	маскування емоційно-чутливих понять
383.	increasingly unpopular	уникнення
384.	incursion	маніпуляція
385.	indecent	уникнення
386.	indigenous people and ethnic minorities	ввічливість
387.	indigent	ввічливість
388.	indiscriminate force	уникнення
389.	indisposed	маскування емоційно-чутливих понять
390.	indisposition	маскування емоційно-чутливих понять
391.	industrial action	уникнення
392.	industrial relation	уникнення
393.	inebriated	уникнення
394.	infantry roles	уникнення
395.	informal action	уникнення
396.	informant	ввічливість
397.	instability	уникнення
398.	“instant response”	маніпуляція
399.	integrated casting	уникнення
400.	intercourse	уникнення
401.	interesting condition	уникнення
402.	interfering	уникнення
403.	interment	маскування емоційно-чутливих понять
404.	intervene	уникнення
405.	intervene more in the conflict	уникнення
406.	intervention	уникнення
407.	intimacy	маскування емоційно-чутливих понять

408.	intimate	маскування емоційно-чутливих понять
409.	intoxicated	уникнення
410.	invasion — or special military operation, as Russia calls it	іронія
411.	inventory adjustment	маніпуляція
412.	inventory shrinkage	уникнення
413.	invigorating	уникнення
414.	involved with	уникнення
415.	involvement	уникнення
416.	Iron Curtain	асоціативне покликання
417.	is not doing well	уникнення
418.	is not holding his breath	асоціативне покликання
419.	is not new for Russia	іронія
420.	is now in eternity	маскування емоційно-чутливих понять
421.	is that is not yet something he can negotiate	уникнення
422.	issues of misconduct	уникнення
423.	it appears	уникнення
424.	It feels as if Vladimir Putin has been watching a lot of Hitchcock	іронія
425.	its role	асоціативне покликання
426.	jaw-dropping	асоціативне покликання
427.	just small contacts	уникнення
428.	kangaroo court	асоціативне покликання
429.	kicked the habit	асоціативне покликання
430.	labour shortage	уникнення
431.	lack of effectiveness	уникнення
432.	lack of moral fibre	ввічливість
433.	lack of progress	уникнення
434.	lack of visibility	ввічливість
435.	laid it on with a trowel	асоціативне покликання
436.	laid to rest	маскування емоційно-чутливих понять

437.	“late developer”	ввічливість
438.	latrine	маскування емоційно-чутливих понять
439.	launch a full-scale invasion	уникнення
440.	lavatory, loo, bog, khasi, thunderbox, dunny, bathroom, restroom, washroom, or water closet	маскування емоційно-чутливих понять
441.	lay off	уникнення
442.	leak	асоціативне покликання
443.	leakages	асоціативне покликання
444.	learning difficulties	ввічливість
445.	learning disabilities	ввічливість
446.	left in “limbo”	асоціативне покликання
447.	left out of pocket	асоціативне покликання
448.	lethal aid	маніпуляція
449.	lethal control	маніпуляція
450.	lethal injection	маскування емоційно-чутливих понять
451.	leveraged	уникнення
452.	LGBT	ввічливість
453.	“liberate”	іронія
454.	“liberation of Donbas”	іронія
455.	life insurance	маскування емоційно-чутливих понять
456.	likely to	уникнення
457.	limited action	маніпуляція
458.	limited war	маніпуляція
459.	load-shedding	маніпуляція
460.	long illness	маскування емоційно-чутливих понять
461.	longer-living	маскування емоційно-чутливих понять
462.	loo	маскування емоційно-чутливих понять

463.	losing (lives)	маскування емоційно-чутливих понять
464.	loss	маскування емоційно-чутливих понять
465.	lost	маскування емоційно-чутливих понять
466.	low-budget	ввічливість
467.	low-income	ввічливість
468.	made it	маскування емоційно-чутливих понять
469.	made the supreme sacrifice	маскування емоційно-чутливих понять
470.	made without proper authorisation	уникнення
471.	mainstreaming (gender)	уникнення
472.	maintain the pressure	уникнення
473.	maintains tight control	уникнення
474.	make a fast buck	уникнення
475.	make away with	уникнення
476.	make even more concessions	уникнення
477.	make off with	уникнення
478.	“make use of all weapon systems available to us. This is not a bluff”	іронія
479.	making exit — either honourable or not	іронія
480.	marginalise	уникнення
481.	marginalized	уникнення
482.	masturbation	маскування емоційно-чутливих понять
483.	materiel	уникнення
484.	mature	ввічливість
485.	may not be going to plan	уникнення
486.	medication	маскування емоційно-чутливих понять
487.	memorial	маскування емоційно-чутливих понять

488.	memorial park	маскування емоційно-чутливих понять
489.	menses	маскування емоційно-чутливих понят
490.	menstruation	маскування емоційно-чутливих понять
491.	mental health issue	маскування емоційно-чутливих понять
492.	mental hospital	маскування емоційно-чутливих понять
493.	mentally ill	маскування емоційно-чутливих понять
494.	mentally retarded	маскування емоційно-чутливих понять
495.	middle-aged	ввічливість
496.	military confrontation	уникнення
497.	military operation	уникнення
498.	minimal chance	уникнення
499.	“minor technical adjustment”	уникнення
500.	minorities	ввічливість
501.	minority ethnic people	ввічливість
502.	miscarriage	маскування емоційно-чутливих понять
503.	“misspeak”	уникнення
504.	mixed breed	ввічливість
505.	mobile home	ввічливість
506.	mobility impaired	ввічливість
507.	molested	уникнення
508.	monthly bleeding	маскування емоційно-чутливих понять
509.	monthly period	маскування емоційно-чутливих понять
510.	morally challenging	маскування емоційно-чутливих понять

511.	more can be done	уникнення
512.	mortality rate	маскування емоційно-чутливих понять
513.	morticians	маскування емоційно-чутливих понять
514.	mortuary	маскування емоційно-чутливих понять
515.	Moscow-installed governor	уникнення
516.	move heaven and earth	маскування емоційно-чутливих понять
517.	moved the needle to a middle ground	асоціативне покликання
518.	muscle-flexing	асоціативне покликання
519.	mutton	асоціативне покликання
520.	mutton dressed as lamb	асоціативне покликання
521.	n-word	ввічливість
522.	national assistance	ввічливість
523.	national service	маніпуляція
524.	“nationalize”	уникнення
525.	nations have been chastened	уникнення
526.	Native American	ввічливість
527.	naturists	маскування емоційно-чутливих понять
528.	“need to be liquidated, its re-education is impossible”	уникнення
529.	needs some work	уникнення
530.	negative cash flow	уникнення
531.	negative contribution	маніпуляція
532.	negative employment	маніпуляція
533.	negative equity	маніпуляція
534.	negative growth	маніпуляція
535.	negative income tax	уникнення
536.	“negative propaganda”	іронія
537.	negative reinforcement	уникнення
538.	negative tax	уникнення
539.	negatively impacted	уникнення

540.	nervous breakdown	маскування емоційно-чутливих понять
541.	neutralize	маскування емоційно-чутливих понять
542.	new chapter of instability	асоціативне покликання
543.	next in line if she falls in an emergency	асоціативне покликання
544.	no better than she should be	уникнення
545.	no longer with us	маскування емоційно-чутливих понять
546.	no memory of	уникнення
547.	“no recall of”	іронія
548.	no recollection of	уникнення
549.	no-first-strike	уникнення
550.	non-industrial	ввічливість
551.	non-monogamous	маскування емоційно-чутливих понять
552.	non-negotiable	уникнення
553.	non-white	ввічливість
554.	not doing that well	маскування емоційно-чутливих понять
555.	not everyone’s convinced that humour is feasible in prison conditions	іронія
556.	not fit for purpose	уникнення
557.	not ideal	уникнення
558.	not long for this world	маскування емоційно-чутливих понять
559.	not really practical in a prison environment	уникнення
560.	nothing is off the table	асоціативне покликання
561.	nude	маскування емоційно-чутливих понять
562.	nuisance	уникнення
563.	nullos	уникнення
564.	nursing homes	ввічливість

565.	obituary	маскування емоційно-чутливих понять
566.	“objective reality exists”	іронія
567.	obscene	уникнення
568.	occupied	уникнення
569.	of mature years	ввічливість
570.	off-colour	асоціативне покликання
571.	offshore	уникнення
572.	old profession	асоціативне покликання
573.	older	ввічливість
574.	older adults	ввічливість
575.	on health grounds	маскування емоційно-чутливих понять
576.	on the black market	асоціативне покликання
577.	on the run	асоціативне покликання
578.	on the skids	асоціативне покликання
579.	one-parent	маскування емоційно-чутливих понять
580.	only shows one side of the truth	уникнення
581.	open marriage	маскування емоційно-чутливих понять
582.	open relationships	маскування емоційно-чутливих понять
583.	operational difficulties	ввічливість
584.	orderly market conditions	уникнення
585.	orderly progress	маніпуляція
586.	organised system of funnelling girls	уникнення
587.	Oval Office	асоціативне покликання
588.	over-familiar	іронія
589.	over-invoicing to smuggle	уникнення
590.	over-privileged	уникнення
591.	overdoses	маскування емоційно-чутливих понять
592.	overflight	уникнення

593.	overqualified for	ввічливість
594.	pacification	маніпуляція
595.	paid the supreme sacrifice	маскування емоційно-чутливих понять
596.	pain	асоціативне покликання
597.	pandemic double whammy	асоціативне покликання
598.	panhandler	ввічливість
599.	panhandling	ввічливість
600.	partially sighted	ввічливість
601.	pass away	маскування емоційно-чутливих понять
602.	passing	маскування емоційно-чутливих понять
603.	pavement people	асоціативне покликання
604.	pay a “bitter price” for his “serious error”	уникнення
605.	pay your debt to society	маніпуляція
606.	payroll adjustment	маніпуляція
607.	“peculiar”	іронія
608.	peculiar institution	уникнення
609.	people of African descent	ввічливість
610.	people with few job prospects	ввічливість
611.	people with special needs	ввічливість
612.	people’s army	уникнення
613.	people’s justice	уникнення
614.	people’s militia	уникнення
615.	people’s republic	уникнення
616.	perilously close to falling into recession	уникнення
617.	period	уникнення
618.	period of adjustment	уникнення
619.	period products	маскування емоційно-чутливих понять
620.	permissive environment	уникнення
621.	perverting the course of justice	уникнення
622.	“petty theft”	іронія

623.	pioneer	ввічливість
624.	places	уникнення
625.	“plausible deniability”	уникнення
626.	plunged millions into darkness	асоціативне покликання
627.	political football	асоціативне покликання
628.	“politically-correct”	іронія
629.	polygraph interview	уникнення
630.	population transfer	маніпуляція
631.	positive discrimination	ввічливість
632.	pre-emptive	маніпуляція
633.	pressed	асоціативне покликання
634.	prevaricate	уникнення
635.	preventive action	маніпуляція
636.	preventive war	маніпуляція
637.	price it consciously decided to pay	асоціативне покликання
638.	private parts	маскування емоційно-чутливих понять
639.	pro-Russian	уникнення
640.	problem	уникнення
641.	procedure	уникнення
642.	profoundly illiberal world order	уникнення
643.	prosthesis	маскування емоційно-чутливих понять
644.	prosthetic device	маскування емоційно-чутливих понять
645.	prosthetic technician	маскування емоційно-чутливих понять
646.	provides a headache	асоціативне покликання
647.	“pseudo-pandemic”	іронія
648.	psychological warfare	асоціативне покликання
649.	public assistance	ввічливість
650.	public tranquillity	уникнення
651.	pudendum	маскування емоційно-чутливих понять

652.	pushed to the side	асоціативне покликання
653.	put to the sword	маскування емоційно-чутливих понять
654.	put a squeeze	уникнення
655.	“quaint”	іронія
656.	qualifying	уникнення
657.	qualifying accounts	уникнення
658.	queerbaiting	ввічливість
659.	questionable	уникнення
660.	questionable at best	іроніяя
661.	quit	уникнення
662.	quite likely	уникнення
663.	R-word	уникнення
664.	race relations views	уникненням
665.	race norming	маніпуляція
666.	racially abused	уникнення
667.	radical political change	уникнення
668.	“rainbows”	асоціативне покликання
669.	rational	маніпуляція
670.	rationalize	маніпуляція
671.	raucous event	уникнення
672.	re-emigration	уникнення
673.	reasonable losses	маніпуляція
674.	reasons of health	маскування емоційно-чутливих понять
675.	rebased	уникнення
676.	rebel-held areas	уникнення
677.	“recess appointments”	іронія
678.	recession	уникнення
679.	reconnaissance incursions	уникнення
680.	recreational drug	асоціативне покликання
681.	red line	асоціативне покликання
682.	redlining	асоціативне покликання
683.	redraw the borders	асоціативне покликання

684.	reduce the commitment	уникнення
685.	reduction in force	уникнення
686.	redundancy process	уникнення
687.	redundant	уникнення
688.	regroup	іронія
689.	reliable source	уникнення
690.	remedial	ввічливість
691.	removal	уникнення
692.	removal sparks speculation	уникнення
693.	reproductive freedom	маскування емоційно-чутливих понять
694.	reshuffle	асоціативне покликання
695.	resign	уникнення
696.	rest home	ввічливість
697.	restore order	уникнення
698.	restricted growth	маскування емоційно-чутливих понять
699.	retaliate in some form	уникнення
700.	retired people	ввічливість
701.	retrenched	уникнення
702.	revenue enhancement	уникнення
703.	reverse discrimination	асоціативне покликання
704.	roll sleeves up	асоціативне покликання
705.	romantic entanglement	маскування емоційно-чутливих понять
706.	run with the ball	асоціативне покликання
707.	running a country into the ground	асоціативне покликання асоціативне покликання
708.	"Russian warship, go to hell"	асоціативне покликання
709.	“safeguard”	іронія
710.	salami tactics	асоціативне покликання
711.	sanitation man	ввічливість
712.	saving face	асоціативне покликання
713.	scarcity	уникнення

714.	scatological	маскування емоційно-чутливих понять
715.	scorched earth	асоціативне покликання
716.	score-adjustment issue	уникнення
717.	secluded	уникнення
718.	secret police	асоціативне покликання
719.	secure facility	уникнення
720.	seek fresh challenges	іронія
721.	selective strike	маніпуляція
722.	self-defence	маніпуляція
723.	senior citizens	ввічливість
724.	sensitive content	уникнення
725.	sensitive information	уникнення
726.	sent into freefall	асоціативне покликання
727.	separate but equal	ввічливість
728.	separatist leader	уникнення
729.	serious and imminent threat to public health	уникнення
730.	serious health conditions	маскування емоційно-чутливих понять
731.	serious level of inaccuracy	уникнення
732.	severance	уникнення
733.	sexual assault	маскування емоційно-чутливих понять
734.	sexual indiscretions	маскування емоційно-чутливих понять
735.	sexual intercourse	маскування емоційно-чутливих понять
736.	sexual minority	ввічливість
737.	sexual misconduct allegations	маскування емоційно-чутливих понять
738.	sexual preference	маскування емоційно-чутливих понять
739.	sexual variety	ввічливість

740.	sexualised imagery	маскування емоційно-чутливих понять
741.	sexually explicit	маскування емоційно-чутливих понять
742.	sexually inappropriate	маскування емоційно-чутливих понять
743.	sexually-oriented	маскування емоційно-чутливих понять
744.	shadow of Ukraine fatigue	асоціативне покликання
745.	shape a new international security architecture	асоціативне покликання
746.	shown the door	асоціативне покликання
747.	shroud waving	асоціативне покликання
748.	sight deprivation	ввічливість
749.	significant incidents	уникнення
750.	significant number	уникнення
751.	sing a different tune	асоціативне покликання
752.	single parent	ввічливість
753.	siphoned off	іронія
754.	sissy men	іронія
755.	situation in Ukraine	уникнення
756.	sleep together	маскування емоційно-чутливих понять
757.	slowdown	уникнення
758.	small, or “tactical” nuclear weapon	уникнення
759.	smoking gun	асоціативне покликання
760.	snatched	маскування емоційно-чутливих понять
761.	so-called affirmative action	іронія
762.	so-called Donetsk People’s Republic	уникнення
763.	so-called fifth column	уникнення
764.	so-called hidden debts	уникнення
765.	so-called people’s republics	уникнення
766.	social housing	ввічливість
767.	social inclusion	ввічливість

768.	social justice	уникнення
769.	social ownership	ввічливість
770.	social security fund deficit	уникнення
771.	socially deprived	ввічливість
772.	socially-excluded	ввічливість
773.	softness in the economy	асоціативне покликання
774.	something terrible	уникнення
775.	sow discord	асоціативне покликання
776.	sow division	асоціативне покликання
777.	special alert	уникнення
778.	special counsel with additional powers	уникнення
779.	“special military operation”	іронія
780.	special nuclear materials	уникнення
781.	special police	уникнення
782.	special relationship	маскування емоційно-чутливих понять
783.	special school	ввічливість
784.	spit out	асоціативне покликання
785.	spread pretty thinly	уникнення
786.	spurious	уникнення
787.	squeeze	асоціативне покликання
788.	squeezing Ukraine economically like a boa constrictor	асоціативне покликання
789.	stable growth	маніпуляція
790.	standstill	асоціативне покликання
791.	STDs	маскування емоційно-чутливих понять
792.	step down	асоціативне покликання
793.	sterilize	маскування емоційно-чутливих понять
794.	straighten the line	асоціативне покликання
795.	strategic purpose	маніпуляція
796.	strategic withdrawal to “regroup”	іронія
797.	strongly advises	уникнення
798.	subversion and unconventional operations	уникнення

799.	suffer fools gladly	іронія
800.	sufficient to merit a partial uphold	уникнення
801.	sugar daddy	асоціативне покликання
802.	suggests a level of intimacy beyond a friendship	маскування емоційно-чутливих понять
803.	“surgical strike”	іронія
804.	“tactical retreat”	іронія
805.	take on	уникнення
806.	take the wind	асоціативне покликання
807.	take time	уникнення
808.	take to the hills	асоціативне покликання
809.	talking head	іронія
810.	target of opportunity	уникнення
811.	ТВ	маскування емоційно-чутливих понять
812.	technical adjustment	уникнення
813.	technical correction	уникнення
814.	technical issue	уникнення
815.	technical surveillance	уникнення
816.	tensions “troublesome”	уникнення
817.	terminal illness	маскування емоційно-чутливих понять
818.	terminate	уникнення
819.	termination	уникнення
820.	terminological inexactitude	уникнення
821.	testicles	маскування емоційно-чутливих понять
822.	that what was reported	уникнення
823.	“the dark arts”	асоціативне покликання
824.	the father of lies	іронія
825.	the grey zone	асоціативне покликання
826.	the oldest profession	асоціативне покликання
827.	the poison pill	асоціативне покликання

828.	the waves now crashing on the shores of emerging economies	асоціативне покликання
829.	there was no indication	уникнення
830.	these criminals	уникнення
831.	thickest skin	асоціативне покликання
832.	third age	ввічливість
833.	third countries	ввічливість
834.	third world country	ввічливість
835.	“thrifting”	іронія
836.	“thrifty”	іронія
837.	times of the Spanish Inquisition	асоціативне покликання
838.	to be a thorn in the side	асоціативне покликання
839.	to Merkel	іронія
840.	top secret	уникнення
841.	topless	маскування емоційно-чутливих понять
842.	“traitors”	уникнення
843.	transfer of population	маніпуляція
844.	treat as gospel	асоціативне покликання
845.	tumour	маскування емоційно-чутливих понять
846.	turn back the wheel of history	асоціативне покликання
847.	turned a blind eye	асоціативне покликання
848.	two self-proclaimed people’s	уникнення
849.	umbrella organization	уникнення
850.	unarmed surveillance	уникнення
851.	uncertain future	уникнення
852.	uncertainty	уникнення
853.	unclear	уникнення
854.	unconstitutional	уникнення
855.	underdeveloped	ввічливість
856.	undermining a nation from within	асоціативне покликання
857.	underprivileged	ввічливість
858.	undocumented	уникнення

859.	unearned income	уникнення
860.	“unfriendly steps”	іронія
861.	unscheduled	уникнення
862.	unsociable behaviour	уникнення
863.	unstated conflict	уникнення
864.	unwaged	ввічливість
865.	use a wheelchair	ввічливість
866.	using unconscious selection	уникнення
867.	vanity publishing	іронія
868.	various weapons of destruction	уникнення
869.	vertically-challenged	ввічливість
870.	visually challenged	ввічливість
871.	visually impaired	ввічливість
872.	voluntary redundancy	маніпуляція
873.	vulnerable passengers	ввічливість
874.	vulnerable patients	ввічливість
875.	vulnerable people	ввічливість
876.	waiting for employment clearances	ввічливість
877.	waiting rooms, retiring rooms, bathrooms	маскування емоційно-чутливих понять
878.	warrantless	уникнення
879.	was a high likelihood	уникнення
880.	was poised to invade	уникнення
881.	was snatched from us	маскування емоційно-чутливих понять
882.	waste	маскування емоційно-чутливих понять
883.	wasteful “white elephants”	асоціативне покликання
884.	water down	асоціативне покликання
885.	weather events	уникнення
886.	well-led	уникнення
887.	went off the reservation	іронія
888.	were bringing Arabs to vote in buses	асоціативне покликання
889.	were cut to almost zero	асоціативне покликання

890.	were staged	уникнення
891.	Western expansion	іронія
892.	what is happening	уникнення
893.	what police are calling a hostage situation	уникнення
894.	what's called the zero bound for interest rates	уникнення
895.	wheelchair-users	ввічливість
896.	when something went boom	асоціативне покликання
897.	"Where are Nato?"	іронія
898.	whistleblower	асоціативне покликання
899.	white economy	асоціативне покликання
900.	white elephant	асоціативне покликання
901.	white lie	асоціативне покликання
902.	white marriage	асоціативне покликання
903.	white papers	асоціативне покликання
904.	whitewash	асоціативне покликання
905.	whitewash controversy	асоціативне покликання
906.	who use wheelchairs or have other access needs	ввічливість
907.	wild card	асоціативне покликання
908.	will be like a cat playing with mice	асоціативне покликання
909.	will likely continue to increase	уникнення
910.	wipe out the idea of a Ukrainian identity	асоціативне покликання
911.	with a disability or health condition	ввічливість
912.	with an amputation	ввічливість
913.	with disability	ввічливість
914.	with learning difficulties	ввічливість
915.	with mental illness	ввічливість
916.	with mental retardation	ввічливість
917.	with paraplegia	ввічливість
918.	with us no more	маскування емоційно-чутливих понять
919.	withdraw from life	маскування емоційно-чутливих понять
920.	withdraw your labour	уникнення
921.	withdrawal	уникнення

922.	without carnal intent	маскування емоційно-чутливих понять
923.	WMDs	маніпуляція
924.	written out of the script	асоціативне покликання
925.	Yemen’s crisis	маніпуляція
926.	you cannot call a deer a horse	іронія
927.	zero mutual trust	іронія
928.	zero-sum game	асоціативне покликання
929.	zombie	асоціативне покликання

Евфемістичні найменування польської мови

№ з/п	Евфемізм	Стратегія
1	agencja towarzyska	уникнення
2	agresja	уникнення
3	akcja pokojowa	маніпуляція
4	akcja polityczna	уникнення
5	akt miłosny	маскування емоційно-чутливих понять
6	akt płciowy	маскування емоційно-чутливих понять
7	akt seksualny	маскування емоційно-чутливих понять
8	anons towarzyski	маскування емоційно-чутливих понять
9	ars amandi	маскування емоційно-чутливих понять
10	aureola ocenzurowana	маскування емоційно-чутливих понять
11	autoerotyzm	маскування емоційно-чутливих понять
12	bajerować	уникнення
13	bajka	асоціативне покликання
14	balast społeczny	маскування емоційно-чутливих понять
15	bara bara bara riki tiki tak	маскування емоційно-чутливих понять
16	bara-bara	маскування емоційно-чутливих понять
17	baraszkować pod kołdrą	асоціативне покликання
18	bawić się w kotka i myszkę	асоціативне покликання
19	bez pracy	ввічливість
20	bez wszystkich klepek	іронія
21	bezpłatny pensjonat	іронія
22	biała dama	асоціативне покликання

23	biała plama	асоціативне покликання
24	białe kłamstwo	уникнення
25	Bibuła	уникнення
26	bilet towarowy	асоціативне покликання
27	bindasz	іронія
28	blagier	іронія
29	blagować	уникнення
30	blef/blefować	уникнення
31	blefiarz	уникнення
32	bliska przyjaźń	маскування емоційно-чутливих понять
33	błąd ideologiczny	уникнення
34	bojkot pracy	уникнення
35	boleśnie odczuć	асоціативне покликання
36	Bóg odwołał	маскування емоційно-чутливих понять
37	Bóg wezwał do siebie	маскування емоційно-чутливих понять
38	Bóg zabrał	маскування емоційно-чутливих понять
39	„bracia”	іронія
40	brać (Ukrainę)	асоціативне покликання
41	brak kindersztuby	іронія
42	brak płynności finansowej	ввічливість
43	brak zgody	уникнення
44	brak żywności	маскування емоційно-чутливих понять
45	brakuje klepki	іронія
46	„braterska pomoc”	іронія
47	„braterska troska”	іронія
48	„bratnia pomoc”	іронія
49	bron ABC	уникнення
50	broń ofensywna	уникнення
51	budowa Noworosji	іронія

52	„bufor”	уникнення
53	bujda na resorach	іронія
54	bujne życie	маскування емоційно-чутливих понять
55	być daleko	уникнення
56	być graczem-buntownikiem	асоціативне покликання
57	być oszczędnym	уникнення
58	być związaną	уникнення
59	ceny pójdą w górę	асоціативне покликання
60	charakterystyczny zapach	уникнення
61	choroba francuska	маскування емоційно-чутливих понять
62	choroba hiszpańska	маскування емоційно-чутливих понять
63	choroba morska	маскування емоційно-чутливих понять
64	choroba płucna	маскування емоційно-чутливих понять
65	choroba sekretna	маскування емоційно-чутливих понять
66	chory na płuca	маскування емоційно-чутливих понять
67	chuda emerytura	ввічливість
68	chudy portfel	ввічливість
69	ciasny horyzont	іронія
70	cichodajka	маскування емоційно-чутливих понять
71	ciemna masa	асоціативне покликання
72	cierpiący na nadwagę	ввічливість
73	co łaska	іронія
74	coitus	маскування емоційно-чутливих понять
75	cora Koryntu	асоціативне покликання
76	covidowego osiedla	асоціативне покликання

77	cuda nad urną	іронія
78	cudzoziemcy	уникнення
79	cycuszki	маскування емоційно-чутливих понять
80	cyganić	асоціативне покликання
81	czar pegeeru	асоціативне покликання
82	czarna Pani	маскування емоційно-чутливих понять
83	czarnkowie szkoły	асоціативне покликання
84	czarny scenariusz	асоціативне покликання
85	czarownica	уникнення
86	czerpać z tego korzyści	уникнення
87	czerwona kartka	асоціативне покликання
88	czerwone linie	асоціативне покликання
89	część ciała	маскування емоційно-чутливих понять
90	czuć czyjąś obecność	іронія
91	czwarty rozbiór Polski	асоціативне покликання
92	czynnik społeczny	уникнення
93	czyste puszyste kryształki	асоціативне покликання
94	czystka	маніпуляція
95	czystka etniczna	маніпуляція
96	czyszczenie etniczne	маніпуляція
97	daleki od prawdy	уникнення
98	dama lekkiego autoramentu	маскування емоційно-чутливих понять
99	datki	іронія
100	dawać kopa	іронія
101	deeskalacja	уникнення
102	deeskalacji, zakończenia kampanii agresji	уникнення
103	deeskalować „zadnieprzańskie” ambicje	уникнення
104	delikatnie mówiąc	уникнення
105	delikatnie spuszcza z tonu	уникнення
106	dezinformacja	уникнення

107	dla obu „pokojowo nastawionych” liderów	іронія
108	długa akcja	уникнення
109	do Matki Ziemi	маскування емоційно-чутливих понять
110	„dobra śmierć”	іронія
111	„dobrze znane metody”	іронія
112	dojrzały	ввічливість
113	dojść miało	уникнення
114	dokonać życia	маскування емоційно-чутливих понять
115	doktryna Breżniewa	іронія
116	dolną część bielizny	маскування емоційно-чутливих понять
117	dom publiczny	уникнення
118	dom rozkoszy	уникнення
119	dom rozpusty	уникнення
120	dom uciech	уникнення
121	dostać w czapę	асоціативне покликання
122	dozorca	ввічливість
123	drakońskie sankcje	асоціативне покликання
124	dramatyczne doniesienia	уникнення
125	drinka	уникнення
126	droga cnoty	асоціативне покликання
127	drogista	уникнення
128	druga Jałta	асоціативне покликання
129	dwa metry pod ziemią	асоціативне покликання
130	dyktatura ciemniaków	асоціативне покликання
131	dysfunkcją erekcji	маскування емоційно-чутливих понять
132	działać „w samoobronie”	маніпуляція
133	działania hybrydowe	уникнення
134	dziewczyna na telefon	асоціативне покликання
135	dziewczyna złego prowadzenia	асоціативне покликання
136	efekt flagi	асоціативне покликання

137	ekskrementy	уникнення
138	eliminować	уникнення
139	eskalacja	уникнення
140	etatowy pracownik	іронія
141	facet z walizką nuklearną	іронія
142	fake newsy	уникнення
143	fakować	іронія
144	falandyzacja	уникнення
145	fallusa	маскування емоційно-чутливих понять
146	fałszywa informacja	уникнення
147	fałszywi przyjaciele	уникнення
148	fantazji erotyczne	маскування емоційно-чутливих понять
149	fascynacją... ideą	уникнення
150	fekalie	маскування емоційно-чутливих понять
151	fikcja	уникнення
152	finansowe tarapaty	уникнення
153	fizyczna eliminacja	маскування емоційно-чутливих понять
154	fizyczna likwidacja	маскування емоційно-чутливих понять
155	fizyczny defekt	маскування емоційно-чутливих понять
156	flirtować	іронія
157	frontowe życie „zbędnego” trwa krótko	іронія
158	gatki	маскування емоційно-чутливих понять
159	gdzie słońce nie dochodzi	асоціативне покликання
160	genitalia	маскування емоційно-чутливих понять
161	giełdy na czerwono	асоціативне покликання
162	głuchy na krytykę	іронія

163	głupek	іронія
164	grono aniołków (powiększyć)	маскування емоційно-чутливих понять
165	groteskowy malarz pokojowy z Austrii	асоціативне покликання
166	grube słowo	уникнення
167	grzech nieczystości	асоціативне покликання
168	„gubernator”	іронія
169	haftować (przy nim)	іронія
170	homoniewiadomo	маскування емоційно-чутливих понять
171	hotel miłości	уникнення
172	incydent	уникнення
173	indirect rule	уникнення
174	ineksprymable	маскування емоційно-чутливих понять
175	informacyjna czarna dziura	асоціативне покликання
176	informacyjna mgła	асоціативне покликання
177	inna orientacja seksualna	маскування емоційно-чутливих понять
178	integracja (okupowanych terytoriów)	уникнення
179	interesy	уникнення
180	internacjonalistyczny obowiązek	маніпуляція
181	intymna chwila	маскування емоційно-чутливих понять
182	intymna przygoda	маскування емоційно-чутливих понять
183	intymne części ciała	маскування емоційно-чутливих понять
184	intymny kontakt	маскування емоційно-чутливих понять
185	intymny narząd	маскування емоційно-чутливих понять
186	intymny związek	маскування емоційно-чутливих понять

187	inwazja	уникнення
188	iść do paki	іронія
189	izolować	уникнення
190	Jakieś Okropne Rzeczy	іронія
191	jakoś się dogadać	уникнення
192	jedność państwa	уникнення
193	jesień życia	ввічливість
194	kaczka dziennikarska	асоціативне покликання
195	karniak	уникнення
196	kartoflisko	асоціативне покликання
197	kieliszek	асоціативне покликання
198	kłopoty finansowe	уникнення
199	kłopoty z prawem	уникнення
200	kłopoty ze zdrowiem	маскування емоційно-чутливих понять
201	kobieci organ	маскування емоційно-чутливих понять
202	kobieta homoseksualna	маскування емоційно-чутливих понять
203	kobieta publiczna	уникнення
204	kochać się	маскування емоційно-чутливих понять
205	kochający inaczej	маскування емоційно-чутливих понять
206	koka	уникнення
207	koks	уникнення
208	kolaboracja horyzontalna	асоціативне покликання
209	kolektywizować rolnictwo	маніпуляція
210	kombinowania	уникнення
211	kominówka	асоціативне покликання
212	komisja kolaudacyjna	іронія
213	kompot makowy	асоціативне покликання
214	koncentracja (wojsk)	уникнення
215	koncentracja rosyjskich działań bojowych	уникнення

216	kondycja finansowa	ввічливість
217	konflikt	маніпуляція
218	konflikt na wielką skalę	уникнення
219	konflikt zbrojny	уникнення
220	konfrontacja	уникнення
221	konkubinat	маскування емоційно-чутливих понять
222	konsekwencji militarne	уникнення
223	konsekwencji, jakich nie widziały	уникнення
224	„konserwatywne” obliczenia	іронія
225	„konstytucyjne” uprawnienia	уникнення
226	kontakt fizyczny	маскування емоційно-чутливих понять
227	kontakt intymny	маскування емоційно-чутливих понять
228	kontrowersje	уникнення
229	kontrowersyjny	уникнення
230	kończyć	уникнення
231	kopulacja, kopulować	маскування емоційно-чутливих понять
232	korupcja	уникнення
233	korzystać	уникнення
234	korzyść materialna	уникнення
235	koszty rewolucji	асоціативне покликання
236	kreślić na nowe swoje „czerwone linie”	асоціативне покликання
237	krok w przód, pół w tył, ćwierć w bok	іронія
238	kryzys (na Morzu Azowskim)	уникнення
239	kryzys małżeństwa	маскування емоційно-чутливих понять
240	ktoś, kto będzie dobrze reprezentował firmę	маскування емоційно-чутливих понять
241	ku psocie zapala	маскування емоційно-чутливих понять
242	kult jednostki	іронія

243	kupa	іронія
244	ladacznica	уникнення
245	ledwo wiążąc koniec z końcem	ввічливість
246	lepkie ręce	асоціативне покликання
247	lewy	асоціативне покликання
248	liberalizacja cen	маніпуляція
249	likwidacja	маскування емоційно-чутливих понять
250	lobbing	уникнення
251	los okrutny	маскування емоційно-чутливих понять
252	lubić wypić	маскування емоційно-чутливих понять
253	lubieżne	маскування емоційно-чутливих понять
254	luźniejszy związek	маскування емоційно-чутливих понять
255	łamania ósmego przykazania	асоціативне покликання
256	łatwa kobieta	іронія
257	łono Abrahama	маскування емоційно-чутливих понять
258	łóżkowa scena	маскування емоційно-чутливих понять
259	mała potrzeba	маскування емоційно-чутливих понять
260	mała Sycylia	маскування емоційно-чутливих понять
261	„mała stabilizacja”	іронія
262	manowce	уникнення
263	marionetkowe republiki	асоціативне покликання
264	marionetkowy rząd	асоціативне покликання
265	marycha	асоціативне покликання
266	marzenie o namiocie Harry’ego Pottera	іронія
267	matecznik wojny	асоціативне покликання

268	mente captus	ввічливість
269	metresa	уникнення
270	miazmaty	асоціативне покликання
271	mieć mało w kieszeni	асоціативне покликання
272	mieć nic wspólnego	іронія
273	mieć stosunek	маскування емоційно-чутливих понять
274	mieć swoje lata	ввічливість
275	mieć swój Westerplatte	асоціативне покликання
276	„mieć sztuczny charakter jako państwo”	іронія
277	mieć węża w kieszeni	асоціативне покликання
278	miejsca intymne	маскування емоційно-чутливих понять
279	miejsce ostatniego spoczynku	маскування емоційно-чутливих понять
280	między nogami	маскування емоційно-чутливих понять
281	między udami	маскування емоційно-чутливих понять
282	miękkość	асоціативне покликання
283	mijać się z prawdą	уникнення
284	miłostki	маскування емоційно-чутливих понять
285	miłość	маскування емоційно-чутливих понять
286	miłość fizyczna	маскування емоційно-чутливих понять
287	miłość francuska	асоціативне покликання
288	miłość lesbijska	маскування емоційно-чутливих понять
289	miłośnicy pijaństwa	маскування емоційно-чутливих понять
290	misiowaty	ввічливість
291	misja pokojowa	маніпуляція

292	misja wyzwoleńcza	маніпуляція
293	mniej angażować się globalnie	уникнення
294	„mniejsze zło”	іронія
295	mniejszość muzułmańska	ввічливість
296	mniejszość seksualna	ввічливість
297	mocniejszego	асоціативне покликання
298	mocniejszy trunek	асоціативне покликання
299	mocno ograniczone zaufanie dostawców	уникнення
300	mocno starszy	ввічливість
301	mocno zbudowany	ввічливість
302	mokra robota	асоціативне покликання
303	monopolówka	асоціативне покликання
304	możliwy kryzys	уникнення
305	można mieć zaufanie	уникнення
306	można powiedzieć — symboliczne	іронія
307	mówić jednym głosem	асоціативне покликання
308	mówić nieprawdę	уникнення
309	mózg zlasowany	асоціативне покликання
310	mroczny sygnał	асоціативне покликання
311	na czarno (pracować)	асоціативне покликання
312	na lewo	асоціативне покликання
313	na razie nie ma żadnego wiarygodnego potwierdzenia	уникнення
314	na tamten świat	маскування емоційно-чутливих понять
315	na wózku	ввічливість
316	„nadać wspólnie testować nasze możliwości operacyjne”	іронія
317	nadinterpretacja	уникнення
318	nadużycie stanowiska	уникнення
319	nadużywa alkoholu	ввічливість
320	nadużywać stanowisko	уникнення
321	nadzwyczajne okoliczności	уникнення
322	najstarsza profesja	асоціативне покликання

323	najstarszy zawód świata	асоціативне покликання
324	największe zagrożenie dla bezpieczeństwa	уникнення
325	najwyższy wymiar kary	маскування емоційно-чутливих понять
326	należy obawiać się	уникнення
327	napadać	уникнення
328	napięta sytuacja	уникнення
329	nasi sąsiedzi	уникнення
330	„nastawieni pokojowo”	іронія
331	nastroje kolejkowe	асоціативне покликання
332	nauczyć Zachód wojować	іронія
333	neutralizować infrastrukturę wojskową	уникнення
334	nic nie wskazuje na to, by rok przyniósł tak oczekiwane zakończenie wojny	уникнення
335	nie być dżentelmenem	асоціативне покликання
336	nie chcieć powiedzieć prawdy	уникнення
337	nie dano żyć	маскування емоційно-чутливих понять
338	nie do końca przemyślane	уникнення
339	nie doczekać…	маскування емоційно-чутливих понять
340	nie grzeszyć rozumem	іронія
341	prawdopodobnie, nie jest autentyczny	уникнення
342	nie jest prawda	уникнення
343	nie lubić wydawać pieniędzy	іронія
344	nie ma zamiaru wchodzić w merytoryczną komunikację	уникнення
345	nie mieć łatwo	уникнення
346	nie mówić prawdy	уникнення
347	nie najpiękniejszy	іронія
348	nie należąc do najłatwiejszych	уникнення
349	nie pierwszej młodości	ввічливість
350	nie poskąpić urody	ввічливість
351	nie powiedzieć	уникнення

352	nie pozostawiają złudzeń	уникнення
353	nieproduktywna część ludności	ввічливість
354	nie przebierając w słowach	уникнення
355	nie są zgodne z prawdą	уникнення
356	nie umieć zliczyć do trzech	асоціативне покликання
357	nie uważa się za szczególnie cennych	іронія
358	nie za mądry	іронія
359	nie zagwarantować bezpieczeństwo	уникнення
360	nie zawsze uczciwy metod	уникнення
361	nie zawsze mądre	іронія
362	nie zbywa na urodzie	ввічливість
363	niearyjskie pochodzenie	ввічливість
364	niebiedny	уникнення
365	niecała prawda	уникнення
366	niechęć	уникнення
367	niedochodowy	уникнення
368	niedojrzała rzecz	уникнення
369	nieformalny związek	маскування емоційно-чутливих понять
370	niegroźną strategicznie	уникнення
371	nieheteroseksualny	ввічливість
372	niejawnych współpracowników	уникнення
373	niektóre osoby	уникнення
374	nielegalne działania	уникнення
375	nielegalne wywożenie	уникнення
376	niełady	уникнення
377	niemądry	іронія
378	niemłody	ввічливість
379	niemoc neapolitańska	маскування емоційно-чутливих понять
380	niemoc włoska	маскування емоційно-чутливих понять
381	nienaturalna śmierć	маскування емоційно-чутливих понять

382	nieodpowiednie pochodzenie	уникнення
383	nieodpowiedzialność	уникнення
384	nieparlamentarne słowa	іронія
385	nieparlamentarny język	іронія
386	niepełnosprawny	ввічливість (псевдо)
387	niepłodność	маскування емоційно-чутливих понять
388	niepokojąc	уникнення
389	niepokój	уникнення
390	nieprawda	уникнення
391	nieprawdziwe fakty	уникнення
392	nieprzewidziane okoliczności	уникнення
393	nieroztropne działanie	уникнення
394	nieroztropność	іронія
395	nierzadko było słychać bardziej sceptyczne głosy	іронія
396	nierząd	уникнення
397	nierządnica	уникнення
398	nierzeczowy	уникнення
399	niesłuszne pochodzenie	уникнення
400	niesprawiedliwa	уникнення
401	nieszczupły	ввічливість
402	nieścisłość	уникнення
403	nieślubna żona	маскування емоційно-чутливих понять
404	nieślubny dzieci	маскування емоційно-чутливих понять
405	nieświeży oddech	ввічливість
406	nietakt	уникнення
407	nietrzeźwy	маскування емоційно-чутливих понять
408	nieuznawany przez Zachód za prawowitego prezydenta	уникнення
409	niewierność małżeńska	уникнення

410	niewłaściwe zachowania	маскування емоційно-чутливих понять
411	niewola	уникнення
412	niewychowany	уникнення
413	niewyjaśnione powiązani	уникнення
414	niewyparzona gęba	іронія
415	niewysoki	ввічливість
416	niezbyt ciekawy	уникнення
417	niezbyt elegancki sposób	уникнення
418	niezbyt mądry	ввічливість
419	niezbyt urodziwy	ввічливість
420	niezdrowy	ввічливість
421	niezgodne ze stanem faktycznym	уникнення
422	niezgodnie z prawdą	уникнення
423	„nieznany sprawca”	іронія
424	niezobowiązująca pogawędka	маскування емоційно-чутливих понять
425	niezupełnie prawdziwych	уникнення
426	niska dyscyplina w oszczędzaniu	уникнення
427	niski status ekonomiczny	ввічливість
428	niuchnąć	уникнення
429	nocne małe co nieco	іронія
430	nogami do przodu	маскування емоційно-чутливих понять
431	non consumatum	маскування емоційно-чутливих понять
432	normalna sytuacja	уникнення
433	nowa wiara	уникнення
434	„nowy Monachium”	асоціативне покликання
435	obcowanie cielesne	маскування емоційно-чутливих понять
436	obejściem (prawa)	уникнення
437	obfite kształty	ввічливість

438	obłapiać	маскування емоційно-чутливих понять
439	obłowienie	уникнення
440	obowiązek małżeński	маскування емоційно-чутливих понять
441	obóz filtracyjny	уникнення
442	obrobić	асоціативне покликання
443	obrona cywilizacji europejskiej	уникнення
444	„obrońca ludności rosyjskojęzycznej”	іронія
445	oczyszczanie szeregów	асоціативне покликання
446	odchody	маскування емоційно-чутливих понять
447	odcięcie	маскування емоційно-чутливих понять
448	odcięcie możliwości	уникнення
449	oddać duszę	маскування емоційно-чутливих понять
450	oddać mocz	маскування емоційно-чутливих понять
451	odebrać sobie życie	маскування емоційно-чутливих понять
452	odebrać życie	маскування емоційно-чутливих понять
453	odejście	маскування емоційно-чутливих понять
454	odejść na zawsze	маскування емоційно-чутливих понять
455	odejść od nas	маскування емоційно-чутливих понять
456	odeść na wieczną wartę	маскування емоційно-чутливих понять
457	odmienne preferencje seksualne	маскування емоційно-чутливих понять
458	odporny na wiedzę	ввічливість

459	odrodzenie Europy	асоціативне покликання
460	odruch wymiotny	асоціативне покликання
461	odrywać terytorium	асоціативне покликання
462	odwrócić uwagę	уникнення
463	ograniczać interwencje wojskowe	уникнення
464	ograniczenie suwerenności	уникнення
465	ograniczenie wolności (osobistej)	уникнення
466	ograniczona liberalizacja prywatnej przedsiębiorczości	маніпуляція
467	ograniczona suwerenność	уникнення
468	okazać się papierowym tygrysem	асоціативне покликання
469	okowita	маскування емоційно-чутливих понять
470	okres normalizacji	уникнення
471	określone koła	уникнення
472	określone siły	уникнення
473	operacja	уникнення
474	operacja pokojowa	маніпуляція
475	„operacja specjalna”	іронія
476	osiągnęc już poziom bliski maksimum	іронія
477	osłabić (waluta)	асоціативне покликання
478	osoba uzależniona	ввічливість
479	osoba z ulicy	ввічливість
480	ostateczne rozwiązanie problemu	уникнення
481	ostre formy protestu	уникнення
482	oszkapić	іронія
483	oszwabić	асоціативне покликання
484	otwarta konfrontacja	уникнення
485	owijać rządy wokół palca	асоціативне покликання
486	ożydzić	асоціативне покликання
487	pacyfikacja	маніпуляція
488	palic mosty	асоціативне покликання
489	pan Kremla	іронія

490	pani franca	маскування емоційно-чутливих понять
491	pani koścista	асоціативне покликання
492	panna S	маскування емоційно-чутливих понять
493	papier higieniczny	маскування емоційно-чутливих понять
494	parcie na wentyl	асоціативне покликання
495	park sztywnych	іронія
496	partie starego systemu	асоціативне покликання
497	patrzeć na księża oborę	асоціативне покликання
498	„pedzio”	іронія
499	pełne „wyzwolenie”	іронія
500	pełnoskalowa inwazja	уникнення
501	pełzna	асоціативне покликання
502	pensjonariuszy domu opieki	ввічливість
503	pewien wiek	ввічливість
504	pewne koła	уникнення
505	pierd..l się	уникнення
506	pierwszy krok w inwazji	асоціативне покликання
507	piękny inaczej	ввічливість
508	pigułka po stosunku	маскування емоційно-чутливих понять
509	piip	уникнення
510	pikantny	маскування емоційно-чутливих понять
511	plugawe słowo	асоціативне покликання
512	płacić daninę krwi	асоціативне покликання
513	płynny chleb	асоціативне покликання
514	pocałunki słońca	асоціативне покликання
515	pochodzenia żydowskiego	ввічливість
516	pod dobrą datą	маскування емоційно-чутливих понять

517	pod gazem	маскування емоційно-чутливих понять
518	pod siebie	маскування емоційно-чутливих понять
519	pod wpływem	уникнення
520	podejść do św. Piotra	маскування емоційно-чутливих понять
521	podeszły wiek	ввічливість
522	podgryza	асоціативне покликання
523	podkopuje mit	асоціативне покликання
524	podpity	маскування емоційно-чутливих понять
525	podwójne życie	маскування емоційно-чутливих понять
526	podwyższone ryzyko geopolityczne	уникнення
527	polec	маскування емоційно-чутливих понять
528	poległy	маскування емоційно-чутливих понять
529	„polityka appeasement”	іронія
530	polski pochodzenia niemieckiego	ввічливість
531	położyć głowę	асоціативне покликання
532	pomagać w ochronie granic	уникнення
533	ponure wydarzenie	уникнення
534	popaść w niełaskę	іронія
535	poprawność polityczna	уникнення
536	posługiwać się cudzymi rękami	асоціативне покликання
537	postrzegamy jako sojusznik	уникнення
538	posunąć się	маскування емоційно-чутливих понять
539	poświadczenie nieprawdy	уникнення
540	potencjalnie nadchodzący kryzys	уникнення
541	potrafić skazać na przemiał	асоціативне покликання
542	potraktować bardzo poważnie	уникнення

543	potrzeba fizjologiczna	маскування емоційно-чутливих понять
544	powikłania sercowo-naczyniowe	маскування емоційно-чутливих понять
545	powszechnie słowo	уникнення
546	powściągliwy	уникнення
547	poza naszym zasięgiem	уникнення
548	pozbawić się życia	маскування емоційно-чутливих понять
549	pozbawić wolności	уникнення
550	pozbawieni dostępu	уникнення
551	pozbawiony manier	уникнення
552	pozbyć	уникнення
553	pozycje wyjściowe	уникнення
554	pójść do piachu	асоціативне покликання
555	pójść na rękę	асоціативне покликання
556	pół basa	іронія
557	półprawdy	іронія
558	praca seksualna	уникнення
559	pragnienie kobiety	маскування емоційно-чутливих понять
560	prawdziwa „wielka rosyjska kultura”	іронія
561	prawie nie widzi	ввічливість
562	Prezessimus	іронія
563	„prezerwatywa”	іронія
564	prochu nie wymyślić	асоціативне покликання
565	produkty przemiany materii	маскування емоційно-чутливих понять
566	promoskiewska sympatia	іронія
567	propozycja nie do odrzucenia	іронія
568	prorosyjski	уникнення
569	prostsza sprawa	маскування емоційно-чутливих понять
570	prośbą przygotować się do „obrony ojczyzny”	уникнення

571	prowadzi w enklawie wojnę	асоціативне покликання
572	prowokacja	уникнення
573	prowokować incydenty	уникнення
574	proxy war	уникнення
575	przed oblicze Boga	маскування емоційно-чутливих понять
576	przedstawiciele „republik”	іронія
577	przeinaczenie	уникнення
578	przejęcie kontroli	уникнення
579	przejść do wieczności	маскування емоційно-чутливих понять
580	przekraczać Rubikon	асоціативне покликання
581	przeoczenie	уникнення
582	przerwa techniczna	уникнення
583	przerwa w pracy	уникнення
584	przerwać życie płodu	маскування емоційно-чутливих понять
585	przerwanie	маскування емоційно-чутливих понять
586	przespać się	маскування емоційно-чутливих понять
587	„przestępcza grupa”	іронія
588	przestój (w pracy)	уникнення
589	prześladować Polaków	іронія
590	przewąchać	уникнення
591	przy kości	ввічливість
592	przyjemność kobiecą	маскування емоційно-чутливих понять
593	przyłączenie	уникнення
594	przyszłość jest niepewna	уникнення
595	przywłaszczenia	уникнення
596	przywrócenie ładu	уникнення
597	pseudopaństewka w ramach „granic określonych w konstytucjach republik"	іронія

598	pukać palcem w czoło	іронія
599	pustynia intelektualna	асоціативне покликання
600	racja stanu	уникнення
601	realizacji najgorszego scenariusza agresji (przez Rosję)	уникнення
602	recesja	уникнення
603	regulacja cen	маніпуляція
604	relacjonowanie agresji (niewłaściwe)	іронія
605	rewizja europejskich granic narodowych	асоціативне покликання
606	reżim w Kijowie	іронія
607	ręce nie zawsze były czyste	асоціативне покликання
608	robi w konia	асоціативне покликання
609	romans pozamałżeński	маскування емоційно-чутливих понять
610	romans pozasakramentalny	маскування емоційно-чутливих понять
611	„rosyjska wiosna”	асоціативне покликання
612	rosyjski opiekun republiki	іронія
613	rośnie napięcie	уникнення
614	rozebranie do rosołu	асоціативне покликання
615	rozhuśtanie wewnętrznej sytuacji politycznej	уникнення
616	rozrywkowa dama	іронія
617	rubensowskie kształty	асоціативне покликання
618	rycerskość	іронія
619	rzekome ataki „terrorystów”	уникнення
620	samowygasający	іронія
621	samozwańcza „doniecka republika ludowa”	уникнення
622	sankcje „kapiszonowe”	асоціативне покликання
623	są szanse, by nie przegrać bitwy	уникнення
624	sąsiad z północy	асоціативне покликання
625	seksualna turystka	асоціативне покликання
626	senior	ввічливість
627	separatystyczne „republiki ludowe”	уникнення

628	serce przestało bić	маскування емоційно-чутливих понять
629	seropozytywny	ввічливість
630	sędziwy	ввічливість
631	sępić	асоціативне покликання
632	sfałszowano	уникнення
633	sfingowany proces	уникнення
634	sięgać do portfela	асоціативне покликання
635	siła żywa	уникнення
636	skakać sobie do gardeł	асоціативне покликання
637	skok w bok	асоціативне покликання
638	skończyć ze sobą	маскування емоційно-чутливих понять
639	skończyć życie	маскування емоційно-чутливих понять
640	skracać o głowę	маскування емоційно-чутливих понять
641	skręcić na lewo	асоціативне покликання
642	skromniejszy format	іронія
643	słaba kondycja fizyczna	ввічливість
644	sławojka	маскування емоційно-чутливих понять
645	Słońce Narodów	асоціативне покликання
646	Słowo na „k”	уникнення
647	służąc rozgrywkom politycznym	асоціативне покликання
648	smutni panowie	асоціативне покликання
649	socjalny status jest taki, że raczej żaden z nich nie zostanie już akademikiem	іронія
650	soczyste przekleństwo	іронія
651	solidne dochody	уникнення
652	solidny parasol przeciwlotniczy	асоціативне покликання
653	spać snem wiecznym	маскування емоційно-чутливих понять
654	„specjalna operacja wojskowa”	іронія

655	specjalne poruczenia	уникнення
656	spekulacyjna waluta	уникнення
657	spełnienie fizyczne	маскування емоційно-чутливих понять
658	spopielanie zwłok	маскування емоційно-чутливих понять
659	spotkać się z odmowną odpowiedzią	уникнення
660	spotkanie z Trójcą Świętą	маскування емоційно-чутливих понять
661	spotykać coś złego	уникнення
662	spowolnienie gospodarcze	уникнення
663	„sprawa szefa”	іронія
664	sprawy humanitarne	уникнення
665	sprawy męsko-damskie	маскування емоційно-чутливих понять
666	sprzedajna kobieta	асоціативне покликання
667	sprzedawać ciało	асоціативне покликання
668	stadium zaawansowany	маскування емоційно-чутливих понять
669	stan nietrzeźwości	маскування емоційно-чутливих понять
670	stanąć przed Bogiem	маскування емоційно-чутливих понять
671	starć	уникнення
672	starsi (ludzie)	ввічливість
673	starszy nastolatek	ввічливість
674	starszy pan	ввічливість
675	starzejący	ввічливість
676	stosunek pozamałżeński	маскування емоційно-чутливих понять
677	strata ludzka	маскування емоційно-чутливих понять
678	strategii prowadzenia proxy war z biernej na aktywną	уникнення

679	swoje lata	маскування емоційно-чутливих понять
680	syntetyczne przedstawienie	асоціативне покликання
681	system się zatkał	асоціативне покликання
682	szara strefa gospodarcza	асоціативне покликання
683	szczękościsku	асоціативне покликання
684	szeptać	іронія
685	szprycer	асоціативне покликання
686	sztuczne poronienie	маскування емоційно-чутливих понять
687	szukać na palcach jednej ręki	асоціативне покликання
688	świętej pamięci	маскування емоційно-чутливих понять
689	świsnąć jej paszport, żeby już nawsiegda została w swoim mateczniku	іронія
690	tajni agenci	уникнення
691	targnąć się na własne życie	маскування емоційно-чутливих понять
692	targnąć się na życie	маскування емоційно-чутливих понять
693	tirówka	уникнення
694	to, co wydarzyło się	іронія
695	towar	уникнення
696	tragiczne wydarzenia	маскування емоційно-чутливих понять
697	trawka	асоціативне покликання
698	trend się zachwiał	асоціативне покликання
699	trochę nieśmiałe	ввічливість
700	trudności ekonomiczne	ввічливість
701	trudności gospodarcze	уникнення
702	trunek	уникнення
703	trzymać w strefie cienia	асоціативне покликання
704	tylna część ciała	маскування емоційно-чутливих понять

705	uciekać do tzw. bezpiecznych przystani	асоціативне покликання
706	uczciwy inaczej	ввічливість
707	udawać bossa w łóżku	маскування емоційно-чутливих понять
708	udawać Greka	асоціативне покликання
709	uderzyć po kieszeni	іронія
710	udzielenia „bratniej” pomocy militarnej	іронія
711	układ powiązań	уникнення
712	ukraiński agent	уникнення
713	ukryć faktyczny stan rzeczy	уникнення
714	ukrywać	уникнення
715	ulec dezinformacji	уникнення
716	ułomność fizyczna	маскування емоційно-чутливих понять
717	umierać z własnej woli	маскування емоційно-чутливих понять
718	umowa na papierze	асоціативне покликання
719	unikać odpowie	уникнення
720	unikać podatków	уникнення
721	uniknięcia	уникнення
722	upłynniać	уникнення
723	upojony	уникнення
724	uprawiać miłość	маскування емоційно-чутливих понять
725	uregulowania konfliktu (w Donbasie)	уникнення
726	usługa seksualna	маскування емоційно-чутливих понять
727	ustępstwa	уникнення
728	uśpić	маскування емоційно-чутливих понять
729	uśpienie	маскування емоційно-чутливих понять
730	utrata godności	маскування емоційно-чутливих понять

731	utrata życia	маскування емоційно-чутливих понять
732	utrzymanka	асоціативне покликання
733	utylizuje „zbędnych”	маскування емоційно-чутливих понять
734	uzależniony	ввічливість
735	uziemić	асоціативне покликання
736	uznanie „niezależności”	іронія
737	w celu przywłaszczenia	уникнення
738	w leciech	ввічливість
739	w stroju Adama	асоціативне покликання
740	w stroju adamowym	асоціативне покликання
741	w zaświaty	маскування емоційно-чутливих понять
742	wciągnięcie na czarną listę	асоціативне покликання
743	wegetować w cieniu	асоціативне покликання
744	wejdzie w lata	ввічливість
745	„wewnętrzny konflikt domowy”	іронія
746	wiadome rzeczy	уникнення
747	wiadomo czym się to kończy	іронія
748	wieczny odpoczynek	маскування емоційно-чутливих понять
749	wiedzie na manowce	асоціативне покликання
750	wiek balzakowski	ввічливість
751	wielka ofensywa	уникнення
752	wielki brat	іронія
753	Wielki Językoznawca	іронія
754	wielki sąsiad	іронія
755	Wielki Uzdrowiciel	іронія
756	wielu partnerów	маскування емоційно-чутливих понять
757	wiemy, co się stało	іронія
758	windowanie cen	маніпуляція
759	wirus rosyjskiej wiosny	іронія

760	wkroczenie wojsk	уникнення
761	własność Jezusa	маскування емоційно-чутливих понять
762	wobec prawdy	уникнення
763	wodzić za nos	асоціативне покликання
764	wojenny kryzys	уникнення
765	wojna domowa	маніпуляція
766	„wojna metafizyczna”	іронія
767	wojskowy kontyngent	уникнення
768	wolny związek	уникнення
769	womitować	асоціативне покликання
770	wprowadzenie wojsk	уникнення
771	wprowadzić w błąd	уникнення
772	wpuścić w maliny	асоціативне покликання
773	wspomagać finansowo	уникнення
774	współpracę w dziedzinie obrony	іронія
775	wybranie wolności	уникнення
776	wydają się to kupować	іронія
777	wydarzenie marcowe	асоціативне покликання
778	wydzielone regiony	уникнення
779	wygląda na ofiary	маскування емоційно-чутливих понять
780	wyjść ze strefy cienia	асоціативне покликання
781	wykopyrtnąć się	асоціативне покликання
782	wykorzystanie seksualne	маскування емоційно-чутливих понять
783	wykorzystanie stanowiska służbowego	уникнення
784	wyłączony z obiegu	уникнення
785	wypaczenie	уникнення
786	wypadek węgierski	уникнення
787	wyprowadzić z budynku	уникнення
788	wyrok Boga	маскування емоційно-чутливих понять

789	wysłać na tamten świat	маскування емоційно-чутливих понять
790	wystąpić z „prośbami”	іронія
791	wywieść w pole	асоціативне покликання
792	wywiązać wbrew woli	уникнення
793	wywieziony	уникнення
794	wywoływanie miesiączki	маскування емоційно-чутливих понять
795	wyzionąć ducha	маскування емоційно-чутливих понять
796	wyższa konieczność	маскування емоційно-чутливих понять
797	wzięte z sufitu	асоціативне покликання
798	wzmacniać siły	уникнення
799	wzmocnić swoje pozycje negocjacyjne na przyszłość	уникнення
800	z grona żyjących	маскування емоційно-чутливих понять
801	z konsekwencjami	уникнення
802	z naruszeniem obowiązującego prawa	уникнення
803	z niedowagą	ввічливість
804	z nieprawego łoża	маскування емоційно-чутливих понять
805	z uzależnieniem alkoholowym	ввічливість
806	za kratki	уникнення
807	za przeproszeniem	ввічливість
808	zabraknąć szczerości	уникнення
809	zaburzenie erekcji	маскування емоційно-чутливих понять
810	zachachmęcić na boku	асоціативне покликання
811	zadrażnienie	уникнення
812	zadyndać	асоціативне покликання
813	zakład publiczny	асоціативне покликання
814	zakłócenie	уникнення

815	zakończonych „trudnym kompromisem”	уникнення
816	zakończyć życie	маскування емоційно-чутливих понять
817	załatwiać się	маскування емоційно-чутливих понять
818	zamknąć oczy	асоціативне покликання
819	zamrażać	асоціативне покликання
820	zamrożony konflikt	асоціативне покликання
821	zaszachować	асоціативне покликання
822	zaszyte kieszenie	асоціативне покликання
823	zatrzymać	уникнення
824	zatrzymywać	уникнення
825	zawęzić ścieżki dyplomatyczne	асоціативне покликання
826	zawieszono	уникнення
827	zażyłe stosunki	маскування емоційно-чутливих понять
828	„zbędne”	іронія
829	zbliżenie fizyczne	маскування емоційно-чутливих понять
830	zbliżenie miłosne	маскування емоційно-чутливих понять
831	„zbyt konkurencyjny”	іронія
832	zdecydowane kroki	уникнення
833	zdefraudować	уникнення
834	zdrowe siły	асоціативне покликання
835	ze względu na stan zdrowia	маскування емоційно-чутливих понять
836	zerkać ku (Rosji)	асоціативне покликання
837	zginąć z własnej ręki	маскування емоційно-чутливих понять
838	zgromadzenie	уникнення
839	zielone ludziki	асоціативне покликання
840	ziółka	асоціативне покликання

841	zlikwidowany	маскування емоційно-чутливих понять
842	zła sława	уникнення
843	złota klatka	асоціативне покликання
844	złoty strzał	асоціативне покликання
845	zły stan zdrowia	маскування емоційно-чутливих понять
846	zmartwychwstanie	маскування емоційно-чутливих понять
847	zmiana atmosfery politycznej	асоціативне покликання
848	zmiana personalna	уникнення
849	zmienia właściciela	іронія
850	zmienić klimat w Europie na bardziej przychylny	асоціативне покликання
851	zmyślać	уникнення
852	zniknąć bez śladu	маскування емоційно-чутливих понять
853	zniszczonych zostało	маскування емоційно-чутливих понять
854	zniszczyć fizycznie	маскування емоційно-чутливих понять
855	zostawić coś w zanadrzu	асоціативне покликання
856	zrobić na zimno	асоціативне покликання
857	zrównać z ziemią	асоціативне покликання
858	zszedł z tego świata	маскування емоційно-чутливих понять
859	zubożać	ввічливість
860	zupełnie dorosły	ввічливість
861	związek partnerski	маскування емоційно-чутливих понять
862	zwlekać z udzieleniem zgody	уникнення
863	zwodzenie na manowce	асоціативне покликання
864	życie w grzechu	асоціативне покликання
865	życiową roztropność	ввічливість
866	żyć bez ślubu	уникнення

867	żyć na kartę rowerową	асоціативне покликання
868	żyć w sercach	асоціативне покликання

ДОДАТОК Ґ

ПЕРЕЛІК ДИСФЕМІСТИЧНИХ НОМІНАЦІЙ І ЇХНІ СТРАТЕГІЇ

Дисфемістичні найменування української мови

№ з/п	Дисфемізм	Стратегія
1.	абсолютно варварський (акт)	дискредитація
2.	абсолютно тупе рішення	дискредитація
3.	абсолютно ядерний (закон)	негативна асоціація
4.	антисемітська свиня	зневага
5.	антиукраїнська істерія	негативне маркування
6.	армія каторжників	зневага
7.	атмосфера апокаліпсису	негативна асоціація
8.	багато дурі (в рф)	зневага
9.	бардак	дискредитація
10.	безпрецедентна кількість	негативне маркування
11.	безсоромно порушити основи статуту ООН	дискредитація
12.	бензоколонка	зневага
13.	бидло	зневага
14.	божевільний (путін)	дискредитація
15.	боляче вдарити	негативне маркування
16.	боягузи	дискредитація
17.	брехлива тріскотня	дискредитація
18.	бутафорський	дискредитація
19.	бути мертвонародженим	негативна асоціація
20.	бухати	негативне маркування
21.	Бучанська різанина	негативне маркування
22.	вал (пацієнтів)	негативне маркування
23.	варварські акти	дискредитація
24.	ватник	ватник
25.	вбити (Starlink)	негативне маркування
26.	вдарити по бізнесу	негативне маркування
27.	вдарити по репутації	негативна асоціація
28.	вдертись	негативне маркування
29.	вибухнути	негативна асоціація

30.	викинути (угоди)	негативна асоціація
31.	викрутаси (через закон)	зневага
32.	вирвати з пащі поразки	негативна асоціація
33.	виставити напоказ імпотенцію	негативна асоціація
34.	виторгувати (преференції)	негативне маркування
35.	вичавлювати	негативна асоціація
36.	відверта крадіжка (території)	негативне маркування
37.	відвисла щелепа	негативна асоціація
38.	віджатий	негативне маркування
39.	відмирати	негативне маркування
40.	відморозки	зневага
41.	відправити на смітник	негативна асоціація
42.	відрізати	негативна асоціація
43.	війна на винищення	негативне маркування
44.	військова хунта	негативна асоціація
45.	військове кріпацтво	негативна асоціація
46.	військові невдахи	дискредитація
47.	воєнний ляпас	негативна асоціація
48.	Володька	зневага
49.	впасти	негативна асоціація
50.	впрягтися	негативна асоціація
51.	встрявати	негативне маркування
52.	втопити у крові	негативна асоціація
53.	гавкати	негативна асоціація
54.	газова війна	негативна асоціація
55.	галас	негативне маркування
56.	ганебний	негативне маркування
57.	гарматне м’ясо	зневага
58.	гибла історія	негативне маркування
59.	гігантський	негативне маркування
60.	гігантські витрати	негативне маркування
61.	гільйотина над головами	негативна асоціація
62.	глупство	негативне маркування
63.	гнати	негативне маркування

64.	гнилі органи	негативна асоціація
65.	гомо совєтікус	зневага
66.	грандіозний скандал	негативне маркування
67.	гуманітарна катастрофа	негативне маркування
68.	дати по руках	негативна асоціація
69.	дебілізм	негативна асоціація
70.	демонстрація імпотенції	дискредитація
71.	дикі теорії змови	негативне маркування
72.	дикунство	негативне маркування
73.	диявольський	негативна асоціація
74.	діра	негативна асоціація
75.	діти-раби	негативна асоціація
76.	добити	негативна асоціація
77.	домовлятися хоч із чортом лисим	негативна асоціація
78.	драконівська цензура	негативна асоціація
79.	дурні люди	негативне маркування
80.	душити газом	негативна асоціація
81.	енергетична війна	негативне маркування
82.	епопея	негативне маркування
83.	єврейські погроми	негативне маркування
84.	жаби й гадюки	зневага
85.	жалюгідний	дискредитація
86.	жалюгідний стан	негативне маркування
87.	жахіття	негативне маркування
88.	жорсткіше критикувати	негативне маркування
89.	з нею покінчено	негативне маркування
90.	з тріском провалитися	негативне маркування
91.	завалювати	негативне маркування
92.	завдати нищівного удару	негативне маркування
93.	завдати удар по болючому місцю	негативна асоціація
94.	завершитися провалом	негативне маркування
95.	зазнати повного краху	негативне маркування
96.	закляті вороги	негативна асоціація
97.	закріпачити	негативна асоціація

98.	залити баблом	негативна асоціація
99.	замазати у крові	негативна асоціація
100.	застрягти у горлі	негативна асоціація
101.	захлинатися	негативна асоціація
102.	зашквар	негативне маркування
103.	звинуватити в підтримці ідеології Холодної війни	дискредитація
104.	звірства	негативна асоціація
105.	звірська розправа	негативна асоціація
106.	згребти в кишеню	негативна асоціація
107.	землі терору	негативне маркування
108.	злетіти	негативна асоціація
109.	знищити	негативне маркування
110.	зробити собі вистріл в ногу	негативна асоціація
111.	ідіот	зневага
112.	істерика	негативне маркування
113.	істерія	негативне маркування
114.	катастрофі вселенського масштабу	негативне маркування
115.	катастрофічний (крок)	негативне маркування
116.	катастрофічно бракувати	негативне маркування
117.	кидати на годівлю акулам	негативна асоціація
118.	кидати на гроші	негативна асоціація
119.	килимове бомбардування	негативна асоціація
120.	кинути в м’ясорубку (війни)	негативна асоціація
121.	класична російська шизофренія	зневага
122.	клепати (повістки)	дискредитація
123.	концтабір Оленівка	негативна асоціація
124.	кончені тварі	зневага
125.	косяки	дискредитація
126.	кошмарити	негативна асоціація
127.	країна-терорист	дискредитація
128.	крах	негативне маркування
129.	кривава бійня	негативне маркування
130.	кривавий	негативне маркування

131.	кричущий	негативне маркування
132.	кровопролиття	негативне маркування
133.	культура ґвалтівників і крадіїв, і жодним Толстоєвським це не припудриш	дискредитація
134.	лайно	зневага
135.	летіти у прірву	негативна асоціація
136.	людиноненависницькі	негативне маркування
137.	лютувати	негативне маркування
138.	ляпати	негативне маркування
139.	маріонетковий режим	дискредитація
140.	мати скандальну репутацію	дискредитація
141.	медіавійна	негативна асоціація
142.	мертвий рівень	негативна асоціація
143.	металеві потвори	негативна асоціація
144.	мізерний	негативне маркування
145.	місто-мученик лютої війни	негативне маркування
146.	могилізація	дискредитація
147.	моральний ідіотизм	негативне маркування
148.	морити голодом	негативне маркування
149.	москалі	зневага
150.	м’ясо	зневага
151.	на межі ядерного апокаліпсиса	негативна асоціація
152.	нагнітання	негативне маркування
153.	накачувати	негативна асоціація
154.	нахера	негативне маркування
155.	нацики	зневага
156.	нашестя варварства	негативне маркування
157.	не лає лише лінивий (військове керівництво)	дискредитація
158.	не могти проковтнути	негативна асоціація
159.	неадекватний	негативне маркування
160.	невдахи з ТікТоку	зневага
161.	недолюдки	зневага
162.	нездара	зневага
163.	нелюдський	негативне маркування

164.	ненависний	негативне маркування
165.	непосильний	негативне маркування
166.	нести тягар війни	негативна асоціація
167.	неугодний	зневага
168.	нікчемний (закон)	дискредитація
169.	обитель #зради	негативна асоціація
170.	окупант	дискредитація
171.	опинилися на межі виживання	негативне маркування
172.	організований на коліні	дискредитація
173.	орки	зневага
174.	оскаженіти	негативне маркування
175.	падіння	негативна асоціація
176.	параліч	негативна асоціація
177.	параноїдальний світогляд (росії)	дискредитація
178.	партія війни	негативна асоціація
179.	пекельний	негативна асоціація
180.	пекло	негативна асоціація
181.	перебіситися	негативне маркування
182.	перетворитися на зомбі	негативна асоціація
183.	перетворювати на біомасу	негативна асоціація
184.	підписати смерть	негативна асоціація
185.	підривна робота	негативна асоціація
186.	піти на забій	негативна асоціація
187.	піти нахрапом	негативне маркування
188.	пляма ганьби	негативна асоціація
189.	побоїща	негативне маркування
190.	поздихати	зневага
191.	політичний землетрус	негативна асоціація
192.	помітна гидливість	негативне маркування
193.	посланий під три чорти	негативне маркування
194.	поставити на межу виживання	негативне маркування
195.	постріл собі в ногу	негативна асоціація
196.	постріл собі в скроню	негативна асоціація
197.	потерпати	негативне маркування

198.	потрапити в епіцентр кількох скандалів	негативне маркування
199.	потролити	негативне маркування
200.	поховати	негативна асоціація
201.	приголомшливі масштаби	негативне маркування
202.	придушити	негативна асоціація
203.	принизлива поразка	негативне маркування
204.	принизливий мир	негативне маркування
205.	пробивати чергове дно	негативна асоціація
206.	пробити дно	негативна асоціація
207.	провал	негативне маркування
208.	прогризати	негативна асоціація
209.	прогриміти	негативна асоціація
210.	промити мозок	негативна асоціація
211.	пронос [ймення для російської армії]	зневага
212.	пропагандистський	дискредитація
213.	пропітлять	негативне маркування
214.	пускати кров	негативна асоціація
215.	путін	зневага
216.	пшик [на позначення томосу]	дискредитація
217.	ракетний терор	негативне маркування
218.	рашисти	зневага
219.	рашка	дискредитація
220.	ритуальна угода	негативна асоціація
221.	різанина	негативне маркування
222.	різати	негативне маркування
223.	розборки	негативне маркування
224.	розвалити	негативне маркування
225.	розгромити	негативне маркування
226.	роздмухати скандал	негативна асоціація
227.	розкол	негативна асоціація
228.	розчавити	негативна асоціація
229.	розчленування	негативна асоціація
230.	роз’ятрити рани	негативна асоціація
231.	російські ставленики	зневага

232.	руйнація	негативне маркування
233.	рукотворна криза	негативне маркування
234.	русня	зневага
235.	сатаніти	негативна асоціація
236.	свиноросія	зневага
237.	сволота	зневага
238.	скандал	негативне маркування
239.	смертний гріх	негативна асоціація
240.	сміттєва інформація	негативна асоціація
241.	совок	зневага
242.	соціально-економічне придушення сходу	негативна асоціація
243.	спалахнути	негативна асоціація
244.	спати (з Путіним)	зневага
245.	споживча паніка	негативне маркування
246.	сталася смерть мозку	негативна асоціація
247.	стерте з лиця землі	негативна асоціація
248.	стикнутися (на майданчику)	негативне маркування
249.	стражденний	негативне маркування
250.	страшна ситуація	негативне маркування
251.	страшне випробування	негативне маркування
252.	терор (російський)	негативне маркування
253.	терористи	дискредитація
254.	тиран	дискредитація
255.	токсичний	зневага
256.	топити в крові	негативна асоціація
257.	топтання	негативна асоціація
258.	тотальний сатанізм	негативна асоціація
259.	тримати тримає пістолета біля скроні	негативна асоціація
260.	тут навіть мертві не в безпеці	негативна асоціація
261.	угода з дияволом	негативна асоціація
262.	укропи	зневага
263.	ухандохати	дискредитація
264.	ушльопок	зневага
265.	фактично пачками (виявляти людей)	негативне маркування

266.	фанатик	зневага
267.	фашистська хунта	дискредитація
268.	хайпожор	зневага
269.	хаос	негативне маркування
270.	херачити	негативне маркування
271.	черговий потворний шрам	негативна асоціація
272.	шантаж	негативне маркування
273.	шизофренік маленького зросту	зневага
274.	шмон	негативне маркування
275.	юридично нікчемний	дискредитація

Дисфемістичні найменування англійської мови

№ з/п	Дисфемізм	Стратегія
1.	absolute chaos	негативне маркування
2.	aggression	негативне маркування
3.	all-out war on corruption	негативна асоціація
4.	animal cruelty	негативна асоціація
5.	as a “punch to the gut”	пейоративне порівняння
6.	as a “dot in a circle”	пейоративне порівняння
7.	as frightening as an armed robber	пейоративне порівняння
8.	atrocities	негативне маркування
9.	authoritarian	негативна асоціація
10.	autocratic	негативне маркування
11.	barbaric incident	негативне маркування
12.	beleaguered	негативне маркування
13.	bleak	негативне маркування
14.	blood money	негативна асоціація
15.	bloodshed	негативне маркування
16.	bloody, costly exercise	негативне маркування
17.	bombard with nuisance calls	негативна асоціація
18.	brainwashing	негативна асоціація
19.	Bucha massacre	негативне маркування
20.	carving out a big chunk	негативна асоціація
21.	catastrophic loss of life and human suffering	негативне маркування
22.	compare migrants to rats	пейоративне порівняння
23.	condemned	негативне маркування
24.	could not wash hands of the atrocities	негативна асоціація
25.	covered in blood	дискредитація
26.	cowardly silence	зневага
27.	crush	негативне маркування
28.	deadliest attacks	негативне маркування
29.	deadlock	негативне маркування
30.	debt bomb	негативне маркування
31.	debt trap diplomacy	дискредитація
32.	demise	негативна асоціація
33.	denazification is inevitably also de-Ukrainisation	негативне маркування

34.	despicable harassment	негативне маркування
35.	devastation	негативне маркування
36.	dictator	негативне маркування
37.	disaster	негативне маркування
38.	dismantle	негативна асоціація
39.	dunce	дискредитація
40.	economic chaos	негативне маркування
41.	embarke on a path of evil	негативна асоціація
42.	evil	дискредитація
43.	exceedingly bloody	негативне маркування
44.	explosive	негативна асоціація
45.	failing war	негативне маркування
46.	fiery hell	негативна асоціація
47.	flush down the drain	негативна асоціація
48.	frustratingly fuzzy	негативне маркування
49.	genocide	негативне маркування
50.	give a bloody nose	негативна асоціація
51.	grave miscalculation	негативне маркування
52.	gross	негативне маркування
53.	guy	зневага
54.	harsh	негативне маркування
55.	harsh repression	негативне маркування
56.	harshly criticised	дискредитація
57.	heavily armed	негативне маркування
58.	hideous and barbaric venture	негативне маркування
59.	hostages to criminal adventurism	негативне маркування
60.	humanitarian catastrophe	негативне маркування
61.	humiliating retreats	негативне маркування
62.	inflation monster	негативна асоціація
63.	inhuman	негативне маркування
64.	insane	негативне маркування
65.	kick the bucket	негативна асоціація
66.	kicked off	негативне маркування
67.	leaky boat	негативна асоціація

68.	lessons in Putinism	негативна асоціація
69.	like an apocalypse	пейоративне порівняння
70.	looted	негативне маркування
71.	manic	негативне маркування
72.	manipulating	негативне маркування
73.	Moscow-leaning puppet government	дискредитація
74.	Nazis	негативне маркування
75.	negate	негативне маркування
76.	neo-Nazi government	дискредитація
77.	nightmare	негативна асоціація
78.	overthrow	негативна асоціація
79.	painfully slow	негативне маркування
80.	parlous state	негативне маркування
81.	pay is in blood	негативна асоціація
82.	perversion	негативне маркування
83.	ponderous bureaucracy	негативне маркування
84.	pro-Kremlin propagandists	зневага
85.	punishingly difficult	негативне маркування
86.	Putin’s Ukraine thriller	негативна асоціація
87.	real hell	негативна асоціація
88.	rejected as absurd	негативна асоціація
89.	rogue province	негативне маркування
90.	shameful	негативне маркування
91.	share a tragedy	негативне маркування
92.	shattered	негативна асоціація
93.	sluggish	негативне маркування
94.	spurious claim of genocide	негативне маркування
95.	squash	негативна асоціація
96.	stormy times	негативна асоціація
97.	stratospherically high	негативне маркування
98.	struggling for survival	негативне маркування
99.	stupid	дискредитація
100.	such a rallying cry	негативне маркування
101.	suffer a total collapse	негативне маркування

102.	terror	негативне маркування
103.	terrorist state	дискредитація
104.	the darkest hours of Europe since the Second World War	негативна асоціація
105.	the gloves are off, the pretences dropped, diplomacy is dead	негативна асоціація
106.	tightly controlled	негативне маркування
107.	toppling	негативна асоціація
108.	trade blowback	негативна асоціація
109.	trade war	негативна асоціація
110.	tragedy	негативне маркування
111.	turmoil over corruption scandal	негативне маркування
112.	turn into a vassal state	негативна асоціація
113.	tyrant	негативне маркування
114.	unbelievable brutality	негативне маркування
115.	undermine	негативна асоціація
116.	utter chaos	негативне маркування
117.	voting in droves	негативне маркування
118.	war against an unknown enemy	негативна асоціація
119.	war machine	негативна асоціація
120.	watch in dismay	негативне маркування
121.	wave of sanctions	негативна асоціація

Дисфемістичні найменування польської мови

№ з/п	Дисфемізм	Стратегія
1.	absolutnie anegdotyczna	негативне маркування
2.	alarmować	негативне маркування
3.	ataki terrorystyczne	дискредитація
4.	azowski terrorystę	дискредитація
5.	barbarzyństwo	дискредитація
6.	bestialstwo	негативна асоціація
7.	bezwzględne kierowanie	дискредитація
8.	biała śmierć	негативна асоціація
9.	biała trucizna	негативна асоціація
10.	chalera uziała	зневаги
11.	chcieć własnej Norymbergi	негативна асоціація
12.	cherlaki	дискредитація
13.	diaboliczne	негативна асоціація
14.	doktryna „mięsa armatniego”	дискредитація
15.	domagać	негативне маркування
16.	doznać nieludzkiej przemocy (z rąk rosyjskich najeźdźców)	дискредитації
17.	dziki kraj	негативне маркування
18.	fatalnie błędna	негативне маркування
19.	Führer	негативна асоціація
20.	giąć się w ukłonach	зневага
21.	głupota	негативне маркування
22.	grupa marginalizowana	негативне маркування
23.	guano	негативне маркування
24.	gwóźdź do politycznej trumny	негативна асоціація
25.	histeria wojenna	негативне маркування
26.	idiotycznie	негативне маркування
27.	jak mięso	пейоративне порівняння
28.	jak mięso armatnie	пейоративне порівняння
29.	katastrofa humanitarna	негативне маркування
30.	klejenie się	негативне маркування
31.	klęska	негативне маркування

32.	kompromitujące wpadki	дискредитація
33.	koszmar	негативне маркування
34.	koszmarne straty	негативне маркування
35.	kpić	негативне маркування
36.	krwawy odwet	негативна асоціація
37.	ksenofobiczne	дискредитація
38.	kula u nogi	негативна асоціація
39.	kusiliśmy i łudziliśmy	негативне маркування
40.	leżąc w gruzach	негативна асоціація
41.	ludobójstwo	дискредитація
42.	masakra	негативне маркування
43.	materiał jednorazowego użytku	дискредитація
44.	ministra bez teki	дискредитація
45.	mocno kulejąc	негативне маркування
46.	mordować	негативне маркування
47.	namaszczona	дискредитація
48.	narastająca katastrofa	дискредитація
49.	narkotyk zapakowany w cukierek	негативна асоціація
50.	nawalony	зневага
51.	nazistowski propagandysta	дискредитація
52.	nazistowski zbrodniarza	дискредитація
53.	nazizm	негативна асоціація
54.	naznaczać krwią	негативна асоціація
55.	nieudacznicy	дискредитація
56.	niewolnicy	зневага
57.	niewyparzona gęba	зневага
58.	nudny jak flaki z olejem	пейоративне порівняння
59.	obłąkana	дискредитація
60.	okrucieństwa	негативна асоціація
61.	okupanci	дискредитація
62.	ostatni gwóźdź do trumny	негативна асоціація
63.	paradować	зневага
64.	pazerny	дискредитація
65.	perwersja	негативне маркування

66.	piekielne miejsce	негативна асоціація
67.	pirackie „republiki”	дискредитація
68.	płatny gwałt	негативне маркування
69.	podłość i obłęd	негативне маркування
70.	podłość, bezprawie, obłęd	негативне маркування
71.	polityczne samobójstwo	негативна асоціація
72.	polityczny testament	негативна асоціація
73.	połknięcie	негативна асоціація
74.	położyć głowę na gilotynie	негативна асоціація
75.	porównać do ofiar gestapo	пейоративне порівняння
76.	porównywać z faszystowskimi czasami	пейоративне порівняння
77.	propagandowa	дискредитація
78.	przydługi	негативне маркування
79.	przyjaciele moskali	зневаги
80.	przynudzanie	негативне маркування
81.	pustosłowie	дискредитація
82.	ręce poplamione krwią	негативна асоціація
83.	robić w majtki	дискредитація
84.	rosyjscy naziści	негативна асоціація
85.	rujnujące ataki	негативне маркування
86.	rządzony przez zawodowego szpiega	дискредитація
87.	rzeź wołyńska	негативне маркування
88.	rzucić na kolana	негативна асоціація
89.	sadystycznie	дискредитація
90.	second hand armia	дискредитація
91.	skarbówka atakuje	негативне маркування
92.	skąpy	дискредитація
93.	skopcić tyłek	зневага
94.	Sonderkommanda	негативна асоціація
95.	społeczny wybuch	негативна асоціація
96.	straszne	негативне маркування
97.	strategia totalnego terroru	негативне маркування
98.	strzelić kopytami	зневага
99.	szaleniec	негативне маркування

100.	szalona eskalacja	негативне маркування
101.	szatańska	негативна асоціація
102.	szokujący	негативне маркування
103.	ślepa polityka	дискредитація
104.	światowy szał	негативне маркування
105.	terror	негативне маркування
106.	uzurpator	дискредитація
107.	wrogie	негативне маркування
108.	wstrząsające nagrania	негативне маркування
109.	wybuchnąć	негативне маркування
110.	wyciągnąć kopyta	зневага
111.	wyjątkowo bolesne	негативне маркування
112.	wysłać do diabła	негативна асоціація
113.	zabójca	дискредитація
114.	zbankrutować	негативне маркування
115.	zbrodniarz wojenny	дискредитація
116.	zbrodnicze	дискредитація
117.	zdaje się przyssany do chińskiego wymienia	пейоративне порівняння
118.	zwykły zbir	дискредитація
119.	żerować	негативна асоціація
120.	żydobanderowec	зневага

Документ підписано у сервісі Вчасно (початок)

Документ підписано у сервісі Вчасно (продовження)
Балаж Дисертація Евфемізми та дисфемізми масмедійного дискурсу.pdf

Документ відправлено: 21:45 16.05.2025

Відправник документу

Електронний підпис
21:45 16.05.2025
Ідентифікаційний код: 3573408721
БАЛАЖ ВАЛЕНТИНА ОЛЕГІВНА
Власник ключа: БАЛАЖ ВАЛЕНТИНА ОЛЕГІВНА
Час перевірки КЕП/ЕЦП: 21:45 16.05.2025
Статус перевірки сертифікату: Сертифікат діє
Серійний номер: 5E984D526F82F38F0400000093C19901ABB7AC05
Тип підпису: удосконалений
Тип сертифікату: кваліфікований